

ISTORIA TEATRULUI IN MOLDOVA

DE

TEODOR T. BURADA

MEMBRU CORRESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

VOLUMUL II

1846-1879.

IAȘI

TIPOGRAFIA H. GOLDNER, STR. GH. MĂRZESCU 17

1922

Din publicațiunile aceluiaș autor

- 1853.—Deplinile anecdote a lui Balakirev traduse din rusește de Teodor, Constantin și Mihail Burada, Iași 1853. Tipografia Buciumului român.
- 1865.—Thèse pour la licenc. en droit. Paris. 1865, Imprimerie de Pillet fils aîné
- 1875.—Almanah muzical pe anul 1875. Iași Tip. Goldner.
- 1876.—Almanah muzical pe anul 1876. Iași Tip. Goldner.
- 1877.—Almanah muzical pe anul 1877. Iași Tip. Goldner.
- 1877.—Discurs rostit cu ocaziunea împărțirii premiilor anului școlar 1876-1877, la Conservatorul de muzică și declamațiune din Iași în „Lira Română”. București 1880 An. I, No. 34.
- 1879.—Bocete populare la Români, în „Convorbiri Literare” an. XII și XIII. Iași Tip. Națională.
- 1880.—Cântecul Cununei la poporul român din Transilvania, în „Convorbiri literare”, an. XIV, Iași Tip. Națională.
- 1880.—Despre creștăturile plutașilor pe cherestele. Iași, 1880 Tipo-Litografia Goldner.
- 1880.—O călătorie în Dobrogea, Iași 1880, Tip. Națională.
- 1882.—Impresiuni din valea Hategului, în „Convorbiri literare” an. XV. Iași Tip. Națională.
- 1882.—Cântece de Miriologhi (Bocete), adunate în Macedonia, în „Convorbiri literare” an. XVI și XII, Iași Tip. Națională.
- 1882.—Datinele poporului român la înmormântări, Iași 1882 Tip. Națională.
- 1883.—Biserica Sf. Ioan din Vaslui, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie” an. I, vol. I, București 1883, Tip. Academiei Române.
- 1883.—Biserica Sf. Apostoli Petru și Pavel din Huși a lui Ștefan cel Mare, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie” an. I, vol. II București, 1883. Tip. Academiei Române.
- 1883.—Datinile la nunți ale poporului român din Macedonia în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie” an. I, vol. II și în „Macedonia” Revista Romanilor din

ISTORIA TEATRULUI IN MOLDOVA

DE

TEODOR T. BURADA

MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

.....

VOLUMUL II

— I A Ș I —

TIPOGRAFIA „H. GOLDNER“ STR. GH. MĂRZESCU 17
1922.

PARTEA V

Reprezentările date dela deschiderea Teatrului dela Copou până la trecerea lui sub Direcțiuni particulare

CAP. I

PRIVIRI GENERALE.

Este știut că, cu mult înainte de anul 1848, viața publică la noi, a fost caracterizată prin adaptarea instituțiilor cari formau mijloacele civilizației apusene. Nimic nu este mai interesant, și în același timp nimic nu capătă o înfățișare mai curioasă ca împrejurările de acest fel din viața unui popor, adică, când civilizația seculară, cu moravurile ei primitive, vine în atingere cu formele unei civilizațiuni superioare. Atunci, între aceste forme de civilizațiune greu de asimilat, având nevoie de multă vreme până să intre în deprinderile acelui popor, și între moravurile lui cele vechi cari sunt mai tari decât orice așezământ public și decât orice legiuire nouă, se naște un conflict, o luptă înădușită, care de cele mai adeseori, da vieții publice o notă nedumerită, care se adaptează mai ales literaturii dramatice, dând naștere așa numitei literaturi de *moravuri*.

În epoca aceasta de asimilare, viața socială mai ales a păturilor populare, prezintă multe aspecte deșanțate cari alcătuiesc un izvor nesecat de inspirații pentru literatura dramatică. În acest scop, Vasile Alexandri, marele nostru scriitor, a biciuit unele moravuri din societatea românească în cele mai multe din piesele de teatru ce le-a scris, din timpul acestei epoci de tranziție, îndreptând prin aceeași pe cât cu putință moravurile cari alcătuiau piedici pentru civilizația și cultura poporului.

Cu mutarea vechiului *Teatru de Varietăți*, în Teatrul cel nou dela Copou, și cu numirea lui Matei Millo, marele artist dramatic, și a lui Beizade Neculai Suțu, bărbat erudit, ca directori al noului teatru, actorii cari începuseră a avea o altă vază, atât în societatea noastră, cât și înaintea Ocărmuirii, își căpătară acuma o considerație mai osebită, ne mai fiind priviți ca niște *ghiduși și caraghioși*, cum erau priviți odinioară. Pe când mulți nu vroiau măcar ca numele lor să fie scris pe afiș, pe când rolurile de femei se jucau de bărbați ¹⁾, căci actrițele erau privite ca niște femei depravate, pe când cenzura era de o asprime ne mai pomenită, și pe când actorii erau adeseori închiși numai pentru motivul că ei au rostit, fraze cari erau șterse de cenzură, sau că au adăugat pe scenă alte fraze, cari nu erau scrise de autor în piesele ce se reprezentau, astăzi se observă o mare schimbare.

Chiar Gheorghe Asaki, întemeetorul teatrului nostru românesc în Moldova, care la anul 1816, a pus în scenă piesa „Mirtil și Hloe” în limba românească, a suferit dojană pentru aceasta dela Vodă Ioniță Sturza, în urma plângerii Consulului Rusesc, care susținea că prin aceste reprezentații, se *strică caracterile copiilor de boeri* ²⁾.

Acuma mare parte din toate aceste au dispărut, și totul merge pe o cale de progres, stabilitate și temeinicie. Teatrul este privit ca un element puternic de civilizație și o instituție culturală și națională, fiind astăzi o mândrie să te numești actor al Teatrului Național.

* * *

Reprezentațiile teatrale de aici înainte începură a urma mai regulat, și cu toate că în cursul unor stagioni se întâmplau unele neorândueli și abateri dela îndatoririle ce trebuiau să păzească actorii față de direcție și de public, după cum vom vedea mai la vale, teatrul național, care atunci își luase un avânt puternic spre progres, nu avea nimic de suferit în fața unor asemenea neorândueli petrecute. În teatru se introdusesă o disciplină riguroasă și reguli cari trebuiau păzite cu cea mai mare strictetă. Unii din actori însă nefiind deprinși cu asemenea dispozițiuni, nu vroiau a se supune, și de aici proveneau acele neorândueli în teatru, cari cu începutul dispărură și ele cu totul.

Noi de aici înainte, vom împărți materia noastră în *Stagioni teatrale*, descriind pe rând tot ceia ce s'a petrecut în fiecare stagione.

1) Înainte de înființarea Societății filarmonice în București în anul 1834, rolurile de femei se jucau de bărbați, mai cu samă de C. Aristia. Mai târziu apoi se găsi o singură femeie anume Marghiola, mult lăudată soție a Sardarului Dumitrache Bogdănescu, care primi să joace pe scenă, asemenea roluri.

2) *Gazeta Ecoul Moldovei*, An. 1905 Aprilie 16.

CAP. II

STAGIUNEA 1846 — 1847

Primele reprezentațiuni date de trupa franceză pentru inaugurarea Teatrului nou dela Copou. — Reprezentațiunile trupei locale în acest Teatru. — Neorânduelile provocate de spectatori și măsurile luate de poliție pentru buna ordine. — Alte măsuri atingătoare de trăsăturile și slugile ce vin la Teatru. — Millo jucând în limba franceză alături cu Pellier. — Protestele consulilor Austriac și Prusienesc contra unor cuvinte rostite pe scenă, jignitoare pentru națiunea și religiunea lor în reprezentarea piesei „Samson și Spiridon“. — Reprezentația dată în beneficiul incendiaților din București și critica gazetei Albina Românească despre ea. — Cearta iscată între Matei Millo și Filipescu, dela dreptul de autor a piesei „Insurăreții“ sau „Țăranii“, și hotărârea dată ca arbitru a lui Nicu Mavrocordat.

Inaugurarea Teatrului dela Copou s'a făcut în 22 Decembrie 1846, nu de trupa moldovenească după dorința publicului, cu o piesă națională având un subiect istoric, ci de trupa cea nouă franceză, angajată de noua direcțiune, după cum am arătat, jucând piesa „Clarisse Harlow, dramă cu cântece în 3 acte de Clariville și Guillard, la care luară parte actorii : Delmary, Vaiery, Colomberi, Rivière, Jules, Grand-Jean, Gatineau, Oeyron, Roulé, Macé și actrițele : Laure, Moulines, Valery, Fl. Olivier, Pèdre¹⁾.

Despre reprezentația acestei piese, „Albina românească“ No. 102, din 29 Decembrie 1846 ne spune, că ; „Trupa cea nouă franceză au debutat cu nimerire în drama „Clarisa

1) Afișul la Biblioteca Academiei Române.

Harlov". Cățiva artiști s'au aplaodat, noi așteptăm să desvălească a lor talente în alte piese, spră a putea prețui pe fiecare după meritul seu".

A doua zi după deschiderea teatrului, adică la 23 Decembrie 1846, s'a dat o altă reprezentație tot de trupa franceză, cu piesele: „Coloarele Margeretei” și „Mama și copilul sunt sănătoși”; în josul afișului se vede scris că *abonații sunt rugați a-și aduce scaune în lojele lor.*

După aceia găsim că Luni la 20 Ianuarie 1847, se joacă de trupa franceză, în beneficiul d-nei Pedre, „Le Gant et l'E-ventail”, comedie în trei acte.

La 1 Februarie 1847, vedem că trupa națională, dă în teatrul nou o reprezentație, în beneficiul d-nei Sterian, cu piesa „Viconte de Letorier”, comedie în trei acte, cu cântece, trapusă de Costache Negruzzi; spectacolul s'a încheiat cu un „Tablou viu alegoric”, reprezentând *Lupta Moldovenilor cu Cruciații Teutoni* la Marienburg în anul 1423. Acest tablou viu, fu întocmit de Luzzato, fost director și casier al teatrului vechiu.

Despre această reprezentație, se vede în foaia timpului¹⁾ ● descriere mai amănunțită a celor petrecute, precum urmează :

„După un șir de mai multe piese românești și franțuzești urmate pe scena teatrului nou, Sâmbătă 1 Februarie s'au jucat în beneficiul d-nei Sterian, „Viconte de Letorier” comedie în 3 acte cu cântece, tradusă din franțuzește de d-l C. Negruzzi. Această traducere a reînviat amintirea literaturii noastre române. Sfârșitul s'a făcut cu un „tablou”. D-l Luzzato, fostul Director al teatrului în anul trecut, prin nimerita sa alegere, a știut atinge și măguli cea mai delicată coardă a publicului. Un ce național, un ce al nostru, era fructul cel mai de dorit, era fructul cel mai gustos ce avea de a ne îndulci așteptarea, și iată că, ca într'un vis ni se înfățișază eroismul strămoșilor nostri. Unul din cele mai frumoase Epizoduri din Istoria Moldovei care după ideea lui Gh. Asachi, cu ghibăcie s'au litografiat de românul G. Baltazar Panaiteanu, ne arată bătălia Moldovenilor cu cavalerii Crucieri Teutoni, urmată la 1423, în Prusia aproape de Marienburg, unde armele lor cele biruitoare, fac de răsună până peste întinsurile mării Baltice. Execuția era cea mai adevărată copie a tabloului și aceea cu care-l covârșă au fost natura și viața. Acurateța costumurilor, și a armăturii, pozițiile cele războitoare și expresiile cele înfiorătoare a învingătorilor și a învinșilor, au fost în cea mai desăvârșită așteptare între care mai cu samă trăgea luarea aminte a privitorilor, tânărul Butu ce este sugetul Baladei atât de interesante.

1) *Albina Românească* No. 11 din 6 Februarie 1847.

Publicul în transportul său de mirare și de bucurie cu inimile induișite plin de respect pentru eroismul strămoșilor, au răsplătit cu înmiite aplausuri frumoasa aplicare a d-lui Luțato, de care ne măgulim că și în viitorime ne vom putea bucura cu asemenea scene plăcute“.

D. G.¹⁾

Deasemenea, în teatrul nou se mai joacă apoi Duminică în 2 Februarie, o reprezentație *extraordinară de zi*, la 12 ceasuri, fără abonament, de către amândouă trupele moldovenească și franțuzească, fiind cea de pe urmă zi a carnavalului, și anume: în franțuzește, „După miezul nopții“, vodevil într'un act de Em. Vanderburh, iar în moldovenește „Zavistia“ vodevil feeric într'un act de Matei Millo.

La 9 Februarie, trupa națională dă în teatrul nou „Bărbierul dela Sevilla“, comedie în patru acte de Beaumarchais, tradusă din franțuzește de D. Apostoleanu.

În curs de mai mult timp, s'a observat de poliția capitalei, că deseori la reprezentații precum și la balurile *măscuite* se petreceau lucruri supărătoare pentru public, și jignitoare moralei publice, și acei ce provocau asemenea neorândueli nu vroiau să se supune ordinii ce poliția căută a ține în teatru. Pentru înlăturarea tuturor acestor fapte necuviincioase, Adgia făcu un raport către Ocărmuire propunând diferite măsuri ce sunt de luat, cari măsuri fură înalt încuviințate la 11 Februarie 1847, și se găsesc publicate în „Manualul Administrativ al Moldovei“ tom. I. pag. 373—376, sub titlul: *Regule polițienești în vremea reprezentațiilor și a balurilor publice*.

Raportul Adgiei începe astfel:

„Așa precum teatrul este o adunare a persoanelor civilizate, Poliția cu dreptul poate aștepta dela o asemenea societate o purtare plăcută și morală, întovărășită de liniște și părăsirea faptelor ce adunării ar putea aduce nemulțumire, drept aceea, Poliția ne putând privi cu nebagare de samă la orice din împotrivă întâmplare, are de datorie a publica următoarele măsuri...”

Între acele măsuri vedem că se pune în vedere publicului de a depune la *garderobul orânduit*, bastoanele, corțelurile și altele asemenea, pentru care vor primi un număr ca dovadă, cu care la ieșire, înfățișându-l să-și primească lucrul înapoi gratis. Asemenea se dispune, a nu se umbla înăuntrul teatrului cu foc, cu *ciubuc* sau țigară aprinsă, afară

1) Probabil Dimitrie Gusti.

de bufet; a nu împărți sau a se arunca în teatru fără învoirea poliției, nici un fel de hârtii tipărite sau manuscrite. Această măsură, credem noi că a fost luată în urma aruncării în teatru a felurite pamflete sau versuri necuviincioase la adresa fie a actorilor fie a ocărmuirii.

Apoi se mai prevede că orice măsuri împotriva moralului este oprită în teatru, precum de a ataca maștele sau pe spectatori cu cuvinte proaste, imorale, etc. jocul de pantomine eșite din ținutul moralului, asemenea este oprit, iar cutezatorii ca unii ce necinstesc prin asemenea fapte pe tot publicul, se vor depărta de îndată din teatru și se vor pedepsi, etc.

Tot în ziua de 11 Februarie 1847, s'au mai aprobat de ocărmuire, și Raportul Poliției No. 183, cuprinzând *Măsurile polițienesti atingătoare de trăsurile ce vin la teatru și de slugi*. (Vezi „Manualul Administrativ al Moldovei“ tom. I pag. 375 și 378),

La 15 Februarie găsim că se dă o reprezentatie tot în teatrul nou, de o trupă de voltijori, sub direcția d-lui Beranek, împreună cu trupa moldovenească, care începe spectacolul cu piesa „Dracachi“, comedie într'un act.

Sâmbătă 22 Februarie 1847, trupa de voltijori de sub direcția lui Beranek, a dat o mare reprezentațiune de pantomină: „Abd-el-Kader“, urmând apoi și un mare Balet. La acel spectacol trupa românească a dat concursul ei reprezentând piesa „Femeiușca dracului“, comedie într'un act.

La 23 Februarie, pentru beneficiul lui Teodor Teodorini, se joacă pentru întâia oară în acea stagiune piesa „Don Cezar de Bazan, dramă în 5 acte cu cântece, de Dumanoir și Deneri, tradusă de Ioan Poni, muzica de Flechtenmacher. În această piesă joacă următorii actori: Teodorini, Poni, Dimitriu, Luchian, Mandoca, Stroescu, Teodoru, Cuza și d-nele Lang, Sterian și D-ra Gabriela¹⁾.

Sâmbătă 1 Martie 1847, se joacă tot la teatrul nou, pentru beneficiul lui A. Flechtenmacher, cu concursul lui Matei Millo, următoarele piese: „Samson, și Spiridon“ vodevil în 2 acte, prelucrat din franțuzește de Apostoleanu și Millo; „Creditorii“ comedia într'un act de V. Alexandri, cum și o piesă în limba franceză, intitulată: „Cei ce se aseamănă se supără între dânsii“, în care Millo juca un rol în limba franceză, alătura cu actorii trupei franțuzești. La această reprezentație s'a cântat și o Uvertură națională compusă de beneficiar.

Asupra acestei reprezentații, și a chipului cum a debutat Matei Millo în piesa franceză, găsim în „Albina românească“ No. 19 din 6 Martie 1847, următoarea dare de samă

1) Afîșul la Academia Română, e tipărit și în franțuzește.

„Ori când se reprezintă pe scenă vreun suvenir din istoria Patriei, s'au vr'o altă piesă în limba națională, teatrul nostru se pare îngust de-a cuprinde pe toți doritorii, și aplausurile entuziastice străbat dincolo de murii acestei mari zidiri. Mântuitoare și frumoasă este mărturisirea unui asemenea sentiment, carele vederat cumpănește în favorul naționalității, încât, precum teatrul francez este de model acelu românesc, ista hrănește pe învățătorul său prin o mănoasă incasuire.

„Voind direcția a încuraja lucrările d-lui Flectenmacher și a-i da în public semn a mulțumirii sale, d. Matei Millo a căruia talent dramatic ca a unor diletanți, publicul de mult l-a pretuit, s'au îndemnat a giuca în astă reprezentație compusă din trei piese, din care două românești iar una franțeză. Asta din urmă intitulată : „Cei ce se asemănă se supăra între dânșii“ ne arată cum fac a lor învățatură unii din junii pe care părinții îi trimit la Paris, ștena urmând în capitala Franțe, s'au giucat în limba franțeză, iar alta „Creditorii“ sau „Cum se plătesc datoriile“, urmând la Iași, s'au giucat românește.

„...În vodevilul franțez, d-l Millo au rivalizat cu d-l Pelic favoritul publicului nostru, atât prin ușurința jocului, cât și prin esacteța cu care au cântat.

„Nu mai puțină plăcere au adus în „Samson și Spiridon“, agiutorat fiind de d-l Teodorini în rolul de comisar ; actorii noștri mult ar câștiga dacă d-l Millo, din când în când prin practică le-ar fi model al jocului, ce-l cunoaște cu deplinătate și prin care s-ar perfecționa teatrul nostru.

„Scopul istei reprezentații sau împlinit. D-l Millo și beneficiantul, sau urât cu bună-voință de spectatorii ce ascultau și aplaudau cu plăcere tonurile naționale sămănate în frumoasa uvertură, și toate locurile cuprinse au vederat prețuirea publicului. Altă întrebare este dacă, în privirea morală piesele au răspuns condiției dramatice, care : „Ridendo castigat mores“ (răzând îndreaptă năravurile). Pe lângă acestea teatrul mai are însărcinarea a se deosebi prin ziceri alese și corecte a limbei.

„În alte capitale sunt și teatruuri unde spectatorii se desfătează prin ziceri triviale împrumutate din gura popoului de gios, la noi nu se vizitează de aceștia teatrul care le are a fi o școală practică cu țintire a informa gustul clasei mai alese de public. Șegile, frumusețele, și spiritualele aburiri, spre a fi plăcute, trebuie să fie modeste, se cuvine a le arăta învălitate și a lăsa ascultătorului meritul de a le descoperi ; prin asta, genia limbei se va perfecționa, și ascultătorul n'ă fi une-ori în dorință ca mai bine să-și fi uitat urechea acasă.

Un abonat.

Cu prilejul reprezentației dela 1 Martie, în care s'a jucat piesa „Spiridon și Samson” despre care am vorbit, figura și un meșter neamț. Agentul C. C. Aghenții prin Nota No. 1828 din 14 Martie 1847, se tânguește Secretariatului de stat, că actorii, prin cuvintele ce au rostit pe scenă, față fiind și Domnitorul țarei, precum și mai mulți boeri mari și unii din consuli puterilor străine, au atacat nația germană și religiunea ei.

La 16 Martie 1847, Crăescul general consul Prusienesc pentru amândouă Prințipaturi, Bar. V. Richthofen, luând cunoștință de cele întâmplate, se tânguește și el Secretariatului de stat, care se grăbește ai răspunde, că ; „De vreme ce în rostirile piesei reprezentate la 1 Martie de și simple, au prijelit însă neplăceri, și spre a i se da o nouă dovadă de dorința ce are Ocârmuirea de a se păzi plăcuta armonie, 'sau dat cuvenita povățuire atât țenzurii cât și Direcției teatrale ca să fie cu multa luare aminte a se feri prilejurile ce ar putea să scorniască răstălmăciri“.

Iată și adresa trimisă către Țenzura pieselor teatrale, No. 526 din 10 Martie 1847 :

„În piesa teatrală Samson și Spiridon, reprezentată la 1 a curgătoarei luni, fiind oareși care expresii care au dat prilej de răstălmă ire și reclamație din partea unora din consulaturi că relighia și naționalitatea lor s'ar fi atacat, gios iscălitul, din porunca Prea Înălțatului Domn face cunoscut d-tale, ca să fii cu cea mai mare privighere și luare aminte de a nu se îngădui pe viitorime asemenea expresii cari ar putea da prilej la vre un fel de necuviință sau răstălmăcire¹⁾.”

Aceiași adresă s'a trimis cu No. 527 și către Direcția Teatrului Național.

Găsim apoi că în 9 Martie următor, se joacă în teatrul nou pentru beneficiul d-nei Vișu piesa „Căciula brumărie”, vodevil într'un act, în care i-au parte actorii : Bonciu, Neculaiu, Cazanliu, Ivolschi, și d-nele Lang și Vișu și d-ra Gabriela Spectacolul a început cu piesa : Cavalerul străjei, comedie în două acte, în care au jucat Teodorini, Teodoru, Sterian, Cuza și d-nele Vișu și Sterian 2).

La 11 Martie teatrul francez reprezintă în beneficiul lui Pellier, pentru întâiași dată piesa : „Le père de la débutante” vodevil în două acte și cinci tablouri de Théuallon și Bayard,

1) Vezi Dosarul Postelniciei No. 2430, Tr. 1764 din 1847, aflat în Arhiva Statului din Iași.

2) Afișul acestei reprezentații, tipărit pe mătasă roză; se află în proprietatea mea.

și „Le Muet d'Ingouville“, vodevil în două acte de Bayard, Davesne și Bouffe²⁾).

La 13 Martie, Joi, se dă în beneficiul d-rei Gabriela, întâia reprezentație a piesei „Contrabandul sau Mărfurile engleze“ comedie vodevil în două acte, prelucrată de Gh. Asaki, iar muzica de d-na Elenco Asaki, în care joacă actorii: Dimitriu, Luchian, Teodoru, Teodorini, Necnau și d-ra Gabriela : cum și actul al 4-lea din „Robert șeful bandiților“, în care au jucat Poni, Teodorini, Handoca, N. Teodoru, Sandu Bonciu, Cuza, Apostolu, doi diletanți și d-na Vișu. Spectacolul s'a început cu : „Un Ramașag“ comedie într'un act de V. A. în care au jucat : Neculau, Luchian. Ivolschi, d-nele Sterian, Vișu și d-ra Gabriela³⁾).

Teatrul francez dă o reprezentație extraordinară în ziua de 29 Martie, în beneficiul d-nei Florence Olivier, cu piesa „Le Mariage de Figaro ou La Folle journée“, comedie în cinci acte, în proză, de Beaumarchais, o capo d'operă a teatrului Francez.

La 30 Martie trupa națională dă tot în teatrul nou „Bunul Prințului, comedie în două acte ; spectacolul începându-se cu „Ulița lunei“, vodevil într'un act, jucat de trupa franceză.

La 11 Aprilie trupa franceză joacă „Le Viconte de Lectorières“, vodevil în 3 acte de Bayard și Dumanoir.

La 15 Aprilie se dă de trupa națională în beneficiul actorului Sandu Bonciu, întâia reprezentație a piesei : „Armura sau Soldatul Moldovan“, melodramă în trei acte, cu mari priveliști și tablouri trase din cronica țării, de d-l I. Barageni, muzica de d-l Iosef Herfner.

La 22 Aprilie se dă în beneficiul d-nei Lang, de trupa națională, piesa : „O soarea de mahala sau „Amestecul de dorințe“, comedie în două acte, compusă de Costache Caragiale. Spectacolul s'a încheiat cu : „Tabloul lui Ștefan-Vodă“, compus de Gh. Asaki, și aranjat pe stena națională de d-l G. Lang. În acest tablou copila d-nei Lang, a venit în zbor sub forma de inger, și a încoronat pe Ștefan cel Mare, Acest tablou a fost precedat de înfățișarea celor patru anotimpuri, îmbrăcate în costume naționale.

La 3 Mai 1847, se dă o reprezentație extraordinară în folosul incendiaților din București, când s'au jucat piesele : „Pourquoi ?“ vodevil într'un act. „Les Femmes savantes de Molière“, „Piatra din casă“, comedie într'un act în care au

1) Afișul la Academia Română.

2) Afișul la Academia Română.

jucat: Teodoru, Luchian, Teodorini, Neculan, d-na Sterian și d-ra Gabriela. Câteva scene originale în versuri, au fost jucate de d-nii Negruzzi și Millo.

Despre această reprezentație de binefacere, găsim următoarea dare de samă făcută de M. Cerchez și publicată în foia timpului, „Albina românească“ No. 36 din 8 Mai 1847:

„Succesul acestei nobile întreprinderi s’au putut până acum vede și nădăjduim că se va mai vede încă mai pe larg prin foile obștești cari s’au însărcinat cu această frumoasă încunoștiințare și care suntem bine incredințați că nu vor păzi tăcere nici asupra nobilei urmări a d-lui Negruzzi și Millo, cari mișcați de compătimirea de care au fost cuprinși la această jalnică întâmplare, au binevoit a călca în picioare toate prejudețele de cari s’au văzut încunjurați, a se sui pe stena teatrului și a da în folosul nenorociților arși, o reprezentație alcătuită din un vodevil în limba franceză și un vodevil în limba națională, compus de d. Vasile Alexandri și două fragmente asemenea în limba națională, care amândouă au fost unul tradus și altul compus de d-lor însuși. Multămităi fie penei scriitorilor, talentului diletanților, progresul vederat ce au făcut trupa națională în arta sa și recunoștiinței publicului, care la acest prilej au dovedit atât plecare sa către o faptă bună prin râvna cu care s’au grăbit a veni și adăogirea la plata intrării (care a fost lăsată la generozitatea lui) cât și dreapta din parte-i prețuire a meritului și talentului d-nii Negruzzi și Millo. Reprezentația avu un succes strălucit. Fragmentele se alcătuiau, unul din câteva stene din: „Les femmes savantes“ a lui Molière, tradusă de d. Negruzzi în versuri, iar altul din câteva stene originale compuse de d. Millo, asemenea în versuri. Și unul și altul slujia îndestul a vădi, acel dintâi ghibaciu cu care traducătorul a prefăcut în limba românească expresiile atât de grele de tradus și atât de originale a autorului acelui părinte a comediei; acel de al doile geniul născocitor a d. Millo și talentul său pentru compunerile teatrale, pe care nădăjduim că nu-l va negreji, ci mai vârtos se va sili a-l aduce la desăvârșire. Cât pentru arta cu care au fost executate de către dd. dilitanți rolurile lui „Trisotin“ și „Vadius, bătrânul și tânărul“, poate sluji de martur fie-care din acei ce au avut cași noi mulțămirea de a fi față la acea reprezentație, și avem tot cuvântul de a ne îndoi că s’ar găsi cineva care să sprijinească că nu au covârșit așteptării publicului, și în adevăr lauda e cu atât mai bine dobândită că scopul a fost de tot nobil și întreprinderea departe de poziția socială a întreprinzătorilor. Acei însă care ne privind mai cu amăruntul în adâncul acestei mișcări, nu vor voi a vede de cât partea ei cea slabă, și aceasta întmeindu-se poate pe oare care preju-

diții, le vom spune că fapta bună nu face alegere între mijloace, și îi rugăm să-și aducă aminte că este mai lesne a fi udecător de cât judecat, și prin urmare mai lesne a fi pri-jvitor decât actor“.

M. Cerchez.

Din această reprezentatie s'a adunat suma de 7.604 lei care s'a trimis de d-nii C. Negruzzi și M. Millo d lui colonel Scarlet Crețulescu locțiitor de Agă (prefect de poliție), spre a se înainta comisiunei însărcinată de guvern spre a împărți acea sumă ca ajutor celor arși.

La 15 Mai 1847, s'a încheiat stagiunea teatrală 1846—1847- cu piesele „Buna Educație“ și „Piatra din casă“.

Despre aceste două piese găsim o dare de samă în „Albina Românească“, No. 32 din 18 Mai 1847, arătând oă subiectul piesei „Buna Educație“, este în contra moralului. Iată acea dare de samă :

„Înaintirea anutimpului și îndatoririle Direcției reclaman curmarea reprezentațiilor teatrale, drept care Joi în 15 Mai (1847) s'au dat spre încheere și în beneficiul d-lui Sterian, două piese : „Buna Educație“ comedie în trei acte de D. Bălăcescu și „Piatra din casă“, comedie într'un act cu cântece de Vasile Alexandri.

„Acea întâi piesă pune în contrast bunătatea obiceiurilor vechi în educația cea nouă care autorul, spre deridere o numește *bună*. În vreme când din cursul urzirei se vede mult ridicul în amândouă sisteme. Spre lângă dese neverisimilări a intrigilor, încărcarea laudelor vremii vechi a patriei și a strămoșilor ce făcea neguțătorul Hristofor, carele duple rume (Briganovici) se pare străin și ambițios a-și mărita fata cu un boer, nu se înțelese cum s'au putut ca mirele Petre Măzărescu, sosiind dela cununie cu mireasa, se lasă să-i fure femeea amantul cel de mai înainte, și el să i-o încuviințeze fără vr'o supărare și scandal, pentru că atunci au descoperit, că acel amant era a lui fiu natural?... așa o desnodare a bunei educații este în contra regulilor dramatice și mai mult în contra moralului. Pre lângă acestea. reprezentatia a suferit și din graba, cu care ea nu s'a putut bine pregăti.

„Piatra din casă“ a doua oară reprezentată a avut un deplin succes. D. Alexandri a înfățișat pe stână o tâmplare de cele scoase din viața socială ; caracterile sunt bine expuse

și întâișează un tablou de aviz pentru acele mame care, într'adevăr socotesc fetele lor „Piatră în casă“ de care se cuvine a scăpa cu rizicul fericirii lor. Toți actorii au jucat bine ; Madama Sterian și-au înțeles rolul, Her Frantș a disfatat publicul, dar n'ar trebui să uite une-ori că este Doctor. Demoazela Gabriela au cântat bine, deasemenea d-nii Luchian și Nicolau ; reprezentația se încheie cu un aplauz sunător.

„Direcția a dat trupei un concediu de trei luni, care suntem încredințați că-l va întrebuința în studiul declamatoriu și a rolurilor, ca să poată publicul a se bucura și a o ura pentru înaintirea artei dramatice“.

În timpul acestei stagiuni reprezentându-se de mai multe ori piesa „Insurăței sau Țăranii“, vodevil în două acte, prelucrat după piesa franceză a lui Eugène Scribe „La lune de miel“, s'a ivit o discuție înflăcărată asupra dreptului de autor al acestei prelucrări, între *E. Filipescu* și *Matei Millo*. Fiecare din aceștia susținea că piesa este prelucrată mai mult de el, și ca atare i se cuvine dreptul de autor cu întâietate. Astfel fiind, găsim diferite articole în „*Albina Românească*“ atât din partea lui Filipescu cât și din a lui Millo, prin care se discută asupra acestei neînțelegeri ¹⁾, care nu a putut lua sfârșit decât prin o comunicare sub No- 804 a Secretariatului de Stat a Printipatului Moldovei către redacția „*Albinei Românești*“ pe care o găsim publicată în acea foaie cu No. 32 d n 24 Aprilie 1847, în cuprinsul următor :

„Între Dumnealui comisul Matei Millo și D. E. Filipescu, urmând neîmpăcarea dela piesa intitulată „Luna de miere“ și jucată pe stână sub titlu de „Doi Insurăței“ sau „Țăranii“ și cerând Dumnealui comisul Millo a se numi o comisie literară spre adevărarea celui din doi care ar avea dreptate, a numi această piesă prelucrarea sa, la 14 a trecutei luni, s'au făcut convenita cercetare, din care s'au văzut că nemulțămirea Dumilorsale, urmează din aceea, că în foaia de prenumerație a Dumisale Filipescul pentru tipărirea a câteva piese, întru care este și aceasta. nu s'au lămurit deajuns împrejurarea. De aceea spre încheierea filonichiei dintre Dumnealor s'au socotit a se publica prin Foiletonul Gazetei că piesa ce Dumnealui Filipescul voește a tipări, este a sa proprie prelucrare, de pe a lui Scribe intitulată „Luna de Miere“ iar aceea jucată pe stână, sub titlu de „Insurăței“ sau „Țăranii“ este a Dumisale Millo, fiindcă toate cupletele din această piesă se găsesc făcute de D. Millo, actul al doile este întreg a D-sale precum și cele opt stene de pe urmă a ac-

1) Vezi *Albina Românească* No. 25 din 30 Mart 1847, și No. 27 din 6 Aprilie acel an.

tului I-iu rămâind din piesa „Luna de Miere“ ce înfăţişază direcţiei Dumnealui Filipescu, cele două stene începătoare actului I-iu, pe care asemenea Dumnealui Millo, le-au îndreptat şi le-au prefăcut foarte mult în dialogul lor, făcându-le şi toate cupletele. Această lămurire dar, jos iscălitul pofteste pe redacţie ca să binevoiască a o publica prin Foiletonul Gazetei Albinei spre obştească ştiinţă“.

N. Mavrocordat

CAP. III

STAGIUNEA 1847-1848

Îmbunătățirile aduse localului Teatrului.—Apelul către publicul ieșan, publicat de direcțiunile ambelor trupe română și franceză. Repertoriul Teatrului Național.—Nereușita reprezentărilor date de trupa moldovenească ce era rău pregătită.—Încetarea reprezentațiilor moldovenești și reformarea trupei sub direcția lui Benoît Luzzato.—Alte piese jucate de trupele franceză și moldovenească.—Impresia bună ce făcu jocul actorului Ponî și reprezentarea piesei «Clopolarul dela St. Pavel».—Trei reprezentații date de aristocrația Iașului în beneficiul săracilor din Iași.—Încercările făcute în vedere de a se organiza teatru în diferite orașe din Moldova.—Teatrul din Galați.

În cursul verei anului 1847, comitetul conducător al teatrului, se îngriji să aducă mai multe îmbunătățiri iusemnate atât localului teatrului, cât și împrejurimilor, spre a face ca publicul să nu simtă nici o neplăcere sau greutate în frecventarea acestui local cultural și artistic. Pentru aceasta se făcu diferite adaose și prefaceri atât pe scenă cât și în sala teatrului nou, cari se văzuse în stagiunea precedentă, că sunt de neapărată nevoie; piața teatrului s'a paveluit din nou cu bucăți de lemn în formă de prisme spre a favoriza mersul pedestrilor și spre a nu se produce nici un vuet în timpul reprezentațiilor din pricina circulației trăsurilor ce veneau sau plecau dela teatru, cum și în acelaș timp spre a nu se produce g'od și necurătenie.

În grădina alăturată cu teatrul, se clădi din nou, mai multe încăperi, în formă de pavilioane, având vederea spre strada principală, în care se instală o ospătărie (birt), o cafenea, o sală de întrunire și o alta de biliard; toate acestea fiind mobilate după gustul cel mai elegant¹⁾.

Pe tot timpul verei, trupa franțuzească ce jucase în

1) Vezi *Albina Românească* din 12 Octombrie 1847.

iarna trecută în teatrul ieșan, dădu reprezentații în Rusia, mai cu seamă în Odesa, unde termină cu multă mulțumire angajamentul său și apoi mai dădu un șir de reprezentații și la Elisabetgrad, pe când petrecea în acel oraș M. S. Împăratul Rusiei. În toamnă însă ea se reîntoarșe la Iași, așa că în luna Octombrie se îndeletnici cu repetițiile și organizarea reprezentațiilor ce urmau să se dea în cursul iernei 1847—1848¹⁾.

Teatrul francez fu hotărît de direcție să înceapă reprezentațiile sale între 10 și 15 Octombrie, iar abonamentul pentru teatrul cel moldovenesc între 5 și 20 ale aceleiași luni.

În acest scop direcția ambelor trupe, publică o înștiințare de toate măsurile luate și îmbunătățirile aduse teatrului, precum și de repertoriul pieselor teatrului național, cum și prețul locurilor cu seara, după cum se vede în următoarele rânduri, reproduse după „Albina Românească” No. 84 din 1847²⁾;

„Plină de nădejde în sentimentele publicului Român pentru care întemeierea și înflorirea unui Teatru Național va fi totdeauna cel mai frumos drit de mândrie, Direcția cu cea mai deplină încredere deschide al ei teatru pentru viitorul timp dramatic.

„Ușurată de greutatea și întârzierile anului trecut, ea a pregătit și pregătește publicului Român repertoriul național cel mai frumos, cel mai numeros, cel mai variat și alcătuit de cele mai interesante noutăți după cum lista de mai jos ne încredințează.

...„Închizesluește formalnic prin aceasta că va da treizeci de reprezentații în abonament în vreme cel mult de șapte luni.

„Fieștecare piesă jucată nu se va repeta decât odată și pentru mai multă varietate a spectatorilor, de câte ori se va da pentru a doua oară o piesă în două acte va fi însoțită de o nouă piesă într'un act, sau o piesă jucată într'un act va fi însoțită de una în două acte.

„Deși încă sub povara cheltuelilor de an, care se găsesc însemnătoriu îngreuate prin îmbunătățirile și adausurile făcute în această vară la zidirea Teatrului, Direcțiunea povățuită numai de interesul și înlesnirea publicului, coboară prețurile abonamentului pentru Teatrul Național păstrând tot cele de an pentru antrelele cu seara.

1) Albina Românească. Loc. cit.

2) Această înștiințare a fost publicată și în foi răzlețe.

„Teatrul Franțez asemenea va începe cel târziu dela 10 la 15 Octombrie viitor și îndată după sosirea trupei ce va publica repertoriul reprezentațiilor lui pe care direcția se va sili a-l compune din piesele cele mai nouă și mai cu efect, închizeshiind pe abonații ei de cel puțin treizeci de noutăți în vremea cursului lui.

„Înainte a celor 50 de reprezentații ce informează abonamentul franțez pe tot anul, Direcția va deschide teatrul franțez cu acele șase reprezentații ce teatrul francez dărește abonaților ei din anul trecut. Aceștii, deși n'ar fi subscrise în numărul abonaților, pentru timpul următor, vor avea dritul a veni să-și ocupe a lor lojii respective la acele șese întâi reprezentații.

„N. B. — Abonații din anul acesta, cari ar fi închiriat vreo lojie ce n'au fost abonată în anul trecut, voinđ a pastra loja și pentru cele întâi șese reprezentații vor fi preferați, plătind însă deosebit prețul lor, în analogie cu acel al abonamentului.

„Prețurile abonamentului la Teatru Franțez rămân întocmai ca cele de an, afară de prețurile lojiilor de rândul al 2-lea, de stale și de foteiluri, care s'au mai coborît în ist an.

„Zidirea teatrului atât pe dinăuntru cât și pe dinafară au primit cele mai îndemânaticе îmbunătățiri, pentru mai multă înlesnire a privelei, lumina stenei s'au lărgit de fiecare parte de câte trei palme, tăindu-se amândouă avanstenele câte pe atăta. Despre încălzire asemenea s'au luat măsurile cele mai nimerite. La tustrele rândurile de lojii s'au zidit câte două sobe, una la fiecare colț a coridoarelor și deosebit s'au durat un îndoit plafon deasupra scenei pentru a feri privitorii de răceala ce până acum pătrundea în sală la rădicarea perdelei“.

Repertoriul Teatrului Național

Vodevile

Pensionul de fete, în două acte ;
Un bogat ghiftuit, în două acte ;
Nișorescu, în două acte ;
Doi puși în cofă, în două acte ;
Fricosul dar voinicosul, într'un act ;
Doi tâlhari, într'un act ;
Amanetul și Zaraful, într'un act ;
Un ghiduș cât șese, într'un act ;
Carantina, într'un act.

Comedii

Democrit, în cinci acte;
Doi pușchi, într'un act;
Modista și Cinovnicul, într'un act;
Dușmanul Femeilor,
No. 747 sau un bilet de loterie, într'un act;
Sluga cu doi stăpâni, în cinci acte;
Rămân burlac, în trei acte.

Drame

Matilda, în cinci acte;
Caterina Hovard, în cinci acte;
Magdalena, în cinci acte;
Nofragerii, în patru acte;
Calicii din Londra, în cinci acte;
Mâna dreaptă, mâna stângă, în cinci acte;
Petru Rareș, în două acte.

N.B.—Nici una din însemnatele bucăți nu se va da în Benefisuri, toate acestea păstrate fiind pentru abonamente.

Prețul abonamentului național pentru 30 de reprezentații		Prețurile scăzute	
Lojia de rândul întâiu	45 galb.	Lojia de rândul întâiu	35 galb.
Beniuar	35 "	Beniuar	30 "
Lojia de rândul al 2-lea	25 "	Lojia de rândul al 2-lea	20 "
Stalul	12 "	Stalul	7 "
Foteilul	8 "	Foteilul	5 "

Prețul abonamentului franțez pentru 50 reprezentații	
Lojia de rândul întâiu	75 galbeni
Beniuar	60 "
Lojia de rândul al 2-lea (prețul de an era 35 galb.)	30 "
Stalul (prețul pe an era de 20 galbeni)	15 "
Foteilul (prețul de an era 15 galbeni)	10 "

N.B. Avanscenele Lit. B, la rândul I și litera A la Beniuar au preț îndoit și se abonează pentru amândouă Teatrurile la un loc.

Prețurile cu seara sunt tot acele de an pentru amândouă teatrele.

Lojia de rândul I	2 galb.
Beniuar	1 ¹ / ₂ "
Lojia de rândul al 2-lea	1 "
Stalul	12 "
Foteilul	10 "
Parterul	5 "
Galeria	2 ¹ / ₂ "

Cu toate pregătirile ce vedem că s-au făcut mai ales în vederea reprezentațiilor trupei naționale, rezultatul tuturor acestor eforturi pare a nu fi fost încoronat de succesul așteptat. Trupa moldovenească fusese probabil compusă din elemente nu tocmai pregătite pentru o scenă ca aceea a capitalei Moldovei; piesele alese nu fură tocmai potrivite cu gustul și priceperea publicului, iar traducerea lăsa de asemenea mult de dorit, atât în privința tălmăcirii subiectului în limba română, cât și a introducerii unor fraze și cuvinte cu totul nepotrivite caracteristicii limbei naționale.

*
* *

Deschiderea stagiunii se face în ziua de 19 Octombrie 1847 cu piesa „Mulatul” (Mulatrul), melodramă în 5 acte de Saint-Pierre, care deși avea o oarecare potrivire cu moravurile reale ale țării, față cu țiganii robi ce se vindeau la noi în piață ca vitele sau ca orice obiect de îmbrăcăminte ori de mâncare, totuși prin interpretarea nepotrivită ce i se dădu de actorii nepregătiți bine pentru această reprezentare și proasta ei traducere, produse un adevărat scandal în sala Teatrului dând loc la dezaprobări tumultuoase și șuerături, mai ales din galerie, ceea ce făcu pe Ocârmuire să iee măsuri pentru înlăturarea pe viitor a repetării unor asemenea neorândueli.

Trupa moldovenească fu desființată de guvern intrerupându-se imediat, urmarea reprezentațiilor naționale timp de mai multe săptămâni.

Asupra acestor împrejurări găsim următoarele amănunțimi într'un articol din foaia timpului „Albina Românească” No. 100 din 18 Decembrie 1847:

...Publicul nostru cunoaște importanța unui teatru Românesc în privirea naționalității și a culturii, dorind deci a îndemâna formarea și perfecționarea acestui așezământ, nu e econom în răbdare nici în jertfe și așteaptă dela trupă o îngrijire de a învrednici astă părtinire, prin învățătura specială a artei dramatice, pentru că omul știe numai câte învață, când asemenea îngrijire este de datoria și de interesul Direcției.

„Piesa reprezentată Duminică era intitulată „Mulatul”¹⁾ de San-Pier, melodramă. Un asemenea subiect ar fi avut pentru noi un interes din asemănarea cea tristă a sclavilor Vest-Indiei cu acei ai țărilor noastre, unde urma: „Vânzarea la Kokivechi a unui om”. Dar subiectul serios uneori se făcu co-

1) *Mulatrul corcit*, om născut din părinți unul negru altul alb.

mic pentru că unii din actori nu-l pătrundeau de ajuns, nu se identificau cu rolurile lor, încât cu tot costumul și colorul a negrului Vest-Indian, se cunoștea Moldovanul cutarile, cu grimasele ¹⁾ și ticurile ²⁾ individuale. Pentru lipsa învățării și a repetițiilor, unii ziceau rolurile lor după metoda lancastric, care discuta pe acei actori, ce au talent și inimă. Întru alegerea pieselor am dori mai mult tact și gust bun la traducere o limbă mai curată, fiindcă Teatrul, este nu numai o îndeletnicire, ci școală de moral și paradox practic de literatură de aceia cuvintele tătărești și baroce ³⁾ nu se cuvine a resuna într'un templu consfințit muzelor, în fața unui auditoriu doritoriu de tot felul de îmbunătățire clasică !"

În urma acestor fapte petrecute, guvernul desființând trupa moldovenească după cum am arătat, publicul iubitor de teatru național, stăruisă să formeze o altă trupă sub o nouă direcțiune ; drept care guvernul acordă lui *Benoit Luzzatto* privilegiul de a forma altă trupă națională, pentru stațiunea 1847—48, care prin o înștiințare publicată în „Albina Românească” din 7 Decembrie 1847, zice următoarele :

„Direcția Teatrului are cinste a încunoștiința pe DD. abonați ai Teatrului Național și pe Onorabilul Public că urmând trebuința de a se reorganiza trupa Națională, ce s'au fost desființat de către înalta Ocârmuire, „după împrejurările cunoscute” ; această Direcție spre a nu lipsi mai mult pe DD. abonați și Onorabilul Public de Teatrul Național, trecând dritul, întreprinderii către dl. Benua Luzzatto până la sfârșitul viitoarei luni Aprilie 1848, au dobândit și dela înalta Ocârmuire voie de a deschide iarăși Teatrul, care în curând va urma începutele reprezentății. Direcția dar cu cinste pofteste pe DD. abonați să binevoiască a veni ca mai înainte să ocupeze a lor loji și locuri respective, îndată ce prin afiș se va anonsa deschiderea Teatrului”.

În acest interval însă trupa franceză dădu mai multe reprezentații din programul său. Venind în Iași atunci și o trupă de gimnastici Arabi-Marocani, găsim că au dat, între altele, și două reprezentații cu concursul atât al actorilor francezi, cât și al celor moldoveni. Astfel vedem că la 26 Octomvrie 1847, se dă o reprezentație de acei Arabi la cari francezii joacă vodevilul într'un act „Când amorul se duce” ; iar actorii români joacă comedia într'un act „Sacul

1) *Grimas*, strâmbătură urită a feței.

2) *Tic*, deprinderi ridicule sau mișcări convulsive ce face omul fără voia sa.

3) *Baroc*, dișanțat, strimb, neregulat.

și Cociugul¹; iar la 30 Octombrie pentru beneficiul Arabilor Marocani, trupa națională dă concursul său cu piesa „Fata Cojocarului”, comedie într'un act, de D. Miclescu¹), iar trupa franceză joacă iarăși vodevilul „Când amorul se duce”.

Cu prilejul reprezentării piesei „Lumpatius vagabondus”, în 16 Noemvrie 1847, actorul Teodorini a comis mai multe neorândueli cari au întrerupt reprezentația acelei piese. Direcția Teatrului Național, aducând aceasta la cunoștința M. S. Domnitorului, acesta a poruncit la 20 Noemvrie 1847, ca Teodorini să se arestuiască și să se ție la arest până la a doua poruncă.

În urma suplicei însă, dată lui Vodă, de Ana soția actorului Teodorini, acestuia i se dădu drumul din arest la 25 Noemvrie 1847²).

Apoi mai găsim că la 27 Noemvrie 1847, Teatrul francez dă o primă reprezentație a piesei „Le petit fils”, vodevil într'un act de Bayard, și „La Comtesse de Tonneau ou Les deux Cousines, vodevil în 2 acte.

Joi 4 Decembre 1847 se joacă : „Le Mariage au Tambour” vodevil în trei acte de Leven și Brunswik. Actori: Delmary, Peyron, Colombery, Gatineau, Boulé, Valery, Macé, Cesar. Actrițe: Moulines, Jenny-Ozy, Laure.

Vineri 16 Ianuar 1848, se dă în beneficiul actorului Pellier,—care era cel mai bun comic din trupa franceză,—piesa „Le Chevalier de Grignon”, vodevil în două acte de Bayard.

La 26 ale aceleași luni se dădu în beneficiul lui Delmary care juca rolurile de june-prim și prim-amorez, piesele „La Tutrice ou Haine et Amour”, comedie-vodevil în trei acte de Eugène Scribe și „Le protégé”, vodevil într'un act de Roiser.

Trupa națională găsim că joacă Duminică 22 Februar 1848, la 11 ceasuri dimineata, o reprezentație extraordinară, pentru beneficiul lui Sandu Bonciu, piesa „Plumper sau Amestecătorul în toate”, comedie cu cântece în cinci acte și trei tablouri, în limba germană de I. F. Iungher, iar în românește tradusă de Caminarul S. Botezato, muzica de Herfner. Spectacolul s'a început cu piesa franceză „Pourquoi?” vodevil într'un act de Eugène Scribe, jucată de actorii francezi.

1) Această piesă s'a tipărit în Iași, la Tipografia Română-Franceză în anul 1851, într'o broșură conținând 32 de pagini.

2) Vezi *Dosarul Poliției Capitalei Iași*, No 212 Tr. 1792, op. 2043, aflat la Arhiva Statului din Iași.

Duminică în 29 Februarie 1848 pentru beneficiul acrtitei Sterian, s'a jucat „Două Fete“ comedie în trei acte și două tablouri cu cîntece, prelucrată pentru teatru românesc de C. Negruzzi, muzica de Herfner. Scena se petrece la Galați. Spectacolul se începe cu „La vision du Tasse“ (Vedenia lui Taso), scenă în versuri declamată de Grand-Jean. Actorii care au jucat în piesa „Două Fete“ au fost: N, Teodoru, Dimitriu; d-na Sterian, d-na Dimitriu, Bonciu, d-na Vișu, d-ra Gabriela, d-l Ivolschi, Teodorini, Neculau.

În 14 Martie acelaș an se dă în beneficiul noulului Director al trupei moldovenești Benoit Luzzatto, o reprezentație în care se jucă piesa: „Clopotarul dela St. Pavel“, dramă în 4 acte și un prolog de Bouchardy, tradusă de *Dumneaii Maria Burada* ¹⁾.

Persoanele ce jucară în această piesă au fost: Teodorini, Apostolu, Dumitriu, Handoca, Bosie, Sterian, Bonciu Ivolschi, Poni, Holban, Neculau, M-me Teodorini, M-me Sterian și d-la Dimitriu.

După prolog d-ra Victoria Luzzato, și mai înainte de pornirea sa peste hotar la Conservatorium, a cântat la piano următoarele ²⁾:

1. Variație din „Norma“ Piano,
2. „Rugăciunea Normei“, Melodicon și Piano, executată de D. Caudella (Francisc), și D-la Luzzato, — și
3. „Carnavalul de Veneția“, variație, după Paganini, pe piano.

Asupra acestei din urmă reprezentații, găsim în două numere consecutive ale „Albinei Românești“, No. 23 din 18 Martie și No. 24 din 21 Martie 1848, dări de samă. Această reprezentație a făcut o impresie din cele mai bune asupra publicului, întrucât până la această piesă nu se jucase de trupa națională, în cursul acestei stagiuni decât comedii și piese fără importanță literară.

„Între binefacerile cu care suntem, în patria noastră, datori instituțiilor și timpurilor nouă, s'a cuvine numera înființarea *Teatrului Național*. Acest institut, bine îndreptat, este pentru public nu numai o petrecere plăcută, ci o școală practică de moral, focarea și leagănul unde se aprinde sentimentul de ură pentru crime și ridicule, unde se informă și se nutre (hrănește), amorul patriei ce este cel mai înalt între

1) Mama autorului acestui studiu. Piesa aceasta s'a tipărit în Iași în anul 1849, în tipografia „Institutul Albinei“, conținând 97 pagini.

2) Afîșul se află la biblioteca Academiei Române.

virtuțile cetățene. Cumcă publicul nostru, în periodul cel scurt a ființei teatrului național, s'au folosit de a sa tinere, vedează tactul său de a îmbrățișa fiecare rostire ținătoare a produce un asemenea sentiment, și cele patriotice și a naționalității, recheamă purure un viu aplauz sunătoriu.

Din piesele teatrului românesc care au câștigat astă iarnă o vie plăcere și aplauz general este drama „Clopotarul de San Pavel“, dată în Duminica trecută în beneficiul D. Director Luțato. Sugetul interesant, și afișul, carele încunoștința că o damă au tradus astă piesă și că „D. Poni“, din complăcerea beneficiantului giuca rolul primar, au mai sporit numeroasa adunare de care se bucura reprezentațiile române.

„Acest institut, ca și celelalte naționale, din nou urzite, au trebuit să întîmpine la noi mai mari greutăți decât pe aiurea, pentru că n'au avut antetedenț, după care s'ar fi putut modula, căci însușimea de a fi bun actoriu nu semmărginește numai în buna plecare și în talent firesc, ce vra, estetică, o învățătură întinsă și clasică, prin care sentimentul se rafină și dă viață unei mai norocite ghibăcii de imitație plastică. Încât s'au văzut că actorii cei mai faimoși, au fost chiar însuși dâșșii autori și artiști, *Secspir, Molier, Goldoni*, au jucat în piesele ce însuși au compus. D. Poni carile au petrecut cursul învățăturilor, s'au înavuțit cu asemenea mijloace în Academia națională, le-au aplicat cu nemerire la arta dramatică și prin sentiment, organ declamatoriu, figură plăcută și pozile plastice, în reprezentația de față, au vederat un talent mare pentru rolurile serioase și fără părtinire, îl putem numi acel întâi actor dramatic a teatrului român. Nu mai puțin au contribuit la rezultatul cel bun a reprezentației, costumurile brilante și chear după epochă făcute.

Publicul, purure drept în a sa giudecată, au aplaudat toată trupa, dar cununa triumfului, ce este chear a sa, au dat-o D-sale „Poni“.

A doua dare de samă semnată de *Un abonat al Teatrului Național*, este în cuprinderea următoare :

Duminică în 14 Martie 1848, s'au reprezentat „Clopotarul dela Sfântul Pavel“, dramă în 4 acte cu un prolog de M. I. Bușardi. Această reprezentație au fost una din cele mai frumoase din câte s'au giucat în cursul iernei pe teatrul Național. D. D. actori se par a fi concurat cu rivalitate în joc. D. Directorul Luțato prin alegerea piesei, decorurile și costumele cele pline de splendoare se pare a fi dat onorabilului public încă o probă despre înțelegerea și gustul său teatral. Un număr de comedii și vodevile au ținut mai neprecurmat șirul reprezentațiilor iernei pentru unile din care

nu putem tăgădui multămirea unora din d-nii actori. O dramă, o dramă zic, se crede oarecum dorită de publicu acela a cărui gust și sentiment este mai ridicat decât acela al mulțimei. Afișul teatrului ne anunță pe „Clopotarul dela Sfântul Pavel“, pe d-na Maria Burada traducătoarea piesei și pe d. Poni ca Clopotariu. Renumele dramei, curiozitatea traducerei de către o damă română, și dorința de a mai vede pe scenă pe dramaticul nostru ce toată iarna nu-l văzusem au umplut sala teatrului. Nici în una din privirile aceste publicul n'au fost amăgit. Renumele piesei e cunoscut. Meritul traducerei este lăudat, cu atât mai mult, cu cât este ce întâi ce se înfățișă pe teatru din partea unei românce; am dori ca și mai multe doamne ce au îndestule mijloace, să dea mâna cu cerul cel mai îngust al literatorilor Moldo-români, căci mândria ne va fi comună. Succesul „Clopotarului“ s'au mărturisit cu nenumărate aplaudări. Nu este destul a zice cineva că joacă, nu este destul numai a-și însuși numele de actor. Pentru a îndeplini cu laudă și una și alta, se cere să aibă o inimă dotată de simțurile frumosului și a gustului, adică aceea ce numim estetică, o înțelegere desvălită și pătrunzătoare și pe lângă amândouă aceste, norocirea de a întipări și în privitori, aceea ce el înțelege și simte.

D. Poni ne dezvălește talentul și amorul de artă pentru care îl felicităm. Au fost pasaje în care sentimentul și transportul junelui diletante au umplut ochii de lacrimi. Ce nenorocire însă că unele duhuri pretențioase nu de artă pe care n'o înțeleg, dar poate de disprețul limbei lor materne, căci în mijlocul mișcărei generale n'au simpatizat. În inima femeii simțirea își are cel mai abundent izvor, ea este coarda cea mai sensibilă ce trebui să răsună la orice lovire; acest izvor l'am văzut sec, această coardă am văzut-o mută. D. Teodorini ca Lord Bedfor, plin de răutate și de frică combătând cu ambiția de Guvernator a turnului de Londra, s'au produs cu ni-merire. D-na Teodorini ca Ladi Bedfor, au exprimat cu laudă suferințele nenorocirii sale. Unora din domnii jucători am putea pretinde mai mult foc și sperăm că amorul lor propriu va aduce mulțumire publicului. Un studiu de înțelegere și o imitație a unor artiști formați ce-i putu avea de modeluri, le sunt destule lecții. Domnișoara Victoria Luțato au executat pe piano bucăți din „Norma“ și „Carnavalul de Veneția“. Talentul ei în analogia vârstei este îndestul ca să ne facă a spera o formație artistică, fie aceasta răsplătirea și bucuria părinților ei. Mulțumită dd. actori și d-lui Director Luțato în a cărui beneficiu s'a jucat „Clopotarul dela Sfântul Pavel“. Noi așteptăm a mai vede această frumoasă dramă.

Un abonat al Teatrului Național

Joi în 25 Martie 1848 se joacă în beneficiul lui C. Dimitriu piesa „Sfarmarea corabiei Meduza“ dramă în 4 acte cu cântece de Charles Denoyer, tradusă de comisul Alecu Vasiliu. Actorii ce au jucat au fost: Teodorini, Dimitriu, Bosie, Bonciu, Handoca, Nicolau, N. Teodoru, Ivolschi, Apostol, d-nele Teodorini și Sterian. Decorurile lucrate de Leconte și de mașinistul Milon¹⁾.

Tot în cursul acestei stagiuni aristocrația Iașului, pentru a veni în ajutorul săracilor din localitate, s'a hotărât să dea trei reprezentații în teatrul nou, câte una, în lunile Ianuar, Fevruar și Martie 1848. La aceste reprezentații au luat parte unii din cei mai distinși boeri și cucoane, cari au jucat atât piese în limba românească, cât și în cea franțuzească.

Cea întâi reprezentație s'a dat Marti 20 Ianuarie. Doamnele cari au luat parte la ea, au fost: Esmeralda Mavrocordat și Maria Cantacuzino, precum și d-nii Grigore și Neculai Cantacuzino, Alexandru Mavrocordat, Matei Millo și Costaki Negruzzi cari au jucat rolurile de frunte, precum și D-nele Catina Mavrocordat, Elena Cantacuzino și d-nii Calimah, Rosetti, Russo și Ioan Cantacuzin, cari figurau în coruri.

Sala Teatrului era plină, piesele ce s'au jucat au fost: „Michel et Cristina“, „Les deux pedagogues“, vodeviluri de Scribe, precum și „Un poet romantic“, scenă în versuri de M. Millo.

Totalul sumei încasate la această reprezentație a fost de 4338 lei vechi. Apoi Marti în 3 Februarie 1848 s'a dat a doua reprezentație de binefacere; spectacolul s'a început cu piesa franceză „Nu-i voie de trecut“ (On ne passe pas). D-na Esmeralda Mavrocordat, d-nii Gr. Cantacuzino, Vasile Alexandri, Const. Negruzi și Const. Catargiu, au jucat în această piesă.

A doua piesă a fost: „In vizită la Bedlam“, comedie în limba franceză; iar a treia piesă: „O nuntă țărănească în Moldova“ de V. Alexandri, în care d-na Esmeralda Mavrocordat și A. Mavrocordat au cântat un duet foarte frumos. Societatea aceasta de diletanți au câpătat cununi de flori în aplausuri prelungite din partea publicului celui mai ales care a asistat la asemenea reprezentație.

În 9 Martie 1848 s'a dat a treia reprezentație de binefacere în care s'au jucat piesele franceze: „La savonette Impériale“ și „Les vieux pêcheurs“, precum și piesa românească „O nuntă țărănească în Moldova“ ce s'a mai fost jucat și în luna

1) Afișul în dosarul Poliției Capitalei Iași Nr. 212 Tr. 1792 pag. 204, aflat în Arhiva Statului din Iași.

trecută, piesă în care au escelat V. Alexandri și M. Millo¹⁾.

Succesul moral și material al acestor reprezentații cu cari s'au alinat suferințele atâtor nenorociți, a fost mare

Sâmbătă în 3 Aprilie 1848, pentru beneficiul D. Boian s'a jucat întâia reprezentație de „Robinson sau Strengarul din Londra”, comedia vodevil în trei acte de D. Teolon și Gavril, tradusă de comisul Alecu Vasiliu, cu cupletele de D. Gusti, și muzica de Flechtenmacher.

Spectacolul s'a început cu „Rătăcirea unui baston și unui cortel”. Nebunie—vodevil într'un act de Duval și Lazan.

Sandu Bonciu

În piesa „Robinson” actori au fost: Dimitriu, Teodorini, Niculau, Sterian, Bonciu, Teodoru, Apostol și d-nele: Sterian, Teodorini, D-la Dimitriu, D-nii Ivolschi și Stavru.

În „Rătăcirile” actori au fost: D. Gatino, d-na²⁾ Jeni Ozi. S'a cântat o uvertură nouă de Flechtenmacher²⁾.

Iniințare a două diligențe (omnibusuri) pentru înlesnirea publicului de a frecventa Teatrul și Balurile Mascate.

Pe lângă îmbunătățirile aduse localului Teatrului pe care le-am văzut că s'a făcut, Direcția teatrală, care n'avea în vedere decât propășirea reprezentațiilor ce se dădeau, se gândi și la publicul care locuia prin măhălăli pe unde nu erau nici

1) Vezi *Albina Românească* 1848, No. 6, 8, 9, 12 și 21.

2) Dos. Poliției Capitalei Iași, No. 212 citat mai sus.

ulițe paveluite nici trotuare, și nici se găseau birje pentru a merge la Teatru sau la Balurile mascate, așa că cu toată buna voință ce ar fi avut să frecventeze Teatrul, li iera la mulți din public cu neputință. Direcția, pentru înlesnirea publicului a înființat în acest scop două deligențe una să pornească dela Palatul Administrativ (Curtea Domnească), iar alta dela respintenia aflătoare lângă Agenția Austriecească astăzi colțul stradei An. Panu și Elena Doamna (foastă Albă).

Această dispozițiune luată de Direcția teatrală în favoarea publicului a fost tipărită în foi răslețe și împărțită în public având data de 1 Fevr. 1848, în următoarea cuprindere :

INȘTIINȚARE ³⁾

Pentru a înlesni o ușurință mai mult cinstului Public ce umblă la Teatru și la Balurile-măscute, Direcția Teatrului au îndemnat o întreprindere de delijanse, căria se va putea da o mai mare întindere, dacă ea va avea isprava dorită.

De la 1-iu Februarie două delijanse, fie care încăpătoare de 14 sau 16 persoane, vor ținea comunicația Teatrului și a Balurilor măscute.

Sosirile și pornirile sunt hotărâte în următorul chip :

În zilele de teatru la 7 ciasuri fără un patrar, și la 7½ c. de sara, o delijansă va porni de la Palatul Administrativ, spre a merge la teatru, urmând Ulița Mare.

Tot la ciasurile sus însemnate o a doua delijansă va porni dela răspintenea aflătoare lângă Aghenția-Austriecească trecând prin ulițele Golia, Sf. Ilie și Sf. Spiridon pentru a ajunge la teatru.

La esirea din teatru cele două delijanse se vor duce iarăși la punctul pornirii lor ținând direcția tot pe unde au venit.

Pentru balurile măscute pornirile la teatru se vor face tot de la puncturile arătate și tot pe aceiași cale la 8¼ c, 9¼ și 10 c. de sară.

Pornirile de la bal masche : la 11, 12, 1, 2, și 3, ciasuri ; fie care pornire va fi vestită prin două lovituri de clopoțel, ce se vor auzi la Orhestră în restimp de 10 minute.

Plata va fi de jumătate svantig de persoană pentru fie care mergere.

Delijansele nu se vor abate nici cum și sub nici un cuvânt din calea ce au să ție ; ele nu se vor opri decât în uliță pentru ca fie care persoană să se coboare la locul arătat de ea.

Iași 1 Februarie 18

³⁾ Vezi Foi volante din colecțiunea Academiei Române, 1812-1866. Listă întocmită de Al. T. Dumitrescu. București 1912, pag. 27.

Aceste deligențe înființate cu cheltueli mari n'au funcționat decât vr'o lună, după cât ni s'a spus din bătrâni, apoi s'au desființat din cauză că publicul nu le frecventa în deajuns, pentru a scoate cheltuiala lor.

TEATRUL DIN GALAȚI

Exemplul dat de încercările făcute în orașele Botoșani și Bacău, din Moldova, pentru înființarea unor teatre locale despre cari am vorbit, a început a prinde rădăcini și pe aiurea, după cum se vede, căci din unele relațiuni culese atât din ziarul „Dunărea“, ce apărea la Galați, cât și din corespondența „Albinei Românești“, vedem că în stagiunea 1847—48, s'au făcut încercări de diferite reprezentații teatrale și în sus zisul oraș, unde o trupă de diletanți constituiți în o societate italiană „Filodramatică“, reprezintă diferite piese în limba română, după cum se vede în următorul articol, reprodus din foaia „Dunărea“, în numărul de la 5 Februarie 1848, al „Albinei Românești“

Dacă vreodată poliția noastră au dat semn de viață, este în astă iarnă. De 7 ani de când locuim și noi aici n'am fost marturi unui așa bun umor, și în timpul carnavalului n'am avut atâtea petreceri de ales. Acum dinpotrivă, soarelele și balurile urmează unul după altul sub diferite titluri și motive. O societate invitează alta din timp în timp și la zile hotărâte se adună. Cutare familie primește și tratează. Cealaltă sprijinește o dispută. Circulează bilete pentru un picnic mai mare, pentru altul mai mic. Pentru baluri private și publice, unele pentru o societate mai înaltă, altele pentru unele mai de jos.

O tablă arată faimosul bal-masche de două ori pe săptămână pentru toți. Nuse mărginesc într'atâta petrecerile noastre, mai avem încă una, cea mai nobilă, mai morală și mai instructivă, care *ridendo castigat mores*, adică un mic teatru. Așa domnilor, și aceasta s'au început de ieri, reprezentat și ținut cu cheltuelile unei societăți Italiene Filarmonică, care are de scop a se diverta singură făcând petrecerea altora“.

„Noi încă am fost invitați și spre lauda adevărului mărturisim că nu așteptam să vedem în acei diletanți atâta înțelegere și cunoștință de stână! Reprezentația a fost două farse, „Consultațiile ridicule“ și „Cei doi cârpaci“. În cea dintâi, fiind prea puțini diletanți, mai toți au reprezentat două personagiuri, aceea ce-i greu în toate ștenele, însă cu esactetă și publică mulțemire, a doua fu reprezentată cu asanimerire, încât la încheiere, fiecare din cei de față simțea părere de rău că s'au sfârșit. Pentru a da o dreaptă și meritată laudă nu putem deosebi pe vreunul din diletanți, fiindcă toți

fără deosebire, au știut a și trage aplauzul publicului, și dorința de a-i vedea pe viitorime reprezentând și tragedii, așa precum să și nădăjduște. Păcat numai că localul îi prea mic, lipsind astfel pe privitori de ce-i mai frumos la o ștenă, adică dipartarea, impresia viderei și iluzia“.

De asemenea mai găsim tot în „Albina Românească“ No. 14 din 15 Februarie acel an, o altă dare de seamă despre teatrul de diletanți din Galați, luată tot din ziarul „Dunărea“ care se exprimă astfel :

„Luni 26 Ianuarie 1846, societatea „Filodramatică“ ne au reprezentat tragedia „Marco Boțari“ și de a doua oară au făcut plăcere invitaților ei cu farsa „Cei doi carpaci“.

„Titula întâia au adus pe mulți din nația grecească la entusiasm, încât au rugat a li se da bileți de intrare, cari li s'au și îngăduit, având astfel d-nii diletanți un auzitoriu îndoit în proporția îngustimei localului. Privitorii sta, să zicem așa, unul peste altul și cu toate acestea mulțumirea au fost generală, atât pentru *actori* ce erau încurajați de un numeros concurs prin numeroase aplausuri, cât și pentru privitori, cari prin aprobării și repetuite *bravo*, au dat semn de o înțelegere, ce ne face a crede că avem și noi un public pentru teatru.

„Se prevede că numita societate nu ne va putea dilecta atât de îndelung cât dacă s'ar preface în o *companie comică* și aceasta ar fi mai de mare mulțămire, pentru că, după părerea mea, a petrece ca acum, pe cheltuielile celor ce produc desfătătoare și instructiva petrecere teatrală, lasă o părere de rău în inima celui ce dorește dreapta răsplătire a meritului.

„Nădăjduim că numerosul concurs din sara dela 26 nu va lipsi și dacă ar urma propuza transformățiune a companiei noastre căruia îi augurăm asistența înțelegătorului public din Galați, civili, comercianți, localnici și streini“.

Această societate „Filodramatică“ a dat în curs de câteva luni mai multe reprezentațiuni teatrale până ce vine profesorul de muzică vocală Ademolo, care înființează un mic teatru în niște încăperi clădite pe locul hanului *Ventura*, unde pe lângă comedii se jucau și mici operete, cu un orchestru înjghebat din mai mulți italieni ce lucrau în magazinele dela schelele din port.

CAP. IV

STAGIUNEA 1848 1849.

Numirea lui Victor Boireau-Delmary director teatrului moldovenesc și a celui franțuzesc.—Trecerea direcției teatrului moldovenesc către Matei Millo.—Deschiderea stagiunilor teatrelor moldovenesc și franțuzesc.—Reprezentăția în onoarea Imparatului Rusiei.—Întăia reprezentăție a operetei «Baba Hârca».—Reprezentăția în folosul emigranților revoluționari din Transilvania.

Înainte de deschiderea stagiunei teatrale din iarna anilor 1848—1849, ocârmuirea Moldovei îngrijită de rezultate nu tocmai îmbucurătoare date de organizarea ambelor trupe, franceză și moldovenească, din iarna trecută, crezu de cuviință, să încredințeze direcția generală a acestor trupe unuia din actorii francezi, cari s'au fost deosebit mai multe dintre cei ce au jucat în Iași, până atunci, și anume lui Victor Boireau-Delmary, care juca rolurile de întâiul amoretz al trupeii franceze.

Talentul, gustul și priceperea de care acest tânăr artist dăduse dovezi în reprezentațiile urmate înainte în Iași, făcu atât pe guvern cât și pe public a crede că el va face o nimerită alegere atât a personalului, ce va compune trupele de sub direcția sa, cât și a repertoriului și a celorlalte trebuinți pentru buna reușită a întreprinderii. În acest scop s'a convenit ca Delmary să plece la Paris, de unde să angajeze actori noi și să aducă bineînțeles și un repertor nou după gustul și plăcerea publicului capitalei Moldovii ¹⁾.

Cu toate acestea, vedem că nu mult după încheierea contractului între cârmuire și Delmary acest din urmă, din ce motive nu se știe, trece direcția trupei moldovenești către Matei Millo, după cum aceasta se vede dintr'o scrisoare pe care Delmary o publică în „Albina românească” No. 78

1) *Albina Românească*, No. 27 din 22 Septemvrie 1848

din 30 Septemvrie 1848, prin care arată că : „a avut norocire a trata cu d-l de Millo, cu scop de a i încredința prin act normal direcția și câștigul teatrului moldovenesc“.—Talentul d-lui de Milló continuă Delmary, cu dreptul prețuit de public ca autor și artist dramatic, îl fac a nădăjdui că se va prețui sânguința ce are în favorul viitorimei și a societății teatrului național“.

Cu data de 5 Octomvrie, acel an, Matei Millo, publică tot în „Albina românească“ (No. 81 din 10 Octomvrie 1848), o scrisoare ca complectare a celei a lui Delmary, prin care anunțând că a primit direcția teatrului național, va juca el însuși câteva roluri ce i-ar conveni, și își va da toată silința ca să aducă această întreprindere la rezultatele cele mai îmbucurătoare, făcând în acelaș timp apel la publică să-i deie tot concursul de care are nevoie.

Victor Boireau Delmary

Stagiunea teatrului francez se deschide sub direcțiunea lui Victor Delmary la 1 Decembrie 1848, cu piesa „Le Demon de la nuit“ și cu „La Chercheuse d'esprit“. Apoi în 2 Dec. acelaș an, se deschide stagiunea teatrului național cu piesa „Nișcorescu“ vodevil în 2 acte de M. Millo, muzica de A. Flechtenmacher, și „Hangiul“, comedie într'un act.

În ziua de 5 Decembrie, cu prilejul serbării onomastice a M. S. Imperatorului Neculai I „a toate Rosiilor“ amândouă

trupele dau împreună un spectacol extraordinar fără abonament; trupa franceză joacă piesa „Morărița dela Marly“ vodevil într'un act, iar trupa moldovenească joacă „Rămășagul“, vodevil într'un act de Vasile Alexandri. La ridicarea cortinei, un cor compus din cântăreți ruși, împreună cu personalul ambelor trupe locale, au cântat *Imnul Național rusesc* (Albina Rom.“ No. 97 din 5 Dec. 1848).

Apoi la 10 Decembrie se dădu de trupa franceză întâia reprezentatie a piesei „Le Phare de Bréhat, ou Un, deux et trois“, vodevil într'un act și, după cererea generală s'a repetat piesa „Le Démon dela nuit“. („Albina Rom.“ No. 97 din Decembrie 1848).

La 13 Decembrie, aceiași trupă, găsim că joacă piesa „Roger Bontemps“, vodevil într'un act „mélé de chants“, și „Le Commis et la Grisette“, vodevil într'un act. („Albina Românească“, No. 99 din Dec. 1848).

La 17 ale aceleiași luni se joacă piesa „Mina ou La fille du Bourguemestre“, precum și „La Chercheuse d'esprit“, vodevil într'un act, („Alb. Românească“ No. 100 din Dec. 1848).

Trupa moldovenească dă în seara de 19 Decembrie 1848 piesa *Samson și Spiridon*, vodevil în 2 acte, în care Matei Millo joacă rolurile lui Samson și Spiridon. Spectacolul s'a început cu piesa „Dracachi“, comedie într'un act.

La 20 Decembrie trupa franceză joacă „La Tutrice“ comedie în trei acte de Eugen Scribe, și „Frisette“, comedie într'un act de Labiche și Lefranc. („Albina Românească“, No. 101 din Dec. 1848).

Apoi la 26 ale aceleiași luni trupa națională joacă cea întâi operetă românească scrisă de Matei Millo, „Baba Hârca“, „operă-vrăjitoare națională în două acte și trei tablouri“, a cărei muzică originală fu compusa de A. Flechtenmacher, pe motive adevărat românești.

Cele trei tablouri reprezentau următoarele scene:

Tabloul I: *Răpirea; Carul Druștelor*; Tabloul II: *Vrăjitorie; Trunchiul pocit*; Tabloul III: *Insoțirea; Dracul biruit*. („Albina Românească“ No. 102 din Dec. 1848),

Asupra acestei piese, foaia timpului „Albina Românească“ face o dare de seamă tocmai în No. 8 din 27 Ianuarie 1849, prin care după ce dă felurite amănunțimi asupra soartei Țiganilor din antichitate și până în timpul de față, vorbește astfel despre reușita reprezentației:

„...Cine nu știe că între îndeletnicirile favorite a Țiganilor este arta ghicitoare, care află credit pe la amorezi și a-

cei disperați. Aceste însușiri a țiganilor, au insuflat d-lui M. Millo, Directorul Teatrului Național, sujetul piesei „Hârca” ce cu mare aplauz s’au reprezentat. Piesa nu se înseamnă prin țesătura intrigei, ce prin tabloanele pitoresce, copiate după na-

Alexandru Flechtenmacher

tură, prin costumurile naționale și chiar țigănești, *Baba Hârca* jucată de însuși D. Autorul, au fost „non plus ultra” acestei piese, atât prin naturaletă caracterului, cum și prin magica prefacere din un, în alt personaj, atât de repede încât nici adevărata *Hirchina* nu putea face mai bine asemenea ope-

rații. *Chiosa* (D. Teodorini) gioacă minunat și dăntuște bine țigănește. *Viorica* (D. Gabriela) după numele ei păzea în rolul ei, modestie care și noi imităm în privirea laudei sale. Dar *Hârca* nu numai din doi draci fierbându-i în cazan, scoate un zin amor, care dese ori prin aluzii, lovea în modele și deșărtăciunel unei clase care prin foame, iar nu prin sentiment voesc a se deosebi. Muzica de D. Flechtenmacher aranjată era națională și bine aleasă, decorațiile frumoase în costumuri am fi dorit a se păzi tipul mai mult estetic, ciubotele au impresurat la seteni pe opincele, precum fustele și rochiile încep a interî pe la fete, foatele și catrințele cele clasice“.

Reprezentarea operetei *Baba-Hârca*, piesă în două acte de M. Millo avu un succes ne mai pomenit, și cu drept cuvânt se poate numai cea întâi operetă română. Punerea în scenă a fost făcută cu cea mai mare îngrijire ca să corespundă cu subiectul piesei. Carul cu druștele miresei, era împodobit cu lăcercă când a intrat în scenă și era tras de doi boi cu coarnele poleite având în vârful lor lumânări de ceară galbenă aprinse, precum și testemele ca la nuntă, neveste cu ștergare albe cu fote și catrințe frumoase, cusute cu fluturi; flăcări pe lângă car chiuind și descărcând focuri de pistoale. Lăutarii cu scripei și cobze printre care și *Hârca* cu dairaua și *Chiosa* cu scripea. Șatra Țiganilor era întocmită așa felu, că părea a fi chiar aevea. Bătaia ciocanilor înilăe, costumele lăeșilor dișanțate, toate te făceau să crezi, că sunt chiar țigani lăeși din șatră. Tabloul dela finele actului al doilea întocmit cu mult gust a fost sublim. Muzica făcută de A. Flechtenmacher capelmaistrul orchestrei Teatrului moldovenesc este încântătoare și adevărat românească.

Baba Hârca s'a jucat pentru întâia dată cu M. Millo care făcea pe „*Baba Hârca*“, *Teodor Teodorini* pe „*Chiosa*“, *Neculau* pe „*Lascu*“, *Gabriela Negroni* pe „*Viorica*“, și mica *Nini Valery* pe „*Îngerul*“.

Din câte piese naționale se jucase până atunci pe scena Teatrului național nici una nu impresiona publicul mai mult decât opereta „*Baba-Hârca*“, atât prin originalitatea ei cât și prin frumusețea melodiilor adevărat naționale, așa că ea va rămâne cea întâi încercare de operetă română. Această piesă s'a jucat și se joacă și până în ziua de astăzi și e ascultată cu mare drag de publicul care aleargă din toate părțile spre a o vedea.

După eșirea din teatru publicul fredona pe stradă ariile la melodiile: „Cu capela cam drăcească și cu șalul târâind“ „*Tata zice fată, fată*“, și altele.

La 1 Fevruar următor 1849, găsim că trupa națională dă o reprezentație în beneficiul lui Teodor Teodorini, jucând pentru întâiași dată în acea stagiune piesa „Familia de Moronval”, dramă în 5 acte de Charles Lafont, tradusă de Alecu Vasilu.

Marti, la 8 Fevruar se joacă piesa „Trei-zeci de ani”, sau „Viața unui jucător de cărți”, în care Millo joacă rolul lui Varner.

Duminică la 6 Martie se joacă di nou piesa „Baba Hârca”, anunțându-se că tabloul dela urmă va fi împodobit cu un templu de foc colorat (bengal). Această piesă o vedem repetându-se iar, la 13 Martie următor.

La 7 April, Joi, se joacă „Joco, sau Momita americană”, piesa cu mare privesc, în care un artist străin „foarte ghi-baciu”, (probabil un saltinbanc) a jucat rolul lui „Joco”.

În ziua de 7 Mai 1849, s'a dat în sala teatrului național o reprezentație în folosul fugiților din Transilvania, în urma revoluției contra Ungurilor ce s'a întâmplat acolo.

Despre această reprezentațiune iată ce ne spune „Albina Românească” No. 51 din 1849: „Reprezentăția dată în 7 Mai 1849, în folosul fugiților din Transilvania a fost de 8002 lei, din care 351 s'au dat în cheltuelile reprezentației, 649 lei au rămas să se încaseze, iar 7002 lei, D. Ianov căruia i s'a fost încredințat împărțirea biletelor și încasarea banilor iau trimis la București Excelenții sale Kotzebue pe carele cunoscutul sentiment de filantropie, îl așează în fruntea comisiei însărcinată cu împărțirea agiutoarelor la cei nenorociți”.

Iată scrisoarea prin care Excelența sa adeverește D-lui Agă Evdochim Ianov, primirea acelei sume:

„Domnul meu! Mă grăbesc a vă încunoștiința că am primit deplin suma de 7002 lei, adunați din reprezentația Direcției Teatrului Moldovan, astă somă se va întrebuința potrivit menirii sale în folosul nenorociților fugiați din Transilvania. În timpul cuviincios nu voi lipsi a da binefăcătorilor samă de împărțirea acestei some. Nu se cuvine mie Domnul meu, a vă mulțemi pentru nobilile simțiri ce v'au îndemnat pe D-voastră și pe Direcție a face agiutor acelor nenorociți a căroră critică împrejurare s'au nevoit ași părăși patria, mulțemita unei asemenea fapte o veți găsi în inima D-voastră, însă nu mai puțin că sânt eu recunoscător că pe mine ați ales organ al acestei binefaceri”.

(Subscris) Kotzebue.

București, 16 Iunie 1849

Pentru Duminică în 8 Mai 1849 se anunță încheierea reprezentațiilor moldovenesti, când se joacă atunci în beneficiul însuși a directorului Teatrului, Matei Millo, o

Neculai Luchian

piesă scrisă de el intitulată „Nișcorescul“, vodevil în două acte, a cărui cuplete fură puse în muzică de capelmaistrul Adolf Flectenmacher. Între persoanele ce jucau în această reprezentare, găsim pe Neculai Luchian, Matei Millo, Teodor Teodorini, D-na Sevastița, D-na Teodorini și Damicela Gabriela Negroni. Tot atunci se repetă iarăși opereta „Baba Hârca“, în care joc actorii Sandu Bonciu, Millo, Teodorini,

Neculai Teodoru, D-la Gabriela, D-la Nini Valery și N. Luchian. În josul afișului se vede nota că: „Doritorii cari vor

Gabriela Luchian (născută Negroni)

binevoi a lua lojii, sunt poftiți a trimite scaune“. (Afișul la Academia Română, în pachetul intitulat „Foi răzlețe“).

CAP. V

STAGIUNEA 1849 – 1850

Continuarea Direcțiilor lui Delmary și Millo. — Reprezentația dată de ziua onomastică a Impăratului Rusiei. — Ofisul Domnesc către Beizade Niculai Șutu în privința teatrului francez și adresa acestuia către Directorul Delmary. — Reprezentația dată în folosul sătenilor din Țara de jos, bântuiți de foamete. — Beneficiul capelmaisirului orchestrei cu piesa «Scara Mitei», operetă națională. — Beneficiul lui Matei Millo cu piesa «Cucoana Chirița» sau «Două fete și o Ne-neacă».

Pentru această stagiune puține note am putut culege din foile timpului, „Albina Românească“ care a încetat de a mai apărea la sfârșitul anului 1849 și din „Gazeta de Moldavia“ care a apărut în locul „Albinei“ în anul 1850, negăsind până în prezent alte izvoare din care să putem lua informații mai amănunțite.

Așa găsim numai că Director al Teatrului Moldovenesc continuă a fi tot Matei Millo, iar a celui franțuzesc Victor B. Delmary.

E probabil că reprezentațiile au urmat regulat în tot cursul stagiunii. Așa găsim că deschiderea Teatrului Național se face la 10 Octombrie 1849, reprezentându-se drama „Lapeirus“ prelucrată de Gheorghe Asaki, cu muzică de soția sa, Elena Asaki, cum și piesa „Pamfil“, prelucrată de Costachi Negruzzi, („Albina Românească“ No. 81 din 31 Oct. 1849), iar deschiderea teatrului francez are loc la 15 Oct. 1849, sub direcția tot a lui V. B. Delmary, cu piesa „Maurice ou le Médecin dela campagne“. (Alb. Rom. No. 81 din 13 Octombrie 1849).

În 24 Noemvrie s'a jucat piesa „Noblesă cumpărată“¹⁾ comedie vedevil în 2 acte, tradusă din limba franceză de A. Manolli¹⁾.

1) Această piesă a fost tipărită la Iași la Tipografia Româno-franceză în anul 1851.

Actorii cari au jucat au fost: Bonciu, Martino, Apostolu, Teodoru, Canari, D na Ralița, D-zele Marița.

Apoi la 27 Noembrie vedem că se reprezintă din nou opereta „Baba Hârca“.

La 4 Decembrie se joacă piesa „Nișcorescu“ de Millo, și „Doi țărani și cinci Cărlani“, o comedie într'un act de Costachi Negruzzi, având muzica cupletelor făcută de A. Flechtenmacher. (Alb. Rom“. No. 93 și 96 din 1848).

La 6 Decembrie fiind ziua onomastică a M. S. Impăratului Rusiei protector al Moldovei, s'a serbat în Iași cu toată pompa cuvenită.

Iată ce ne spune „Albina Românească“ No. 97 din 1849, despre aceasta :

„In ajunul zilei a fost Teatrul gala, la care a asistat Prea Înălțatul Domn, Excelențiile lor general Leitan de Moler și d'Adlerberg, DD. Miniștri, Ofițerii statului Major Rosian și Moldovan; DD. Consulii puterilor străine, înalții funcționari în deplina uniformă și după speșiala poftire, acii mai însemnați beeri și străini. Reprezentația s'a propășit de imnul național Rosian, executat de capelia militară a regimentului de Jitomir, înaintea unui tablou alegoric, împodobit cu cifra Impăratului și în mijlocul strigărilor de ura entuziastice și repetate precum și piața Teatrului erau frumos iluminate și la în antracte s'au dat rafreșimente“.

Joi în 22 Dec. 1894 s'a jucat pentru beneficiul d-nei Teodorini „Blestemul părintesc“, dramă în 3 acte cu spectacol de A. Vasiliu.

După câte se pare reprezentațiile trupei franțuzești nu prea mergeau în condițiile dorite spre a satisface publicul amator, atât în ce privește alegerea pieselor din repertoriu, cât și a conducerii trupei, de aceea găsim că guvernul dă următorul Ofis Domnesc sub No. 64 cu data de 12 Dec. 1849 :

Luminării sale Beizade Neculai Șuțu

„Având în privire cheazășia dată de Luminarea Voastră pentru înaintarea întreprinderii Teatrului de către D-lui Delmari până la terminul contractului, care chizășie vă pune în nevoia de a privilegia mai de aproape marșa lucrărilor Teatrului, precum nu mai puțin și trebuința de o persoană înadins însărcinată de cătră Cărmuire a stărui întru întocmai ndeplinire a condițiilor contractului. Noi am socotit de cu-

viință, a da Luminării Voastre înalta direcție a teatrului, după care ve-ți avea însărcinarea a privighie păzirea îndatoririlor și a sprijini dreptățile întreprinderii, slujind de mijlocitoriu întru înlesnirea relațiilor ei cu Cărmuirea pe lângă care veți primi și sarcina censurii pieselor teatrale“.

În urma acestui Ofis, Beizade Suțu trimete Directorului Delmary, o adresă în cuprinderea următoare, cu data de 19 Decemvrie 1849 :

Cinstil D-sale Victor Delmari

„Împărtășindu-vă pe lângă aceasta în copie Ofisul Prea Înălțatului Domn sub No. 64, spre a vă lămuri de însărcinarea pusă asupra iscălitului în privirea împlinirii condițiilor contractului ce ați încheiat cu Guvernul, pentru înaintarea întreprinderii Teatrului, cu cinste vă face cunoscut că înainte de punerea în lucrare a adăogirilor prevăzute prin zisul contract, să bine voiți a vă înțelege cu iscălitul spre chibzuirea măsurilor celor mai nimerite către împlinirea acestora; asemenea veți bine voi a supune iscălitului spre cercetare și piesele teatrale înainte de a anonsa reprezentația lor, păzindusă de astăzi această regulă atât pentru piesele nețensurate cât și pentru acele țensurate de mai nainte“¹⁾.

La 3 Martie 1850, găsim anunțată reprezentația piesei „Negutitorul înobilat“, (probabil Le Bourgeois gentilhomme de Molière). („Gazeta de Moldavia“ No. 14 din 2 Martie 1850).

La 19 ale aceleiași luni se reprezintă pentru beneficiul D-lui Teodorini, piesa „Robert șeful Bandiților“, dramă în 5 acte imitată din remțește de Lamartilier, și tradusă din franțezește de comisul A. Vasiliu. D-l Millo a jucat rolul de „Conte de Moldau“²⁾. (Gazea de Moldavia, 1850 No. 18).

Tot în cursul acestei luni Marți la 14 Mart. s'a dat o reprezentație extra-ordinară de amândouă trupele ieșene franceză și român, în folosul sătenilor nevoieși ai Țării de jos, unde bântuise foamete în acel an.

Despre această reprezentație iată ce găsim în „Gazeta de Moldavia“ din 20 Martie 1850:

„Prochemarea filantropică, ce Prea În. Domn au adresat pentru ajutorul nevoeșilor săteni a țării de jos, au aflat un echo în inimile Moldovenilor. Aci auți de bani, precum și cei auți mai cu samă de sentimente filantropice, prosforează aurul și obolul pe altarul omenirii. Spre a spori mijloacele ajutorului, după indemnul Comitetului central, ce diz-

1) Originalele acestor acte se află la librăria „Autorii români“ din Iași.

2) Această piesă este tipărită în *Institutul Albinei* din Iași, în 1841.

vălește mare zel în a sa nobilă însărcinare, direcțiile ambelor teatruuri cel național și francez, au dat Marți în 14 Martie o reprezentație extraordinară. Prin îngrijirea D. Neculai Negruzzi, ce au luat asupra sa osteneala și cheltuiala toată a reprezentației, sala a fost briland iluminată ca în o zi de sărbătoare publică, și în adevăr, ziua în care plinim vr'o faptă bună, este ca o zi Domnului-zeu consfințită. De aceea candelile luminau nu numai toaletele cele elegante ce și fizionomiile spectatorilor, în care se oglidea o mulțămire că nu s'au adunat aice pentru piesele cele vechi ce se reprezentau, ce pentru un scop mai nobil. Dar pe lângă aceste și reprezentația n'au lipsit efectul ei „Le Démon de la nuit“, au plăcut prin fineța reprezentației, iar „Nunta țărănească“ s'au ura de publicul încântat a revedea pe bunii săteni în unul din minunile cele mai rare a bucuriei lor. În epizodul Dascalului Gaitanidis giucat de inimitabilul D. Millo, s'au prochemat aplauzuri înalte asupra lui și asupra autorului piesei V. Alexandri, cari au copiet cu un talent unoristic, ștenele unei educații pedantice și ridicule. Publicul au fost mulțămit, credem ca și sătenii vor fi mulțămiți cu rezultatul „cutiei teatrale“.

La 27 Martie 1850, găsim că se reprezintă piesa „Iașii în Carnaval“, comedie în 3 acte de V. Alexandri. („Gazeta de Moldavia“, 1850, No. 13).

La 2 Aprilie 1850 se joacă pentru beneficiul lui A. Flechtenmacher, capelmaistrul orchestrei teatrului național, opereta „Scara mâței“, muzica *original compusă* de beneficient. Matei Millo a jucat rolul lui Marin grădinarul.

La 9 Aprilie același an, se joacă pentru beneficiul artistului Matei Millo „Cucoana Chirița sau Două fete și o Ne-neacă“, vodevil în 3 acte de V. Alexandri. Matei Millo a jucat rolul Cucoanei Chirița.

CAP. VI

STAGIUNEA 1850 - 1851.

Continuarea Direcției lui Millo pentru teatrul românesc și a lui V Delmary pentru acel francez.—Programul repertoriului românesc.—Darea de seamă despre deschiderea acestei stagiuni.—Darea de seamă cum au urmat reprezentațiile în această stagiune—Regulamentul îndatoririlor Politiei în vremea reprezentațiilor.—Reprezentatii în onoarea Țarului Rusiei și a Domnitorului Moldovei. Supunerea trupelor străine la ordinele Antreprizei Teatrului.—Intervenirea Esferei orașenești la Minister spre a se impune la dări tot felul de spectacole ce urmau în Capitala Moldovei.—Rezoluția Ministerului.—Aducerea unei trupe de operă italiană, care ține o stagiune întreagă în Iași.

Și în această stagiune găsim că direcția teatrului românesc o are tot Matei Millo, iar acelui francez Victor B. Delmary, care apoi devine și impresarul unei noue trupe de operă italiană, ce a fost adusă de el în Iași, cam pe la sfârșitul stagiunii.

Publicul ieșan, cultivat în simțurile sale pentru frumos și artă, se face din ce în ce tot mai iubitor de reprezentații teatrale alese, atât în limba patriei cât și în limbele străine, ce erau cunoscute de cei mai mulți din societatea aleasă și intelectuală a timpului. El cerea tot mai mult ca chipul de înfățișare a artelor să se îmbunătățească, atât în privința scrierilor ce se prezentau, a talentului actorilor însărcinați cu interpretarea rolurilor, cât și în sfârșit și a executanților orchestrei, a decorurilor, costumele, rechizitelor, etc.

Astfel fiind, atât Ocârmnirea priu ajutorul și îndobândirea ce da Direcției, cât și însuși Matei Millo, din îndemnul său propriu și din acel al publicului, trebuia să înmulțească și să aleagă tot mai bine repertoriul și interpretii scenei, să completeze orchestra, să îmbogățească decorurile și toate cele trebuitoare scenei, căci, dacă ieșenii, la începutul acestei in-

stituții se mulțumeau cu orice se întâmpla, numai ca să poată izbuti la întemeierea unei scene naționale, acum trecând ani după ani, el cerea să se pășească cât mai mult pe calea progresului și a perfecționării.

Așa deci, vedem că înainte de deschiderea noiei "stagiuni teatrale naționale de iarnă a anilor 1850—1851, Direcția Teatrului moldovenesc publică o *Înștiințare-program*, pe care credem nimerit a o reproduce aici, în stagune, spre a revedea spiritul ce domnea atunci între cei însărcinați cu conducerea cât și cu încurajarea propășirii artei dramatice, în vechea capitală a Moldovei.

Iată acel program ¹⁾.

Timpul Dramatic 1850 1851.

Teatrul Național, după însuși mărturisirea persoanelor celor mai vrednice de al judeca, au făcut de câțiva ani pro-pășiri netăgăduite, atât în privirea repertoriului său dramatic cât și în aceea a jocului scenei. Direcția se cunoaște datoare a mulțemi, pentru aceste bune isprăvi, binevoitorului public, care încurajând a ei silințe, au sprijinit cu a lui înfăptuire o instituție națională atât de folositoare.

La începutul unui nou timp dramatic, direcția are de mulțămire a înștiința pe onorabilul public că ea au izbutit a înlătura toate greutatea ce ar putea împedeca calea pro-pășitoare a teatrului național. În privirea acestui țal, ea au înmulțit numărul artiștilor și cu agiutorul persoanelor care bine voiesc a lucra pentru stena românească, ea au informat un bogat repertoriu pentru iarna viitoare de bucăți de teatru atât originale cât și de prelucrări și traduceri de cele mai bune bucăți străine.

Plină de încredere în dreapta prețuire și în sentimen-tele patriotice ale publicului, Direcția nădăjduind că silințele ei vor fi încurajate, publică următorul repertoriu compus de douăzeci și patru noulăți, sau un total de 50 acte nouă, care se vor reprezenta numai în abonamente, pe lângă acele se vor giuca și un număr de bucăți dintre cele mai însem-nate a repertoriului cunoscut.

Abonamentul se va compune din patruzeci de repre-zențații, cu zece mai mult de cât în earna trecută, și închi-rierea lojiilor nu se va face decât pentru întregul abonament de 40 reprezentații, iar nu pentru giumătate.

1) Acest program se află în „Biblioteca Academiei Române“. Pachet. „Foi răzlețe“.

Repertoriul național

Intr'un act

Sosirea fără veste, vodevil
*Femeia care s'aruncă pe fe-
 reastră*, vodevil
Marchiza de Caraba, vodev.
Zaraful șahâr-mahâr, vod.
Marco-Paparela, vodevil
Mezina, vodevil
Vagabondul, vodevil
O nuntă jidovească, vodevil

In două acte

Boboc tată și fiu, vodevil
Impresiile de călătorie, vod.
Contesa de poloboc, vodevil
Cine vrea poate, vodevil
Un sătul de lume, vodevil
Umbra m'garului, vodevil
Tuzu calicul, vodevil
Fata zgârcitului, vodevil

In trei acte

Coșcodan, dragu babacăi, vod.
Sgârcitul risipitor, dramă vd.
Două mame, dramă.
Impăratul Solomon, dramă

Femeia cu doi bărbați, dramă
Șeloc, dramă
Un drac și jumătate, vodev.
Americanii, dramă

Prețurile abonamentului național pentru 40 reprezentații

Loja de rangul I-iu 40 galbeni, Benoară 40 galbeni, Loja de rangul al II-lea 15 galbeni, Stal de orchestră 8 galbeni, Fotelul 5 galbeni.

Prețurile cu sara

Loja de rangul I-iu, 2 galbeni, Benuara 2 galb., Rangul al II-lea 1 galben, Stal 12 lei, Fotelul 10 lei.

Deschiderea teatrului se va face fără zmințeală Duminică în 15 Octombrie viitor.

La 15 Octombrie 1850, se face în adevăr deschiderea stagiunii cu piesa „Solomon, Impăratul ludeilor“.

* * *

Asupra deschiderii acestei stagiuni, găsim o mică dare de samă, făcută în foaia locală „Zimbrul“, No. 32 cu data de 19 Octombrie 1850, în care se caută a se încuraja sfortările Direcțiunii acestui teatru.

Iată această dare de seamă, semnată T. C. (probabil Teodor Codrescu):

„Direcția teatrului național ținându-se de făgăduința dată au început anotimpul teatral, Duminică 15 Oct. prin dra-

ma; „Solomon Impăratul Iudeilor, tradusă de A. Vasiliu. Subiectul acestei piese este în genere cunoscut, fiind tras din Biblie de aceea ne si mărginim a mai zice ceva. Iar despre piesă arătăm în treacăt cât a fostu bine primită, la care nu puțin au contribuit și nimerita acție și simțire a Susanei. Deși ar trebui să fim indulgenți, însă temându-ne de păcat, arătăm că corul ce gioacă într'o mare parte a piesei, prin nemișcarea statuală și disonanță, au ridicat foarte mult iluzia spectacolului.

„Luând de motivu chiar mărturisirea Direcției și a persoanelor ce cunosc arta dramatică, că: *Teatrul Național a făcut de vreo câțiva ani propășiri netăgduile atât în privirea repertoriului său dramatic, cât și în aceea a jocului scenei*, vom urmări și noi din când în când înaintirile scenei Române, citând din piesele originale pasagiurile ce vor fi tras atenția publicului, și aceasta cu învoirea autorului; vom face analizul pieselor spre a se înțelege de cititori; nepărtinirea va domni în critica jocului piesei, însă și necuviința artistică nu va fi trecută cu vederea. Costumele, decorurile și punerea în scenă asemenea vor fi luate în de aproape observație, căci acum Teatrul nu este mai mult în lași, de aceea și publicul este în dreptate de a pretinde mai mult, fiindcă el se susține numai cu încurajarea doritorilor de înaintirea teatrului Românesc. Mulțumită d-lui Millo că prin nimerita alegere a pieselor, a jocului său și a ostenelei ce și-au dat de a forma trupa română, teatrul național poate rivaliza cu cel străin în mai multe priviri, încât mulți lasă alte petreceri ruinătoare spre a asista la reprezentațiile românești, trași fiind de mulțumirea ce află într'insul.

T. C.

În 31 Octombrie 1850 se joacă „Cucoana Kirița“ piesă originală de Vasile Alexandri, muzica de A. Flechtenmacher.

În 19 Noembrie 1850 se joacă „Tuzu Calicul“, vodevil în două acte.

Joi în 30 Decembrie 1850 se joacă „Un Teșmeki“, comedie în un act de *** „Soldan Viteazu“, cânticel de V. Alexandri, „Profesorul și Chineza“ vodevil în 1 act de C. Negruzzi și „Ursul negru și Ursul alb“ vodevil în 1 act, prelucrat de Matei Millo.

În 7 Decembrie 1850 s'a jucat „Samson și Spiridon“, vodevil în 2 acte și „Nunta Tărănească“, vodevil în 1 act de Vasile Alexandri.

Duminică în 10 Dec. 1850 s'a dat în beneficiul D la Teodorini „Don Cezar de Bazan“, vodevil în 5 acte, tradus de I. Poni, muzica de A. Flechtenmacher.

În 17 Decembrie 1850 s'a jucat „Baba Hârca“ operetă în 2 acte de M. Millo, muzica de A. Flechtenmacher.

Tot în timpul acestei stagiuni, Ministerul de Interne al Moldovei, găsește cu cale a da o nouă *Ordonanță polițienească*, relativă la ținerea bunei ordine și a siguranței publice atât la intrările și eșirile din Teatru și *Baluri măscuite*, cât și în timpul reprezentațiilor teatrale prin stabilirea unor anumite măsuri pe cari le găsim într'un dosar al aceluia Ministeriu ¹⁾. Iată-le :

Indatoririle poliției în vremea reprezentațiilor teatrale.

I. În toate serile de reprezentații un ampoliat de căpitanie a poliției va fi față în sala teatrului.

II. El va fi întovărășit cel puțin de 12 până la 15 sergenți, sau jandarmi, cari vor fi așezați după cum urmează, adică de la 4 până la 6, pe galerie, potrivit numărului spectatorilor fiind împărțiți pe osebite locuri—6, adică, doi pe fiecare coridor a lojilor, împărțiți câte unul pe catul scărilor—2 la antretul cel mare, unul în coridorul ce are comunicație cu scena.

III. Indatoririle acestor slujbaș polițienesci va fi a privilegia. A) Ca se oprească ori ce manifestație tulburătoare, și în potriva rânduelilor. B) Să nu îngăduie pe oricine a aprinde ciubuc ori țigară, atară din cuprinsul bufetului sau a antretului, nici a eși din pomenitele locuri, cu ciubuc ori țigară aprinsă. C) Se înfrâneze ori ce zgomot tulburător și împedicător pitrecerei. D) Se oprească pe la coridori și galerie verbele în gura mare. E) Se ție neconținut închise toate ușile de comunicații. F) Se oprească de la Galerie și coridori intrarea pe la locuri cari nu sunt deschise comunicației. G) În sfârșit a se ținea în totul o rândueală și buna cuviință

IV. Slujbașii poliției nu vor părăsi locurile lor, înaintea eșirii spectatorilor.

Dosarul Ministerului de Interne No. 99 din anul 1851, aflat la Arhiva statului din Iași și inventariat în opis No. 23.787. Transp. No. 1772

V. Slujbașii așezați la antretul teatrului vor regula așezarea trăsurilor și vor înfrâna orice gâlceavă între vezetei sau slugi.

VI. Pompierii sunt îndatoriiți a veni la teatru cu un ceas înaintea deschiderii reprezentației, spre a fi față la potolitul focurilor și a nu se retrage decât cu un ceas în urma încheerii spectacolului, după ce directorul va săvârși inspectia sa.

VII. Cu zece minute înaintea săvârșirii reprezentației, ampoliatul polițienesc, înțelegându-se cu direcția teatrului, va deschide toate ușile menite pentru eșire, și va privi și ea ca să fie bine aprinse fânarele de pe lângă ele, după care va priveghea rânduiala eșirii și înlesnirea circulației.

VIII. Tot aceste dispoziții se vor pune și pentru balurile măscuite, cu osebire că la asemenea întâmplare mai mulți din ampoliații poliției trebuie să țirculeze în sală.

IX. Aceste instrucții se vor da înscris fiecăruia din ampoliații poliției însărcinați a fi de față la reprezentațiile teatrale.

X. Orice fel de afiș de reprezentație ori de bal măscuit trebuie a se depune la poliție înainte de amiază zi, în ziua spectacolului, spre a i se da vreme întru pregătirea dispozițiilor ei.

În afară de reprezentațiile obișnuite atât în abonament cât și pentru diferite beneficiuri, ale trupelor moldovenești și franceze, s'au mai dat în cursul acestei stagiuni, după cum găsim, două reprezentații cu solemnități deosebite, din care cea dintâi la 5 Decembrie 1850, cu prilejul zilei onomastice a M. Sale Împăratul Neculai, „Augustul protector al Moldovei“, la care au luat parte ambele trupe teatrale, cât și capela militară moldovenească, care a cântat „Imnul național Rosian¹⁾“; a doua s'a dat la 24 Ianuarie 1851, cu ocazia serbării onomastice a A. I. S. Domnului Ocârmuitor (Grigore Ghica-Vodă). La ridicarea perdelei ambele trupe au cântat „Imnul Național al Moldovei“; trupa Moldovană a jucat opera comică în un act „Scara Mătei“ de Vasile Alexandri, cu muzica organizată compusă de Alex. Flechtenmacher; luând parte actorii: Teodorini, Petru Neculau, Millo, Damicela Gabriela și Doamna Sterian. Matei Millo, a jucat tot atunci soneta militară comică „Șoldan Viteazu“, de Vasile Alexandri. Trupa Franțuzască de asemenea a reprezentat atunci piesa

1) Vezi *Gazeta de Moldavia* No. 93 din 7 Decembre 1850.

„La Bossue“, vodevil nou într'un act de Bayard și Dumanour în care au jucat actorii: Segny Chatillon, Baucheron, Lafite, Gatineau, Pedre și D-ra Amy Roland¹⁾.

În cursul acestei stagiuni găsim că trupa moldovenească a jucat diferite reprezentații, atât din repertoriul acum cunoscut în stagiunile precedente, cât și alte piese nouă. Așa găsim că Marți la 9 Ianuarie 1851, se reprezintă piesa „Tuzul Calicul“, vodevil în două acte de Matei Millo.

Martți la 27 Ianuarie se joacă „Iașii în Carnaval“ vodevil în două acte de Vasile Alexandri.

Duminică în 4 Martie se dă pentru beneficiul d-nei Teodorini, piesa „Baba Hârca“ de Matei Millo, „Capod'operă necunoscută“ vodevil tradus din limba franceză și „Strigoiul“, vodevil deasemenea tradus.

La 15 Martie se reprezintă pentru beneficiul lui D. Teodoru piesa „Inturnarea Plăeșului din Anglia“ episod istoric cu cântece de Gheorghe Asachi.

La 18 Martie 1851, se dă în beneficiul artistului Neculai Teodoru vodevilul „Două dispărtenii“ și piesa „Bărbatul anonim“ traduse din franțuzește de A. Manolli²⁾. În această piesă actori au fost: Teodorini, Bosie, N. Teodoru, P. Neculau, C. Bălănescu, d-nele Merișasca și Sterian.

La 24 Martie se joacă piesa „Sfărmarea Meduzei“ (Le Naufrage de Meduse), dramă cu spectacol în 5 acte, tradusă din franțuzește.

În seara de 29 ale aceleiași luni, trupa moldovenească joacă pentru beneficiul *Damicelei Nini Valery*, piesele „Cucoana Kirița“ și „Inturnarea Plăeșului din Anglia“ sau „Cununa Moldovenilor“ și „Un trântor cât zece“, vodevil într'un act localizat de Matei Millo.

Întâmplându-se să ardă mai multe case ale unor oameni nevoiași din mahalaua Păcurari din Iași, în cursul lunii Aprilie 1851, mai mulți membri din societatea aleasă din Iași, se hotărără să organizeze în seara de 2 Mai 1851, o reprezentație teatrală, precum și o colectă, din a căror profit să se vie în ajutorul victimelor ce au suferit pe urma focului.

1) Afîșul acestei reprezentații extraordinare se găsește la biblioteca Academiei Române. „Pachet“. Foi răslețe.

2) Această piesă s'a tipărit în Iași la anul 1851 în tipografia Romano-Franceză.

În ziarul „Zimbru” No. 82 din 7 Mai 1851, găsim o descriere asupra acestei reprezentații, pe care o reproducem :

„Nenorocirea tâmplată prin focurile din Iași, ca totdeauna au desteptat și de astădată nobilul simț între locuitorii capitalei. Fiecare din ei s’au silit a contribui în ajutorul arșilor o parte din societatea aleasă cu totul departe de a se folosi de asemenea tristă împrejurare, au chemat în fa-vorul lor scena Națională; unii dintre artiștii străini sub inspirația geniului lor s’au grăbit a conlucra la astă ominească și lăudabilă faptă; mulțimea încă s’au întrecut intru de a arunca obolul mângăerei. Sala teatrului era plină și neîncă-pătoare. Principele domnitoriu, nobilimea și cetățenimea au fost față și au prețuit simțul cel nobil al jucătorilor. Ni-mene n’au avut pretenții de artă, dară toți au aplaudat fapta. Afară de rețeta teatrală, Principea M. Șuțo au mai făcut o colecție de 12.000 lei, încredințând-o unui comitet rânduit de guvern spre a se împărți arșilor și a se pensiona familia unui pompier ce a murit și altor doi greu bolnavi ce se află în ospital, cum și de a remunera comanda pompierilor. Fe-rică vouă inimilor filantroape, care întindeți mână fraților voștri. Ferice tie noblesă care știi a arăta adevărate exemple de nobilitate a sufletului și a inimii !”

Afișul următor cuprinde piesele și personalul ce au jucat :

Poetul Romantic.

jucat de d-na Smaranda Mavrocordat, dd. Alexandri, Millo,
Negruzzi

Soldan Vileazu.

de A. Sturza

Solo de Violină.

de d. Frankestein, acompaniat de pianistul Polack.

Artă lui Dulcamara Udile

de B. M. Arghiropol, cu corul operei italiene.

Nunta Tărănească

cu d-nele C. Mavrocordato, E. Căzimir, dd. A. Mavrocordato,
Alexandri, C. Negruzzi, Ruso, I. Cantacuzin și Millo.

* * *

Asupra chipului cum au urmat reprezentațiile Teatrului Național în cursul acestei stagiuni găsim în ziarul „Zimbru” din Iași No. 84 din 14 Mai 1851, următoarele aprecieri :

„Abonamentul de patruzeci reprezentații a teatrului na-

țional pe semestrul de iarnă 1850—51 s'au încheiat, precăt am însemnat cu mulțumirea tuturor, cu indiferența unora și cu nedeplina mulțămire a câtorva. Celelalte reprezentatii ce au mai urmat încă, au fost parte ca adaos îndeplinitor la abonament, parte beneficiuri”.

„Dacă ar fi întrebarea absolută despre treapta actuală a teatrului național, apoi și eu aș fi din numărul celor nedeplin mulțumiți, iar dacă ru vom uita că teatrul național se află în Iași într'o mie și una de împrejurări, care de care mai nefavorabile decât favorabile, apoi sunt prea mulțumit și adaog a zice că s'au făcut în totul prea destul.

„Pe acest tîmei ne va fi iertat a da o scurtă descriere sau relație despre starea actuală a teatrului național.

Se știe că teatrul în sine este o școală pentru oamenii vârstnici și liberi, un loc de plăcută petrecere și un model pentru toată soțietatea, adică pentru mare și mic, bătrân și tânăr. Scolerii sunt siliți a urma la învățătură, a se purta bine, a se deprinde a fi moralisti etc. și la întâmplare de abateri a fi și înfrânați. Soțietatea cea liberă ne mai atârănând de școli sau de o altă putere poruncitoare decât de a legilor, poate în cuprinsul acestora, să se dee cu totul în voia caprițiilor și a patimilor sale, nime n'o înfrânează, ba nime nici nu vrea să o sfătuiască, ce numai pe din față îi măgulește patimile iară pe dindos își bate joc de dânsa și mai ales de cei ce cad sacrificiu abaterilor celor nesocotite. Singură religia este cea ce-i sfătuește și teatrul ce le înfățișează prin vii tablouri tristeale urmări ale acelor abateri”.

„Religia însă adesea nu-i ascultată pentru că-i părăsită și profanată și pentru că nu s'au înrădăcinat cum trebuie în inimile multora. Teatrul are un indoit scop; pedeoparte a fi o școală, un model, o carte vie, o oglindă pentru soțietate, înfățișând și arătând urmările viciilor și ale virtuței, iar pedealta a le înfătoșa cu plăcere privitorilor, ca văzând sau pătrunzându-se ei singuri de adevăr și simțindu-se cei vinovați atinși ca și calul cu sagna, să se îndrepte.

„O îndatorire destul de grea, a mustra fără a tîge. Un individ plin de vicii văzându-se reprezentat, în prostia sa, strigă: pentru aceasta plătim noi la teatru, ca să-și bată joc de mine și să mă defaime?”

„Să înțelege deci că spre a ajunge la acest indoit scop, teatrul, în copilăria sa trebuie să nu prea atârne de ea capritul publicului și dela punga lui, precum atârna al nostru, căci prin aceasta vrând-nevrând este silit să se abată din drumul său și să facă mii de cotigături periculoase spre a ajunge la vrâstnicie și la scopul propus.

„Cu toate acestea teatrul național pentru eșeni sau făcut

o trebuință acum nespărată, dar ființarea lui încă tot nu s'au statornicit cum se cade“.

„El au făcut un zbor însemnat, mai ales prin reprezentațiile de la sfârșit, dar viitorimea lui totuși nu s'au asigurat cu deplinătate. Este mare deosebire între reprezentațiile dela începutul semestrului teatral și între cele dela închierea lui; în acelea cea mai mare parte de actori au jucat adese ca niște juni începători, iară în acestea ca niște barbați, ca uiste artiști. Cine le-au luat seama în „Baba Hârca“, în „CC. Chirița“, în „Nunta Tărănească“, etc. și în anul acesta au aflat o mare deosebire. Până acum mai că trebue role inadins compuse pentru trupa actuală, acum însă au ajuns a se pute juca mai orice rol. D-ra Gabriela pe care am văzut-o rece și monotonă în „Cutremurul de Martinica“ o videm plină de foc mai ales în sujeturile naturale de fetiță, în „Baba Hârca“. D-ra Teodorini și D-na Valeri, deși s'au împărtășit puțin de scenă, totuși nu le uităm. D-na Sterian în rolurile de subretă excelează: înfurișoarea în certe, indiferența în prefaceri și disprețul în viața socială le imitează cu deplinătate, ar trebui numai s'adaog momentana sensibilitate la expresiile rolei. D. Neculai Teodoru excelează în rola de vătav și de răzeș bogat. D. Luchian și d. Teodorini au ajuns a fi neimitabili. Unul în rola de slugă (Pasărea măeastră), de țărani, de lăeși (în „Baba Hârca“), de polinaționalist: grec, neamț, italian, lipovan (în „Doi morți vii). Cât pentru d. Millo, el este o amfibie, un cameleon, o ființă ce și poate schimba momentan ființa, ce și prefăce trupul, vorbă, glas și manieră. Cine l-a văzut ca hornar, ca „CC. Chirița“, ca „Baba Hârca“, ca neguțator înobilat, ca „Tuzu Calicul“, ca bătrân în „Inturnarea Plăeșului“, ca cioban, îmi va da dreptate.

„Cine a văzut pe „Mătușa Anghelușa“, pe „Șoldan viteazul“ și pe „Herșcu Buccegiul“, va mărturisi că spre a juca asemenea role se cere talent și artă, pe cari le aflăm în persoana d-lui Millo carele este sufletul teatrului național. Noi ne simțim datori a mulțami d-lui Millo nu numai pentru plăcerile ce am gustat la reprezentațiile teatrului național, ce mai vartos pentru neobosita d-sale sânguință intru a compune a traduce și a alege piese potrivite cu scena, intru punerea lor în lucrare și intru formarea trupei teatrului național. Nu mai puțin ne simțim datori a mulțami și celorlalți d-ni autori și actori ce au contribuit și contribuiesc la consolidarea scenei naționale“.

„Cum că greutăți au fost și sunt încă de întâmpinat și de învins, nu este îndoială. Aceste greutăți sunt firești, acelea ce întâmpină la început orice așezământ, iară în privirea teatrului, cele mai de căpetenie sunt următoarele: 1) Greu-

tatea de a varia reprezentațiile prin darea de piese tot nouă fiindcă tot același public frecventează teatrul ; 2) Cheltuielile cele mai mari decât veniturile, și 3) Nedesajunsul pieselor de reprezentații“.

„În alte țări o piesă se poate reprezenta mai de multe ori fără întrerupere, avem exemple mai multe că o piesă sau dat de rând de 50 de ori și mai mult și teatrul au fost tot plin. Inchipuiască-și fiecare ce ușurință pentru direcție când cu opt, nouă piese poate ține teatrul un an întreg ! Cât de bine se poate învăța acelea, cu câtă înlesnire se pot pune pe scenă și cât de puțină cheltuială se face cu decorurile și costumurile. La noi o piesă nu se poate da într'un an mai mult decât patru-cinci ori și dacă „Baba-Hârca“ au avut norocirea a fi reprezentată de 16 ori, aceasta este o raritate, o minune ce dovedește faima acestei piese, care a ajuns a se numi moșia autorului. O piesă mijlocie pentru a se pune pe scenă cere cel puțin opt zile de învățatură și cheltuieli însemnate, cu atât mai vârtos o piesă mare și grea. De aici se poate înțelege greutatea de a varia reprezentațiile cu piese tot nouă. Această greutate se'mui adăogă și prin lipsa pieselor trebuitoare. Piese străine, deși răspund la caracterul publicului, nu se unesc însă în privirea multor împrejurări locale și prin aceasta pierd mult din valoarea lor.

„Cutremurul din Martinica“, „Pasărea Măiastră“, „Cetățeanul nobilat“, oricât de bine ar fi jucate, nu produc niciodată efectul acela ca și când se reprezintă în limba originală și în locurile menite. Piese naționale bune sunt însă foarte puține ; multe din cele ce avem sunt piese locale sau mai bine individuale inadins compuse pentru actorii actuali și după putința de a le reprezenta. Sperăm însă că talentele nu vor lipsi și repertoriul teatrului va crește neconținut. Cele reprezentate mai de multe ori și bune și rele sunt destul de cunoscute publicului ca să ceară trebuința a le mai recomanda. Cea mai din urmă, „Doi morți vii“, este o nouă prelucrare a d-lui Vasile Alexandri, reprezentată în beneficiul d-lui Millo și care au căpătat aplausul general prin desăvârșitul succes atât pentru cuprinsul ei potrivit cu împrejurările, cât și pentru neîmitata executare pe scenă din partea personalului întreg“.

„Din cele arătate până aici încheiem că teatrul național merge sporind, atât prin desăvârșirea personalului cât și prin adăogirea repertoriului cu piese mai bune, dar ființarea și consolidarea lui atarnă acum mai ales dela starea finanțelor lui. Căci neobosită sârguință și stăruință din partea direcției, însoțită de întregul personal, nu lipsește, dar to-

tuși și ea ar trebui să nu uite de a publica în viitor program și repertoriu mai modest care să se poată îndeplini cu exactitate.

„Este de dorit ca măcar naïvitatea publicului să caute mai mult în piesele teatrale un gust mai nobil și un simțimânt mai fin, iar nu numai o plăcere trecătoare ce le-ar putea aduce oarecare scene de atingeri, adese personale, șfichiuri sau critice clevetitoare ce-s o îndeletnicire a nerozilor fără lucru și fără creștere“.

Trupa teatrală franțuzească juca de asemenea un număr însemnat de piese, atât dintre cele ce s-au mai reprezentat în anii precedenți, cât și altele nouă pentru Iași. Din afișele și anunțurile din foaia timpului ce le găsim, notăm următoarele:

Vineri în 10 Noembrie 1850 s'a jucat în a douăsprezecea reprezentatie ordinară piesa „Léon ou l'Amour maternel“, dramă în 5 acte de Rougemont.

La 1 Ianuar 1851 se dă întâia reprezentatie a piesei „La Bossue“. Miercuri la 3 ale aceleiași luni se joacă renumita dramă de Scribe și Leguvé, „Adrienne Lecouvreur“, în 5 acte.

Luni la 8 Ianuar se repetă „Adrienne Lecouvreur“. La 14 Martie se joacă „Les Mousquetaires“, dramă romantică, în 5 acte și 11 tablouri de Alexandru Dumas, care se reprezintă și la 17 Martie, precedată de piesa „L'Auberge de Bethune“, tot de Alexandru Dumas.

Miercuri 24 Ianuar 1851 a avut loc un spectacol extraordinar cu ocazia serbării onomastice a I. S. Domnului Ocârmuitor. La ridicarea perdelei trupa românească și franceză a cântat Imnul Național, apoi s'a jucat de trupa franceză „La Bossue“, vodevil în un act de Bayard și Dunanoir, „Șoldan Viteazul“ cânticel de V. Alexandri și „Scara Măței“ operetă comică în un act de V. Alexandri muzica original compusă de Flechtenmacher. Inceputul la 7 ceasuri precis.

Asupra reprezentațiilor teatrului francez din Iași, găsim un articol de mare însemnătate publicat în „Gazeta de Moldavia“ No. 11 din 5 Februar 1851, pe care credem nimerit a-l reproduce în întregime. Iată-l:

„In numărul particularităților care deosebesc poliția noastră se cuvine, nesmintit însemna și ființa unui Teatru Fran-

cez. Asta vorbește de agiuns în favorul gustului bun a societății Iașane, care în asemenea privire urmează după pilda celor întâi capitalii a Europei, precum London, Berlin și S. Petersburg, unde Teatrul Francez este statornic ca în Iași. Aproape douăzeci ani acest teatru se făcu aici centrul intrinsecei doritorilor artei dramatice și este ca o școală pentru formarea scenei noastre cele naționale. Prințul N. Suțo, căruia guvernul trecut i-a fost încredințat înalta direcție acestui teatru, n'au cruțat nici îngrijiri, nici jertfe, spre a asigura succesul acestui așezământ, precum o mărturisesc zidirea cea nouă ce este una din podoabele politii noastre și feliurite trupe care au urmat una după alta. Trupa de față, sub direcția d-lui Victor Delmari, întrunește un bun număr de persoane însemnate, care cu toată sânguința unei partizi precum asta deseori se tâmplă în asemenea caz, nu contenesce a căpăta aprobăția publicului nepărtinitoriu.

„În numărul de 29 piese nouă, ce s'au reprezentat în cursul acestui abouament, ni se pare vrednică de amintire drama „Jeni cusutoria“ dată în beneficiul Mademoaselei Ami Rolan, care au insuflat acestei piese farmecul grației sale și a sentimentului. Astă artistă vrednică prin naturalul și noblesa jocului ei, au știut să zugrăvească cu adevărul cel mai fraged toate mișcărilor a duioșiei firești, muștrările cugețului pentru o smintă făcută cu scop de a mântui pe părinții ei de rușine și de mizerie, precum și torturile (muncile) unui amor împătimit pentru un om carele nu înțelesese încă a ei jertfe nobile. În mai multe scene ea au știut să înduioșască până la lacrimi și a merita admirarea și aplaudările publicului. DD. Segui și Șatilon, asemenea dama Pedre, ca totdeauna au contribuit mult la succesul acestei reprezentații și artiștii francezi, aici ca în patria lor au cules tributul unanim de încuviințare care onorează deopotrivă pre acei ce o merită, precum și pre acii ce o dau“.

* * *

Cu data de 7 Aprilie 1851 găsim că Beizade Nicolai Satzu, „Însărcinatul cu înalta Direcție a teatrului“, cere Departamentului dinlăuntru prin o adresă, că nici o trupă de artiști să nu poată da vreun fel de reprezentație în capitala Moldovei, fără învoirea Antreprenorului, stăruind totodată a se interveni la poliție ca să facă cunoscut ca Tipografiile din oraș să nu tipărească nici un fel de afiș până când nu ar vedea învoirea sau din partea antreprenorului, sau din partea poliției.

Departamentul dinlăuntru admite această cerere. Tot în aceeași lună găsim asemenea că „Sfatul orășe-

nesc“ a Capitalei face un raport cu No. 644 către onorabilul Departamentul al trebilor dinlăuntru, prin care expune următoarele :

„Luându-se aminte că în Capitalie se poartă cu neconținere felurite priveliști precum minavete, momite, câini învâțați și alte de asemenea comedii din care unele îndestulează curiozitatea publică, iar altele nu mai dajmuesc pe locuitori folosindu-se de simplitatea clasei de jos ; asemenea se urmează și cu scrânciobele de prin mahalale — care deși au un fel de tabet—însă nu în folosul casei Eforicești. Sfatul orășanesc socoate de cuviință că ar fi cu cale niște asemenea priveliști să fie supuse unor condiții îndatoritoare către Casa Eforicească potrivit cu însemnătatea unei asemenea priveliști.

Despre care cer și dezlegarea onorabilului departament.

Prezident Isc *N. Istrati*
 ” *Hristache Ion*
 ” *Contovici*
 Scriitor ” *Iuxnovici*
 Șef secției ” *Verescu.*

Asupra acestui raport ministru Cantacuzin puse rezoluția următoare :

Secsiunea 3, April 7

„Să se răspundă că așa precum învoirea acelor ce se poartă în capitalie cu feliurite priveliști este dată în folosul direcției teatrului, atât pe temeiul domneștii încuviințări din 15 Octombrie 1840, cât și contractului încheiat cu cârmuirea, urmând și oșebită împărtășire a poliției supt No. 1628 din 1840, nu se poate încuviința mijlocirea de față, iar pentru scrâncioabile de prin mahalale, dacă s'au obișnuit și mai înainte a se lua vreo plată în folosul acelui sfat, să urmeze și de acum înainte, de care să raporteze“.

„Isc. Cantacuzin 1)“

* * *

Simțindu-se trebuința de publicul amator de muzică a se aduce în Iași și o trupă de „operă italiană“, care să reprezinte opurile muzicale ce pe acea vreme erau mult gustate de publicul inteligent din cele mai principale orașe ale Europei, Ocârmuirea a crezut nimerit a însărcina cu aducerea unei asemenea trupe de operă, tot pe Victor Delmary.

1) Vezi Dos. Ministerului de Interne al Moldovei cu No. 99 din 1851 la Arhiva Statului din Iași, opis No. 23.787, transport No. 1772

Asupra chipului cum a urmat aducerea acelei trapeitaliene în Iași, găsim în „Gazeta de Moldavia“ No. 20 din 8 Martie 1851, următorul aviz :

„D. Victor Delmary, director a Teatrului Francez are onor a încunoștiința pe înalta noblesă și publicul respectabil, că din motive, neatârinate de a sa voință, deschiderea Teatrului Italian s'au urnit la douăzeci și opt a lunii curgătoare. După asemenea întârziere, trupa anonsată sub garanța D. Clari, să va remplasa de aceea a lui Sinior Pietro Toțoli, întâiul Baso a Teatrului Regesc de Turino. Cu acest ocașion D. Victor Delmary, reînnoiază încredințarea lui cea mai formală că : el nu se va răținea de nici o jertfă, spre a plini giuruirile sale înaintea nației nobile și a respectabilului public, și a păzi neșgănit contractul seu cu guvernul“.

Această trupă fu însă adusă de Delmary abia prin întâele zile ale lunii Mai 1851, când ea începu reprezentațiile în Iași, cari urmară până luna Iulie din acel an.

Relativ la această trupă găsim tot în „Gazeta de Moldavia“ No. 40 din 21 Mai 1851 următoarea dare de samă :

„Trupa italiană, sub direcția lui sinior Toțoli, au dat eri o nouă reprezentație. Se cuvine să felicităm pe publicul leșan despre gustul pentru operele clasice, gust ce îl vedează prin asistarea la aceste reprezentații și prin tactul cu carele îmbroșază toate frumusețele de căpitanie a bucăților. Reprezentația Normei, ce s'au dat eri, au avut încă mai mulți spectatori, atrași atât de faima nemuritorului Belini, cum și de o veche amintire al acelei capo-d'operă, unde sugetul interesant, este ecspus cu așa mare adevăr de sentiment și de patimă, că textul livrului (broșura), nu e pentru alta de cât spre a mărturisi identitatea muzicei cu cuvintele poeziei, lucru ce este unul din meritele compositorului. Norma, Signiora Giordani, și Adalgisa, Signiora Caradori, au cules aplaudările sălii, nu numai prin puritatea și unitatea cântărilor, ce încă și prin jocul care le vedează de bune actrițe dramatice. Orovezio, Sinior Toțoli, numai puțin au plinit rolul său, este de tânguit că nesănătatea lui sinior Ricci, ce reprezenta pe „Polioni“ l'au fost împedecat astă dată a dizvăli talentul ce s'au aplaudat în „Ernani“. Corurile de și ghibace, nu erau în număr de ajuns, spre a produce efectul cerut de sugetul“.

„Ca ist ocașion și noi repetăm aceea ce s'au fost însemnat de o critică nemerită, înșirată în foiletonul „Zimbrului“, că necomplectarea orchestrei mult vatamă efectului pre lângă

care suntem nevoiți a-i mai adăugi: că lipsa decoratiilor cerute, împruținează iluzia care, despre altă parte, jocul actorilor și a lor costum țântesc a produce asupra spectatorilor“.

Dintre reprezentațiile ce a dat această trupă de operă italiană, arătăm aici câteva, și anume: La 6 Mai 1851, „I Duo Fescari“ operă lirică de Verdi¹⁾: la 13 Mai „L'Elisir d'Amore, opera comică în 2 acte de Donizetti, la 14 Iunie „Norma“, de Bellini, la 17 Iunie „Barbiere di Seviglia, și altele. („Gazeta de Moldavia“, an. 1851).

În „Gazeta de Moldavia“, cu data de Luni, 9 Iulie 1851 găsim iarăși un articol, în care se rezumă activitatea Operei italiene, pe scena teatrului ieșan, care încheie stagiunea sa cu piesa „Beatrice di Tenda“. Iată ce se spune în acel articol:

„Șirul reprezentațiilor Italiene, sub geranța lui Sinior Pietro Toțțoli, compus din capodoperile muzicii, s'au încheiet Duminică, 1 Iulie prin Opera „Beatrice di Tenda“.

„Se cuvine să mărturisim îngrijirea, ce D. Directorul Delmari au avut de a nutri gustul publicului nostru pentru Teatru prin diversitatea feliului reprezentațiilor, și după dramele și vodevilele franceze ce a dat în ist'an. Opere italiene, care prin puterea armoniei însuflă ecspresiilor clasice a dramei o magie ripitoare. Cum că astă trupă au știut să răspundă la așteptarea publică și la acea a cunoscătorilor, vederea stăruirea cu care Teatrul se vizită în un anutimp ce nu-i era favorabil, parterul, au fost mai totdeauna îndeplinit și toate producerile alese s'au aplaudat cu un adevărat entusiasm. De asemenea să cuvine să adăugăm că meritul acestei nemeriri este a lui Sinior Toțțoli, carile au știut să compue a sa trupă din artiștii, precum sunt: Siniorile Giordano Caradori, și Siniorii Doneli, Rici, Parezii, când și chear D. Toțțoli însuși au dat probe de talent ales atât în rolele Operei serie cum și în acele a operei bufe. Sântem încredințați că anutimpul viitoriu va desdăuna și pe direcția și pe trecuta geranță de jărtfele ce ambele, nesmintit au fost nevoite a face, spre a realiza aice astă nouă antrepriză. Prelângă aceste credem că ființa Operii Italiene în Iași, va fi de mare folos și pentru trupa românească, care va găsi în ea o școală practică de muzică, ce de mulți ani s'au cercat a se introduce“.

1. Libretul la opera *I Duo Fescari* tradus în românește cu o introducere, e fost tipărit în anul 1851 la tipografia Inst. Albinei, Iași.

CAP. VII

STAGIUNFA 1851—1852.

Reprezentatiile date la Roman, Bacău, Focșani, București, Brăila și Galați de trupa ieșană de sub direcția lui Matei Millo.—Inturnarea lui Millo în Iași din excursiunea făcută.—Deschiderea stagiunii teatrului moldovenesc.—Lista de piesele de teatru cu cari s'a înaruit repertoriul acestei stagiuni.—Reprezentafia piesei «Shylock» de Shakespeare și a lui «Don Quichotte de la Manche».—Intăia reprezentație a dramei istorice «Mihul» de N. Istrati.—Cererea de a se strămuta reprezentațiile trupei moldovenesti din teatrul dela Copou la Teatrul vechiu.—Intăia reprezentație a piesei «Cucoana Chirița» în provincie.—Intervenirea Mitropolitului Moldovei către Departamentul din năuntru de a se opri orice spectacol precum și orice bături publice și particulare în ajunul sărbătorilor precum și în timpul postului mare.—Excursiunile trupei ieșene în diferite provincii din Moldova.—Scăderea entuziasmului publicului ieșan pentru teatrul francez din Iași.—Stagiunea operei italiene sub direcția lui V. Delmarry.—Programul trupei și a operilor ce au a se reprezenta.—Dările de samă despre reprezentarea operilor Lombarzii, Il giuramento, Bărbierul de Sevilla și Roberto il Diavolo.—Entuziasmul publicului pentru operele reprezentate.—Teatrul Italian din Brăila.

După închiderea stagiunii precedente a trupei românești, Matei Millo, însoțit de o numeroasă trupă de actori ieșeni, între cari erau actrițele Merișasca, Gabriela și Nini Valery, actorii Teodorini, Nicolau și N. Luchian, plecară spre București cu hotărârea luată ca să dea acolo o serie de reprezentațiuni¹⁾, jucând atât piesele compuse de dânsul cât și de V. Alecsandri cum și de alți autori români. Înainte însă de a juca în București el dădu mai multe reprezentațiuni în Roman și Bacău²⁾, apoi ajungând în Focșani, tocmai când urma a trece

1) Gazeta de Moldavia No. 30 din 16 Aprilie 1851, pag. 133. Foi-
leton *Migrarea artiștilor*.

2) Gazeta de Moldavia No. 35 din 3 Mai 1851, pag. 143.

granița dintre Moldova și Muntenia, autoritățile din Focșani un vroiță cu nici un preț a le viza pașapoartele, așa că Millo și cu trupa sa se văzură nevoiți a se opri acolo, deși pașapoartele lor erau eliberate în regulă de guvernul Moldovei.

Prin această împiedecare, dar și mai ales prin stăruința celor mai de seamă focșăneni, cari ardeau de dorința de a vedea și admira pe acest mare artist român, jucând repertoriul național despre care se auzise mult bine în toată Moldova, Millo cu trupa sa fu nevoit să se oprească mai mult timp în Focșani.

În acest oraș el stătu 2) de zile, în care timp dădu 15 reprezentațiuni. Din piesele jucate, cele care au plăcut mai mult publicului, au fost : „Nunta Tărăncască“, „Soldan Viteazul“, „KK. Kirița“, „Herșcu Boccengiu“, „Muza dela Burdujeni“, „Căsătoria fără voie“ și „Baba Ilărcă“ cu un succes nebun. Reprezentațiile se dădeau într'o mare magazie de sare, atunci deșartă, care fu transformată în sală de Teatru. Cu pânză Americană se măscui păreții și plafondul, un bordei de bărne, cireii și copaci tufosi dela pădure, formau fundul și culisele.

Cetățenii focșăneni fiind foarte măgulii și mulțumiți până în adâncul sufletului de jocul neîntrecutului artist Matei Millo precum și de a trupei sale ce-l însoțea, îi înmănară prin boerul cunoscut în acel oraș Stamatin, un act de mulțămire, iscălit de cei mai de seamă cetăței ai Focșanilor.

Acea *Mulțămire*, precum și piedicele de a trece granița ce le-a avut Millo în Focșani, le găsim publicate în foaia ieșană „Zimbru“, No. 2. din 5 Iunie 1851¹⁾. în cuprinsul următor :

Oprirea Dumneavoastră Domnule Millo în politica noastră Focșanii, ne pricinuește o plăcere atât de vie încât ne simțim cu toții în aceeași pornire de a vă aduce mulțămirile noastre cunoscând în toată trupa și în D-v. mai cu deosebire Directorul ei, acele dispoziții frumoase care contribuiesc într'un chip netăgăduit la progresul și repede dezvoltare intelectuală în patria noastră Moldo-România. Nu este nici un Român care să nu prețuească, și să nu se fălească în sine de perspectiva luminoasă ce vede în viitoriul pământului ce-l nutrește. Nu este nici un patriot sincer, care să nu strige din adâncul inimei lui : glorie, glorie adevărată bărbaților acelora care scot drept nimic ostenele și jefirile lor și prețuesc mai presis de toate, binele patriei și civilizația înrânsa.

1) Compară și V. A. Urechia, *Istoria școalelor* Vol. III pag. 62. Vezi și Zimbru No. 92 din 11 Iunie precum și *Gazeta de Moldavia* No. 45 din 7 Iunie 1851.

„Pentru patrie, pentru al ei bine, si D-v. ați ridicat scena și ați îmbrăcat costumul național mai cu deosebire. Patriea vă este datoare recunoștința ei: ea va păstra cu scumpătate locul Dv. între predestinații sei“.

„Și noi, ca parte din mulțimea acelor care doresc fierbinte propășirea nației lor, vă rugăm să primiți cu plăcere astă mărturisire sinceră de stima ce avem pentru Dv. și să mai prelungiți șederea Dv. în politica noastră, dacă aceasta vă este cu mulțămire și nu vă împiedecă la ceva“.

(Urmează isc. liturile).

„Nu-i treaba noastră de a lămuri dacă autoritățile din Focșanii munteni au putut ca să nu pue viza lor pe pașaportul legal al Domnului Millo, dat după toată forma de către Secretariatul de Stat al Moldovei. Se știe că oprirea dintr'o țară în alta se face numai acelor persoane ce ar fi compromitate politicește și câte odată și criminalicește. D-l Millo cu toată trupa sa, nu se află nici în una din aceste categorii. Pretextul cel pârut se zice că a fost, concurența ce ar fi putut face trupa moldovană acelia din București. Nu știm dacă și cuvântul acesta poate fi de vreo greutate. Noi Moldovenii ca frați cu Muntenii pururea am îmbrățișat literatura din București, nereușinându-ne a cumpăra și a ceti ce am aflat bine scris, și am primit cu căldură de frate pe mai mulți munteni, agiutându-i precât a fost în putință. Așa Domnul Caragiali cred că își va aduce poate aminte de concursul amatorilor ce au contribuit la reprezentăția piesei, Saul și de primirea cea cordială ce pretutindene au aflat în tot cursul șiderei sale în Iași. Recunoștința sa a mers până acolo că într'o sară la beneficiul său când i s'a aruncat pe scenă o pungușoară plinuliță cu aur, a declarat în fața publicului că se lasă de a mai fi cosmopolitan și se face moldovan.

„Așa Domnul Halepliu, D-na Ralița și D-ra Marița cred că nu vor fi ingrati spre a nu-și aminti că publicul a fost foarte indulgent pentru jocul lor și că pururea au fost îmbrățișați și indemnăți la beneficiurile lor în alesul pieselor. Dacă poate D-lor au avut vreo nemulțămire cu vre-un artist moldovan asta nu poate pune în răspundere pe publicul întreg imputându-i-se că nu ar fi el filantrop“.

„Socotim că ar fi cu dreptul și fără pretenție din partine că precum noi Ieșanii am văzut celebritățile Bucureștilor în arta teatrală, așa și aceștia nu ar trebui să se ferească de a nu vede giucând și pe ai noștri.

„Numai prin o reciprocitate artistică se poate sprera ca scena națională să poată crește prin emulație și onor propriu bine chibzuit, iar nu prin mașinații lăaturalnice a căuta ca

scena să rămână tot pe loc, unde poate unii îndemnați nu-mai prin orbul interes și de inferioritatea lor, ar voi ca în cât vor trăi ei să o monopolizeze, speculând pe spectatori sub cuvânt că jocul și acțiunea d-sale ar fi nec plus ultra a scenei române“.

„Poate fi ca și ambiția D-lui Millo ca computor de piese și ca artist dramatic a fost ce l-au îndemnat să meargă la București ca să reprezenteze între altele piese, pe: „Baba Hârca“, „Doi însurați“, „Nișcore-cu“ și altele, care fără a fi tipărite, s'au văzut afișate și jucate în București. A lua proprietatea cuiva vără de voie și a o specula se numește îmi pare furătură. Spre a înfrunța pe niște așa prudenți în fața publicului din București, D. Millo își făcuse ideea de a merge în România; însă din nenorocire acei domnișori vor putea a se bucura în pace folosindu-se nepedepsiți de dreptul altuia, căci autoritățile de peste Milcov stabilează păruța concurență a Domnului Millo“.

T. Codrescu.

* * *

După cele 15 reprezentațiuni date de Millo în Focșani, el porni cu trupa sa în ziua de 26 Iulie 1851 la București¹⁾, unde începu în 5 August reprezentațiile sale, cu piesa „K. K. Kirita“, care s'a jucat în rând de trei ori, pentru ca să meargă la teatru toată lumea care ardea de dorința de a vedea această piesă, precum și pe marele artist Millo. S'a mai jucat apoi „Hornarii“, „Tuzul calicul“, „Doi morți vii“, „Cei doi Urși“, și altele. S'a jucat asemenea și „Baba Hârca“, cu un succes ne mai pomenit. Locuitorii de prin măhălălele Bucureștilor veneau la Teatru să vadă această operetă jucată de Millo. Boerii de pe la moșii și din toate părțile alergau cu toți cu mare grabă să vadă pe Millo jucând. Chiar Vodă cu Doamna s'a dus inadins la Teatru ca să-l vadă. El jucă cu mare izbândă cele mai alese piese de teatru originale din cele ale lui V. Alexandri și din ale sale. În foaia „Zimbru“ No. 34 din 25 Octomvrie 1851, în foiletonul intitulat Teatrul Moldovan în București, găsim despre reprezentațiile date în Capitala Munteniei de Millo și trupa sa, următoare dare de seamă iscălită de: „Un român din București“, din care extragem cele ce urmează:

„Ați fi auzit poate impresiunea ce a lasat în inimile tuturor Românilor din Capitala noastră, trupa fraților noștri Moldoveni, aplauzele cu cari s'au primit ingenioasele piese ori.

1) *Zimbru*, No. 10 din 2 August 1851.

ginale cari prin baterea vițiurilor și liberul condeiu ce le caracteriza, împlinesc dublul obiect al artei teatrale, adică, prin amuzare baterea unui viciu sau ardicarea unei virtuți. E de prisos a vă spune via simpatie și aprobare, ce sau dat d-lui Millo, la apariția d-sale în public, am aplaudat cu entuziasm, pe acest artist român, ce unește așa de bine întreitul caracter al unui bun actor, adică, talentul, desvolta-rea și onoarea“.

„Mai nainte de toate, cele mai multe piese moldovene sunt sub forma națională, având un scop național. Aceasta a făcut a se primi cu entuziasm de publicul nostru: acesta corespunde destul de bine cu necesitatea supremă ce avem toți românii de a produce oricât vom putea opere naționale spre a răspândi gustul național, a întipări cu trăsuri plăcute obiceiurile și tradițiunile noastre și a cântat faptele străbunilor noștri. Căntecele naționale, epigramatele ingenioase unite cu talentul d-lor Millo, Luchian, Gabriela, ce știu a se identifica așa de bine cu personajele ce reprezintă, dau un gust destul de bun acestor spectacole: „Hornarii“, „Tuzul Calicul“, „Doi morți vii“, „Cei doi Urși“, gesturile puțin modeste și zicerile prea siluite, dure și triviale, nu produc decât dezgust și sunt numai o afectare comică. Acestea însă vă anunț, domnule, se întâmplă prea rar și meritul d-lui Millo, precum și frumusețea pieselor, le făcea puțin simțite...”

Un român din București

Millo isprăvind în 15 Septembrie 1851 reprezentațiile date în București cu un așa de mare succes în toate privirile se întoarce la 20 Octombrie 1851 în Iași cu artistele Merișasca, Gabriela, Teodorini și ceilalți, lăsând pe „Nini Valery la București, întrucât aceasta a fost angajată în Teatrul Național de acolo.

„Gazeta de Moldavia“ No. 84 din 22 Octomvrie 1851, pag. 335, ne spune că: „D-l Matei Millo, Directorul Teatrului Național, așteptat cu atâta dorință, a sosit alaltăieri în Iași din Țara Românească, unde în călătoria sa artistică a săcerat aplausuri neuitate“... Înainte însă de a se întoarce Millo în Iași, el se mai duse și în Brăila, unde dădu trei reprezentațiuni în sala otelului Ralli; se duse apoi la Galați, unde cu începere dela 5 Octomvrie dădu 5 reprezentațiuni într-o încăpere închipuită lângă Otelul de Moldavia („Zimbrul“ No. 30 din 11 Octomvrie 1851, pag. 117).

Teatrul moldovenesc continuă a fi și în această stagiune tot sub direcția lui Matei Millo care sosi în Iași la 20 Octombrie din excursiunea sa artistică după cum am văzut. Acesta răspândi în public vestea că poetul Vasile Alexandri promite pentru cea stagiune un nou repertor, mănos, de piese originale, menit a înavuți scena națională; până când însă aceste vor putea fi puse în scenă, spre a nu se întârzia timpul, directorul Millo promite a începe reprezentațiile cu alte piese din cele mai alese.

Deschiderea stagiunii teatrului național se face în 28 Octombrie 1851 reprezentându-se piesa „Doi morți vii“, vodevil de V. Alexandri și „Niște săcățuri“, comedie localizată.

Apoi reprezentațiile urmează regulat. Din piesele jucate enumerăm urinatele :

În 1 Noembrie 1851 se joacă „Tuzul Calicul“, vodevil în două acte de Matei Millo și „Piatra din casă“, vodevil de V. Alexandri.

În 4 Noembrie aceeași lună „Baba Hârca“ de M. Millo, „Fata Cojocarului“, comedie în 1 act de D. Miculescu.

Joi 10 Noembrie, „Cucoana Kirița“ și „Herșcu Buccen-giu“, canțonetă, ambele de V. Alexandri.

În 20 Noembrie se joacă comedia originală „Fata zgârcitului“, de I. Sion.

În 25 Noembrie s'a jucat „Gelatul tainic“ sau „Bravul de Venetia“ tradusă de A. Vasiliu, la care au luat parte actorii Poni, Bosie, Apostolu, Luchian, Zaharia, Teodorini, Neculescu, Constantinescu, Ștefanachi, Dna Teodorini, D-rele Gabriela, Zinca, Ionescu. (Afișul acestei reprezentații se află la biblioteca Academiei).

Cu prilejul acestei reprezentații ziarul „Zimbrul“ No. 44 din 28 Noembrie zicea că publicul pierduse speranța de a mai vedea reprezentându-se în teatrul ieșan piese mai serioase, deoarece dela deschiderea stagiunii se jucase tot comedii și pentru aceasta exprimă mulțumire publicului către Direcțiunea Teatrului, pentru că au reprezentat o asemenea frumoasă dramă. Publicul a venit la această reprezentație în număr așa de mare, că mulți au trebuit să se întoarcă, nemai găsiind locuri. Cei cari s'au distins mai mult în această piesă au fost Ican Poni și D-șoarele Gabriela și Teodora.

În 2 Decembrie găsim că se joacă *Otrăvitorul sau Doctorul Ghermani*, de d-nii Teulescu și M. Millo.

În acest timp vedem că Directorul Teatrului Național Matei Millo, publica prin foaia *Zimbru* No. 45 din 3 Decembrie 1851, o înștiințare către publicul ieșan, prin care arată, că prin concursul autorului și poetului Vasile Alexandri, s'a îmbogățit repertoriul acelei stagiuni cu un mare număr de piese nouă, atât originale cât și localizări, precum și traduceri din franțuzește.

Iată această înștiințare :

TEATRUL NAȚIONAL

„Direcția Teatrului național se grăbește a face cunoscut onorabilului public că prin ajutorul D-lui V. Alexandri și a altor persoane care bine-voesc a conlucra la înflorirea literaturii dramatice în Moldova, repertoriul românesc s'au îmbogățit de un număr însemnat de piese nouă, precum :

1. <i>Venețiana</i>	5 acte
2. <i>Șeloc sau zărafu de Veneția</i>	„ „
3. <i>Egumenia de Castro</i>	„ „
4. <i>Lucreția Borgia</i>	„ „
5. <i>Nabucodonosor</i>	„ „
6. <i>Petăru d-n Paris</i>	„ „
7. <i>Mecsinianii</i>	„ „
8. <i>Frații nevăzuți</i>	„ „
9. <i>Satana</i>	„ „
10. <i>Dihania verde</i>	„ „

Comedii și Vodeviluri

1. <i>Lumea pe dos sau Crăiea Femeilor</i>	2 acte
2. <i>Iudita și Olofern</i>	„ „
3. <i>Harce-Parce</i>	„ „
4. <i>Urma alege</i>	„ „
5. <i>Spravale-Babă</i>	„ „
6. <i>Un student de Paris</i>	} Prelucrate de d-l A. P. „ „
7. <i>Doi cât unul</i>	

Pe lângă acestea d-l V. Alexandri (deși împrejurările nu'l iartă de a fi asociat în iarna aceasta cu direcția Teatrului Național precum s'a înștiințat în afișul No. 1 din 28 Oct. 1851), au hărăzit în folosul Teatrului Național mai multe piese nouă pre-

lucrate în Paris de D-ii Teulescu și Boliuțineanu, precum ;

1. *Otrăvitorul*, dramă în . . 5 acte
2. *Hurdug-Burdug* comedie în 5 acte
3. *Bucureștii în Paris* comedie 2 acte
4. *Mânzul Neneacăi* " 1 act
5. *Ton-Patera* vodevil în . . 1 act

Afară de aceste 5 piese prelucrate din repertoriul francez, sub privigherea sa, D-l Alexandri a prelucrat o nouă comedie într-un act intitulată *Kir Zuliaridi. Arnăut-Cărunt*, și au compus deosebit cânticele comice, precum : *Piciu dricarul*, pentru beneficiul D-lui Luchian ; II, *Madama Ferchezianca ac-triță*, pentru beneficiul D-nei Steriănea ; III, *Hartă Răzeșul*, pentru beneficiul D-lui Millo—și în sfârșit Direcția se magulește cu nădejdea că va putea încheia acest bogat repertoriu dramatic prin mult dorita *Înfoărcerca Cucoanei Chirișa în provincie*, vodevil în 2 acte, făgăduit Teatrului Național de autor, d. V. Alexandri.

Prin expunerea acestui program, onorabilul public va putea judeca de zelul direcției în privirea progresului dramatic în Moldova și dar nădăjduiește că și în această iarnă va găsi un sprijin favorabil în iubitorii Teatrului Național.

„Prețul abonamentului este pentru 30 reprezentații :

Lojile de rândul I, 30 galbeni

Rezervate . . . 30 „

Lojile de rândul II 15 „

Stalele . . . 8 „

Prețul intrării pe fiecare dată rămâne tot acel obicinuit.

M. MILLO
Director Teatrului Național

La 9 Dec. se joacă vestita dramă *Shyllok* de Shakespeare, tradusă de A. Vasiliu, sub titlul de *Idoul sau Sinctul de sânge*. Despre această reprezentațiune găsim o dare de seamă mai pre larg în *Gazeta de Moldavia* No. 101 din 20 Dec. 1851, pe care o reproducem în întregime, părănduni-se des-

tal de interesantă, atît în ce priveşte însufleţirea publicului pentru teatrul românesc, cât şi pentru sfaturile ce le dă actorilor de a lua de model pe actorii francezi şi pe cei italieni.

Iată darea de saamă de care vorbim :

„Dacă *Teatrul* pretutindene în ţările civilizate să numără între instituţiunile publice folositoare, el are la noi o misie mai importantă, căci pe lângă buna petrecere şi ţintirea morală, limba noastră, însa în cariera dramatică, are ocazion sistematică a să forma şi a să înavuţi, de aceia pururea am uzat pe antreprenorii acestei lucrări giele şi pe autorii sau traducătorii pieselor ce şi de publicul nostru cu recunoştinţă s'au preţuit, mai ales când alegerea compunerilor au fost nemerită, şi când actorii, însufleţiţi de a lor artă, s'au identificat cu rolul lor, prin sentiment şi printr'un studiu aplicat. Comedia, ca mai uşoară, este felul mai nemerit prin care să poată răspunde la această chemare iar dramele serioase ca, unele ce cer mari talente şi studii adînci, nu le pot giuca cu nemerire de cât cu toată deplinătatea putincioasă. Căci nu este de agiuns a şti rolul *bine de rost*, şi cu tot sentimentul a să pune bine în poziţia şi caracterul persoanei ce să figurează, şi a să folosi de favorabila ocazie ce avem acuma de a lua drept model pe actorii franţeji şi acei italieni şi a studia a lor geste, a lor atitudini şi arta declamaţii. Reprezenţaia dramei a renumitului autor englez *Săcsp'ir* intitulată *Neguţitorul de Veneţia (Sinetul de singe)*, ni-au dat alaltaeri o probă despre gradul artei şi a talentului actorilor noştri, nu mai puţin a traducătorului din limba franţeza D. Vasiliu.

„D. Poni au înţeles rolul său de neguţitor evreu, şi cu toată greutatea lui, l'au reprezentat spre mulţumirea publică. D-nii *Bonciu* şi *Apostolu* şi D-nele *Teodolina* şi *Gabriela*, au secundat după putinţa disvalirea acestui episod înfiorător. Costiumurile şi decoraţiile erau conforme şi cu epoca şi cu locul, iar publicul au încurajat pe artiştii cu rechemarea lor pe scenă. Nadajduim că direcţia să va îngriji de al

multămi și pe viitoriu, prin piese nouă și bine alese”.

Asemene mai găsim că, în sara de 23 Dec. acel an, s'a dat o reprezentație în beneficiul actorului *Teodoru*, jucându-se o dramă-comedie, intitulată *Învărbirea fraților*, prelucrată și localizată după o piesă franțuzească de A. Vasiliu, care a stramutat scena în Moldova, în epoha în care costumurile orientale de oari care datini se socoteau naționale”. *Gazeta de Moldavia* ¹⁾, din care luăm această notiță, adaugă, că asupra acestor moravuri, generația de astăzi protestează, mai ales asupra punctului învărbirii între frații Moldoveni”. În total însă piesa a plăcut mult, prin câteva epizode satiro-comice din epoca aceea, cari au desfătat publicul foarte numeros, ce asista la acea reprezentație, și care a aplaudat și rechemat mai ales pe beneficiar, ce juca un rol de vechiu Moldovan din provincie”.

Reprezentațiile trupei naționale merseseră și ele regulat în cursul acestei stagiuni. Printre piesele jucate de trupa moldovenească mai comice și mai spectaculoase, care a produs publicului o distracție din cele mai plăcute, a fost și hazlia piesă *Don Quichotte de la Manche*, tradusă de A. Vasiliu, care s'a jucat la 20 Martie 1852.

Iată și darea de seamă ce găsim în *Gazeta de Moldavia* No. 22 din 24 Martie 1852, despre această piesă :

„La teatrul național s'a reprezentat piesa *Don Kvesada de la Mancha*, sau după cum îi zice francezii „*Don Quichotte de la Manche*”. Singurul titlu au atras un public numeros la astă reprezentație spectaculoasă, în care între altele era anonsat că vor figura *Eapa Mârfoagă*, (Rosinantă) și asinul *Pioriciul*. Nu vom zice nimică nou de vom lauda ghibăcia și espiegleria cu care D. Millo au jucat pe Sanho-Panha scutierul faimos a cavalerului, carele ca și domnul său, se făcu drept proverbiu a oamenilor ridiculi, cum că în astă comedie *Don Kvesada*, avea mai multă bună-voință și costum adevărat, de cât che-

1) No. 102 din 24 Decembrie 1851.

marea dramatică, nu e de mirat, ştiindusă ce talent şi practică consumată cere un asemenea rol. Scenele cele nenumerbare comice ce ocazionau aventurile eroului şi scutierului său, proverbiile şi adevărurile împungătoare a lui Sanho ce se credeau aplicabile, danţul cel pitoresc al Andaluzelor, şi apoteozul din urma au desfătat pe publicul cel foarte numeros care n'au putut înfrâna a sale repetate şi sgomotoase Bravo!, chemând pe conlucrătorii principali precum şi pe d-nii Gatino regisorul şi pe Vasiliu traducătorul piesei. Ertat fie-ni a adăugi o modestă laudă şi actorilor patrupezi cari întâia oară au debutat pe scena Dramatică, cu un succes şi aplaudări de care uneori nu se învrednicise acii bipezi¹.

După aceasta s'a jucat în 6 Aprilie 1852, în beneficiul actorului *Apostolu*, piesa *Buful Prinţului*, comedie vodevil în două acte, tradusă de Alecu Vasiliu, iar cupletele făcute de I. Sion. La această reprezentare au luat parte actorii: Bonciu, Teodorini, Balănescu, Poni, Manolachi, Zaharia, Panaite, Canari şi Frim; precum şi actriţele: Gabriela şi Merişasca. Tot atunci s'a mai jucat şi *Strigoii*, vodevil într'un act de *Raleto*, cu actorii: Millo, Apostolu, Zaharia şi Luchian, precum şi D-rele Gabriela şi Merişasca².

La 19 Aprilie acelaş an, găsim că se joacă piesa originală *Mihul*, dramă istorică în versuri, în trei acte, compusă de Spatarul *Neculai Istrati*³). Această piesă produce în public un efect cu totul deosebit, fiind o creaţiune nouă, neobiceiuită până atunci pe scena românească, întrucât aducea în scenă, tipurile eroilor istorici ai Moldovei.

Cu toate că punerea în scenă a acestei drame a lăsat în multe locuri de dorit, atât ca reprezentare a personajelor, cât şi ca costume, decoruri, etc., şi cu toate că însăşi scrierea avea unele părţi cam lipsite de acţiune, publicul însă a primit-o cu multa bună-voinţă, încât a cerut cu stăruinţă ca piesa să se mai repete după cum vedem în darea de seamă

1). Afişul la biblioteca Academiei Române.

2). Această piesă a fost tipărită la Iaşi în anul 1850. la Tipografia *Enceimului Român*.

publicată în *Gazeta de Moldavia* No. 29 din 22 Aprilie 1852, pe care o dăm aici în tot cuprinsul ei :

„Mihul, nemuritoriu în istoria Moldovei, după fapta eroică, ce sub Ștefan-Vodă, au plinit la Bala asupra lui Mateas-Corvinus, cel mai mare rege a Ungarii, mai numără două perioade nouă, în care au atras publica luare aminte ; Unul, când în anul trecut, armatele critice au fost deschis un război negru asupra versurilor albe ce au descris a lui eroism, și al doilea period s'au serbat alaltă-eri prin cea întâi reprezentație a dramei pe teatrul național. Noi nu pretindem a face recensia acestei compuneri, declarația cea modestă a însăși autorului, cuprinsă în prefața dramei, și datorită a încuraja un product dramatic original întâia oară publicat în limba noastră, ne face al săluta din inimă, și a dori să aibă imitatori. Alte compuneri, de și cu mult mai mare măiestrie țesute, nu vor întuneca meritul acestora întâi născute, ce în astă privire va cuprinde purure un post onorabil în literatura noastră. Nu putem însă tăgădui că astă dramă, fiind menită numai pentru cetire, ar fi trebuit pentru reprezentare a se modifica oarece în favorul acții, ca se pe la unele locuri ear fi adaos o nouă viașie. Asemene suget măreț pentru a fi reprezentat, ar fi cerut tributul talentului și esactețea din partea actorilor, iar din partea direcției aplicarea tuturor mijloacelor, menite a produce iluzia care, ca prin magie să transporteze pe spectatori în locul și în epoca faptei. Precum la unii din cei întâiu, smintita declarație, denatură uneori sensul și frumusețea versurilor, de asemenea acea a doua a îngăduit displăcute anahronisme în costume : căci afără de acel a lui Mihai în două întâi acte și a Teliței, celelalte costume erau de tot fantastice. *Glăorie*, D. Millo, *Șoltuzul*, D. Bosie și *Mihul*, D. Poni, au subținut rolul lor, mai ales Mihul, prin căldura jocului și a sale poze atletice, s'au identificat cu prototipul său.

Scena nopturnă a asaltului, ce Ștefan-Vodă face Băii care o și aprinde, și în care eroul nostru figurează călare în mezul armășilor săi, au fost din cele

mai frumoase, bine executate, și de publicul entusiast, s'au cerut da trei ori a se repeta. Toate expresiile mărețe și patriotice, de care e drama mănoasă, s'au apretuit și s'au aplădat cu infocare. La încheierea reprezentații, actorii s'au rechemat în semn de încurajare și pentru autorul au sunat rostiri mulțumitoare, iar reprezentarea dramei s'au recerut a se repeta. Dorim a crede că a doua va fi mai conformă cu a ei sujet interesant și glorios pentru istoria Patrii“.

Teatrul nostru moldovenesc avea mare nevoie de mai mult studiu și repetiții cu actorii, și fiind siliți să le facă în localul operei italiene—Teatrul de la Copou,—acolo nu aveau loc, fiindcă atât scena cât și sala de repetiții erau ocupate pentru studiarea operelor și mai cu samă a orchestrei, care lasa mult de dorit, intru cît nu dispuneau de artiști cu care să poată reprezenta o operă numai cu una s'au două repetiții. De aceea, Directorii Victor Delmarv și comisul Matei Millo, găsiră de cuviință ca să mute reprezentațiile teatrului Național din localul de la Copou, în acela al Teatrului vechiu, și în acel scop se îndreptară la secretariatul de stat, cerind printr'o suplică o asemenea strămutare. Această cerere fu supusă aprobării Domnitorului, care a încuviințat strămutarea, cu condițiune însă, ca Direcția să răspundă de orice întîmplare relativ la soliditatea acelui local.

Cu închierea acestei aprobări, găsim următoarea adresă semnată de Beizade Neculai Suțu, către Directorii Delmarv și Millo:

Cinst. Dumilor sale Victor Delmari și Comis Matei Millo

„In urmare propoziției ce mi s'au făcut din partea Dv. pentru mutarea Teatrului Național în localul vechiu, supuind prin anafora această propoziție Înălțimei Sale, s'au recomenduit sfatului Cărmuitor cu Înaltul apostil, în cuprindere: „Sfatul Nostru, i se recomanduește cererea de față spre încuviințare luindusă cuvenita închizăsluire pentru soliditatea Teatrului vechiu, prin înadinsă orînduită Comisie“. O asemenea încuviințare din partea sfatului primind-o

prin adresa Secretarului de Stat sub No. 1090, iscălitul cu cinste vă face cunoscut și D-voastră cu adăugire că încît privește închizășluirea despre soliditatea reparației s'au recomenduit Dipartamentului lucrărilor publice.

N. Suflu

1852 Aprilie 22

Totuși reprezentațiunile teatrului național au urmat înainte în Teatrul de la Copou, pînă ce s'au sfîrșit reparațiile necesare teatrului vechiu.

La 8 Mai 1852, s'a jucat piesa *Inturnarea C-nei Kiri-tei* (Chirița în Provincie), vodevil original în 2 acte de V. Alexandri. Despra această reprezentație iată ce găsim scris în darea de samă ce o face *Gazeta de Moldavia* No. 35 din 12 Mai 1852.

Sînt cîtiva ani de cînd publicul teatral au fost salutat intrarea *Cucoanei Kirița în cap tală*. De și împrejurări de familie, tuturor cunoscute, au fost nevoit'o a să inturna la moșie, dar patima înăscută de a figura în numărul reformatorilor ținutului ei, au adus'o în cîteva rînduri la Iași, unde se vede că au știut a se introduce în societățile de modă, și petrecînd toate clasele acestui studiu interesant au hotărît al și aplica în provincie. Cu această operație începe spectacolul:

Inturnarea C-nei Kiriții, vodevil original a D. V. Alexandri, reprezentat pe teatrul național, în 8 Mai. Tendința autorului: *Ridendo castigat mores*, adică:

„Prin derideri a curăți naravurile“ este vrednică de laudă, și fie astă lucrare, nu o picătură vărsată în mare Chiar sujetul l'au nevoit a desvolta piesa prin niște scene detaliate, ce aiure s'ar părea triviale, care încă n'au lipsit a produce între spectatori îndelungată disfatăre. Inturnarea Kiriței de la Iași pe moșia ei, în costum de amazonă, aducerea guvernorului Franțez pentru creșterea unui fiu hăbăt, nădejdea familiei sale ce, după a ei ambiție, avea a străluci între magnăți, reformele casnice, stropsirea limbei franțeze, traducând frazele din cuvânt în cuvânt: *J'ai lavé le baril* (am spălat putina), etc. înfățișau multe scene comice. Dregatoria

ținutală, care ea au știut să capete pentru barbatul ei: întinsesă planurile sale de a voiaja în Europa și la Paris!... și monsiu Șarl, guvernorul, i adusesă acum și pașaportul cu titlul pretendent de *Baroneasa Kiriță*, când ocârmuirea, prin ale ei secret însărcinat, descoperind abuzurile noului diregotoriu uneltite mai ales prin faimosul curean ce l'au vândut cu prețul pentru sine, de 59 ori, l'au scos din post cu rușine, și Cucoana Kirița, ca broasca, vrând să ajungă pe bou, într'atât s'au umflat până au crăpat. Confidentul guvernului, nu numai s'au remunerat cu acel post ca și cu o orfană înavuțită, ce Kirița păstra în casă pentru fiul ei. D. Millo (Kirița), Bosie (Leonaș), Luchian (Luluța) mai ales, s'au deosebit prin joc caracteristic și au plinit a lor sarcină, spre folosul reprezentății, îndelung și cu voișie aplaudate“.

La 18 Mai 1852 se joacă cu mare spectacol pentru beneficiul D-lui Millo, piesa *Istoria Cucoanei Kiriții*, Partea I-a și a II-a.

* * *

Oprirea reprezentațiilor teatrale în ajunul sărbătorilor precum și în postul mare

În cursul acestei stagiuni, puturăm observa un fapt care, încă de pe când începuse a se da reprezentații teatrale în mod regulat în Iași, nu se produsese până atunci, și anume o intervenire a Mitropolitului Moldovei către Departamentul din lăuntru (Ministerul de interne), de a se opri darea a ori-ce spectacol sau baluri publice ori particulare, în toate ajunurile sărbătorilor mari, arătate anume după o listă întocmită, încă de la 1833 de răposatul Mitropolit Veniamin, listă care se află tipărită la pag. 270 a *Colecției de Legiuri a Moldovei*.

Spre a se vedea cum s'a urmat această corespondență, vom reproduce aici atât *Raportul Mădularilor sfatului Administrativ*, cât și *Lista alăturată la acel Raport*, împreună și cu înalta apostilă a Domnitorului Ghica Vodă.

Iată acel raport cu listă alăturată la el:

Prea Înălțate Doamne

„Departamentul din lăuntru pe lângă referatul cu No. 26408, au supus Sfatului lista ce au primit de la Prea Sfântitul Mitropolit pentru zilele de sărbători și posturi în care găsește de cuviință ca Teatrul sau Balurile publice și particulare să fie oprite, iar pentru zilele posturilor mai cu osebire petrecerile să înceteze cu totul, mijlocind pomenitul Departament a se lua în observație această listă împreună cu cea din Colecție de la fila 270, și a se da dizlegare de urmare ce să păzască. Deci Sfatul plecat aduce la cunoștință Înălțimei Voastre, că el socoate de cuviință a să observe rânduiala așezată pe adiesul Prea Sfântitului Mitropolit Veniamin din 1833 Sept. 16, sub No. 546, respectându-se în privirea răsfatărilor publice, ajunurile sărbătorilor cuprinse prin lista dată atunci, ajunurile duminicale din Postul mare, precum și săptămâna întâi și de pe urmă a acelu post, după cum s'a păzit până astăzi; desavârșita hotărîre însă să așteapta de la Înalta Voastră bună voință”.

Madulările Sfatului Administrativ, a Înălțimei Voastre plecate slugi.

N. Suțu, Gr. Cuza

Secția I din Secret. de Stat

No. 3929

Anul 1851 Dec. 18 zile.

Înălțimea sa Vodă, a încuviințat în zioa de 20 Dec. 1851. această propunere, făcându-se cunoscut acesteia și Departamentului din Lăuntru.

Iată dăm aici Lista sărbătorilor și în agiunul căroră, nu să pot face teatruri și baluri:

- 1) *Spre toate Duminicile anului.*
- 2) *Agiunul Nașterii Domnului și spre zioa nașterii și a doua zi, adică trei zile.*
- 3) *Tăcerea împrejur și Sfântul Vasile.*
- 4) *5, 6 și 7 Ianuarie Botezul Domnului și Sfântul Ioan Botezătorul.*
- 5) *25 Ianuarie Sf. Grigorie Teologul.*
- 6) *30 Ianuarie Sfinții Trăi Erarhi.*
- 7) *2 Februarie Întîmpinarea Domnului.*

8) Postul numit mare, păzându-se cu toată Sfin-
tanie iar sărbătorile cele mai însemnate urmează la
9 Martie Sfinții 40 de mucenici și 25, Buna Vestire.

9) Aceli trei zile a Învierii.

10) 23 April. Sfântul Gheorghe, Patronul Țării.

11) Înălțarea Domnului.

12) 21 Maiu, Sfinții Impărați Constantin și Ileana.

13) 29 Maiu Sfinții Apostoli.

14) 29 Ma u, Schimbarea la față.

15) 15 August, Adormirea.

16) 29 August, Tăierea Capului Sfântului Ioan.

17) 8 Septembrie Nașterea născătoarei de Dumnezeu.

18) 14 Septembrie, Înălțarea cinstitei și de vicașă
făcătoare cruci.

19) 14 Octombrie, Cuvioasa Paraschiva.

20) 26 Octombrie, Sfântul Dimitrie.

21) 8 Noembrie, Sfinții Arhangheli.

22) 21 Noembrie, Intrarea în Biserică.

23) 6 Decembrie, Sfântul Ierarh Neculai.

24) 12 Decembrie, Sfântul Ierarh Spiridon ¹⁾

Față cu ceea ce se petrece astăzi, relativ la o-
prirea spectacolurilor publice de ori ce soi, cum și
a balurilor publice sau particulare, fie în ajunul ser-
bătorilor mari, fie în postul cel mare, nu putem zice
decât : *Quantum mulas ab illo !*

* *

Teatrul Moldovenesc în provincie

În timpul verei prin luna Iunie trupa moldove-
nească s'a împărțit în două părți, dând mai multe
reprezentări teatrale, o parte în orașele de la poa-
lele munților Carpați, altă parte în Bacău. Piese
ce s'au jucat au fost : Piatra din casă, Doi țărani și
Cinci cărlani, Nunta țărănească, Creditorii, și o parte
din Baba Hircă, etc.

Orchestra era compusă dintr'un piano și o violina.

1) Vezi Dosarul 6716 din 1851, Administrativ, aflat la Arhiva
statului din București.

O dare de samă despre aceste reprezentațiuni pasim în *Gazeta de Moldavia* No. 53 din 14 Iulie 1852. în Foiletonul ei, sub titlu de *Cronica Provincială*.

Credem nimerit a reproduce aici acea dare de samă. în întregimea ei. Iată-o :

„În ist timp în care plutim aici în atmosfera îngreueată de pulbere, cînd instanțele oboșite lasă în repaos până și cumpăna dreptății, și caută pe la țară scapare de haosul trebilor, capitala, în privirea desfătărilor teatrale au preschimbât rolul ei cu politile provinciale. Pe cînd la poarta teatrului național, amenință a crește scări și palamidă, trupa artiștilor, în două stoluri împărțită, culege prin provincie cununii de dafini și ermelici. Unul din aceste stoluri să poartă prin Comania mică ¹⁾ și în cursul forului frecventat, ce în tot anul se face la Bacău în ziua Sfinților Apostoli, au dat cîte-va reprezentații nemerite prin talentul actorilor și favorite de ploile îndesite ce nevoeau pe adunarea a să adăposti sub acoperămintul casei în care s'au învarteluit Muzele călătore. Cîți-va juni debutanți Bucovineni au fost sporit trupa, și vioara maestră a D. *Flehtenmaher* cu un piano, formau, orchestrul acompaniator a cînticilor plăcute de care sînt sămănate : *Piatra din casă, Doi țărani și cinci cărlani, Nunta țărănească, Creditorii*, și o parte din *Baba Hîrca*, care piese pe rînd s'au dat cu cea mai mare mulțumire a spectatorilor, credem și a trupei în privirea aplausului și a interesului, căci biletele scenei române se vindeau ca cele italiene.

„De dorit este ca trupa să formeze prin țară, a ei chemare misionară, spre a insufla unor provinciali gustul petrecerei mai nobile, mai raționale și mai iconomice, decât aceea în care ei se acufundă în societatea rigilor ! căci dacă la teatru ei intră uneori întristați, deapururea esă rizînd, iar în aceea societate intră rizînd iar deseori esă plîngînd.

Atât din cele publicate mai sus, cât și dintr-o ce-

1) Comania, numele vechiu a părții Moldovei la poalele munților Carpați, din care nume au rămas *Comănești* și *Mocani*.

reire către Domnitorul țării Grigore Ghica Vodă pe-
curea vom reproduce-o mai la vale, vedem că trupa
ieșană pare a nu se fi bucurat de o conducere toc-
mai sănătoasă, și fu amenințată ast-felul a se des-
face; actorii în cea mai mare parte cautând să-și
găsească pe aiurea, prin provincie și chiar prin Bu-
curești, existența și resplata muncii și talentul lor
Insuși Adolf Flechtenmacher șeful orchestrei teatru-
lui ieșan și autorul muzicii atâtor frumoase ope-
rete și vodevile ce s'au reprezentat pe scena ieșană,
se hotărâse să plece la București, așa că trupa lo-
cală era amenințată să fie lipsită de unul din cele
mai de seamă elemente de proșărire a ei.

Față cu aceste împrejurări Gheorghe Asaki, Gri-
gore Cuza și Mihail Cogałniceanu în numele cetățe-
nilor iubitori de propășirea Teatrului și a literaturii
naționale, adresară o cerire stăruitoare către Ghica
Vodă, spre a lua măsurile ce ar găsi de cuviință
pentru îndreptarea relelor de care suferea Teatrul
Național ieșan.

Această cerere cu înaltul apostil Domnesc, sunt
în cuprinderea următoare :

Prea Înălțate Doamne

„Instituția unui Teatru Național de toate gu-
vernurile se favorează ca mijlocul cel mai nimerit
ce indirect înriurează asupra moralului societății și
literatura țării. Ca începătorul teatrului românesc
mă simt dator plecat a supune Înălțimei Voastre
acele ce și de tot publicul se simte, că Teatrul Na-
țional din Iași, cu toată îmbrătoșarea patrtotică, nu
numai că de la un timp încoace nu răspunde aștep-
tării, ce prin lipsa unei privigheri mai de aproape
de tot s'au discreditat, și în urmă au ajuns la des-
facere; cea mai mare parte din actori, părăsită, se
împrăștie și stă a se angaja la Teatrul din Bucu-
rești; artistul Flechtenmacher carele prin talentul
său au câștigat meritul de compozitor a ariilor na-
ționale, se distarează, încât de amu societatea din
Iași va fi lipsită de un punct de întruire dorită,
ce este chiar în interesul guvernului. Prințipiile

mărinimoase a Înălțimii Voastre de a înzestra Patria cu instituții folositoare, aflând despreastă împrejurare nu vor eita a se desființa un asemenea Institut, ce mai vărtos, intru a Voastră înțelepciune, veți orându-i cele de cuviință pentru înflorirea Teatrului Național sub auspiciile unor măsuri ce vă vor adăogi recunoștința publică.

A Înălțimei voastre prea plecat și supus
Gh. Asaki, Gr. Cuza, Cogălniceanu

No. 636
Iasi, 28 Mai 1852

Sfatul nostru extra-ordinar va lua în considerație cele cuprinsă în petiția de față și va chibzui mijlocul care s'ar găsi a fi mai nimerit spre a să pute sustena Teatrul Național într-o plăcută stare, după care ne va refera a lui socotință.

*Ghica Voevod*¹⁾

In 12 Iunie 1852

In urma acestui apostil. Ocârmuirea luă toate măsurile spre îndreptare.

Teatrul Francez

In ce privește Teatrul Francez, ce era așa de căutat în stagiunile precedente, acum în stagiunea de față, nu găsim mai nici o dare de seamă, dacă s'au urmat regulat sau nu cu reprezentațiile franțuzești, căci singura piesă ce o vedem anunțată, este aceea dată la 29 Dec. 1851, în beneficiul lui Seghiu, și anume „*Une drame de famille*“. De sigur că se vor fi reprezentat și alte piese, însă publicul fiind acum entusiasmat de opera Italiană, ce debutase cu anult succes și în anul precedent, acum nu mai aleargă cu atita grabă și la teatrul franțuzesc.

In timpul acestei stagiuni au urmat mai mult reprezentațiile operei italiene, adusă de Victor Delmary impresarul ei.

Inainte de deschiderea stagiunii operei italiene ce fusese anunțată pentru 1 Octomvrie, s'a publicat

1) Vezi Dosarul administrativ aflat la Arhiva Statului din București No. 6716 din 1852,

Ouverture

I. Lombardi

grand opera en 5 actes par Signor Verdi

Ouvrages nouveaux

Lombardi, grand opéra en 5 actes

Robert le Diable opéra en 5 actes

Nabucodonosor " "

L'Italienne en Alger

La fille du Régiment

Don Pasquale

Masnadiéri

Attila, opéra en 5 actes

Cendrillon Belisaire, opéra en 5 actes

Gemma de Vergy, opera en 5 actes

Semiramis . . . " " "

Répertoire courant

Lucèce Borgia.—Ernani

Lucia di Lamermoor.—Le Barbier de Séville

Romeo et Juliette.—L'Elixir d'Amour

Foscari.—Norma.

Prix de l'abonnement

Avant scène	Bel étage	170 ducats	Secondes	25 ducats
	Baignoires	140 "	Stalles	16 "
Bel Etage	loge simple	85 "	Fauteuilles	12 "
Baignoires		70 "		

Dintre operile cari s'au reprezentat în cursul întregii stagiuni ce a ținut până la Aprilie 1852, notăm aici pe acele ce le găsim anunțate în foaia timpului *Gazeta de Moldavia*, și anume :

La 4 Oct. 1851 se joacă *I. Lombardi*, dramă lirică în 5 acte de Verdi, pentru deschiderea stagiunii ¹⁾.

La 10 Oct. se joacă *Lucia de Lamermoor*, de Verdi.

La 18 Oct. *Ernani*, de Verdi.

La 21 Oct. *Nabucodonosor*, de Verdi.

La 23 Oct. se repetă *I Lombardi*.

La 25 Oct. se repetă *Ernani*.

La 28 Oct. se joacă iarăși *I. Lombardi*.

1) Vezi și „Zimbru” No. 26 din 1851,

La 29 Oct. se repetă *Lucia di Lamermoor*.

La 31 Oct. se joacă *Il giuramento*, de Mercadante.

La 2 Noemvrie, se repetă *Nabucodonosor*, de Verdi

La 5 Noembrie, de asemenea *Ernani* de Verdi.

La 6 Noemvrie, se joacă *Il barbiere de Seviglia* de Rossini.

La 21 Noemvrie, se repetă *Il giuramento* de Mercadante.

La 24 Noemvrie, s'a repetat *Il Barbiere de Seviglia*.

La 27 Noemvrie, se joacă *Lucrezia Borgia*, de Donizzetti

La 28 Noemvrie, se repetă *Nabucodonosor*, de Verdi

La 3 Decemvrie, se joacă *Semiramise*, de Rossini.

La 10 Decemvrie se repetă aceeași operă.

La 19 Februarie 1852, se repetă *Lucrezia Borgia* de Donizzetti.

La 7 Martie, se repetă *I Lombardi*.

La 14 Martie, se joacă *Don Pasquale* de Donizzetti.

Asupra reprezentației de deschidere a operei, găsim o dare de samă pe larg în *Gazeta de Moldavia* No. 80 din 8 Octombrie 1851, din care extragem următoarele bucăți mai interesante :

„Anu-timpul teatral s'au început Gioia trecută prin reprezentația operii : *Lombarzii în acea întâie Cruciadă*. Noutatea acestui spectacul și întâia înfașurare a unora din artiști noi, au fost reunit astă sară la teatru o numeroasă societate de amatori de muzică. Ecsecutarea acestui cap d'Operă a lui Verdi au răspuns în general la așteptarea întru care se afla publicul, carele cu vie luare aminte urmărea țăsătura și disvălirea aceluia sujet clasic...

„Între artiști au fost apreciați de public Signor Derivis, primul bas profund și Milesi primul tenor assoluto, precum și primadonele Laura Giordano și Caradori.

„In orchestră s'a distins de asemenea primul violonist Arnstein, care a fost aplaodat „în urma unui solo“. Asupra reprezentației operei *Il Giuramento*, ce s'a dat la 31 Octomvrie, găsim o dare de samă în *Gazeta de Moldavia* No. 87, din 1 Noemvrie 1851, prin care se laudă jocul și cântul contraltei Santo-

lini, a primadonei Laura Giordano cât și a baritonului Donelli.

De asemenea vedem o relație critică publicată în aceeași foaie, cu data din 26 Noemvrie, prin care vorbindu-se de reprezentația operei comice *Barbierul de Sevilla*, ce s'a dat în 24 aceleiași luni, se fac următoarele aprecieri asupra gustului muzical al publicului moldăvănesc înainte de introducerea operei italiene în Iași.

Iată ce se scrie în acea relație;

„Din epoca înfruririi străine în Moldova, muzica națională ca și alte datini moștenite de la străbuni, s'au refugiat în mezul locuitorilor de țară, acolo încă se aud doinele melodioase și horele carele în lipsă de fapte întretin între popor sentimente patriotice! cu deprinderile orientale introduse prin politici, în cursul domniilor de la fanar, ni s'au fost insuflat și gustul pentru muzica turcească și, de și Stambulul o au întărit din sinul său, mulțămăta fie reformele rădăcinelor operate și în acest ram, noi ne țineam de dînsa mai mult din deprindere decît din sentiment. Astăzi în timpul lui Orfeos, armonia produce la noi minuni, și ist rezultat sântem mai cu samă datori operei Italiene, carea, prin aleasa compunere a trupei sale, face o favorabilă reformă în gustul publicului și aduce societății plăcerile cele mai alese....“

Din actorii ce au luat parte la această reprezentație și cari au plăcut mai mult publicului, vedem notați pe signioara *Caradori* în rolul Rozinei, *Donelli* în *Figaro*, *Tozzoli* în *Bartolo*, *Tasca* care a debutat în *Don Bazilio*, și sinior *Pascale*, care ca diletant, a debutat în rolul lui *Almaviva*.

La această reprezentație s'a împărțit versurile ce urmează în semn de admirație pentru primadona Aneta Caradori:

La cîntul voacei tale, la dulcea sa vibrație
Tu fiica armoniei și favorita sa
Urechea mea captivă o pleo și cu mirare
In sonuri cadentate vroesc de a visa.

Să pot visa eu astfelu fugind pe petricele
Un murmur sau un zefir prin arborii pletosi,
Ori vre-un zbor de-ariă al unei păserele,
Ce gioacă peste cuibul de pușori frumoși.

Să pot visa femei în timbra argintină
A voacei tale dorul ce arde'n sinul meu,
Se pot visa privirea ce picură sânină
Cînd stau lîngă amantă lipsit de sinul seu..

Să simt plăceri, repaos ce varsă peste mine
Cîtunci a lumii lanțuri socot că s'au sfărmat,
Și sufletul meu liber spre sferile sînine
Se'nalță se închină la tronul înstelat.

Atunci să-mi dai femeeo, spre rugă spre închinare
O notă din a tale, să pot de-a intona
Precum se'ntoană imnuri prin sfintele altare :
Cîntînd acelui vecinic de trei ori Osana !

Ce corzi atingi cu voacea și faci ca să răsune
Palatul gurei tale, organ armonios ?
Și care e măestrul sub buza ta ce pune
Al flautului fernec, răsunset amoros ?

E singura putere, e arta cea mai mare,
Ce munților dă ehuri, la vai gemetul greu,
La păseri ciripire, la apă murmurare,
Iar ție armonie ! e Dumnezeu! meu !

La reprezentăția operei *Vestala*, care s'a jucat la 4 Februarie 1852, în beneficiul primadonei Geordano, aceasta ca recunoștință publicului leșan, ce au primit-o așa de bine în cursul întregii stagiuni, a cîntat în limba romînească niște versuri ocazionale, care s'au tipărit în foi rezlețe și s'au împărțit publicului în seara de spectacol.

Reproducem aceste versuri așa cum ele s'au cîntat de Siniora Giordano :

STROFE

Cântate de D-na *Laura Giordano*,
În beneficiul său, din 4 Fevruarie 1852. în Teatrul din Iași : 1)

Țară lină și senină,
Eu din suflet te iubesc ;
Și a me inimă suspină,
Că nu pot să ți-o rostesc !

Ah nu pot, nu pot ați spune
Sentimentele ce simt
Suvenirile anume
Ce-ași dori să ți le cînt !

Țară lină și sanină,
Prin semne să-ți mulțumesc,
Că ta limbă mult dorită,
Ah nu pot să o rostesc !

În timpul acestei reprezentații s'a mai împărțit în sală și alte versuri ocazionale, tipărite în foi rezlete, cari se aruncau de obicei din podul teatrului, prin deschizătura rotundă pe unde se dădea drumul policandrului în sală.

La 19 Fev. 1853 s'a jucat pentru beneficiul Primadonei Dionila Santolini opera *Lucrezzia Borgia* de Donizetti.

La 7 Martie s'a dat opera I Lombardi de Verdi.

La 8 Martie s'a jucat în beneficiul directorului V. Delmary, opera *Roberto il Diavolo* de Meyerbeer, la care a cooperat și trupa franceză, îndoindu-să atunci și numărul executanților din orchestră, prin concursul mai multor amatori ²⁾

La 14 Martie s'a dat *Don Pasquale* de Donizetti.

Entuziazmul publicului leșan pentru trupa de operă italiană fu atât de mare, încât pe lângă deosebitele semne de aprobare ce le dăduse în cursul stagiunii, la diferite beneficii mai ales, apoi și la închiderea stagiunii, care a avut loc la sfîrșitul lui

1) Se află la biblioteca Academiei Romîne.

2) Gazeta de Moldavia No. 18 din 10 Martie 1852.

Martie 1852. leşenii şi-au manifestat din nou simpatia lor, aruncându-~~şa~~ în sală un număr mare de foi pe care s'au tipărit versuri ocazionale în limba română traduse şi în limba italiană, ce le găsim reproduse şi în *Gazeta de Moldavia*, No. 24 din 3 Aprilie acelaşi an. Iată acele versuri :

Companiei alesse filarmonice a operei Italiene, întâia oară pe teatrul din Iaşi, înfiinţată sub direcţia D-lui Delmarî.

La ocazia închiderii reprezentaţiilor de earnă 1852, dedicat.

SONET

În anticul timp Italia prin a armelor putere,
Prin eroica virtute a poporului mărit,
Numeroase ghinte'nvins'au, luminat'au a lor sferă
Pân'la marginele lunrei, de l'Apus la răsărit.

Nici a timpului furtune, nici a barbarilor fere,
Au putut stărpi vr'o dată, dafinul cel înverzît,
În ruini măreşe încă acea floare nici cum pere,
Ce pre balsamul vieţii între noi au răspîndit.

Region a lui Apollo ! ce cu farmecele sale
Săgetindu'ni în inimi, cu vers dulce încîntat,
Ai venit dorită nouă de la ţărnul apusan.

Nou triumf te va conduce, către plaiul patrii tale,
Ca la stoluri tributare, ce de mult ai subjugat,
Au adaos încă acuma pe poporul Moldovan !

•
O parte apoi din această trupă se duce în oraşul Brăila, unde dădu mai multe opere, care avură mare succes.

CAP VIII

STAGIUNEA 1852—1853

Decăderea teatrului moldovenesc, cum și a celui franțuzesc. — Desvoltarea gustului ieșenilor pentru Opera italiană. — Matei Millo părăsește direcția teatrului moldovenesc, care se încredințează apoi actorilor Poni și Luchian. — Incercarea de a să reînființa diligențe pentru aducerea publicului la Teatru. — Greutățile cu care luptă trupa națională cu trupa italiană. — Programul și personalul operei italiene. — Renumita primadonă Brambilla debutând în opera Atilia. — Plecarea trupei italiene la Galați.

În această stagiune, ca nici în una din cele precedente, teatrul moldovenesc își începe a rări reprezentațiile sale din diferite împrejurări: teatrul francez aproape dispare, și numai opera italiană, introdusă de curând în capitala Moldovei, pare a lua locul de onoare a ambelor trupe dramatice, ce până acum desfătase așa de mult publicul ieșan.

Matei Millo care era însărcinat și cu direcția teatrului național, în așa grave împrejurări în loc ca să facă toate chipurile ca reprezentațiile moldovenesti să nu se întrerupă, părăsește teatrul național pe neașteptate prin luna Decembrie 1852, așa că reprezentațiile moldovenesti care și începuse a se da, încetează cu totul în timpul stagiunii.

Victor Delmarv, care avusese și el concesiunea din partea ocârmuirii de a îngriji de reprezentațiile Teatrului Național, se văzu pus în neputință prin părăsirea neașteptată a lui Millo, de a mai continua cu asemenea reprezentații, așa că fu nevoit să recurgă pentru această stagiune la concursul unora din actorii locali, după cum vedem din înștiințarea ce urmează și pe care o publică în franțuzește iar noi o reproducem aici în traducție:

INȘTIINȚARE¹⁾

Onorabilului public și obicinuiților Teatrului

„D. Millo, care prin contractul încheiat cu D. Victor Delmary, era însărcinat cu Direcția Teatrului moldovenesc până la sfârșitul lunii Aprilie 1854, părăsindu-l pe neașteptate în mijlocul stagiunii curente, a pus pe D. Victor Delmary în neputința de a organiza cum se cade în chip statornic teatrul național pentru cursul acestei ierne; dar pentru a nu lăsa să rămână fără ocupație și a nu se împrăștia actorii moldoveni, cari au conlucrat prin talentele lor la formarea și la propășirea Teatrului național, precum și pentru a satisface legitima dorință a publicului, Dl. Delmary a încheiat cu d-nii *Poni* ²⁾ și *Lu-chian*, o convenție vremelnică, prin care le trece cu aprobarea ocîrmuirii privilegiul teatrului moldovenesc pentru timpul ce mai rămîne din stagiune.

„D-sa se crede dar, prin urmare, dator a declara prin această înștiințare, că de astăzi înainte, cei doi actori sus arătați, sînt împuterniciți după înțelegerea anumită, cu dreptul Direcțiunei Teatrului Național, a îndatoririi de a-i organiza într'un chip potrivit, și a-l face să urmeze înainte până la primăvară.

„Intemeindu-se în tot cazul pe indulgența ono-

1) Se află la biblioteca Academiei Romîne.

2) Ioan Poni s'a născut la Roman în anul 1818. Tatăl său Constantin, era preot la Episcopia de acolo. Studiile sale le-a făcut în Academia Mihăileană. Încercările făcute de Gheorghe Asaki pentru înființarea unui Teatru Național în Iași l'a atras pentru această carieră. A jucat mai întîi ca amator, iar mai apoi s'a datat cu totul teatrului. El a scris mai multe poezii, între cari se deosebeste cea intitulată *Monahul de la Slatina*, unde Mitropolitul Veniamin este descris în exilul său de la acea mănăstire. Tot Poni a tradus mai multe piese de teatru. Nu juca decît în tragedii și drame, și a fost singur cel mai mare-tragedian pe care l'a avut scena română în acea epocă. Era neîntrecut mai ales în rolurile sale din *Clopotarul de la Sf. Pavel*, *Cutremurul de la Martinica*, *Egumenia de Castro* și altele. În timpul domniei lui Mihail Sturza Vodă, Poni fiind un infocat naționalist a fost sursănit la Mănăstirea Soveja împreună cu alți câți-va actori. Mai târziu a fost oprit de a mai locui în Iași, din care cauză el s'a retras la o moșioară de pe malul Prutului, Marhonda. La 1848 a luat parte la mișcarea revoluționară din Iași și neputînd fugi în Bucovina a fost prins și închis la Penitenciar de unde n'a mai eșit decît după căderea lui Mihail Sturza Vodă. După aceea s'a angajat iarăși ca actor la teatrul național din Iași până la anul 1854 cînd a și murit. El a fost înmormîntat la biserica Toma-Cozma.

ratului public, care fără îndoială în simțul său cunoscut de dreptate, va lua parte la ușurarea încurcăturerii ce i s'a pricinuit în acest an, prin părăsirea neprevăzută a teatrului de d. Matei Millo; D-l Delmary profită de acest prilej spre a asigura pe public de adîncă sa grațitudine, pentru toate dovezile de indulgență ce acesta i-a arătat în tot cursul întreprinderii sale“.

Iași în 23 Dec. 1852.

După această înștiințare, sus numiții noi directori *Poni* și *Luchian*, urmară cu reprezentațiile teatrului moldovenesc, așa ca publicul ieșan să nu fie lipsit de plăcerea de a vedea și trupa națională, dându-și osteneală de a contribui la propășirea artei românești.

Pentru înlesnirea publicului de a veni la Teatru noii directorii căutară se introducă iarăși cele două deligente (omnibusuri), despre cari am vorbit în Cap. III, stagiunea 1847—1848. Această încercare iusă n'a reușit, fiind că și de astă dată nu se puteau acoperi cheltuelile ce erau de făcut pentru întreținerea lor.

Un articol critic ce'l găsim în *Gazeta de Moldavia* No. 23 din 19 Martie 1853, ne dă samă de chipul cum au urmat a noua și a zecea reprezentație românească din această stagiune, conținând mai multe aprecieri personale, atît asupra pieselor și a actorilor, cît și asupra mai multor diletanți din societatea cultă a Iașului, care după cum se vede au luat parte împreună cu actorii la aceste două din urmă reprezentații.

Ceea ce ne face a reproduce acest articol, este modul cum autorul său, apreciază aceste două reprezentații. Iată acest articol :

„După o lungă așteptare ca să pot zice ceva mai mult pentru reprezentațiile Teatrului național, iată că în sfîrșit mi s'a înfățișat ocazia, cu a noua și a zecea reprezentație, adică : *Săhăstria de Castro* și beneficiul *Domnului Luchian*. Pentru că de este să spun adevărul, nu știam până acuma dacă visez sau în adevăr se cuvine a'mi retrage în parte cele ce am

mai zis, și pentru că ce-i dreptul, reprezentăția plină de senzație *Schastria de Castro* și benefisul Domnului Luchian m'au îndemnat să ieu condeiul în mână. Nu doar că reprezentațiile urmate până acum nu mi-au vederat că nu s'ar realiza speranța me de a privi voința între actori, nu, asta nu m'au reținut până acuma, căci ce-i dreptul în câteva reprezentații, actorii și damele cărora le-am dat câte un sfat, au conlucrat bine la succesul pieselor și ajunsese a nu-i cunoaște, ba încă m'am convins că departe de a lua de supărare, consiliul le-au priit și sper că încă le va prii. Insa de aceste două reprezentații în care au conlucrat și amatorii, neapărat că fie-care s'ar interesa mai mult, și eu n'ași face rău dacă pentru îngustime m'ași mărgini să vorbesc numai de ele, ca de singurele reprezentații în care curtea teatrului, se apropia de îndeseala trăsurilor la opera italiană. Nu voi zice că erau și tot a acelor spectatori de prin loje, afară de o parte la benefisul D. Luchian. Căci, de este să vorbim despre *Săhăstria de Castro*, aceea piesă aleasă a repertoriului francez, aceea nenorocire crudă în care în timpurile vechi, o fiică se vedea osândită de însuși părintele său pentru o disalitanție (căsătorie înjositoare), acele încercări disperate ce numai amorul le insuflă amantului adevărat spre ași smulge amanta și soția din închisoare, aceea a amicitiei zugrăvită cu așa de vii colori în eapitanul Ranucio, scena când Elena adormită prin narcoticul dat inadins, se crede de toți moartă pe catafalcă, sunt scene în care D. *Poni* au fost dramaticul nostru și au cules aplauzele meritate. *Teodorini* ne-au arătat că vre să fie acel ce dorim, și ne-au adaogat speranța ce pe la mai multe reprezentații ne-au insuflat, iar D. *Fratița*, prefăcutul Montalto în bătrîn neputincios spre ași ajunge la scop, în adevăr și l'au ajuns, și fie-care dorea să n'ai revadă acel talent, ce pentru prima oară jucând pe scenă au făcut senzație în rol, și așa după cum trebuia. Dacă astă piesă s'au nemerit, nu voi ascunde și meritul Doamnelor *Homiceanu* și *Gabriela* care cu toată plăcerea, voința și aplause au contribuit

și nu voi trece sub tăcere scena bine jucată de D. Handoca, cu carceriul îmbătat. Dar, trebuie a mai mai păstra și pentru benefisul D-lui Luchian, o reprezentare unde voi vorbi încă ceva de unii actori ce au jucat în aceasta. Cine ține minte întâia reprezentare a *Văduvei viclene* (la 1838), la începutul teatrului național, și cine a mai văzut încă odată pe *Strengaru de la Paris*, chiar și acela nu va tăgădăui că *Văduva* s'au reprodus cu nemerire, și că d. Luchian, acum în rolul-i a fost mai *strengar*.

De așa sta să enumăr pasagele pe unde au produs râs și aplause în una, ar trebui să citez piesa, și rolul comicului nostru, însă eu socot că destul va fi de voi spune că, însuși parterul avea a doua cina prin risul bizar la care *strengarul* silea pe un spectator. Risul era un lucru firesc în astă reprezentare și d-l S. Bolezatu, carele d-lu bună vroință au făcut pe Boureau cu nemerirea și plăcerea jocului întâiu, când l'au creat pe scenă, au cules aplauzele ce publicii îi da pentru astă bună-vroință. Tot acele aplause se dau cupletelor cîntate de D. Botezatu și d-na Gabriela, iar cîntecul și giceul lui Pipirig, reprezentat de *Teodorini*, în filosof, doctor și fata, în arii au fost de bună speranță și în joc au nemerit. Tot astă nemerire s'au observat cu plăcere și în *Asesorul Della*, jucat de D-l Balănescu. În cât pentru Doamnele Savastița și Marghiolița, ce au contribuit în *Strengarul de Paris*, nu voi tăgădăui că mulți nu cunoșteau că D-na Marghiolița făcea pe Madam Meonie, bunica *Strengarului*, și că d-na Savastița au fost bine în rolul său: de prisos să mai spun că d. Teodora și-au făcut bine rolul ce-i ie de caracter, și că în *Strengariu* D-na Gabriela cu cântec și joc au smuls aplauzele deprinse a le primi. Însă cu câtă mirare și bucurie am primit în al doilea joc de scenă pe d-l Frățilă, jucând bine și în comedie, cu atâta ne-au fost și surpriza ce ne-au făcut-o d-l Poni, iar în comedie cu rolul generalului, rol potrivit bine și jucat numai de d-l Poni, ne făceam o idee de soldatul lui Napoleon, răpede, sincer, nobil în purtare și vorbind adevărul.

„De mai avem încă ceva de zis, încheind aceasta: este dorința din inimă să avem astfel de reprezentații, să ne vedem des în poziție de a spune adevărul fără părtinire, și de a nu se rări iarăși spectatorii acestor două re prezentatii românești mai ales când vedem silința a ne mulțumi, și de datorință, a sprijini Teatrul național...

A. O.

Reprezentatiile trupei Moldovenesti continuara si dupa aceste doua piese de care se vorbește în articolul ce l'am reprodus, totuși se pare că în această stagiune actorii locali nu mai erau încurajați de public cu acelaș entusiasm, cu care fuseseră susținuți în anii precedenți. Mai ales tinerimea elegantă acum se învârtea mai mult împrejurul trupei de *opgră italiană*, în care vedem arta adevărată străină, ridicată mai presus de aceea națională, considerând pe bieții actori români și piesele ce ei le reprezentau în limba patriei, ca lucruri mai prejos de nivelul cultural.

Cu toate acestea nu lipsiră însă și oameni cu dor de înălțarea artei naționale, și ori-cât de puțin fură aceștia, totuși ei dădeau îmboldiri necontenite spre a nu lăsa ca reprezentațiile teatrale românești să dispară cu totul, față cu acele ale trupelor străine ce se strecurau regulat în fiecare iarnă în capitala Moldovei și care atrăgeau în fie-care sara elita societății, lăsând pentru teatru, numai puținul public care venea să-l susție din dragostea pentru artă și întreprinderile naționale.

În numărul 28 al *Gazetei de Moldavia* din 6 April 1853, găsim iarăși o dare de samă amănunțită despre greutățile cu care avea de luptat trupa moldovenească față de cea a operei italiene, atrăgând totodată atențiunea directorilor asupra modificării repertoriului Teatrului Național.

Aprecierile din articolul despre care vorbim, înfașisând oare-care importanță, îl reproducem aici în întregimea lui:

Domnule Redactor,

„M'am fost deprins cu acustica melodioasă a operei, și atunci cînd se suna vorba că o s'avem și noi în astă iarnă *Teatrul nostru Național*, mi se păru un proiect pe cît popular, pe atîta și neputincios ; neîmpăcarea mea fu și mai mare cînd mi-se propuse a subscrie pentru teatru o petiție. Cu toate acestea am subscris, împins de un amor propriu, văzînd teatrul Nostru proscris chiar în timp cînd acel străin ne-au adus până la entusiasm, sau mai bine a zice, cînd în gradul cel mai înalt de civilizație, asistăm la o operă ! dar nu pot ascunde că după altă subscriere, am avut un moment minucios în care perdusem toată convieșcia mea intimă.—Intr'una din zile, stăm închis în odaia mea și meditam tot ce am putut ști despre origina teatrului, care după ce la Ellini se născu din cultul credinței, apoi ajunsă în Franța prin exercitarea organelor, adevelopa facultățile intelectuale, a perfecționa arta și știința, a răspîndi ideile și a da cuvîntului un senz pentru spirit și o impulsie pentru om—în scurt, pe cînd cugetam la toate acestea, la nevoia publicului Nostru de un teatru adevărat Național, și la aceea ce cu atîta secolî în urmă au fost pentru Atenieni, Tespis, Frinicus, Aristofan ; pentru Franțezi, Corneil, Rasin, Volter și alți barbați, ce prin teatru se făcură arbitri patriei lor, mi se infățișă pe Biuroul meu un Avis : în dialect străin a D. Delmari, înștiințînd pe onorabilul public *et les habitués du théâtre*, că s'au învoit DD. Poni și Luchian o provizornică ținere a teatrului Românesc care din pricina D. Millo ar fi venit la dezorganizare.—Pretextul era măgulitor, dar cît pentru succes, eu unul în calitatea disanțată de petiționiery, eram departe de a-l aștepta—cu cite-va zile mai înainte de ivirea împrăstieților noștri artiști, mă găseam și eu într'o seară cu acea în parte societate a operei Italiene ; adevărul vorbind mi se urise acum de acele cuvinte, unele zugrumate de muzică dar altele ca prin elasticitate lungite cite de trei

coți : stam în bufet și jeleam neaparații *cinci-sprezece lei*, dorind din suflet s'ascult un dialog rostit în limba maicei mele, atunci văzui expus și afișul teatrului Romîne-c, care anonsa două piese traduse : *Castelul găinei*¹⁾ și *Intîmplările diligenței*²⁾ și cum va închipuiți d-le Redactor, că era acel afiș?... În minele unui june Romîn, abonat la opera Italiană și stricat de moarte cu teatrul local : se lupta cu un altul spre a-i dovedi că piesele acestea, deși nu le-a cefit, dar nu pot avea nici o însemnătate după titlul care poartă. Cel-lalt calomnia cenzura cum de-au lăsat să treacă piesa din urmă, cînd șapte sau opt diligențe ce avem în țară, produc atitea și atitea avantajuri ! după un moment aceiași doi romîni amatori zeloși a operei străine, s'au repezit asupra unui alt afiș ce anonsa opera Italiană din sara aceea, dar asta-dată îi văzui că se amuzarisesec, slovenind cuvîntul „chi dura vince“, precum și s'a întîmplat și mie în zilele trecute, cu literile durate a D-lui *Haferl*, tapisier pe ulița mare—martur ocular acestor două scene din bufet, m'am întors în sala teatrului cu descurajarea în inimă, fără să vreau a'mi aminti că în prezent trebuie s'aspirăm viitorul.

„Am azistat dearîndul la toate reprezentațiile romîne, și totdeauna m'am întors impacat cu sinemi“ La 19 Febr. se reprezintă *Săhăstria de Kastro* : o dramă în care se vede toată puterea amorului îngeresc a unui june brav din popul ș' totodată tirania sau prejudiciile de mezalianță a unui conte ; două contrasturi destul de importante pentru scena Noastră ; Teatrul Național astă-dată fu așa de bine îndesuit, că chiar și întîre logile rangului întăi, prea puține se vedeau neocupate. Eu unul Domnule Redactor, dacă am tăcut pînă acuma, asta-i pentru că n'am vrut a vă deranja din alte ocupații poate mai mult serioase, dar mă simt dator la așa ocazie a mulțumi artiștilor noștri, și d-lor amatori, care

1. După cum autorului Scribe i-au plăcut al boteza.

2. Negreșit că o diligență străină, pentru că diligențele noastre desi încă nu răspund la etimologia cuvîntului, dar nu suntem în putință, și nici am avea dreptul a le urca de pe acum pe scenă.

prin simțul cel mai nobil au luat parte la executarea celor mai însemnate roluri din astă bucată.— D. *Fretița*, deși pentru întâia dată se sui pe scena lunecoasă a unui teatru, dar sub mina aceea patriarcală, s'au infățișat cu totul aplombul unui actor deprins cu scena și am fi prea mulțumiți a mai vedea talentul acesta.— D. C. Dimitriu, pe care l'am mai văzut și altă-dată, și-a improvizat cu destulă importanță aerul rece și impuitoriu a unui despot de toți secolii. Accentul împătimitor al d-nei. Homiceanu, în desperarea sa de mamă simțibilă, au produs adîncă senzație și au tras lacrimi din ochii mai multor nume de familie,—nu mai puțin și d-na Gabriela în caracterul acel gingaș și candid, s'au văzut cu desăvîrșire impresionată de rolul ce purta,—cît pentru d. Poni, talentul său dramatic e cunoscut, totdeauna au izbutit mai bine în roluri serioase: și astă dată nu avem de cît a'i arăta adevărul cu îndoită afecție pentru că după atîtea lupte periculoase a acestui teatru, cu toate dificultățile, s'au hotărît a nu'l părăsi.— Am dori ca teatrul Național, lăsînd vodevilurile pentru un alt timp, să se ocupe mai serios cu dramile, pentru că așa cere însuși poziția noastră actuală; la asta ne-am aștepta să suferim lipsa d-lui Luchian, dacă noi am fi uitat succesele ce avură în rolurile dramatice, a bătrînului de *Germani*, a lui *Pol* și altele“.

A. M....

Reprezentățiile moldovenesti au mai urmat împreună cu cele ale operei italienești, până la încheierea stagiunei.

În ceea ce privește opera italiană impresariul ei Victor Delmary se îngrijise încă din timpul verei anului 1852, să publice programele și invitarile la abonamente pentru stagiunea ce urma să aibă loc în iarna anilor 1852—1853. Așa vedem că, încă de la 7 Iulie se publică în *Gazeta de Moldavia* No. 51 din 1852, programul întregului personal al operei; cum și cite-va din operile nouă ce urmau să fie jucate în stagiunea viitoare, arătînd că abonamentul se va compune din 50 de reprezentații.

Acest program îl reproducem în întregime, fiind în următorul cuprins :

TEATRUL DIN IAȘI

Direcția D. Victor Delmary

Compania operei italiene pe 1852—1853

Trupa se compune din :

Prima donă mare Cartello	Segniora Giuseppina Brambilla
Prima donă absolută	Luigia Vasquetti
Comprimaria	Delfina Ademolo
Secundo Donna	Rosina Aghemio
Primo tenore absolut . . .	Segnior Paolo Scotti
Tenore Comprimario e suplemento	Ademollo
Secondo Tenore	Ippolito Bremond
Primo basso profundo Absolut .	D. Donelli
Primo baritono Absolut . . .	Pietro Tozzoli
Primo Bufo e Basso	Nicolai
Secondo Basso	Ernesto Tey
Regisore	Laffite
Secretario inspetore	Galea
Maestro direttore	Tasca
Suggeritore	Gaetano
Maestro corurilor	

Coruri : 6 Dame și 10 bărbați.

Deschiderea Teatrului în 25 Sept. 1852. (Abonamentul se compune din 50 opere).

Va începe cu *Attila*, operă de Verdi.

Se va juca operă nouă : *Attila*, *Figlia di Regimento*, *Sonnabula*, *Linda di Chamounix*.

Lista abonamentului este deschisă de astăzi.

Cu toate că deschiderea operei fusese anunțată pentru sara de 25 Sept. 1852, vedem însă, că nu știm prin ce împrejurări reprezentațiile au început abia la 9 Oct. acel an, când s'a jucat pentru întâia dată opera *Attila* de Verdi.

Asupra acestei reprezentații de deschidere, găsim aprecieri interesante în No. 82 al *Gazetei de Moldavia* de la 23 Octomvrie acel an, din care extragem următoarele :

«*Întăia debutafie (încercare) a D-nei Brambilla în opera Atila de Verdi.*

Această artistă însemnată, care au căpătat cel mai strălucit succes pe teatrele cele mari din Paris și Barcelona, de asemenea și pe scena noastră au primit dreapta recunoaștere a meritului său în rolul *Odabele*. Glasul său tremurător¹⁾ și plăcut, precum și buna sa metodă, unită cu un joc de scenă plin de energie și de sentimenturi, înfățișarea sa plăcută și grațioasă, i-au cîștigat chiar dela cea întâia reprezentație, prelungite aplaudări din partea publicului“...

Joia trecută s'au dat întâia reprezentație a *Sonabilei* de Bellini. Debutația D-nei *Vaschetti*, în rolul *Aminei*, a căruia succes au fost strălucit. Încă de multă vreme, publicul nostru nu simțise niște mișcări așa dulci ca și acele pe cări D-na Vaschetti are talentul de ale insufla, căci, cine va sta la îndoială, că ce ar trebui să admirezi mai mult întrînsa, curățania unui glas ce păstrează ezațeta până și în cele mai grele bucăți ? ori jocul său ingenios și plin de grații ?“...

Au urmat apoi mai multe reprezentații ale operei *Linda di Chamounix*, de Donizetti ; apoi la 4 Noemvrie s'a jucat *I Masnadieri*, tragedie lirică în 4 acte de Verdi ; la 13 Noemvrie s'a reprezentat *La fille du Regiment*, operă în 3 acte de Donizetti ; la 25 ale aceleiași luni s'a cîntat *Norma*, de Bellini ; la 4 Decemvrie s'a dat *L'Elesir d'Amore*, operă comică în 3 acte de Donizetti.

Asupra reprezentației acestei operei, găsim în *Gazeta de Moldavia* No. 95 din 8 Decemvrie, mai multe aprecieri asupra calităților și a jocului unora dintre artiștii acelei opere pe cari le credem nimerit a le reproduce de asemenea :

1) Acest articol fiind publicat și în limba franceză, cuvîntul *tremurător*, este tradus prin cuvîntul *vibrante* ; care înseamnă cu totul altă ceva decît *tremurător*. (Nota autorului)

„Reprezentările operei italiene, urmează a concentra toată plăcerea doritorilor de muzică. Gustul publicului se pare mai cu preferință ținut asupra pieselor serie, ce sînt mai mult frecventate, deși executarea operei bufe, mai ales cînd este bine aleasă, se face cu toată deplinătatea. Noi am avut ocazion a asista în mai multe rînduri, și tot cu de asemenea plăcere, la reprezentația *Elisirului de Amor*, ce este fără îndoială una din cele mai nemerite produse a nemuritorului *Donizetti* și cari s'au ilustrat și acum și pe scena noastră prin conlucrarea artiștilor noi. Siniora *Luigia Vaschetti*, prima Donna absoluta este o giune și plăcută apărere, care se deosebește prin prospătimea și curățenia versului de o înălțime minunată și totdeauna armonioasă, atât în tonurile adânci cum și în cele înalte și avînd în a sa dispoziție tonurile de mijloc care umplu cu mare plăcere urechea și inima ascultătorilor, a ei fulade și cadențe cele mai grele răsună cu înlesnirea cîntecului privighetoarei. Aclamațiile și aplaudările de care se înviednicește purure din partea unui public drept aprețuitor, sînt cu atîta mai lingușitoare, că acele manifestații sînt spontanee și produse în acelaș timp de farmecul cîntăreței Siniora *Vaschetti*, au produs a ei talent și în opera serie, în *Masnadieri*, deși asta piesă nu are acele frumusețe care favorază succesul unei prima donne, de aceea credem că vom avea ocazie de a o admira în rolul a vreunei alte opere serie. Sinior *Scolli* primo tenore assoluto, cîștigă și sporește din zi în zi ce merge favorul public, și în astă piesă cu *Nemorino*, au cîntat cu multă grație, în cît în scena *farmecului* precum și în duo cu Adina mult s'au aplaudat. Siniorii *Donnelli* și *Tozzoli*, bine aprețuiți au dat și în astă operă probă de a lor talent clasic. Ist din urma ca doctor *Dulcamara*, au reprodus în astă piesă pe empiricul (șarlatanul) cu o nemerire cîmpoetă, ca cum el ar fi de acea profesie”.

La 18 Decemvrie 1852 se joacă în beneficiul

prima donnei Giuseppina Brambilla, opera *Linda di Chamounix*¹⁾.

Apoi la 29 Decemvrie găsim că s'a jucat *Lucia di Lamermoor*, operă serie în 3 acte, de Donizetti.

În cursul luni Ianuarie 1853. între alte piese s'a mai jucat și *I Puritani*, de Bellini, și la 20 Martie următor, s'a închis stagiunea operei italiene cu piesa *Linda di Chamounix*, după care trupa a plecat la Galați.

Asupra închiderii stagiunii, *Gazeta de Moldavia* din 2 Aprilie 1853, face următoarele aprecieri :

„Aceasta este a treia trupă a operei italiene, de la înființarea operei italiene la noi, poate fi considerată că era în propășire și lucrarea ei care ne lasă plăcute suvenire, nu va rămânea fără înrîurire asupra informării gustului public pentru muzica cea clasică. Cea mai mare parte dintre artiști s'au unit în companie sub direcția lui *Sinior Ademolo*, spre a organiza la Galați după cererea boerilor de acolo, un teatru în cursul verei“.

În Galați acei artiști dădură mai multe reprezentațiuni cari fură bine primite de publicul de acolo.

1) La această reprezentațiune Spatarul Gheorghe Burada a dat concursul său esecufind pe violină concertul No. 1 op. 16 de Ch. Beriot, cu acompaniament de piano. El fu cel întâi fiu de boer moldovan, care învingînd prejudecățile timpului, îndrăzni să se arăte în fața publicului pe scenă cu scripa în mînă, lucru pe care societatea de atunci, îl credea înjositor și potrivit în țara noastră numai pentru Țiganii lăutari. Diletantul moldovan a cântat cu multă acurateță și sentiment. Unii după ce-l auziră cîntînd, îl aplaudară, iar alții clătînînd din cap, îl cămară și-l disprețuiră. (Vezi *Grigore C. Bujureanu*, Spatarul Gheorghe Burada (schia biografică), Iași, 1904, pag. 4).

CAP. IX

STAGIUNEA 1853—1854

*Teatrul moldovenesc sub direcțiunea artiștilor Sterian și Găti-
neau.—Deschiderea stăgiunii și priviri asupra mijloacelor de
îndreptare a instituției Teatrale.—Reprezentafie de gală pen-
tru ziua onomastică a Împaratului Rusiei Nicolai Pavlovici.—
Critica piesei Minunica băet de lut.—Debutul Mariei Flech-
tenmacher în piesa Mila lui Dumnezeu (Linda de Chamou-
nix).—Reintrarea lui Neculai și a Gabrielei Luchian în trupa
moldovenească.—Critica piesei Tuzul-Calcul.—Beneficiul ca-
pelmăistrului Paul Het și actorului C. Mogîldea.—Programul
operii italiene.—Inlocuirea primadonei Luigia Abadia.—Pri-
madona Brambilla în opera Trovatore.—Închiderea stagiunilor.*

În stagiunea anilor 1853—1854 Teatrul romî-
nesc trebuia să urmeze a fi condus, tot în baza con-
tractului ce fusese închiet mai dinainte
cu Victor B. Delmary, care avea și concesiunea
Operei Italiene, și care totuși, în stagiunea prece-
dentă, cedase direcția trupei locale mai întâi lui Matei
Millo, și apoi după plecarea neprevăzută a acestuia,
o trecuse artiștilor Poni și Luchian; se vede însă,
că, diferite împrejurări și greutatea făcu pe Delmary,
să nu poată înghesba din timp atât trupa moldove-
nească cât și repertoriul ce trebuia să formeze sta-
giunea.

Lunile în cari de obicei se proceda la afișarea
stagiunii, în care să arăte compunerea trupei și a
repertoriului, publicul ieșan nu vedea nici un semn
de viață a Teatrului Național. De aceea vedem că
la 8 Octombrie 1853, un mare număr de cetățeni ie-
seni iubitori de teatru, formează o reclamație către
Consiliul Municipal al Capitalei, prin care cer ca să

silească cât mai neîntârziat pe antreprenorul V. Dalmary, ca să înceapă și reprezentațiile românești, nu numai cele străine¹⁾.

Cu toată insistența ce o făcură cetățenii ieșeni. Consiliul Municipal, n'a luat nici-o dispozițiune spre a se grăbi deschiderea stagiunii Teatrului Național cât mai curând, de nu în teatrul de operă italiană, dar măcar tot în vechiul local de Teatru din casele foaste ale lui Talpan, unde era teatrul moldovenesc numit Teatru de Varietăți.

Ocărmuirea văzînd această puțină atențiune din partea Direcțiunei teatrului moldovenesc, încredințează Direcția teatrului Național Caminarului Petru Sterian, care și luă pe lîngă sine cu învoirea guvernului pe Gatino, cunoscut publicului, care jucase înmai multe trupe franceze ce se succedase la noi și care era unul din cei mai cunoscutori în ale artei dramatice. Pentru aceste motive credem noi că guvernul a admis ca artistul francez Gatino să fie în direcția Teatrului național pe lîngă Sterian.

Inceperea reprezentațiilor teatrului moldovenesc era așteptată după cum am văzut cu multă nerăbdare de publicul ieșan, căci se aflau mulți cari doreau ca și arta națională să propășească și să ajungă la treapta la care erau și trupele străine cari fuseseră prin Iași.

Mult așteptata deschidere a stagiunii Teatrului Național, din mai multe împrejurări s'a tot amănat, până la 20 Decembrie 1853, după cum vom vedea mai departe.

Pînă la deschiderea stagiunii găsim scris în *Gazeta de Moldavia*, No. 94 din 23 Noembrie 1853, un articol pe care credem nimerit al reproduce aici, în el se vorbește cu mult foc atât despre trecutul teatrului moldovenesc, cât și despre mijloacele ce s'ar putea întrebuița, pentru a ajunge la nivelul unei adevărate arte dramatice.

1). Vezi Dosarul No. 6716 din 1851. Administrativ, aflat la Arhiva statului din București.

Iată articolul despre care vorbim :

„Anotimpul de eamnă, greu în mai multe priviri, are neîntârziat a se înblînzi prin sporirea plăcerilor ce ne promite deschiderea Teatrului Național. Acest teatru la noi mai vechiu de cât acel francez, german și italian, pentru că datează încă de la 1817, când, pe teatru de societate, fiii și fiicele celor întâi familii nobile, au reprezentat cele întâi piese în limba Română, au petrecut de atunce, cu luna schimbătoare, mai multe faze, cînd luminoase, cînd tunecoase, iar amu în urmă ar fi ajuns a se eclipsa de tot, dacă direcția superioară a teatrelor, pră lingă armonioasa, aplaudată și bine îndănuita operă italiană, nu ar fi cercat a da scenei naționale o scîntee da viață, încredințînd pe ist an direcția Teatrului Național d-lor *Sterian și Galino*.

„S'au zis că pentru a face rezel trebuie trei lucruri : Bani, bani și iarăși bani, noi pretindem că, spre a organiza un teatru sunt neapărat trei obiecte :

„Actori, actori și iar actori ! căci o bună trupă națională va fi la noi totdeauna în stare ași aduna mijloacele trebuitoare pentru a ei susținere și pentru cîștigul antreprizei, în cît acea întâi operație a unei direcție este : a forma artiști prin un *Conservatoriu declamatoriu și filarmonic*, pentru că nu e de ajuns a avea talent. ei talentul se cuvine a fi cultivat după oare care regule și apropiet destinației sale ; așa dar, în astă privire teatru național are nevoie de protecția, de ajutorul guvernului și de îmbrățosarea compatrioților.

„Junimea noastră doritoare a petrece o carieră în sfera intelectuală, au cuprins toate ramurile servițiului public : mesele cancelariilor gem sub povara scriitorilor. pentru un proces se dispută zece avocați, nu ca să cîștige cauza, ei să o capete și să o mai înceure, tripli și zăcipli candidați împresură alte posturi. iar pe scenă se consacră puțini juri și mai ales dame : oare de ce ? pentru că aici actorul și actrița sînt expuși după merit, a fi aplaudați sau fluturați, pe cînd în celelalte ramuri actorii politici și damele ce joacă în societate felurite roluri nu se su-

pun la manifestății publice, și alor amor propriu, nu este compromisat, prin o asemenea grea probă. A îmbrătoșa și a încuraja Teatrul național, este deci cu atita mai mult de dătorie, că după a noastră poziție, teatrul este plăcuta școală practică a limbei, a moralului și a istoriei, care deschid literatorilor mijloace de a cultiva geniul lor, și publicului ocazie desfășindu-se a se lumina. Avind de ajuns măturii de placerea cea bună a compatrioților noștri în privirea teatrului Român, nu sintem la îndoială că, *Direcția Teatrului Național*, deschis în edificiul cel vechiu se va uita cu bucurie, că fie-care Moldovan, deși ar fi abonat la opera italiană, se va grăbi a ave o lojă, o stală și la acel național, în deplină convingere, că numai din acele ce vom semăna în pământul nostru, vom săcera folos și mulțumire noi și nepoții noștri“!

Înainte însă de a se începe stagiunea teatrului moldovenesc, s'a dat pe scena acestui teatru o reprezentare de gală extraordinară, în ziua de 5 Dec. 1853, ajunul sărbătoarei Sf. Nicolai, în onoarea zilei onomastice a Împăratului Rusiei Nicolai Pavlovici, la care au luat parte atât trupa locală, cât și cea a operei italiene. Despre aceasta solemnitate se dă în *Gazeta de Moldavia* No. 97 din 7 Decembrie, următoarele amănunte :

„În ajunul Sf. Nicolai, 5 Dec. s'a dat la Teatrul Național un spectacol de gală pentru ziua onomastică a *Majestății sale Împăratului Nicolai* „Augustul protector al Moldovei“ cu deosebita solemnitate prin sentimentul religios și manifestările unanime, conforme cu supunerea și cu recunoștința prin care se deosebesc locuitorii țărilor, către binefăcătorul acestei țări. Teatrul a fost strălucit iluminat și decorat cu gust. Excelențele lor Leitenantul-general Selvan, comandantul diviziei a 8-a de Infanterie din corpul al 3-lea, General Maiorul din Svita *Majestății sale Împăratului* Prințul Urusoff, ofițerii rușieni de toate gradurile și acei pămînteni, soldații regimentului de Poltava, ce venind din Rusia, se găseau trecători în

Iași. D-nii miniștri și funcționarii Statului în deplina uniformă, și damele în tualete *paré*, au asistat la această reprezentație care au început cu imnul național Rosian, cîntat de trupele reunite: Italiană și cea romină, în miezul aclamațiilor entusiastice a spectatorilor. O odă romină compusă pentru asta serbare, sau împărțit în sală“.

* * *

În sara de 20 Dec. 1853 s'a făcut în sala Teatrului vechiu deschiderea stagiunii teatrului moldovenesc, cu trupa de sub direcția lui Sterian și Gatineau.

Asupra chipului cum s'a făcut această deschidere și impresiunea ce a produs asupra publicului, găsim în *Gazeta de Moldavia* No. 101, următoarele rânduri :

„Așa e, asara, Duminică în 20 Dechemvrie, se deschise iar *Teatrul vechiu* pentru reprezentațiile romine cu atita dorință așteptate.

„Să vedem însă, să ne observăm ce zicem, și să nu întarziem a ne explica ideia; căci, ce-i dreptul, cuvîntul *Teatrul vechiu*, la mulți poate fi neînțeles, la mulți este ambiguu (cu două înțelesuri), iar mie unuia îmi amintește frumoase impresii, îmi amintește Teatrul acela din zilele vechi, format cu osteneală creatoare și condus cu daune materiale, care însă acuma încă îl privim ca o școală de *model* ! Nu, de astă dată n'avem intenția a mai scormoli trecutul, destul fiindu-ne amintirile plăcute, marturisite de public. Dar voim să dăm mică relație, după împrejurări, de începerea reprezentațiilor romine la Teatrul vechiu : căruia îi urăm o reîntindere cu tot succesul moral și material. Puținele rânduri puse în gazetă au încunostiintat de mai înainte alcătuirea unei nouă direcții, așa dar nu ne rămîne de cît să mai spunem acuma că și trupa asta, îi parte nouă, parte nu prea veche. Nu vom tagădui ca, chiar susținerea lui aice menește o mare deosebire de Teatru nou, căci, de vom trece cu vederea îngustimea lui, apoi asară am văzut ceea ce rar au mai urmat, și cu bucurie putem însemna că „pentru întâia dată era plin“. Însă cu toată iubirea noastră pentru Teatru națio-

nal, ba chiar spre a nu ne trezi zicându-ne proverbul vechiu, că „întăia vedere lesne înșală“ apoi, în loc de a vorbi ceva mai mult de astă reprezentație, preferăm mai bine a lăsa pe fie-care în propria sa impresie și să așteptăm cu încredere viitoarele reprezentații pe care putem crede a fi bune, și să atingem ceva în treacăt ceea ce ne-a plăcut mai mult.

„De aceasta cu plăcere vom arăta generala mulțumire pentru reapariția d-nei *Sterian*: care chiar în astă sară aminti lipsa ce au fost nu de dame! pentru că asta n'ar fi adevărat, însă de dama ce face nu numai bine rolul care și'l ie, dar încă care, precum în astă sară, arată însuși bărbaților cum trebuie să fie dupe expresia Moldovană „Craidoni“. Nu voi mai zice nimica și de arietele ce le-au cîntat. Publicul nostru prețuește în destul talentele și cîntul D-nei *Sterian*, după cum au și manifestat-o asta, prin îndesitele și necurmatele aplaudări și rechemări. Să zicem pe scurt ceva și pentru unii din d-nii actori, să arătăm ce-i dreptul că mulți și au dat anevoința de a ne plăcea și să le păstrăm numele pe alta dată. Să felicităm în treacăt Direcția pentru îngrijirea ce au avut alegînd piese plăcute și fără temere să depunem o gratulație d-lui Profiriu, pentru nimerita lui traducere. Teatrul era îndesit plin, și cu prezența de înalte persoane onorat, care dă o mărturie a interesului asupra dezvoltării artei naționale“.

Aliquis

Pe lângă dilerite piese ce s'au dat de trupa locală, găsim că în 5 Ianuarie 1854. s'a jucat, *Un fi-năr grăbil*, vodevil într'un act tradus din franțuzește; *Băulura fermecată*, vodevil într'un act, și *Minunica băel de lut*, de asemenea vodevil într'un act.

Asupra piesei din urmă găsim o cronică teatrală publicată tot în foaia timpului *Gazeta de Moldavia*, No. 5. din 18 Ianuarie, care ne dă mai multe amănunte atît asupra piesei cit și a jocului actorilor și pe care o reproducem aici:

„Reprezentăția piesei intitulată *Minunica băel de*

lut, au răspândit între publicul Teatrului Național o plăcută impresie prin sujetul arhi-comic, și prin nimerita sa reprezentare; încât până și fețele depriuse a nu se ocupa toată ziua de cit cu serioasele acte administrative și judecătorești, ori cu încălcările socoteli a dobânzilor, schimbarea în acea sără aerul lor posomorit, ba, se^u zice încă că unele dame, ce plînsese la Opera Italiană, au leșinat, cuprinse de un ris spasmotic, ris general, ce se amesteca între aplausele sunătoare a publicului.

Meritul acestei piese, stă mai ales în ideea sa cea originală. Un Alhimist, se crede convins, că au dezlegat problema de a fabrica oameni, prin știința Himiei, după cum în timpurile bătrîne se zice a fi făcut Prometeu! Alhimistul, crezîndu-se a fi un al doile, aștepta ca acesta, nu o pedeapsă de la Joe, ci pre lingă un nume nemuritoriu, o industrie de speculație bănoasă, o conoară nesăcătă. Însă, de toată operația lui, întîmplarea aduse a se folosi numai fiica Alhimistului cîștigînd fericirea însoțirii ce o refuză părintele său. DD. Actori, vor mărturisi dreptul, că au contribuit la esbutirea piesei. Așa D. N. *Teodoru* ce în acea seara se părea un actor de școala veche, ca Rotomag alhimistul, ca bătrînul învățat fermecat de știința sa, convins de minunea ce se credea că va produce, prin imitarea semnelor de iubirea unui parinte și de slabiciunile către un fiu capătat la adince bătrînețe, prin joc, espresii și prin buna memorizație a rolului său, au meritat îndesite aplausuri, au desfătat publicul ca nici odată, și au dat speranța unui viitor, ce îl dorim a fi tot între aplause. Nu vom lăsa de o parte pe D. *Teodorini*, pe baetul încurecat în intriga curioasă; carile nu știe nu numai dacă socrul său îl ie în ris cu acele ce-i arată, dar încă ajunge în poziție a să îndoi singur, dacă-i de carne ori de lut? și nu știe care în ade-văr din doi îi e tată, pînă cînd în fine îl trezește lovitura de cuțit a conlucratorului Alhimistului ce ave speranță să poată scăpa de dinsul străpungînd figura de lut și dînd drumul aerului viețuirii pe care credea că îl însuflasă prin Himie; junile actor și-au

căpătat cuvenita parte de aprobăție; încă vom arăta deplina mulțumire D-nei *Marișasca* care, după ce nu de mult ne surprinse cu nemerita jucare a rolului bătrinei Marta din Faust, acum ne întări ideea că, am ave pe scenă încă o bună actriță. Pe lângă aceste, n'ar prinde bine dacă prin vre-o sieală de partinire, n'am mulțami și celorlalți actori, cari până cum trecuse neobservați, și ne vederara simțitoarea plecare de a deveni actori; ear cît pentru d-la Marghiolița, ca de un început, după acest rol ce merse bine, putem a o încuraja, și a-i zice că, cu zel, bună voință, și studiere, în curînd ne va face a vorbi mai pe larg de rolele sale.

„Nu mai puțin merit a rezultatului celui plăcut se cuvine D. A. *Obreja*, carele, cu toată naturaleta, au adus pe Romănie această piesă, fără a pretinde prin schimbarea titlului ei, i sprin oare-care schimonituri în text, a o da pe scenă, drept a sa originală!“...

În timpul reprezentațiilor ce mai urmară, D-na Sterian părăsi scena pentru cît-va timp, iar în locul și Direcțiunea avu grija să angajeze pe D-na Maria, soția capelmaistrului Adolf Flechtenmacher care a jucat cu mare succes, mai ales în piesa *Linda di Chamounix* (Mila lui Dumnezeu), melodramă în 5 acte. Asemene tot în acest timp au reapărut pe scenă, Neculai Luchian cu soția sa Gabriela, cînd au fost foarte bine primiți de publicul ieșan.

Relativ la aceste schimbări de actori, găsim în *Gazeta de Moldavia*, din 15 Februarie 1854, următoarea cronică teatrală:

„În lume se zice cum că: «*tăcerea folosește*». Împregiurările Teatrului Național precum se va vede, ne-au dovedit-o aceasta; iar cît pentru cronică teatrală, folosul tăcerii e necontestat; căci, ea acumă poate să cuprindă ceva mai mulțisor. Asupra acestor zise, neapărat ar veni întrebarea în ce? în propășiri? în folosuri materiale? în radicarea unui actor din trupă? sau poate în ceva nou și neprevăzut? Dar, așa este! putem răspunde numai la întrebarea din urmă, pe care, nu o vom lasa de o parte ca pe

repetiția celorlalte. Dar, acum sintem în miezul nou-tăților, a aparițiilor și a reaparițiilor! Au trebuit să treacă mai mult de jumătate abonament, pentru că, Joia trecută publicul ales să fie și mai numeros la teatru, alergînd pe un timp ca acela să vadă „Sacaturile în suspandiu sau benefisul Direcției. Și cei dreptul, surpriza lui fu îndestul de mare văzînd re-arătîndu-să pe scenă *Actorul său D. Luchian*, zicem *Actorul său*, pentru că după cît ne-am încredințat, astă dată mai ales publicul nostru, își arăta fațiș buna sa voință către teatru, și prin subscriere imprumută direcția cu două talente încercate, cu Dl. și cu D-na Luchian. Ambii în acea sară culese aplausele deprinși a le primi de la un public, care după cum se văzu, mărturisi chiar prin fapte aprețuirea sa.

„Reapariția d-lui Luchian și a d-nei Gabriela Luchian, nu vom tăgădui că este nu numai un bun ogur pentru Teatru, dar și un lucru ce până acum lipsea. Iar lucrul acesta de la sine se înțelege că nu poate fi altu, de cît impulsia și emulația între talente. Intr'un cuvînt sfortarea bunilor, să-și facă rolul bine dacă nu să și întrecă pe cel mai bun, lucru din care publicul de sigur va cîștiga. Căci, dacă teatrul nostru iarăși cîștigă în astă iarnă pe D. *Flechtenmacher* ce ne făcu o surpriză aducîndu-ne pe d-na *Maria*, de la carea cu dreptul putem spera mult, întai ca de la soția artistului nostru violonist, și al doilea ca de la persoana ce-și luă asupra greul rol a *Lindei di Șamuni*, sau *Maria* din drama *Mila lui D-zeu*, dacă despre o altă parte d-nul *Porfiriu* apăru pe scenă fără să ne spue macar numele, să știm cine e actorul fără pretenție, actorul carile după expresia părții cei mai mari din public au făcut mai mult de cît *l'acteur à pretentions* sau pe românește *actorul spăriet*, viu și sprinten de la întăia apariție, dacă zic aceste talente promit ceva de așteptat, totuși este cunoscut că ele încă acum se formează! și că prin urmare lipsa D-nei *Sterian*, concurenția, iară din trupă emulația, ba încă chiar și aceea ce nu s'ar putea contesta, actorii încercați,

deprinși a crea role, și de la cari trupa poate mult să copieze iar publicul să aplaudeze“.

Aliquis

La 13 Febr. 1854, se joacă pentru întâia dată piesa *Petăcarul de Paris*, dramă în 5 acte și un Prolog (12 tablouri), de Felix Piat. tradusă din franțuzește de A. Manolli¹⁾.

La 16 Februarie acelaș an se joacă pentru a doua oară aceeași piesă.

Joi 18 Februarie se joacă în beneficiul D-nei *Maria Flechtenmacher*, piesele *Baba Ilirca*, operetă în 2 acte și un tablou, de Matei Millo, și *Margo*, vodevil într'un act, tradus din franțuzește. Simbătă la 20 Februarie s'a jucat de asemenea în beneficiul d-nei *Savastița*, drama feerică *Fdust*, în 4 acte.

În Martie acelaș an, s'a dat o reprezentație în beneficiul D-nei Sterian, care reveni iarăși în teatru cu piesele *Contesa de Poloboc*, vodevil în 2 acte tradus din franțuzește, și *Tuzu Calin*, comedie cu cîntece în 2 acte de Matei Millo. Asupra acestor reprezentații găsim o lungă descriere făcută în *Gazeta de Moldavia* No. 23 din 22 Martie, în care autorul face diferite aprecieri asupra subieatului piesei *Tuzu-Calicul*.

Iată această cronică teatrală:

„Benefisiul D-nei Sterian. În adevăr, ar fi ceva de neertat și încă în mai multe priviri: cînd, pentru puțin timp hîrtie și negreală, am lăsa relația ce datorim a da pentru astă reprezentație așa de mult aminată și așteptată; mai ales cînd cîmpul ne este întins, brațe am avut multe, și secerișul de sigur a trebuit să fie mînos. atît pentru d-na beneficiență cît și pentru public. Pentru D-na Beneficientă, veselă și vioae ca una ce are de ce, și pentru public carile vorbind dreptul, în astă reprozentatie, și-au cunoscut actorii. Zic că și-au cunoscut actorii, pentru că dacă D-na Sterian își alesese o comedie de salon

1) Această piesă s'a tipărit într'o broșură de 102 pagini, în anul 1854 în Tipografia Buciumului Român din Iași.

o comedio gre, o comedie curat numai franțeză, ce neapărat cu greu se poate parodia dinaintea unui public care nu-l interesează deadreptu; și încă pe o scenă ca a noastră tină, dacă *Contesa de Poloboc* fu bine primită de public, cauza este că D-na Steriean și d. Luchian, sînt talente ce se întrec, și cărora le e destul să se uite unul la altul spre a se înțelege și a ne arăta unde-i neprevăzuiul scenei, chiar numai prin un singur cuvînt zic, după cum nime nu'l aștepta.

„Tot aceeașta voi zice și pentru eze cutarea *Tuzului Calicul*. Cine a văzut pe Lazărila conducătorul orbului, sprinten și vioiu, cu toată starea iui cea mizerabilă, cine au văzut toate nebuniile și ștren-găriile unui tinăr de 16 ani, care ni se arată pe scenă așa de bine în travesti de cătră D-na Steriean, acela de sigur va zice că au văzut un rol jucat, și va depune împreună cu mine, omagiul ce i se cuvine. Joc. cîntec, mimică și reproducerea poziției conducătorului de orbi, respunsă nu nmai bine la așteptare, dar o parte bună din public crezu că citeva din reflecțiile junelui Lazărila, asupra poziției sale de mai înainte și în viitor, în privire cătră viața socială au fost nu numai bine, dar cu împătîmire exprimate de d-na Steriean adecă: eu înțeleg că și-au cunoscent rolul.

„Cine va tăgădui iărăși meritul junelui *Teodorini* ca dascal grec, și sprijinul dat de D-nii *Teodoru. Bălănescu* și D-na *Merișescu*. Rolul *Tuzului*, așa de bine jucat de d. Bosie, cu toată sfiirea ce se părea că se ține de acest rol încă de mai înainte, i-a atras aplausele ce i se da, deși în adevăr priveam cu oare-care jignire acea bună reproducere, ce d. Bosie ca actor pe scenă, prin urmare, ca soldat la postul lui au întrebuintat'o până și în acțiile calicului cele mai îndepărtate de estetică și de buna societate: dar. acea jignire, fie cine au înțeles'o că, după drept cuvînt se trăgea de la piesă!

„A! bine că venii și la piesă! la vodevilul în 2 acte a d-lui Millo. *Tuzul-Calicul*, pe care îl văzurăm cum s'a jucat. Despre ea, o datorie sfîntă mă ane-

voaște să vorbească ceva mai pe larg. Căci, dacă în compunerea și amănunțimea unei lucrări literare (precum e Tuzul a literatului nostru) publicul uneori se înșală lesne, dacă în plăcerile sau dis plăcerile personale, el, îngăduie sau se lasă a fi atras pe nesimțite de parțialitatea către artiștii ce reprezintă acea lucrare, dacă cursul cel repede și adese-ori prenegindit a impresiilor sale, care le simte de odată, îi răpește judecata peste marginile bunei cuviinți, trebuie însă să mărturisim că, în ce se atinge de adevăratele sentimente nobile, de ideile frumoase și bine exprimate, de generozitatea la locul ei și la trebuință, de o abnegație pentru o plăcută faptă morală, întru aceasta publicul nu se înșală nici odată: și asta au vederat-o atit prin graiu cît și prin fapte; iar, cît pentru o critică, o critică însă serioasă, ce observează toate cu îngrijire și gîndind judecă pe-rînd acțiunile, faptele și urmările, ea de sine este întărită din capul locului, chiar prin sentimentul bunului și frumosului înăscut în om și manifestat. Ast-fel, până acuma, cei vechi și autorii clasici, profesorii noștri în astă artă ce au ajuns așa departe, au recunoscut că, arta teatrului nu este de cît o școală, în care prin rîs se îndreaptă moravurile, unde, omul își întrezărește slăbiciunea sa, și prin împunșarea contrastelor, prin țesetura nemerită a răului între părțile cele bune a vieții sociale, totdeauna au ținut să ne arăte, care faptă îi bună, încuviințată de moral și rezon a se urma, și de care să ne ferim, care-i sentimentul nobil și cel înjosit? sau până la ce abnegație sau lepădare de sine, poate să conducă pe om o inimă bună și cu nobile sentimente, spre a-și mărturisi recunoștința sa către o binefacere, ba chiar și către un inamic.

„Aceste sînt cel puțin unile din regulile estetice și a moralului social, și macar parodia lor am fi dorit să o găsim în Tuzu. Inșă să vedem acum și ce este Tuzul? un calic zgârcit, răutăcios, vorbitor de rău de toată lumea, un vrăjitor, ba încă după alte toate și un ambițios, cu toată orbirea lui din naștere (cum ne-o spune), ambițios după niște

lucruri lumești, a cărora lux, fală, el o pizmuește fără să o vadă, și încă ce-i mai mult, el o mărturisese chiar prin termeni mai expresivi a pizmei. Pe el îl vedem că, după ce în curs de 12 ani tainuește și ține lângă el un copil străin, abia după o ceartă și o uricioasă mărturisire a caracterului ființelor ce se vîptuesc din mila publică, alungând de lângă dânsul o săraimană fată fără pâine de toate zilele, îl vedem zic, că parcă i s'ar năzari din vre-un discîntec întrebuițat în sat și ca să mai mărească încă și mai tare nemoralitatea sa, îi abate să ne facă pe omul cinstit, reparînd nelegiuita furare și destrămarea a unui copil prin... prin ce?... să vedem prin ce? căci el, aceasta nu ne-o spune în tot monologul său, și toată scena cu Tofana se desfășură astfel, în cât lasă pe Tuzul la norocul său, căruia îi abate, să îndemne pe necochină a'î alunga, iar orbului de minie, să i se întăre în inima rezbuinarea și atunci să facă vîrf rautății sale, răzbunîndu'si și nenorocind pe ridiculul fiu a Tofanei, singurul personaj cu ne arată un sentiment frumos, împărțind pâinea cu săracul. După aceasta apoi, el o părăsește la boerul încărcat și prea încărcat cu iubirea de sine, îi spune o mulțime de din norocire arieta le subtrage de la ascultători, și lucrul curios, calicul îndrăcit izbutește tare lesne a birui eghimoniconul unui așa boer, ba încă, îl face să ajungă până la o așa credulitate, în cât fără să iie în de-aproape cercetare, fără să ceară pe loc a pipăite mărturii, nu numai boerul dar și părintele ce în curs de 16 ani își iubise fiul cu atîta slăbiciune, fără cea mai mică părere de rău sau îndoială, îl gonește din casă și ie pe Lazărila de fiu! se vede că să aibă cu-i zice „Calindroiule“. După aceste să lăsăm de o parte scenele și visele de fericire ale calicului, să lăsăm scena curioasă și cântecele destul de cîmpoeșe prin care își atrage îndurarea țăranilor cîntîndu-le satire în față, să lăsăm ideea ce ne dă prin asta, că țăranul Român ar protegi și a fi plecat mai mult către ghidușie, de cât către compătimirea ospitalieră, ce l'au caracterizat

de secol și se luăm a doua persoană a piesei pe Lăzarilă.

„Dacă este adevărat că, critica trebuie să privească o lucrare din toate părțile sub care se înfățișază, apoi, spre a mă scuti de o lungă poliloghie aș întreba: ca ce oare va fi visat *Andrieux*, când ne da regulele pentru arta dramatică, și ne consiliază zicând: «*Când vei scrie, caută ca, spiritul tău să nu rășcolească liniștitul suflet al nevinovăției întocmai ca un pumnar, observează ca, glumele tale să nu dea o lovitură de moarte în fericirea altuia sau să turbure macar liniștita fericire a celui tont: fii cu luare aminte să nu obosești cu nedrepturile gen ca ci, le a-nevoește mai ales să desprețuești micile triumfuri ale epigramei și să vezi că, nici odinioară, pentru nimic în lume, să nu lucrezi alături cu convingerea ta.* Să mai întrebăm încă, de ce folos să mai auzim în piesă principiul exprimat cu niște termeni greu de reprodus, că adevă, surcica în sare departe de trunchiu; de ce să mai vedem la început frumosul debut de sentimente ce se par după acel princip înăscute în Lăzarilă, și pe urmă să ascultăm toate insubordonațiile, rălele deprinderi, încântările și descântările soartei sale, până și acea care, la urmă vine singur de ne-o spune, că el preferează mai bine să alerge pe câmpii! ș'apoi, voi încheia cu singura întrebare: Care-i oare scopul moral a piesei ce după cât se pare ar fi trebuit să'l auzim din gura lui Lăzarilă? în ce stă cel de pe urmă grad al artei literare, ce trebuie să întipărească frumosul idealului în icoană? Poate acesta'i ca junimea imitatoare să se deprindă a gândi, că nimic pe lume nu e mai bun de cit viața vagabondă și de povara societății? Să ajungă a se convinge că, rău și fără cale omenirea au eșit din starea barbarismului? și că, decât să se supue regulelor societății uneori cam grele, mai bine să se lepede de fericirea ce o dorea cu înfocare, și să rămie iar în condiția cea mai de rând? În adevăr, dacă toate aceste au constituat și pot să constituze estetica și moralul, apoi; *Balza*: avea rezon să zică; „Qui peut tout écrire, ar-

rive a tout oser, „Cine poate să scrie, poate să și îndrăznească toate“.

Aliquis.

Dintr'un afiș cu data din 25 Aprilie 1854, se vede că se joacă în beneficiul capelmaistrului orchestrei Teatrului național Paul Hette și a actorului C. Mogildea, piesele : *Doctorul Cînodinte*, vodevil în 2 acte, tradus de N. Vasiliu, iar cupletele de A. Obreja, în care au jucat actorii : *Bosie, Teodorini, Frim, Mogildea, Porfiriu, Gheorghiu, I. Alexandrescu, Canari, d-na Flechtenmacher și d-na Sevastița ; Sora lui Jocris*, vodevil într'un act, tradus de Luchian ; actorii ce au jucat au fost d-nii : *Teodorini, Luchian, Gheorghiu, d-na Luchian și d-na Ionescu ; Herșcu Bucengiu*, cînticel de V. Alexandri, executat de C. Mogildea. La această reprezentatie frații Burada au dat concursul lor, executînd cîteva bucați muzicale pe piano și violină :

1). A șesea arie variată pentru violon de Șarl Beric, executat de junele elev a d-lui Paul Hett, Teodor Burada, acompaniat de fratele său Mihail.

2). Mare fantasia de salon, cu patru mini, pe motivurile favorite din opera Ernani, de F. Valdemil, executată de frații Constantin și Mihail Burada (elevi a d-lui F. Gro).

3). Fantesie pe motivurile operei *Straniera*, de Bellini, compusă de Talberg, executată de Const. Burada.

Inceputul 7 jum. ciasuri 1).

Opera italiană în stagiunea de iarnă 1853—1854, a jucat în acelaș timp cu trupa moldovenească, începînd reprezentațiile sale la 25 Septembrie 1853.

Iată și programul stagiunei care s'a publicat în limba franceză în *Gazeta de Moldavia*, No. 77 din 28 Sept. 1853 și pe care-l dăm în românește 2) :

1). Acest afiș se află în proprietatea autorului.

2). S'a publicat și în foi răslețe în limba franceză.

STAGIUNEA 1853—1854

TEATRU DIN IAȘI

Dirrecția d-lui Victor Delmay r

Compania Italiană 1853—1854

Compunerea trupei

Prima dona asoluta .	Siniora	Luigia Abadia
"	"	Marieta Anselmi
Prima dona contralto	"	Placida Corvetti
A doua dona comprimario	"	Adelaida Villani
Primo tenor asolut	Sinior	Milesi
"	"	Prudenza
Primo baso asolut	"	Prospero Derivis
"	"	Carbonelli
Primul Bariton	"	Sermathey
Primul Bufo și Bas	"	Tozzeli
Al 2-le tenor și Comprimario	"	Marina
Al doilea Bas	"	Nicolai
Maestru și direct. de orcheștră	"	Galea
Violina principală	"	Hübsch
Inspector general	"	Lafitte
Secretar și casier	"	Spiro
Snggeritor (sufleur)	"	Tașca
Coriști		

Deschiderea

Joi 25 Septembrie 1853, întâiul debut

Ernani

Opere noue

Polliuto, Rigoletto, Safo, Il Bravo,
Luisa Miler, Nina Pazza per amore

Abonamente 50 reprezentații

Bel etaj, lojă simplă,	85 galbeni
Stal	16 "
Benuar	70 "
Al doile loj	30 "

Duminică la 11 Octombrie s'a jucat pentru a
doua oară opera *Ernani*, de Verdi.

La 15 Octombrie s'a jucat opera *Lucrezia Borg'a*, asemenea de Verdi.

Găsim o dare de samă importantă pentru aprecierile sale muzicale din timpul acela, publicată în *Gazeta de Moldova*, No. 85, din 29 Octombrie 1853, pe care o reproducem aici în întregime :

„Al treilea period a existenței Teatrului italian în Iași au început, și cu dânsul șirul plăcerilor pentru doritorii Operei. Nime nu ar fi așteptat, că un public teatral, deprins de 20 ani, cu vodevil și comedii franceze, une-ori germane și rareori române, să poată în așa scurt timp, nu numai a se împărtăși pentru muzica italiană, din analogia uricului său, ce încă a se face apreteuitor și giude competent. În cît manifestațiile sale, în astă privire, cu temeiu se pot socoti ca o măsură dreaptă a meritilor și a succesului artiștilor.

„Opera *Nabuco*, mai ales a doua reprezeetație, au meritat în mai multe raporturi, încuviințarea spectatorilor, Sinior Milezi, admirat de public... Prima donna Siniora Abadia cu viose s'a aplaudat și rechemat. Sinior Sermathey, bariton cu un organ proaspăt, cu figura și joc priincios au pătruns de simpatie și au încântat pe public, prin joc, sentimentul și frumosul răsunset al organului său, care uneori ajunge la nălțimea de tenor. Sinior *Derivis*, a cărui merite s'au fost apreteuit încă an-fărți la a lui întâi înfătoșare în Iași, cu al seu joc minunat, cu expresia plină de sentiment, au desvălit un organ proaspăt ce răsună plăcere în inimile auzitorilor. Siniora *Corvety*, contr'alto care știe a purta a ei frumos glas cu sentiment și artă, precum au vederat dăunăzi în Adalgisa și acum în rolul de Fennena...”

De și *Gazeta de Moldavia*, în darea sa de samă ce am văzut mai sus caută să sprijinească oare cum pe prima dona Luigia Abadia, zicând că *cu viose s'a aplaudat și rechemat*, totuși publicul arată oare care displăcere pentru această cîntăreață, cerind să fie înlocuită. Directorul Delmary față de această ne-

mulțumire a publicului, făcu un anuț cu data din 3 Decembrie 1853 ¹⁾, prin care se făcu cunoscut publicului că a și luat dispozițiuni pentru ca prima dona Luigia Abadia să fie înlocuită prin o altă cântăreață care să corespundă mai bine cerințelor publicului.

La 23 Noemvrie găsim că se joacă pentru a treia oară în această stagiune, opera *Norma*. de Bellini.

La 28 Decembrie s'a încheiat prima parte a abonamentului operei italiene, dindu-se până atunci douăzeci și patru de reprezentațiuni, cu piese din repertoriul vechiu, cunoscut publicului ieșan, afara de *Luiza Miler*, în locul careia direcția a dat *Iliaana la Algir*. Ceia ce însa de multe ori indispucea pe public, a fost și de astă dată, ca și în rândurile trecute, personalul puțin numeros al corului și care lasa mult de dorit sub raportul muzical.

La 29 Ianuarie 1854 s'a jucat opera *I Puritani*. în beneficiul d-lui S. Scotti bariton, la care a luat parte și primadona Varguetti.

Luni în 29 Iannarie, s'a jucat opera *Ernani*, pentru beneficiul tenorului Milsei, luind parte la aceea reprezentație și artiștii Milesi, Primadona Gino. Derivis bas și Sermathey bariton.

Pe la începutul lunii Februarie 1854. s'a jucat opera *Trovatore*, cu primadona *Brambilla*, a cărei joc tragic în rolul *Leonorei* și a glasului ei simpatie, făcea admirația publicului ieșan.

La 14 Februarie, s'a jucat pentru a opta oară *Linda di Chamounix*, când teatrul era plin, spre a admira pe *Brambilla*, primadona ce excela prin jocul, grația și naturalul ei.

La 15 Februarie s'a jucat în beneficiul baritonului Sermathey opera *Rigoletto* de Verdi.

La 17 Februarie următor s'a jucat *Linda di Chamounix*, în beneficiul basului Tozzoli.

Duminică 21 Februarie, pentru încheierea carna-

1). Se află în proprietatea autorului.

valului. s'a dat *Lindă di Chamonnix*. la amiază, la 12 ciasuri, iar sara la 9 ciasuri s'a dat un mare Bal-măscuit.

A mai urmat apoi cîteva reprezentații atît de trupa moldovenească cît și de trupa italiană, după sare s'a închis apoi stagiunea.

CAP. X

STAGIUNEA 1854—1855

Înteruperea mersului regulat al reprezentațiilor teatrale pe timpul ocupației Moldovei de armatele străine.—Reînceperea pregătirilor pentru deschiderea teatrului Național—Desfacerea Direcției Operei italiene de cea a teatrului Moldovenesc. — Contractul încheiat între guvern și Victor Deimary. — Contractul încheiat pentru Teatrul Național cu Postelnicul Vasile Alexandri. — Dervîș Pașa asistând la o reprezentație a operei italiene.—Reprezentafia dată în onoarea zilei onomastice a Domnitorului Grigore Ghica.—Direcția teatrului dă o reprezentație în beneficiul saracilor nepuțincioși. — Opera italiană.

Multe evenimente politice se desfășurară și bantuiră țara Moldovei în curs de mai mult timp, armatele străine trecură pe aici și unele se opriră chiar pentru mai mult timp, făcând dificilă prin prezența lor orice manifestare artistică, literară sau științifică, căci Moldovenii îngrijii de soarta ce-i aștepta și nesiguranța de azi pe mâine, nu mai puteau fi mănănați de dorul de a cultiva și face să propășască artile și științele pentru care lucraseră până atunci.

Cu toate acestea, îndată ce Grigore Ghica Vodă se reînturnă în scaunul Domniei Moldovei, el contribuă ca teatrul să-și urmeze regulat reprezentațiile sale ca și mai înainte.

Publicul cult ieșan și obștea întreagă, aștepta cu nerăbdare deschiderea stagiunii 1854—1855, care cu toate înlesnirile date de ocărmuire, tot nu mai începea. Atunci obștea orașului având în frunte pe boerii : D, Miclescu, Vărnay, Teodor Burada Spatar,

C. Buzdugan Spatar, și alți mulți iubitori de artă dramatică, făcură o jalbă către Sfatul Municipal ca să nu se risipească teatrul național, și să se înceapă cât mai curând stagiunea.

Iată dăm aici acea suplică, care are cuprinderea următoare, făcută în luna Octombrie 1854 :

Onoratului Sfat Municipal

„Obiectul de tânguire a obșteii către acel onorat Sfat, au fost totdeauna a să înlătura piedicile ce făceau nelucrător Teatrul Național și a să statornici odată pentru totdeauna deschiderea lui regulat în fiecare an.

Este foarte trist a să vide deschiderea Teatrului Național numai după asemenea reclamații, când existența lui este asigurată prin subvenția ce vine din contribuția obștească și când drepturile teatrului național ar trebui să aibă întâetate înaintea a oricăroră artiști streini, în considerație mai ales, că el pentru parte din cetățeni este o școală de moral și pentru o parte o desfătare publică. Pe lângă aceste mai este de luat aminte tristul viitor ce ni-se arată, căci artiștii români, văzând părăsit Teatrul național, unii s'au dus din țară, iar ceilalți vor fi siliți de asemenea a-și căuta cariera lor aiurea. În cât aceasta va lăsa urme de căință nației, când va fi lipsiți de ei, care cu atâtea cheltueli s'au ridicat la gradul ce astăzi îl cunoaștem și când în loc de progres, ne vom găsi înapoiți a-ne aduce numai aminte că am avut odată Teatrul Național. Obștea dar, pătrunsă de sentimentul patriotic, vine în numele drepturilor naționale a ruga pe Onoratul Sfat ca reprezentant obșteii să mijlocească la autoritățile compitente deschiderea teatrului național, potrivit cu drepturile și destinația sa, și a se organiza pe viitor deschiderea lui regulat în fiecare an, fără a mai ave loc piedicile, pentru care astăzi obștea este silită a le reclama“.

<i>D. Miclescu</i> , spătar	<i>G. Timotin</i>
<i>T. Burada</i> , spătar	<i>Antonie RAuleț</i> , sluger
<i>E. Buzdugan</i> , spătar	<i>V. Stamati</i> , stolnic
<i>M. Maniu</i>	<i>C. Iorgulescu</i>
<i>A. Miclescu</i>	<i>T. Pantazi</i>
<i>Vârnav</i>	<i>Costescu</i>
<i>Paharnic D. Andronic</i>	<i>Diculescu</i> , medelnicer
<i>N. Ionescu</i>	<i>D. Cerchez</i>
<i>D. Ghidionescu</i>	<i>D. Herescu</i>
<i>N. Lupu</i>	<i>Pastia</i>
<i>A. Bușilă</i> , cam.	<i>Hermezlu</i>
<i>Sărdar, C. Caracas</i>	<i>A. Mavrodin</i>
<i>G. Petrovan</i> , sardar	<i>M. Bălășescu</i>
<i>C. Gheorghiu</i> , clucer	<i>S. Mogâdea</i>
<i>A. N. Leon</i>	<i>I. Boian</i>
<i>Iancu Corjescu</i> , sluger	<i>I. Ghenovici</i>
<i>D. Filostrat</i> , sardar	<i>B. Vasiliu</i> , medelnicer
<i>C. Grigoriu</i> , Paharnic	<i>N. Anastasiu</i>
<i>Iorgu Niculae</i> , sluger	<i>N. Rizo</i> , stolnic
<i>Polihronie Arbore</i> , sardar	<i>A. Camban</i>
<i>N. Măcărescu</i>	<i>N. Ciucă</i> , sardar
<i>A. Pogor</i>	<i>A. Gheorghiu</i>
<i>V. Lăzărescu</i>	<i>V. Cos'andache</i>
<i>C. Dimitriu</i>	<i>Gheorghiu</i>
<i>M. Călimănescu</i>	<i>Stavăr Enescu</i> , stolnic

Această stăruință a boerilor avu ca rezultat să să eie din sarcina lui Delmary direcțiunea Teatru-lui Moldovenesc și să să grăbească începerea sta-giunei mai curând.

Astfelu fiind, s'a închiet un nou contract între Ocîrmuire și Victor Delmary, însă numai pentru re-prezentările de Opera Italiană, pentru care i se a-corda și o subvenție de 1100 galbeni pe an.

Condițiunile acestui contract facut și în limba franceză îl dăm aici. Acele condițiuni sânt următoa-rele :

I. Intre guvernul Moldovei și Dumnealui Delmary, s'au statornicit următoarele condiții :

I. Privilegiul teatrului sau dat d-sale Delmary, pe termin de șase ani începători de la 1854 și pîna la 1 Mai anul 1860, cu drepturile și îndatoririle mai jos însemnate.

II. D-lui Delmary se îndatorește a ține pentru

fieste care iarna o trupă completă de opera Italiană bine alcătuită și vrednică de a răspunde la așteptarea publicului, artiștii care nu vor fi atrași mulțumirea publicului să fie ramplasați în sezonul viitor sau și mai degrabă dacă se va pute.

III. D-lui se îndatorește a îmbunătăți corul și orchestra, care trebuie să fie totdeauna complete și potrivite cu operele.

IV. Prețurile locurilor vor rămâne statornice precum sau fost învoit pentru opere Italiană : afară numai pentru acele reprezentații extraordinare ce se vor da de artiștii renumiți ce vor trece prin Eși.

V. D-lui Delmăry, se îndatorește a ține teatrul și tot materialul lui, în ce mai bună stare, a încălzi, a lumina sala, după cuviință și a fi în tot timpul cu ce mai mare privighere asupra focului.

VI. D-lui Delmăry, este îndatorat la închiderea sezonului viitor, a înfașoșa toate obiectele cuprinse în osebital inventari ce sau făcut la iscălitura celui întâiu contract a d-seale, care se fie în starea în-sămănată în sus zisul inventari în care se va adaogi tot ce sau sporit de atunceea ca accesorii a teatrului, după învoelile primitive și mai cu deosebire după acele din 24 Septembrie 1848.—aceasta catagrafisire se va adiveri de eștră o comisie alcătuită de un amplotat din partea guvernului, de un delegat din partea proprietarului zidirei și de d-lui Delmăry. Comisia va face o listă întreită de toate lucrurile și o va subserie. unul din aceste exemplare se va depune la Secretariatul de stat. și celelalte două se vor da una proprietariului și cealaltă directoriului privilegiat. nu vor face parte însă din inventari obiectele ce d-lui Delmăry au avut de nevoie a închirie cu condiție de ale da înapoi, asemenea nu vor fi considerate oa înzăstrări a teatrolui obiectele ce d-lui Delmăry va fi silit în viitoriu a confecționa în Italia pentru trebuința specială a operei.

VII. D-lui Delmăry, se îndatorește a da în fie care sezon cîte două reprezentații după alegerea guvernului în folosul Enstitutului săracilor, oprindu-și numai cheltuelile obicinuite a reprezentațiet, — întăea

din aceste două reprezentații nu va pute fi cerută de cît între a 12-lea și a 6-lea reprezentație a abonamentului și a doua către sfîrșitul abonamentului, asemenea se va opri pentru fiește care reprezentație întîmplătoare date de Artiștii 1 | 10 din banii adunați tot în folosul aceluiaș institut.

Puncturile cuprinse în acest art. vor fi lucratore chear de acum.

VIII. Toate relațiile între d-lui Delmary, ca Directoru privilegiat cu autoritățile și Poliția se vor întîrținea prin organul înaltei Direcții, astfel precum ea există astăzi, dacă înse guvernul, va fi nevoit ca în viitor, să eie alte măsuri pentru alegerea înaltei direcții, se îndatorește a nu face aceasta de cît cu primirea d-sale Delmary.

IX. D-lui Delmary rămîne desfăcut de direcția teatrului Național de care Guvernul va dispoza fără jignirea privilegiurilor acordate d-sale Delmary. Dacă Guvernul va găsi de trebuință, d-lui Delmary, va pute să deie în despoziția teatrului Național—decorațiile și costumurile ce iau slujit pentru vodeviluri, cu condiție ca ele să fie asigurate proprietarului sub răspunderea Direcției teatrului Național.

X. Domnul Delmary în intervalul timpurilor teatrale va putea da reprezentații în toată țara ori și unde va vroi.

XI. Pentru Lunile : Maiu, Iunie, Iulie și August, a fiește căruia an, d-lui Delmary are autorizație exclusivă a da la Galați reprezentații de operă italiană rîndînd ea pentru sala teatrului din acest oraș, d-lui să se întăleagă cu Eforia, iar dacă sala se va afla în dispoziția guvernului, atunceea pentru sezonul mai sus zis i se va da gratis cu tot materialul ce va fi, cu îndatorire însă ca d-lui în cursul fie căruia sezon se deie cîte o reprezentație după alegerea autorității locale, în folosul Eforiei orașului Galați, opriindu-și numai cheltuelile obicinuite a reprezentației.

XII. D-lui Delmary în cursul acestui contract se va folosi de toate privilegiurile ce au avut Direcția prin contractul de mai înainte.

Subvenția ce va primi de la guvern, este hotărâtă de 1100 galbeni pe an.

XIII. Chiria caselor de 500 galbeni pe an cuvenită proprietarului se va opri din soma subvenției mai sus zisă, și se va plăti deadreptul de către Vistirie, iar restul de 600 galbeni se va numera d-sale Delmarv la 1 Mai a fie căruia an, de la 1854 și pînă la 1859, cuprinzîndu-se și acest de pe urmă an.

XIV. În vara viitoare Guvernul va repara edificiul teatrului cu cheltuiala sa, iar după aceea reparațiile și ținerea în bună stare va fi pe socoteala d-sale Delmarv.

XV. Guvernul va sfîrși paveluirea ogrăzii teatrului cu cheltuiala sa, unde va așeza și 4 fanare.

XVI. La fiește care reprezentație Guvernul va avea îngrijire a se trimite la teatru o tulunbă cu pompieri trebuincioși, care nu se vor retrage de cît după o oară de la deșartarea salei, asemenea la fiește care reprezentație din partea guvernului se vor rîndui slujbași de poliție trebuitori spre a privighea la buna orînduială, și eesecutarea regulilor statornicite.

XVII. D-lui Delmarv, în toată vremea contractului avînd privilegiul exclusiv a tot felul de reprezentații afara numai de aceia a teatrului național — de care sau desfacut — i se pastrează acest privilegiu atît cînd d-lui va vroi să adaogă la opera Italiană, vre un alt-fel de spectacol, cît și cînd guvernul va vroi se substituieze ori ce altfel de spectacol în locul operei Italiene, aceasta să o facă prin înțelegere cu D-lui Delmarv.

XVIII. În cas cînd d-lui Delmarv s-ar abate de la condițiile acestui Contract, cînd personalul operei și principalele accesorii nu vor fi potrivite cu îndatoririle sale, și nu vor răspunde la așteptarea autorității și a publicului, cînd aceste abateri dovedite nu vor căpata o îndreptare îndestulătoare, prin aceasta guvernul va avea dreptate a desființa Contractul de față, fără ca d-lui Delmarv se poată face vre o pretenție sau să se poată ajuta de protecția de care atîrnă, în pricinele atingătoare de îndatorirea sa cu autoritatea locală.

XIX. Toate puncturile de mai înainte ce vor fi contrare cu dispozițiile Contractului de față rămân desființate.

XX. Făcîndu-se două asemenea contracte vor fi lucrătoare de la 1 Mai a anului 1854 și pînă la 1 Mai a anului 1860.

În ceia ce privește Teatrul Moldovenesc ce rămăsese fără Director, Postelnicul Vasile Alexandri adresă Domnitorului Ghika o suplică cu data de 20 Noembrie 1854, prin care cere să i se acorde lui Direcția, precum și o subvenție de 600 galbeni pe an, arătînd și modul cum înțelege el a conduce Teatrul.

Acea suplică este în cuprinderea următoare :

Prea Înălțale Doamnă !

„Pe lângă numeroasele reforme întreprinse în Moldova sub Domnia Înălțimei Voastre și pe lângă instituțiile care au mai cu deosebit nevoie de sprijinul Ocârmuirii, Teatrul Românesc merita toată încurajarea, atât ca instituție națională, cât și mai ales ca școală morală, merita de a contribui la țelul Înălțimei Voastre.

„Menirea sa este de a lovi în relele obiceiuri care fac pată în societate și de a pune în ivală faptele strălucite a Istoriei patriei și simțirile cele mai nobile a omenirii. El este chemat totodata a fi un mijloc sigur de disvoltare a literaturii și de prefăcere a năravurilor : de și însă asemenea menire folositoare au meritat de a fi încurajată. Teatrul Românesc au avut a se lupta chiar de la înființarea lui cu tot soiul de gîntați și de împotriviri care au adus mari piedeci propășirii sale.

„Atîrnarea lui de Teatrul străin, la care au fost supus de cătră stăpînirea trecută, lipsa de o subvenție potrivită trebuințelor sale, prigonirile neîncetate a unei censuri aspre și nepăsarea deosăbitor direcții ce l-au speculat, au avut pînă acum o fatală învinuire asupra lui și l-au adus în starea unei păpușării, departîndu-l de calea adevărată a

artei dramatice. Cu toate aceste Teatrul românesc s'au făcut pentru public o trebuință atât de neapărată în cât lipsa sa este simțită de toți și mai cu seamă de acei care înțeleg puternica înrăurire a Teatrului asupra societății. În privire deci a dorinței obștești și a netagăduitelor foloase ce ar putea produce această instituție națională pe calea reformelor morale în care Înălțimea Voastră dorește ca să intre Moldova, subiscălitul ca unul ce au lucrat neconținut atât la înființarea Teatrului românesc cât și la întemeierea lui pe principii de naționalitate, plecat roagă pe Înălțimea Voastră ca să bine voiți a-i încredința Direcția acestui Teatru pe termeni de zece ani, hotărând tot odată și o subvenție anuală de 600 galbeni după pilda Teatrului străin.

„Sub iscălitul, dorit de a lua parte la lucrarea binelui obștesc, va contribua prin toate putințele sale la dizvoltarea acestei instituții naționale ca una ce în toate țările civilizate este puternic sprijinită de către ocârmuiri și a cărie înflorire au fost pretutindene unul din cele mai frumoase titluri de glorie a stăpânitorilor“.

Asupra acestei cereri Grigorie Ghika Vodă puse următoarea rezoluție :

„Sfatul nostru extraordinar va lua în considerație propunerea de față, pe care o găsim foarte rezonabilă, și va încheia hotărârea sa“.

Față cu cele de mai sus, Sfatul Administrativ fiind de opinie a se admite cerirea, Ocârmuirea încheia la 15 Dec. 1854, un contract a parte cu Vasile Alecsandri în condițiile ce urmează.

Iată acel contract :

1), Guvernul au dat privilegiul Ds. Post. Vasile Alecsandri pentru Teatrul Național pe vreme de zece ani începători de la anul 1854 pînă la anul 1864 și în privirea progresului ei guvernul privește de la stăruință și buna vroință a Ds. Post., pentru acest teatru, Guvernul pentru mai multă înlesnire, hota-

raști a i se da o suvenție de 600 galb. pe an din Visterie.

2). Cenzură scriirilor ce vor ave a se prezenta, Guvernul o lasă în răspunderea ds., în privirea garanției morale ei înfățișază persoana ds.

3). D-lui Post. să îndatorește a alcătui o trupă de actori pre cit prin putință mai bună și a da bucațile cele mai alese, spre mulțamirea publicului.

4). Numărul reprezentațiilor în fie care sezon, vor fi potrivite cu progresul Teatrului.

5). Reprezentațiile vor ave loc, în ori cari local va găsi de cuviință direcția, să înțelegi însă că acel local să aibă condițiile de încăperi și mulțumirea pentru public.

6). Prețul abonamenturilor și a intrărilor vor fi întocmai după alăturatul tarif aubacris de d-sa Post. Alexandri.

7). La sfârșitul privilegiului d. Post. este datori a lasa în folosul instituții Teatrului Național toate mașinile și decorurile de cari să va servi în periodul acestui privilegiu, fără a pretinde vre o despăgubire. Pentru înlesnirea însă a d-s., i se vor da toati decorurile și costumile cari au sârvat mai înainte la teatrurile franțuzasc și Romănesc, și cari direcția teatrului streine, în a căruia dispoziții să găsesc acum, esti îndatorită prin articol 9, din contractul ei, a le da. Acele costumeuri și decoruri vor rămine în proprietatea Teatrului.

8). Direcția nouă va ave voie a da reprezentații Romănești ori unde va voi în cuprinsul Principatului, în ori ei timpu, și numai ea va avea dritul a învoi ori, cui va găsi de cuviință antrepriza acelor reprezentații.

9). Nu este invoitu ds. a treci dritul acesta catra altă față fără a da de știre Guvernului, și fără a urma invoire anume pentru aceasta.

10). Incălzirea și luminaria teatrului fiind în îngrijirea ds. Post., Guvernul înțelegi să fie mulțamitoare precum să ceri.

11). Subvenția anuală de 600 galb., să va numără în primirea Direcții la începutul fiecăruia se-

zon teatral, adică cu 30 zile înaintea deschiderii Teatrului pentru înlesnirea cheltuelilor ei.

Iată dăm aici și prețurile abonamentului Teatrului Național fixat de V. Alexandri :

	Galb.	Lei
Loja de rang. întâiu. Pentru 30 reprezentații	50	—
Benoarele	40	—
Loja de rangul al 3-lea	30	—
În stal	13	—
În foteliul obicinuit	8	—

Prețurile pentru o singură reprezentație :

O loja de rangul I-iiu.	2	—
O benoară	1½	—
O loja de rangul al III-lea	1	—
În stal	12	—
În foteliul obicinuit	10	—

Parterul va avea 2 sorocoveți și Galeria un sorocovăț de persoană.

Vasile Alecsandri ¹⁾

* * *

OPERA ITALIANA

Trupa italiană a jucat în această stagiune cele mai multe din operele cunoscute ieșenilor din stagiunile precedente, cu artiștii de asemenea în cea mai mare parte cunoscuți.

Între principalele reprezentații ce s'au dat în această stagiune, găsim că Mercuri în 27 Octombrie 1854, s'a jucat opera *Ernani*, la care a asistat și *Der-viş Paşa*, comisar Imperial al Maiestaței Sale Sultanului în Principate, iar publicul numeros ce a asistat la această reprezentație, „s'au urât cu vii aclamații“. (*Gazeta de Moldavia*, No. 85, din 28 Octombrie 1854).

La 26 Ianuarie 1855, ajunul zilei onomastice a „Prea Înaltului Dnămnitor Grigore A. Ghica, Administrația Teatrului a dat o brăntă reprezentație a operei *Il Trovatore* de Verdi propășită de un *Imn*, ce

1). Dosarul No. 212, Tr. 1792, opis, I, a Prefecturii Poliției aflat la Arhiva statului din Iași.

s'au executat de toată trupa italiană și urat cu respectuoase și entusiastice manifestații a publicului". (*Gazeta de Moldavia*, No. 8, din 27 Ianuar 1855).

În 31 Ianuarie 1855, Direcția Teatrului a dat o reprezentație în folosul *saracilor nepulincioși*. „Inștiințarea acestui act de binefacere au întrunit la Teatru un numeros public, și actorii au rivalizat cu talent și zel în astă reprezentație. Credem că venitul seara va fi în analoghie cu sentimentul de binefacere, de care pururea s'au înșuflețit societatea noastră". (*Gazeta de Moldavia*, No. 10, din 3 Februarie 1855).

În afară de aceste reprezentații s'au mai jucat în această stagiune mai multe alte piese, atât opere italiene cât și piese din repertoriul național.

CAP. XI.

STAGIUNEA 1855 — 1856

Vasile Alecsandri trece direcția Teatrului lui Dimitrie Cracti și Neculai Luchian. — Instalarea unui Comitet teatral. — Ofisul lui Grigore Ghica Vodă. — Imnul pentru Deschiderea Stagiunei. — Personalul artiștilor români din această stagiune. — Piese ce s'au reprezentat atât originale cât și traduceri. — Aprecieri critice despre executarea pieselor naționale. — Reprezentația dată în onoarea zilei onomastice a Domnitorului. — Glorificarea Desrobirii Țiganilor și entuziasmul publicului cu acest prilej. — Benefisiurile actorilor moldoveni. — Opera italiană sub direcția lui Victor Delmary. — Reprezentația dată de trupa națională în folosul inundaților din Franța și mulțumirea ce le-a adus actorilor români Consulul Francez Victor Place.

Noul Director al Teatrului Național Vasile Alecsandri, care avea cea mai mare dorință de a vedea Teatrul Național progresând, fiind un element puternic de cultură națională, văzând greutățile ce are de întâmpinat pentru conducerea teatrului mai departe și față de condițiunile prevăzute în contractul încheiat cu Ocârmuirea în Decembrie 1854, și despre care s'a vorbit în stagiunea precedentă înainte încă de deschiderea acestei stagiuni, roagă prin suplica sa din 8 Iulie 1855 pe Sfatul Administrativ ca în locul său de Director să bine-voiască a încredința Direcția teatrului național, Spatarului Dimitrie Cracti și actorului Neculai Luchian.

Iată acea suplică :

Cătră Onorat sfat administrativ

„Deosebite împregiurări atât caznice cât și altele, împotrivindu-se dorinței mele de a mă ocupa în anii aceștii cu Direcția Teatrului Național pe care Înălți-

mea sa au bine voit a mi-o încredința pe termen de zece ani, începători din earna anului trecut 1854, rog pe onoratul sfat Administrativ să binevoiască a primi în locul meu ca Director a teatrului național pe vreme de 4 ani adică până la sfârșitul timpului teatral al anului 1859 pe d-lor: Spatar Dimitrache Crahti și Luchian, care au toate însușirile trebuitoare pentru buna ispravă a Direcției și care sunt încredințat că subț privigherea mea vor pune ștena națională pe o cale de înflorire, potrivit dorinței Înălțimei Sale și așteptării publicului“.

8 Iulie 1855, Iași

V. Alecsandri

Pe acea suplică s'a pus următoarea rezoluție :

„Sfatul luind în considerație cele cuprinse în aceasta, încuviințează dispoziția făcută de d-lui Postelnic Alecsandri, nerămăind în îndoială că după interesul ce d-lui purure au dovedit că are pentru propășirea culturii naționale, teatrul românesc va înflori după povățuirile ce ar fi date de d-lui, fețelor arătate.

„Cu aceste însă că țenzura va rămîne în răspunderea d. Post. Alecsandri și în neștiința d. se va însărcina cu țenzura pe d. Aga Alecu Fotino“.

C. Ghicu

Cu toate că Ocărmuirea admisesese retragerea lui Vasile Alexandri din direcția teatrului național, cu condițiune însă, ca el să controleze și să cenzureze piesele ce erau a se reprezenta, totuși aceasta de multe ori nu se făcea, așa că se jucau piese ce erau lipsite cu totul de ori-ce valoare literară sau morală, și prin aceasta succesul moral al trupei naționale în stagiunea precedentă, nu fu îmbucurător; atât pentru public în genere, cât și pentru Ocărmuire care pentru a se înlătura cele petrecute, s'a văzut nevoită a institui un *comitet teatral*, care se controleze toate piesele ce urmau a se reprezenta.

Acest comitet era compus din *Postelnicul Costache Negruzzi, Vornicul Al. Donici și Postelnicul Gheorghe Asaki.*

* *

Iată aici reproducem ofisul Domnesc din 19 Decembrie 1855, prin care Grigore Al. Ghica Voevod, poroncește a se institui Comitetul despre care este vorba :

Noi Grigore A. Ghica Voevod

cu mila lui Dumnezeu

Domn Țerei Moldovei

Consiliului Administrativ extra-ordinar

„În privire că arta dramatică nu are numai de obiect desfătarea publicului, ce că misiia sa cea mai nobilă și mai importantă este de a îndrepta moravurile și de a deschide calea dezvoltării literaturii naționale; în privire că acest ram al literaturii noastre, în starea în care se găsește astăzi, nu răspunde decât foarte slab misiei la care ea este chemată. În îngrijire ce noi de a purure am avut de a favoriza propășirea tuturor instituțiilor și de a le opri în încercările ce ar face de a se depărta de la adevărata întire spre care sunt menite. Socotim de neapărată nevoie să se pue grabnic o stavilă nepotrivitei tendenți ce observăm astăzi în literatura dramatică și spre acest sfârșit găsim de cuviința a se institua de îndată un comitet a căruie misie va fi controlare piesălor destinate reprezentației atât în privirea moralei publice, a hotarelor în care trebui a să restrânge critica, cât și a mijloacelor prin care s'ar putea agiuta dezvoltarea gustului public.

„Chemăm dară luare aminte a Consiliului Nostru asupra acestei chestii de mare emportență socială și literară și îi punem însărcinare de a decreta formarea unui asemenea Comitet care va trebui a fi compus de trei mădulări ce să vor alege dintre persoanele literate din țară.

„Acestui Comitet să vor supune de către Direcția Teatrului Național toate piesăle destinate a să reprezenta și el le va lua în cercetare. Acele ce nu vor înfățișa condițiile de moralitate și de gust dramatic le va respinge, iară pe acele ce le va găsi acceptabile, le va învoi cu corecțiile ce ar sosi de trebuință a să face“.

No. 50
1855 In 19 Dechembre

In urma acestui Ofis, Consiliul Administrativ al Moldovei, înaintează Domnitorului următoarea Anaforă :

Prea Înălțate Doamne

Consiliul Administrativ extra-ordinar, priimind Înaltul Vostru Ofis cu No. 50, atingător de instituire unui comitet, a cărui misie să fie controlarea pieselor românești destinate reprezentației, atât în privire moralei publice, a hotarelor în care trebuie a se restrânge critica, cât și a mijloacelor prin oare s'ar putea agiuta dezvălirea gustului public, Consiliul la chibzuirea urmată pentru alcătuirea comitetului poruncit, au făcut a sa alegie în persoanele d-lor sale Post. C. Negruți, Vornic A. Donici și Post. G. Asache, carii întrunindu-să să aiba a să ocupa cu cenzurarea pieselor teatrale după mărginirea stipulată în nomeratul Ofis.

Pentru care cu respect referează Înălțimei Voastre spre definitiva hotărâre.

No. 4473
1855 Dechembre 29 zile 1)

Membrii Consiliului Administrației
a
Înălțimei Voastre

Plecate slugi

Iscăliți : *Catargi, Gane, P. Macrogheni, C. Ghica-
DD. A. Fotino*

Noua Direcție înainte de deschiderea stagiunii, face cunoscut publicului prin foi răzlețe, că Vasile Alexandri a trecut Direcția Teatrului Național, Spatarului Dimitrie Cracti și actorului Neculai Luchian pe termen de 4 ani, și că reprezentațiile se vor da

1) Aceste două acte se află în dosarul Secretariatului de Stat. No. 3905 ce se află în Arhiva Statului din Iași.

În *Teatrul vechiu* care s'a restaurat cu desăvîrșire. Tot pe acele foi se arată și piesele ce se vor juca în cursul stagiunii precum și prețul locurilor în abonament și cu sara, după cum se arată aici ;

REPERTORIUL

Pieselor ce au a se da în abonament, afară de benefisuri. pre-
• cum și de cele de mai alese din Repertoriul cunoscut:

<i>Gherghina de la Odobești</i>	<i>Căsătoria în trei</i>	<i>vodevil</i>
<i>vodevil național</i>	<i>Trei bacali</i>	„
<i>Smărândița fata Jitarului</i>	<i>Actorul și fiica sa</i>	„
<i>Crai nou</i> <i>Op retă</i>	<i>Dracul în patru peri</i>	„
<i>Jijilianul</i> <i>Vodevil</i>	<i>Lora</i>	„
<i>O via de păr</i> „	<i>Lizeta</i>	„
<i>Femeia ce mușcă</i> „	<i>Lucrătorul din Paris.</i>	<i>Dramă</i>
<i>O femeie în rutină</i> „	<i>Etgard și d'idac 1 tui.</i>	<i>Vodevil</i>
<i>Drac de femei, dihania de bărbat</i>	<i>Orbul și toiagul</i>	„
<i>Vodevil</i>	<i>Văduvii</i>	„
<i>Profesoral de magnetism</i>	<i>Flaimuc</i>	„
<i>Halat de mine</i> „	<i>O slujbă lui Blanșar</i>	„
<i>Pus în cofă</i> „	<i>Mi-am mâncat prietenul</i>	„
<i>Trei Gălățuși</i> „	<i>Advocat de nevoie</i>	„
<i>Se cere un guvernor</i> „	<i>Clopoțelul de noapte</i>	„
<i>Recruitul</i> „	<i>D-nul Țișnilă</i>	„
<i>Ești fată mă rog.</i> „	<i>Prima Dona</i>	„

Prețul abonamentului pentru 25 reprezentații :

Loja Rangul I, 45 galbeni, Benuar 40 galbeni. Rangul II, 20 galbeni, Stal 7 galbeni.

Prețurile cu sara : Loja Rang. I. 2 galbeni, Benuar, 1 galbeni. Loja Rangul II. 1 galben, Stal 12 lei, Parter 5 lei, Galeria un sorocovăț.

*
* *

Deschiderea acestei stagiuni s'a făcut în teatrul vechiu, *Teatru de varietăți*, în ziua de 18 Decembrie 1855. când cu acel prilej se cântă un *Imn*, compus anume pentru această deschidere. pe care-l găsim în *Calendar pentru Români*, pe anul vișect 1856, tipărit în Iași în „Institutul Albinei“, *Imn* pe care-l dăm în întregime aici :

*Amn la ocazia redeschiderei Teatrului național în Iași
 la 18 Decembrie 1855.*

Lupta arde'n Orient,
Și Titanii ¹⁾ cu iuțală,

Tună pân la firmament,
Dar în Moldova în Românie
De D-zeu umbrită, un pacinic hor
Va să răsunе cânt d'armonie
Că-i se deschide un viitor!

Vie muzele dorite
Să ne 'nvețe a cânta,
Și cu flori de noi urzite
Să putem încununa
Pe dulce Patrie, în Românie,
De D-zeu. umbrită, al nostru hor
Va să răsunе cânt d'armonie
Că-i se deschide un viitor!

A.

* * *

În cursul acestei stagiuni afară de Directorul Luchian și soția sa Gabriela mai erau: actorii mai principali cari compuneau trupa locală, *Teodor Teodori, Costachi Bălănescu, Neculai Teodoru, Alexandrescu, Alceu Gheorghiu, Ștefănachii Idieriu, Frim* și alții; iar dintre fenei: *Merișasca, Sevastița, Maria Neculau, Elena Negroni* etc.

Regisorul Teatrului moldovenesc era francezul *Galineau* priceput în ale teatrului, capelmaistru orchestrei *Adolf Flechtenmacher*, talentatul violonist compozitor, iar mașinist *Lecompt*.

Între piesele ce s'au jucat mai cu succes în această stagiune, găsim următoarele: *Smărăndița fata Pândarului*, comedie cu cântece în 3 acte, de I. Dimitrescu. *Femeia cu doi barbași*, comedie vodevil,

1) *Titanii*, Urieși giganți după Mitologie erau șase fii a lui Uranus. Tăra (pământul) plângându-să de cruzimea soțului ei, carele închidea în tunicul lui Tartar (iad) pe toți fii ce-i născu, au întăritat pe Titanii a se rebela, din asta au urmat în Orient faimosul rezel de zece ani. Lupta era ndoelnică până când Joe au trimes spre agiutor pe Centimani (urieiii cu 100 mâni) prin a cărora putere Titanii fură învinși și acufundați în Tartar.

Se știe că Mitologia cuprinde adevăruri trecute, dar asta de fută poate și cele de astăzi, pentru că între Titanii Mitologiei figurează unul cu nume Okeanos. care s'ar potrive cu Anglia, altul Iverios, ascutul, cu Rosiea, etc.

tradusă de N. Luchian, *Jijianul*, vodevil prelucrat de N. Luchian, *Cei șapte fii a Sarei*, melodramă, tradusă din franțuzește, *Recrutul*, vodevil într'un act, localizat, *Clopoșelul de noapte*, piesă tradusă de Porfiriu, *Gherghina de la Odobești*, comedie, *Inturnarea Plăeșului*, idilă într'un act de Gh. Asaki, *Sora lui Jocris*, vodevil într'un act, tradusă de N. Luchian, *Țiganii*, idilă într'un act, de Gh. Asaki, *Fiul Bravu-*

Constantin Bălănescu

lui, comedie tradusă, *Vicomtele Garofă*, farsă într'un act, *Minunică băet de lut*, comedie tradusă, *Odaia cu două paturi*, vodevil într'un act, prelucrat de I. Porfiriu, *Baba Hârca*, operetă în 2 acte de M. Millo, *Petru Rares*, dramă în trei acte de Gh. Asaki, *Indiana și Charlemagne*, vodevil într'un act, tradus din franțuzește, *Mila lui Dumnezeu*, dramă în 6 acte, tradusă din franțuzește, *Străchini verzi*, comedie într'un act, *Trâmbița*, comedie asemenea într'un act, ambele traduse de N. Luchian, *Ștregarul din Paris*, co-

medie în trei acte, tradus din frațuzește, *Pur în co-fă, Femeia în pulină și Morariul*, trei comedii în câte un act, etc.

Asupra chipului cum au urmat reprezentațiile teatrale în această stagiune și părerea publicului și a presei locale despre silințele ce-și dădea atât Direcția Teatrului cât și actorii ce făceau parte din trupă, vom reproduce aici mai multe părți din dă-rile de samă ce s'au tipărit în foaia *Gazeta de Mol-davia* din acel an.

Așa găsim, că în *Hronica Teatrală* din No. 1, de la 2 Ianuarie 1856, un critic anonim ce semnează *Aliquis de Omnibus*, se exprimă ast-feliu :

„Anul 1856 au sunat ! și nici o trâmbiță în pie-sa Română nu se auzi, nici o pană cât de neeser-citata, au scârțit macar două cuvinte pentru Teatru ; se înțelege că voiu a vorbi de cel Român. Am vă-zut și al 4-le abonamemt jucat, și până acum vechea *cronică a Albinei* au făcut si ea. Din ce cauză ? Din multe, greu de înșirat și din care, una, ce-i dreptul, au fost așteptarea inițiativei de la confrății noștrii, lucru ce ni-au impus steala de a serie și datoria să așteptăm proverbu, „la lucru cunoști ce are să fie“. Ei bine ! acum după ce și noi împreună cu publicul am petrecut 4 serate, cu osebite emoții, suvenire și nevoe de a ni reveni resuflarea ; acumă după ce ni-am încredințat, că pasule făcut în Teatru Român, că după ori ce împrejurare, și în privire cătră ori ce antagonism, — pentru că astfeliu e de la natură și n'am pute crede să nū aibă el pe a lui — vedem că merge înainte ; ar fi o nedreptate strigătoare la cer să nu vorbim când merită — după ce am vorbit în anii trecuți și să păzim tăcere. Datoria noastră dar e să apucăm earași pana în mână, cu ori ce risc, și să scriem de Teatru Românesc, regenerat și re-parat în totul, și că astfeliu, fie cine înțalege că vom ave multe de dzis.

„Mai întâi însă, e cu dreptul și fără de nici o temere să depunem aice adânca-ni mulțămire ce se convine Guvernului, carile, în adevăr au ajutat Teatrul Român, înlesnindu-l a face pe încetul și cu siguranție pașii săi de copilărie..“.

„S'a jucat apoi piesa *Smărăndița fata Pândarului* de I. Dimitrescu, iar actorii ce au contribuit mult la succesul acestei piese au fost, d-nii: *Luchian, Teodorini, Bălănescu, Alexandrescu, Gheorghiu, Stefanachi și Prim...*

„Am văzut după aceasta pe *Gherghina de la Odobești*. Am răs la a doua reprezentație a *Recrutului* de D. Luchian—Luchian și recrut? Și am admirat în adevăr silința, ce tânărul Teodorini ș'au dat în *Clopoțelul de noapte*, piesa tradusă de D-l T. Porfiriu, carile au avut destul succes.

„Ni-am reînnoit aceleași plăceri și râsete în vodevilul tradus de D-l Luchian *Femea cu doi barbați*, și în fine Joi la 29 Decembrie am asistat și la reprezentarea melodramei *Lara*, tradusă de D-l A. Obregea, și *Jijianu*, vodevil prelucrat de D-l Luchian.

„Dacă o dramă au putut la noi fi bine primită, odată mai ales cu jucarea unui vodevil, dacă alegerea ei au fost nimerită pentru scenă, apoi, cu dreptul e să facem partea ce se cuvine d-nei Luchian, care după o îndelungă trecere de timp ș'au pus toată silința a juca rolul d'întâi din piesa dramatică și au cules aplauzele meritate.

„Apoi, cu mâna la gură spre a ne ține râsul, vom scrie și de *Jijianu*. Inchipuească-și cineva pe un soldat.—ba mai bine pe Luchian, carile este cunoscut—transformat în dadacă și încungiuat de o multume de copii, ce țipau la el din toate părțile; facă-și o idee după asta de neconținutele farse ce li-au jucat, înșălând pe boer, în locul Măriuca și apoi ni spue ce râsate au trebuit să urmeze? Apro-po de Măriuca.

„Când eșam de la Teatru, un soldat de santinele zicea mergând către un altul—da de Măriuca ce mai zici? Din parteni vom dzice atâta-i a fi serioasă și desperată în dramă și a fi tot-odată, veselă, glumeată și întărtătoare în comedie, a juca după un rol de întâea amorează, îndată un rol de subretă, socot că nu e ceva ușor, și aista e răspunsul meu la întrebarea publică și complimentul către d-na Gabriela Luchian.

„D-na Merişasca, în rolul Zineai au fost cât se poate de bine, şi-i dorim să ni repeteze tot ast-feliu de roluri. Luchian au făcut pe soldatul de care am vorbit, într'un chip minunat, şi a avut de agiutor pe d-l Bălănescu, carile în rolul spiţerului în ade-văr au îndoit răsul, şi pe d-l Teodorini în rolul bă-trânului boer...”

Smaranda Merişescu

În sara de 24 spre 25 Ianuarie 1856, trupa actorilor teatrului naţional dădu o reprezentatie extraordinară, cu prilejul zilei onomastice a Domnitorului ţării Moldovei, Grigore Ghica Vodă. În acea reprezentatie s'a jucat piesele : *Sora lui Jocris*, comedie tradusă din franţuzeşte de Neculai Luchian, *Sijianul cu Măriuca*, comedie originală într'un act, şi o idilă dramatica improvizată pentru acea ocaziune de Aga Gheorghe Asaki, intitulată *Țigani* ¹⁾, în care se introduse mai

1). Acest idil cu cântece „*Țigani*”, a fost tipărit în Iași, la anul 1856, în „Tipografia Institutului Albina”, cu o prefață în următoarea cuprindere: „Slăvia Țigănilor, introdusă în Moldova la o epohă, pe când mai mult puterea de cât dreptatea era legea stăului, s'au tolerat îndelung ca una ce era întrelăsată cu interesele societății. Des-

multe coruri și cântece naționale, precum și vestitul cor al țiganilor din opera *Il Trovatore*, executat în limba românească de întreaga trupă națională. Reprezentația se începu prin un *Imn*, în onoarea Domnitorului, cântat de asemenea de toată trupa care electriza pe toți privitorii.

Acel imn se află publicat în *Gazeta de Moldavia* No. 8 din 26 Ianuarie 1856, pe care-l dăm aici :

I M N U L

Moldo-românilor pentru 25 Ianuar 1856

Zioa onomastică a Prea

Înălțatului Domn Grigorie A, Ghica V.V.

Doamne așară pământul
A Romântului popor
Și întinde haruți sântul
Pre *Grigorie* Domnitor.

Moldova iară sub a sa lege
ce din vechime au moștenit,
Urită 'n El să poată culege
Pre calea păcei traiu fericit

Direptatea cu lumină,
Frica pătră Dumnezeu,
Cu unirea cea deplină
Cungiure pe tronul Seu.

Precum strămoșii's icoana vie
De fapte bune, ce-au plinit
Așa a noastră virtute fie
La strănepoți titlu de'n mândrit!

Fiind că prin timpul acela s'a săvârșit marele act

ființarea acestui abuz anti-creștin, treptat pregătită, astăzi s'au conectat după ordinul I. S. Grigorie A. Ghica Voevod. Prin asta, patria s'au arătat demaă a intra în familia civilizatei Europe. Toți filantropii nu numai că au salutat cu eutuziasm astă măsură, ci fiecare s'au grăbit a depune pe altul patriei, un tribut de recunoștință și de prospera materială. Pentru a da ocazie la o publică manifestare a acelor nobile sentimente și a recunoștinței emancipaților, s'au improvisat idolul de față, după caracterul etnic a Țiganilor și după modelul comic ce ni-au lasat între alte scrieri anticul Teocrit.

Reprezentarea arată a acestei mici compuneri, fiecare dată s'au încuviințat prin aplauze unanime, care nu se pot atribui decât la sentimente de propriul triumf ce societatea serbează prin ist mare act de filantropie.

Spre a împărtăși și pe doritori, carii n'au avut ocazie a asista la astă reprezentare, s'au pus sub țioar ist mic product, a căruia vânzare „Institutul Albinei” îl va prospera pentru o facere de bine.

Iași, Fevruarie 1856.

al dezrobirii țiganilor, de către Vodă Grigore Ghica, piesa compusă de Asaki, cuprindea deosebite aluzii la această faptă umană, și contribui foarte mult a entuziasma publicul privitor. Credem dar nimerit a reproduce aici mai multe aprecieri ce le găsim scrise în No. 8, din 26 Ianuarie 1856, a *Gazelei de Moldavia* într-u cât aceste aprecieri conțin expresia sentimentului publicului ieșan și entuziasmul cu care a fost primit acest fapt mareț.

Iată rândurile despre care vorbim, precum și descrierea întregului subiect al piesei ocazionale a lui Gh. Asaki :

„... Ear când cortina s'au ridicat și ni se înfațoșară șatrile întinse cu grupele de țigani, când corul actului al 2-le din *Il Trovatore* se ezeacă cu toată deplinătatea în limba Română, sporit încă prin acesorii și costume ; atunci se începu o altă senzație ; căci, asta era piesa de ocazie : *Țiganii*, a căreia autor, nu ni se spune pe afiș, însă se recunoscă îndată de public, după gustul său, stil și deprinderea. Ear, alegerea și deslegarea nimerită a întregii țesute în pastorala „Țiganii“ este următoarea : Un Țigăn bătrân, făurar de meserie, (D-l Gheorghiu) avea două fete gemene, din care una frumoasă în toată regularitatea clasică a acelei neam ce se întâmpină une ori ; ear o altă așa de slută, după cum adese li putem vede. Legat prin jurământ de reposata femeea lui a nu le mărita, decât într'o zi : bietul bătrân nu știe ce va face să îplinească poronca boierului proprietar, carile, prin vataș (D-l Idieru) îi hotărâse să-și mărite pe Anghelina (d-na Luchian), fata cea frumoasă, după un Givrilă (d-l Frimu), slăt, buzat și încă — chior — dar fiu de giude ! Nenorocirea lui e încă cu atâta mai mare, cu cât Anghelina iubea și era iubită de un june păstor Cimbru. (d-l Teodc-rini), carile surprins de vataș păzindu-și iubită în loc de turma de oi, mângâind-o și îndemnând-o a nu merge după urâtul de Givrilă, se vede nevoită a fugi de îngroziri și a se hotări să facă ce-i va veni în gând, ear, bieata fată, după ce în zadar se împotrivesc la toate sfaturile, rostirile, măgulirile și vor-

bele dulci ale vatavului, carile își pune toată puterea ce o avea, spre a o îndupleca să iee pe ficiorul giudelui, după ce ea hotărăște în fața, că-i afurisită de muma-sa și legată a nu se mărita înaintea soră-sa; după ce cu ochi, lăcramați îl roagă să o creadă că la țigani, fiii încă mai ascultă de părinții lor, se hotărăște în fine să facă cum făcu vară sa căreia nu se învoi a se mărita cu un Român, și să se inee în Prut.

„Nunta însă, chibzuită de vataful interesat în asta, o apucă pe loc și nenorocita e gata după cum declară însuși vataful, să-și pue grumazii sub jug, caci: însoțirea sa după Condica țivilă Cap. II, fila 22. § 154, este hotărâtă de nelegiuită cu un român, carile este slobod, însă, nu slobod ca să se și însoare cu cine va vroi! Copila geme, cum au gemut mii, de atâte secole, ea e gata să adaogă un blestem mai mult asupra familiilor de stăpâni, însă, cerul și-au întors privirea astă dată și când după investitura judeului Givrilă, cu toate sămnile lui de bulubașă, vataful strigă la ceata țiganilor, că: negru cu alb nu-i tot una, de-odată Cimbru, baetul soldătit de amor, aduce extazul în public strigând: că de astăzi înainte albul și negrul e tot una! când privilegetul, în sunetul dobei, cetea ofisul, prin care țiganii se desrobesc, strigătele ura! să traiască Domnitorul! nu se mai înțeleg de unde vin. Sentimentul de pe scenă se strămută în tot teatru și atunci în adevăr avurăm mărturia fără excepție, că binele făcut, în inima Românului este prețuit, și că încuviințarea generală a publicului de odată și în toată puterea ei, e glasul adevărat a recunoștinței ce-și depune tributul către acii meniți de Providenție, a fi mângâierea neamului omiresc, prin ne'ncetata voință să facă tot ce se crede bine! Dar, când în urmă fiul boerului proprietar veni să întărească cele cetite, și să desamăgească pe vataful, ce nu credea în căderea privilegiilor pentru robie; când el declară renunțierea părintelui său, la dritul desdaunării pentru țigani: atuncea se porni un nou șir de *Ura! Domnitorul-Ura! Boerii!* reprodus cu litere pe 4 bandiere pur-

tate de țigani; *Ura!* ce se indoi la răspunsul boerului către judele Givrilă, asupra întrebărei, ce va face cu mantaua roșie și cu biciul, menite fiind de a sta de acum, numai de dovadă, că Moldo-Românul, prin dreptate, au rescumpărat un viitor fericit! ~~Și apoi când~~ Păstorul *Cimbru*. își spuse istoria pentru care s'au inseris la oaste, când zisă cumcă el voește să facă ca străbunii săi, carii în pace pășteau oi, iar în războiu să luptau pentru țară, ș'au mai adaos:

Amu umblă vorba 'n țeară,
Că în astă primăvară
Vom mâna turme 'n Bugeac,
Cu-Anghelina mea în brață,
Cu un bucium, cu-o săneată
Să trec Prutul să trec Bicul
Să fiu tot în țara mea!

Atunce, aplausele, detunările culese de toată trupa, pe care o gratulăm în astă sară, nu conținiră, ba încă se indoiră în cursul jocului *Tarantelei* executate odată cu cuvintele *horci*, de două ori repetate în mezul de *Ura!*

Intre a țerei zile sfinte
Azi e nuoul Anu,
Liberu-i-de-amu nainte
Cei ce'au fost Țigan.
Vivat! Cel ce ordonează
Omenirei har,
Vivat. Cel ce prosforează,
Pe al Patriei—Altar!

În cele întâi zile a lunii Februarie acel an, se dadură două reprezentații de beneficiuri, cea întâi pentru *Teodorini* și a doua pentru Capelmaistru *A. Flechtenmacher*. Amândouă aceste reprezentații avură un succes desevărsit, atât prin piesele ce se reprezentară, cât și prin jocul călduros al actorilor, drept care vedem făcându-să o dare de seamă amănunțită semnată cu inițialele A. O. în foaia din acel timp *Gazeta de Moldavia*, No. 12 din 9 Februarie 1856, în care se scrie următoarele:

„După reprezentarea Benefisului D. Teodorini, aşteptat şi privit de un public numeros, un benefis compus din comedia, *Fiul Bravului*, aşa de bine executată de d-na Gabriela Luchian, beneficiantul şi d. Bălănescu; din *Viconte de Garofă*, o farsă încarnată şi o piesă, în care am văzut aşa de potrivit pe fie-care în rolul său şi atât de mult fiindu-să ansamblu în cât, tot aceea ce d. Luchian poate şi vrea să facă în rolul prostului Garofă, rol par excellence, jucat numai de el, prin nimeritul joc de scenă, e presie şi purtare s'au susţinut de Beneficiantul şi d-na Merişasca în rolul Damicelei-Poeta în vârstă, cum şi a conlucrării d-nei Sevastiţa şi au isbit în aşa de mult în plăcerea publică, în cât vechiul Minunica, piesă atât de mult jucată, au trebuit să se muştamească, de astă dată a întărit mai puţin răsete în public, pentru că în adevăr nici'mai avea cum.

„Nu vom tăgădui, că fiecare actor şi-au făcut datoria, că Beneficiantul a fost acelaşi Minunica, d-na Merişasca precum şi în anii trecuţi; că am văzut sprijinire în d-na Sevastiţa şi că d-l Gheorghiu s'au silit pe cât se poate a răspunde la rolul *Ilmiciului Rolomag*. Dar, cauza era alta şi astă cauză deşi cu durere, ni place însă a o aminti! În acea zi, şi în tocmă în acel rol, după o trecere mai de doi ani, publicul şi-au adus aminte că au pierdut ceva, ear durerea de a nu mai vedea pe d. Neculai Teodoru, răpit încă în floarea vârstei sale, au fost pre natural ca să impue un frâu macar momentan la veselia publică, şi să depue prin asta un tribut de apreţuire către umbra aceluia, carile, jărtfindu-şi viaţa pe scenă, în curgere de atâţia ani au fost plăcerea ieşenilor! Pastrându-ni dritul de a ni înturna când-va asupra vieţii sale, trebuie să spunem, că după acest benefis, ce-au deprins publicul să recunoască silinţele actorilor prin înlesnirea sa la Teatru într'un aşa mod, că jidovimea au găsit nouă speculă de a cumpăra şi precupi biletele de Parter şi Galerie, cu 7 şi 14 lei.

„În fine. Sâmbătă în 5 Fevruarie am asistat şi la Benefisul d-lui *Flechtenmacher*, junile nostru artist

și capelmaistru al orchestrei. Pe lângă piesa : *Odaia cu două paturi*, o prelucrare a d-lui Porfiriu, carele sub ascunsul nume de amator, au jucat însuși acea ce au scris și au cules împreună cu d. Balanescu a plausele date, neapărat că benefisul au trebuit să se compue din ?... din *Baba Hârca* ! producerea sa, muzica acea plăcută, care or-cât s'ar învechi piesa, va rămânea tot nouă ! Nu voi dzice nimic mai mult asupra succesului reprezentației, de cât că d-l Luchian, de astă dată și-au jucat cu tot gustul cel d'intăi, vechiul rol al *Bârzului* așa de mult cunoscut de public, că d-na Gabriela mai jucă încă odată pe Viorica, rol înadins scris de d-l Milu pentru d-ei, o cauză neapărată a silinței ce și-au dat, ca prin crearea lui să răspundă la așteptarea autorului. Așa dar, dacă piesa au mers bine, au fost aplaudată și strigată bis ! e neapărat și necontestat că *Baba Hârca*, de care se ține farmecul d-lui Milo, ni-au dovedit toată silința ce și-au dat-o d. Idieriu, ca să susție un așa rol, ajuns să fie ingrat pentru ori-ce actor ; iar cât pentru *Kiosa*, țiganul carile și în anii trecuți au fost jucat de d-l Teodorini după părerea noastră putem dzice că și publicul, că astă dată au fost cu mult mai bine jucat ! În scurt, arătându-ni și mulțămirea ce ne-au produs auzirea pe scenă a unui vers încă tânăr, a domnișoarei *Elena*, soră d-nei Gabriela, în rolul ingerului ce'i se încredințasă ; vom mai adăogi numai, că reprezentația piesei au mers așa de bine, că îmbrătoșarea publicului este așa de mare, în cât nu ne rămâne alta de cât să încunoștiințăm curândă reprezentație a unui benefis, compus din cele mai alese bucăți, și care de trupă se va juca pentru d-l *Gatino* regisor Teatrului Român, și carile deși este Franțez însă, prin toate acestea ce face pentru Teatru, prin silința ce-și dă de a contribui la formarea actorilor Români și a face nimerita punere în scenă a piesilor, ni mărturisește că iubește teatrul nostru, ca cel mai bun și mai înfocat Român, și că prin înina faptă și purtarea sa, e, tot a publicului Român.

Sâmbătă în 17 Martie 1856, cu pilejul unui

concert dat de frații Teodor, Constantin și Mihail Burada în beneficiul profesorilor lor, Paul Hett (profesor de violină și capelmaistru orchestrei teatrului național și francez) și C. Gro (profesor de piano), s'a reprezentat *Orbul și toiagul său*, comedie vodevil într'un act, tradusă din franțuzește de A. Manolî, Actorii ce au jucat au fost: Teodorini, Bălănescu, Idieru, d-na Merișasca și d-la Ionescu. Biletele erau depuse la Luchian, la Teatru. Inceputul la 7 jum. ceasuri *fără sminteală* ¹.

Pe urmă s'a mai jucat între alte reprezentațiuni, benefisurile d-nei Gabriela Luchian, a lui Constantin Bălănescu și o reprezentație la care a luat parte și Teodorini care jucase în iarna aceea în Teatrul din București. A urmat apoi și alte reprezentațiuni cari au durat până în luna lui Aprilie, când stagiunea s'a închis.

* * *

Tot în cursul acestei stagiuni, trupa de operă italiană sub conducerea lui Victor Delmary, a dat un șir de reprezentațiuni atât în abonamente cât și în beneficiuri, compuse mai ales din operele cunoscute publicului ieșan din stagiunile precedente, între care opera lui Verdi *Il Trovatore*, pe care Direcția teatrului italian, a dat-o Vineri în 17 Februarie 1856, în beneficiul *Institutului filantropic de la Galata* de sub patronajul casei sf. Spiridon. (*Gazeta de Moldavia* No. 12 din 9 Februarie 1856).

După închiderea stagiunei, întâmpându-se o inundație ce a bântuit mai multe Departamente din Franța, actorii moldoveni au venit în ajutorul nenorocitelor victime, dând în 22 Iulie 1856 o reprezentație extraordinară, compusă din următoarele bucăți ¹).

Un poet romantic, comedie în versuri de d. Millo, *Soldan viteazu*, cînticel comic de V. Alexandri, muzica de A. Flechtenmacher, *Fantesie* de Baer, cu temă națională (Departate sînt de tine), cu variații și cu acompaniament de orchestră, aranjată și executată pe cla-

1) Afîșul se află în proprietatea autorului.

vir de d-na Cosma Constanța; *Herșcu Boccengiul*, cînticel comic de V. Alexandri, muzica de A. Flechtenmacher. *Doi țărani și cinci cărlani*, vodevil național într'un act de C. Negruzzi. Reprezentația aceasta s'a dat cu concursul a câți-va tineri români și cu oste-neala d-lui Frimu. (*Zimbru* No. 157, 159 din Iulie 1856)

Consulul Francez *Victor Place*, a mulțămît actorilor pentru această faptă caritabilă în termenii următori :

Consulatul Francez
din Iași

D-nelor Flechtenmacher și Nicolau, și d-lor Bosie, Porfiriu, Frimu, Balănescu și Flechtenmacher, artiști dramatici ai teatrului național din Iași :

Doamnelor și Domnilor,

Eri seara avui plăcere de a vă mulțumi din viu graiu și a vă rosti recunoștința me de generoasa inițiativă ce a-ți apucat, contribuind cu talentele voastre la o reprezentațiune dată în folosul nenorociților jertfe de înecări, ce au bătuit mai multe departamente din Franța în Iunie trecut.

Astăzi, cu ocaziunea depunerii de bani ce mi se face prin d-l Frimu, în sumă de 3.972 lei. product al acestei reprezentațiuni, pentru mine este datoria unei adevărate mulțămiri de a vă renoi expresiunea acestor recunoștinți. Eu vă rog dar, Doamnelor și Domnilor, de a primi încredințarea simțimentelor mele celor deosebite ce vă port.

Iași, 23 Iulie 1856.

Consulul Franței : *Victor Place*.

CAP. XII

STAGIUNEA 1856 — 1857

Direcția Spatarului Dimitrie Cracti și a lui Neculai Luchian.—Retragerea lui Dimitrie Cracti.—Continuarea reprezentațiilor moldovenesti.—Prima reprezentație a vodevilului Crai-nou.—Reprezentațiile Operei Italiene.—Trupa de diletanți formată la Galați, sub conducerea lui Luigi Ademollo.—Oprirea de către Ocârmuire de a se continua reprezentațiile acestei trupe.

În capitulele precedente am aratat cum fostul Domnitor al Moldovei Grigorie Ghika Vodă, daduse antrepriza teatrului moldovenesc lui Vasile Alecsandri pe timp de zece ani, și cum după aceea, acesta o trece actorului Neculai Luchian cum și Spatarului Dimitrie Cracti, care în acea vreme era Președintele Eforiei Capitaliei Iași.

În această stagiune însă, amândoi aceștia, Cracti și cu Luchian, ținură astfel direcția Teatrului moldovenesc până la 7 Mai 1856, când, cel întâi, prin o petiție adresată guvernului se hotărî să se retragă dela Direcția Teatrului, care urma să rămâne numai asupra lui Neculai Luchian, cea ce se și făcu.

În timpul acestei stagiuni 1856—1857, cu toate frământările politice prin care trecea țara în acea epocă, reprezentațiile teatrului național urmau regulat, și publicul le frecventa în număr mare. Din dările de samă publicate în Foaia timpului, sala teatrului pareă prea îngustă pentru ca să încapă în ea toți doritorii ce se îndesau să vadă jucându-se piesele teatrale, și mai ales acele cu subiecte naționale. De aici ea vede că Luchian făcea tot ce-i sta prin putință pentru ca teatrul național să progreseze sub direcțiunea sa.

Între alte piese s'au jucat și comediile : *M'nun c'cș băt de lut*, *Petru Rares*, de Gheorghe Asachi, precum și piesa *Crai-nou* de V. Alecsandri, care avu un succes din cele mai strălucite, pentru cântecile și dialogurile patriotice ce cuprindea întrânsa, în care s'a arătat în toată splendoarea sa talentul dramatic al lui Vasile Alecsandri. (*Gazeta de Moldavia* No. 7 din 24 Ianuarie 1857).

OPERA ITALIANA

În ceea ce privește opera italiană, ea și în stațiunile precedente, ea a urmat tot sub direcțiunea lui Victor Delmary, care avea concesiunea de la guvern.

Opera italiană a jucat în cursul întregii stațiuni 1856—1857, o serie de 70 de reprezentațiuni de abonament, afară de beneficiuri, între cari, pe lângă operele ce erau acum cunoscute publicului ieșan, s'au mai jucat și două opere nevăzute încă până atunci în Iași, în această stagiune, și anume : *Maria di Rohan* și *Traviata*.

Față de greutatea ce pe atunci întâmpinau impresarii de a forma chiar pentru Italia, trupe de operă, care să nu lese nimic de dorit sub raportul artistic și muzical, „întru cât talentele nu resar regulat ea florile în fiecare primăvară“, apoi zice *Gazeta de Moldavia* ¹⁾, publicul ieșan trebuia să se mulțamească de alegerea personalului și a repertoriului, făcută de Directorul V. B. Delmary.

Primadone în această stagiune au fost Signora *Gariboldi*, signora *Fortuni*, signora *Fantozzi*, tenorii *Biundi* și *Del Vechi*, baritonul *Silier Buzi*.

Reprezentățiile teatrale atât cele românești cât și cele italienești ce se dădeau în capitala Moldovei, fură o îmboldire și pentru provincie, după cum vedem din faptul că, în acelaș an, o trupă de diletanți din Galați, sub conducerea unui vechi actor *Luigi Ademollo*, dadu acolo mai multe reprezentați-

1), No. 11 din 7 Februarie 1857,

zini în limba românească. Intru cât însă, Vasile Alecsandri, — care trecuse contractul său către Neculai Iuchian și Dimitrie Cracti—avea numai el dreptul de a da reprezentații în cuprinsul Prințipatului conform art. 8 din contract. pe temeiul acestui drept, noii antreprenori făcură o cerire la Ocărmuire, de a se opri pe diletanții din Galați de ași continua reprezentațiile lor.

Ocărmuirea găsind cerirea întemeiată, dădu poronca de a se opri orice reprezentațiuni a trupei de diletanți pusă sub conducerea lui Adunollo. ¹⁾

1), Vezi Dosarul moldovenesc No, 1788 roșu, din 1854, aflat la Arhiva statului din București.

CAP. XIII

STAGIUNEA 1857— 1858

Dirrecția lui Neculai Luchian și principalii actori ai trupei.— Repertoriul trupei moldovenești.— Reprezentația extraordinară dată în onoarea Caimacanului Neculai Conaki Vogoridi.— Trupa de opera italiană sub direcția lui Victor Delmary.— Imbunătățirea decorurilor și rechizitelor teatrale.— Petrecerile din timpul carnavalului.— Teatrul moldovenesc în provincie. la Bacău și la Botoșani.— Suplica boerilor și a neguțătorilor din Botoșani către Ocârmuire, pentru susținerea teatrului lor moldovenesc.

Dirrecția trupei moldovenești ie-aceasta stagiune a avut-o tot actorul Neculai Luchian căruia i se daduse rangul de boer Comis, iar între principalii artiști ce fac parte din trupa sa, găsim, pe : *Teodor Teodorini, Alecsandru Gheorghiu, Constantin Bălăneșcu, Ștefanachi ; d-nele Gabriela Luchian, Smaranda Merișescu, Maria Niculau, Vladiceasca, etc.*

Stagiunea s'a deschis în sara de 17 Octomvrie și a urmat cu reprezentațiile în cursul iernei. Dintre piesele ce s'au jucat, putem enumăra următoarele : *Soldatul și Plăeșul, Trei sărutări, Clodina sau Taranca înșelată, Vrăjitoarea, Târâc brâu sau Calul bătașilor, Am un gutunar cumplit, Tereza sau Orfana de Geneva, Doi Nătărăi, Hai cu nunta sau Capela de pac, farsă în 5 acte, tradusă de Neculai Luchian, Odaia cu trei uși, Fiul Bravului, Clopoșelul de noapte, Un director de Teatru, Ucigașul Leilor, Odaia crimeilor, Omul care-și ucide femeia, Când ar fi femeia mea, Profesorul de magnetizm, Căpitanul de talhari, Sora lui Jocris, și alte diferite comedii și drame.*

Asupra chipului cum a mers Teatrul Național în această stagiune, cât și asupra jocului actorilor, gă-

sîm mai multe aprecieri critice scrise în *Gazeta de Moldavia*, No. 93 din 25 Noemvrie 1857, în care se vorbeşte cu de-amaruntul atât despre Directorul Luchian, care şi dă toată silinţa ca Teatrul să progreseze cât şi despre actorii Teodorini, Balanescu, d-na Vladicescu, etc. cărora le aduce laude.

În suplimentul de la *Gazeta de Moldavia*, No. 97, din 12 Decemvrie 1857, găsim o relaţiune despre o reprezentaţie extraordinară ce s'a dat în sara de 5 Decemvrie acel an, în cuprinderea următoare :

„În ajunul sîrbătoarei sf. Nicolai, ziua onomastica a Excelenţei sale Printul Caimacam N. Conaki Voqor di, s'a dat o reprezentaţie extraordinară la Teatrul Naţional. O cantată s'a executat de toată trupa moldovana în costum de salon. Asta compunere bine executată s'a urât cu numeroase ura ! în onorul Printului Caimacam, carele a ascultat stînd în picioare în loja sa, prin o salutare, mulţamînd aclamaţiile publicului.

„Cantata s'a încheiat prin un frumos tablou militar naţional, foarte bine executat, şi care în un cadru îngust cuprindea o grupă formată de toate armele Moldovene, coronate de stema ţării, şi susţinute de două tunuri şi de steaguri.

„Ist tablou luminat cu torţe de bengal, au produs un efect minunat. Printul de îndată a chemat pe directorul teatrului spre a-l felicita despre succesul acestor compuneri”.

OPERA ITALIANA

În ceea ce priveşte trupa de *opera italiană*, ea a fost tot sub direcţia lui V. Delmary, care a dat în tot cursul iernei 38 de opere, ce se mai jucase în Iaşi, adică din repertoriului vechin cunoscut, şi numai una singură fu nouă pentru capitala Moldovei.

Stagiunea teatrului italian s'a deschis pe la începutul lunii Octomvrie 1857, cu opera *Traviata*, de Verdi, jucată de *Beltramelli* primadona, *Carlo Vicentelli* prim tenor, *Cesare Buzi* bariton, şi alţii.

Orchestra operei a fost mai bună de cât în anul trecut, corurile însă au fost slabe.

În *Gazeta de Moldavia*, No. 102 din 30 Decembrie 1857, se scrie cele ce urmează la adresa Direcției Operei Italiene:

„Felicităm pe Direcția Teatrului că a urmat sfatul ce i-am dat, cu zece ani mai înainte, de a planta pe scenă câți-va arbori frumoși, și a zidi câteva nouă apartamente (decoruri), căci asta dată cu plăcere am admirat frumoasa pădure și niște pompoase mari saloane, cari ași dori a se împopora, cu horuri mai numeroase“.

Aceste rânduri mai dovedesc că în stagiunile trecute, decorurile, costumele și rechizitele scenice nu fuseseră tocmai bine îngrijite după cerințele pieselor ce se puneau în scenă, așa că publicul nu era tocmai mulțumit. Pe lângă aceste toate, orchestra și corurile lăsau asemenea mult de dorit.

După aceasta mai găsim tot în foaia timpului, (*Gazeta de Moldavia* No. 10 din 3 Februarie 1858), cum că carnavalul s'a încheiat cu vioșie extraordinară, din cauza scurtimei acestui period al plăcerilor stereotipe. Balurile, concertele, soarelele particulare și publice, ciaiurile cu danțuri prin saloanele boerilor, au urmat una după alta, fără întrerupere, și în ziua din urmă, publicul s'a împărțit la amiaza în două părți, unii la Teatrul Național, iar alții la Opera Italiană, unde a avut loc diferite reprezentațiuni.

La finele lunii Ianuarie 1857 s'a dat o reprezentație de binefacere la teatrul național de către actorii noștri.

Opera Italiană și-a închis stagiunea sa, pe la sfârșitul lunii Martie 1858.

TEATRU DIN BACAU ȘI DIN BOTOȘANI

Entuziasmul stârnit de reprezentațiile ce se dădeau în Capitala Moldovei, atât de trupa Moldovenească cât și de Opera Italiană, făcu ca și în provincie să se deștepte gustul pentru Teatru, așa că după cât am văzut în mai multe orașe din Moldova, începură a se face încercări de reprezentații teatrale.

Astfel găsim că în *Bacău*, se înființase un teatru încă din anul 1846. În cursul acestei ierni reprezentațiile începura în 7 Octombrie 1857.

Mai mulți din actorii trupei din Iași de sub direcția lui Luchian s'au dus de s'au angajat la *Bacău*, fara voia Directorului, spre a juca acolo cu trupa ce se formase. Atunci Neculai Luchian s'a tânguit prin o suplică cu data din 13 Decembrie 1857, către Secretariatul de Stat, cerând ca să pună îndatorire actorilor duși, între care erau *Tereza și Bogdanovici*, sa se întoarcă înapoi la Iași.

Ocârmuirea ne luând îndată vre-o dispozițiune în contra acelor actori, ce au părăsit scena din Iași, ei au continuat reprezentațiile mai mult timp pe scena teatrului din *Bacău*.

De asemenea s'a fost înființat o trupă teatrală moldovenească în *Botoșani*, sub direcția lui Costachi Balăceanu și a Pitarului Costachi Vasiliu. Trupa era compusă din tineri nobili și dame, cari au jucat o iarnă întreagă, spre mulțămirea tuturor cetățenilor Botoșeneni.

Relativ la această trupă, găsim că la 10 Mai 1858, un număr de 70 de boeri și neguțitori din acel oraș, au înaintat Ministerului din Năuntru, o suplică prin care cer să susțină înființarea acestui Teatru tot sub direcția celor doi mai sus numiți.

Iată dăm aici conținutul acelei suplici :

Onoratului Ministru din Năuntru

„Sub iscăliții considerând silența cu care D-lor Costachi Balăceanu și Pitaru Costachi Vasiliu angajând o trupă de tineri nobili și dame, au întreprins în acest oraș, Teatru național vreme de șese luni de zile, aducând o îndestulă mulțămire publicului, care mai ales au avut toată plăcerea a vizita acest teatru deși începător, dar a fost îndestul de bine executat de trupă, necruțându-și silența, meritând a

fi vrednici de aplausul privitorilor, găsesc de toată cuviința a ruga pe Onoratul Minister, ca precum prin înființarea unui asemenea Teatru, se aduce chiar orașului înfrumusețare, apoi să binevoiască a regula înființarea și statornicirea lui, și în viitor, tot sub a Dumilorsale direcție; având noi toată încrederea în Domnialor, că în viitor va aduce mai mare mulțămire publicului ce chiar acum ca începători, au dat destulă dovadă“.

(Urmează iscălitura a 70 boeri și negușilor).

1) Vezi volumul I, pag. 324-328, al acestei serii, precum și Dosarul Moldovenesc No. 1788, roșu, din anul 1854 pag. 561, aflat în Arhiva Statului din București.

STAGIUNEA 1858—1859

Diracția lui Neculai Luchian.—Decăderea artistică, atât a trupeii cât și a repertoriului.—Criticile îndreptate contra Direcției Teatrului.—Salarele artiștilor moldoveni.—Veniturile și cheltuielile Teatrului.—Numirea lui Alecu Fotino ca Director al Teatrului care și-a luat ca asociat pe actorul M. Galino.—Diferite reprezentații ce au mai urmat.—Debutul Doamnei Teodorini în Don Cezar de Bazan.—Opera italiană.

În această stagiune Direcția Teatrului Moldovenesc a avut-o de fapt tot artistul Neculai Luchian, de și încă de pe timpul Caimacamiei lui Vogoridi, se zicea că s'ar fi cedat direcția lui Alecu Fotino și artistului M. Galino.

Actorii mai principali cari au făcut parte în trupă, au fost: *Teodor Teodorini, Alexandru Gheorghiu, Costache Bălănescu, Mihail Galino, Smaranda Merșescu, d-ra Neculau* și alții. Șef de orchestră a fost talentatul violonist *Kremzer*.

După cât vedem trupa din stagiunea aceasta a făcut să se ridice în public mai multe nemulțumiri, de modul cum s'au ales și compus spectacolele, cum și de interpretările actorilor. Din această cauză s'au adus înputări Directorului Luchian, că nu este îndestul de capabil de a conduce și face să propășască o asemenea instituție, lăsând-o să cadă din ce în ce tot mai mult. Astfel găsim ridicându-se mai multe critici în presa din acel timp, din care vom cita în rezultat articolul publicat în foaia *Zimbrul și Vulturul* No. 12, de la 17 Noemvrie 1858, în care sub iscălitura lui *I. Fătu*, se arată amănunțit motivele pentru cari publicul este nemulțumit de chipul cum merge Teatrul Național.

Prin acest articol se arată mai întâi că la 9 Noiembrie, s'a jucat un vodevil intitulat *Paserea Măiastră*, iar la sfârșitul reprezentației, o parte din public a aplaudat, o parte a țistuit, iar o altă parte a *șuerat* ! Pricinele acestei întâmplări, criticul *Fătu*, ni le arată după ce face o introducere în care vorbește despre trecutul Teatrului Național, arătând :

1). *Pentru ce teatrul merge înapoi ?* Elementele principale, neapărat trebuitoare spre formarea unui teatru sânt, localul, piesele sau operile de reprezentat, actorii și o direcție cari administrând partea materială să aibă gustul și puterea intelectuală a alege sujetele de reprezentație conformându-se atât cu spiritul și gustul public cât și cu cu personalul actorilor.

Din aceste elemente de căpitenie putem a zice că pentru un minut posedăm pe cele două din-tăi, căci localul de și strămt totuși cât-va timp mai poate servi după cum au servit și până acum; piese avem un număr îndestul de însemnători, dintre care, mai ales acele compuse și prelucrate de d-nii *Alecsandri și Milo*, sânt îndestul de ingenioase și bine scrise, cu atâta mai vârtos cu cât cea mai mare parte din ele cuprind sujetele naționale. Cât pentru cele alte două elemente putem zice că ne lipsesc cu totul; pentru că afară de trei sau patru actori (între care prenumărăm și pe d. Luchian) nu mai avem nici unul; în ceea ce privește direcția, D. Luchian poate de sigur a să înțeleagă și a administra foarte exact partea materială, însă pentru acea intelectuală, a conducerii unui teatru, d-lui însuși cred că s'au convins că-i departe de a poseda astă înaltă calitate de gust, de alegere, de tact, de prevedere, de pătrunderea spiritului și a plăcerilor publicului, și de aranjarea pieselor cu simțimintele lui, spre al putea captiva prin formarea în totul a unui întreg frumos. Întru aceasta ori cine va voi a avea palpabile dovezi nu are de cât să se ducă la teatru și să vadă că dacă au a se reprezenta două sau trei piese pe seară, apoi întâi începe cu cea mai

frumoasă și sfârșește cu cea mai urâtă; — tot la teatru va vedea cineva pe un actor născut pentru drame, fiind silit a se schimonosi în comedii, și pe un comic stălcindându-se în executarea rolurilor serioase și tragice; — asemenea va vedea pe toată trupa de actori și actrițe, începând de la d-l Luchian, vorbind în rolul de Conte, limba bucătăriei și în rolul de țeran, vorbind limba de salon cu expresii de literatură.

2). *Pentru ce teatrul nu merge către prosperitate, dar către cădere?* În toate țările mai mult sau mai puțin civilizate, instituțiile publice pentru ca să aibă o viață lungă, să propășască și să deie nației fructul cerut, trebuie în totul sau macar în parte să fie sprijinit de guvern sau de comunitățile nației. La noi însă lucrul merge cu totul din contra, guvernul neîngrijindu-se de instituțiile obștești de cât foarte puțin, și aceste lăsate în mâinile particularilor, nu numai nu produc vreun rezultat bun și folositoriu, pentru nație, dar cele de mai multe ori se fac mijlocul de particular interes. Teatrul național părăsit în triste neîngrijire, ca toate cele alte, și lăsat fără cea mai mică privilegere în mâna unui particular, are și el soarta tuturor celorlalte, adică de a prospera pe atâtea pe cât particulariul ar putea, sau ar voi, și a muri îndată ce particulariul spiculant i-ar dicta fatala sentință. Teatrul național are în adevăr din partea ocărmuirii o mică subvenție cu totul în neproporție cu nevoile sale, dar este tot-o-dată lăsat în desăvârșită neglijare asupra urmărilor direcției spre a se convinge și a fi pururea informat dacă această școală decel mai mare interes public răspunde la a ei menire. Aice am putea spune că colosalile sume împărțite ca gratificații particularilor ce nu-și pot da samă de serviciile propuse că ar fi făcut Patriei sau Cărmuirii, sau funcționarilor dintre care mulți poate nu au meritat nici a purta vre-o funcție. Aceste sume zic împărțite fără cruțare ca remunerație din Eforia Visteriei și chiar de prin cutiile satești, credem că ar fi avut o

mai frumoasă menire fiind date spre ajutorare ca-
selor de folos obștească dintre care și teatrul este una.

3). *Pentru ce nu avem actori?* Precum toate
profesiile artistice, asemenea și acea teatrală este
una din cele mai nobile, de gust și de mare merit.
Pe cât însă astă misie este frumoasă și înaltă, pe
atâta cere multă studiere și exercițiu; de unde re-
zultă că persoanele dedate la profesarea acestei arte,
trebuie pe lângă talentele naturale, și instituțiile de
a lor cultivare se aibă și o poziție materială prin
care să se pună în putință de a sprijini condiția
lor socială, sau cel puțin să nu fie condamnați a
se tavalii în mizeria îngrijitoare a lipsurilor de in-
tâia necesitate, în care stare aflându-se omul, ear
mai ales artistul, vede cu durere tocindu-se nobi-
lele talente înăscute în el. Cercetând cu deamă-
runtul dacă junimea Română este înlesnită cu vre
una din aceste, aflăm, cu multă mahnire, cumcă
toate îi lipsesc. În toate țările sânt, pentru for-
marea actorilor, școli filarmonice, școli dramatice,
școli de tot felul de arte, de carora fondare și ți-
nere se îngrijește guvernul sau comunitățile. Aceste
școli, în țara noastră lipsesc cu totul până acum.
ca multe alte instituții de disvoltarea junimei. În
privirea materială, însă, poziția actorilor este la noi
încă mai ingrătă și mai mizerabilă, căci după ce
toate persoanele dedate la arta aceasta sânt fără
de stare, după ce abia înolați în astă profesie, se
pun în neputință de a mai avea vre-o altă funcție,
apoi trebuie a se margini într'un salariu, de cât?
De la 15 până la 3 galbini pe lună; aice trebuie a
se lua bine aminte că leafa de 15 galbini este pla-
tită, de direcția Teatrului din Iași, numai unui sin-
gur actor, d-l *Teodorini*, care a sacrificat junetea
sa, timp poate de 15 ani, pentru ca la sfârșit să
se poată învrednici a avea o atât de neînsemnătoa-
re răsplată. Din aceasta înțelege cineva prea cu les-
nire că cu 3 galbini pe lună (leafa unui prost ve-
zeteu), o direcție ce are cel mai mic zel de a
face ceva pentru țară, cel mai puțin sentiment de
bună credință de a-și forma o trupă prezentabilă, și

în fine cel mai puțin amori propriu de a nu face dintr'o întreprindere națională, o mășavă speculație, este cu neputință de a găsi oameni cu oarecare dispoziții naturale de a-și inchipui pentru un minut macar ca să îmbrățoseze arta dramatică și să-și facă din ea o carieră, o existență pentru viață, prin o *studiare regulată* de 10 sau 15 ani“.

Apoi, după alte reflecții ce face criticul asupra întrebării : *Pentru ce publicul a început a perde gus-tul de a merge la Teatrul Național ?* încheie astfel :

„Din toate cele mai sus descrise tragem concluzia, că lipsa de școli dramatice pentru formarea de actori, este o însemnătoare pierdere pentru nație ; desăvârșita neglijare a guvernelor trecute pentru înflorirea acestei școli de mare interes public, este un crimă de lez-naționalitate, urmarea direcției de a plăti atât de rău pe actori. Spre a avea prin aceste actori, este o jignire chiar a interesului său speculativ ; ear încredințarea direcției în mâinile d-lui Luchian, este o adevărată nenorocire pentru nație !

„În mijlocul tuturor acestora, ce este dar de făcut ? Cel puțin din partimi sânt de opinie, că pe lângă toate rălile suferite până acum, se mai suferim și aceasta pentru puțin timp, până ce providența va inspira pe compatrioți de a compune un bun guvernământ, care ajutat și de concursul celor buni, să lucreze pentru țară, pentru toate îmbunătățiile de care simte neapărată trebuință, între care unul este și *Teatrul Național*.

I. Eftu.

După publicarea acestui articol, publicul ieșan deveni din ce în ce mai nerăbdător de a vedea înstituția teatrului național propășind, și a se înlătura toate lipsurile și intrigile ce contribuau la decăderea lui.

O luptă înverșunată se încinse din partea mai multor persoane din societatea ieșană, contra direcției lui Neculai Luchian, care era departe de a-și ținea angajamentele luate și de a forma o trupă de

români după cum i se impusesă când i s'a trecut pe sub mână Direcția de către Vasile Alexandri, care în contractul încheiat cu Ocârmuirea avea condiție de a nu trece nimărui altul această Direcțiune.

Drept aceia vedem continuând în presă o problemă foarte ieșepătoare la adresa atât a lui Vasile Alecsandri cât și a lui Neculai Luchian, așa după cum găsim iarăși în foaia *Zimbrul și Vulturul*, No. 35, din 28 Decembrie 1858, un lung articol, semnat cu inițialele *I. St.*, prin care se vorbește atât de trecutul teatrului moldovenesc de la înființarea lui și până în acel timp, cât și de fazele prin care trecea atunci.

Din acest articol spicuem câteva părți mai interesante pentru istoricul Teatrului, și le reproducem aici, precum urmează :

„... În anul 1854 a venit Ghica Vodă iarăși la scaunul Domniei; au hotărât a face ceva bine și pentru bieții Români; în acest timp s'au făcut legea Pressei, s'au eliberat sclavii, etc. etc. etc. Teatrul național era precum ziserăm slobod; s'au și înfățișat cu cerire DD. P. S. 1), K. P. și V. A., doritori de a lua în arendă această instituție Națională; e tare lesne de ghicit că trebuia să fie preferat D. V. A., pentru eminentul său talent, pentru jertfile, ce zice, au făcut în favoarea Teatrului, și mai ales în cererea făcută de a dreptul în persoana principelui Ghica, au descris decadența Teatrului Național și au depus toată onoarea, au cerut 10 ani de privilegiu și 600 galb. pe an subvenție, care i s'au și încuviințat; de cerea întreită sumă, Ghica-Vodă da, și iarăși da, că precum am zis'o era îngrozit de străinism, și ori cum Ghica Vodă a mai ținut la binele comun, precum dovedesc ridicarea dejmei de la locuitorii pontăși, înființarea colegiului academic, desființat încă dela 1845 de Ecs. Voievodul Sturza, caci nu-i plăcea inteligența Română. Cât de pompoasă și de drept este scrisă cererea făcută către Prințul Ghica, cât de regulat și rezonabil este contractul d-sale V. A., în care la punctul al 9-le zice: „Nu voi fi volnic a trece acest privilegiu către nime“

au saltat, au aploadat publicul auzind că au îmbră-
țoșat această instituție, un așa de eminent și demn
barbat, trist lucru însă, nici se uscase poate cer-
neala scrisă pe iscălitură, și pe loc se trecu pe sub
mâna D-lui D. K., Direcția Teatrului D-sale N. Lu-
chian, pentru multe calități, precum zic unii, de pil-
dă : pentru artă, pentru familie, pentru că ar fi om
de casă, și după obiceiul pământului, trebuie agiutat
ca să se schivernisească, sarmanul. Noi însă credem
că, poate a fost vre o nădejde că Domnul Luchian
ca bun artist, va ambiționa mai ales a face o bună
trupă, însă s'au tîmplat cu totul almintrelea : D. Lu-
chian îndată ce se văzu Director, cetind nevoia
D.D. Actori și Actorese, și folosindu-se de mizeria
unora, alții considerându-l ca pe colegul lor, i-au
angajat după cum a vroit D. director : făgăduindu-le
că vara va merge în provincie, au pus în contracte cu-
vântul „dacă“ și „dacă...“ N'au mai mers în provincie.

Gajurile ce plătește D.D. Luchian : D. *Teodorini*
este mai bine plătit, are 15 galb. pe lună și hrană ;
D. *Teodorini* e în Teatru numai de la 1852, ear nu
de 15 ani după cum zice d. Fătu. D. *Gheorghiu* 12
galb. pe lună, 4 galb. însă adăogiți căci au amenin-
țat Direcția că se va duce la Bârlad ; D. *Bălănescu*
idem 12 galb. D. *Galino* 10 galb. D-na *Merișescu* 12
galb. pe lună, cu toată tualeta d-sale ; Iar D. *Millo*,
avea 16 galbeni pe lună, și toate costumele de ca-
racter ale direcției ; d-na *Neculau* 8 galb., idem co-
riștii, parte câte 3 galb. pe lună, ear parte pe pri-
copseală ; D. *Regizor* 15 galb. pe lună, și d. *Capel-*
maistru 15 galb., în scurt, cu trupă, cu orchestră,
se sui mult la 200 galb. pe lună. adăogând 50 galb.
pe lună, încălzirea, luminarea și recvizitele și 50
galb. pe lună pentru Domnul și Doamna Luchian,
fac 300 galb. pe 5 luni de sezon, an cu an. fac 1500
galb., cheltuiala totală.

Veniturile Teatrului pe un sezon sunt :

32 abonamente cu suspendiuri cu tot, câte 80 galb. unnl cu altul	fac 2,560
12 Beneficiuri câte 60 galb. partea numai a Direcției	720
Subvenția teatrului	600
Suma totală	3,880 galb.
Se scade cheltuelile toate și leafa d-lor Directori	1,500
	2,380 galb.

2,380 galb., au rămas banii, buni direcției pe fiecare sezon, pentru că mai toți actorii au condiție în contract că „gajul se va numera din ziua din când se va da cea întâi reprezentație“, și la repetiție să fie dator a veni actorul, macar ori câte luni ar trebui; adecă să slujască fără leafă, tocmai cum au fost volintirii la Ruși; cu toate că ii au fost mai indulgenți, că le da macar hrană.

Am văzut pe scenă pe Doamna *Tereza* și D-na *Bogdanovici*, speram mult de la D-lor, pentru viitorime, acum nu le mai vedem; pentru d-na *Sevastița* nu ne mirăm că nu mai este pe scenă,.... de mirare poate fi numai pentru cei ce nu știu, ear noi care cunoaștem misteriile și știm că d-nu *Luchian*, a maltratată pe D-na *Sevastița* în anul 1852 pe scenă, chiar în miezul reprezentației - *Doi morți vii*; dovadă Acta No. 94 pe 1852 în Depart. din Lăuntru; sângeroasa tânguire care nu o putem descrie, nu ne poate mira. Nu zicem că D. *Luchian* e semănat pe bine-cuvântatul pământ al Moldovei la zavera de la 1822, când sa ultimat domnia Fanarului și la noi, nu zicem că D. *Luchian* în 4 ani de direcție a schimbat mai multe echipage, nu ne pare rău că a folosit în materialitate, ci zicem: Unde este trupa ce a făgăduit chiar d-lui V. A. că va forma în acești patru ani? Unde este macar un singur actor sau actriță format de d-lui? Nu este nici unul, pentru că d-l *Luchian* a căutat chipuri a se cotorosi, de cei ce arată oare care semne de progres. Iată dar ce vra să zică Ro-

mnăul în fruntea unei instituții publice, de pildă :
DD. *Millo* și *Luchian*.

D. Fătu zice în articolul său, că actorii is îmbrăcați ca marchizii, și vorbesc ca bucătarii, că nu și știu rolele etc. etc. Asta vine din două părți, din partea publicului care aplaodează numai *ghidușia* și critică, și de multe ori nu se prețuește actorul ce și înțelege rolul, actorul văzându-se aplaodat și când nu merită se crede *Talma* ; eată stricăciunea ; și din partea mizeriei, la ce poate să ajungă în timpul de față o persoană ce are abia 12 galb. pe lună, care trebuie a avea mănuși, cizme de lac, frac la modă, pantaloni bine tăeți ? Mai ales actrițele care din acest capital își fac și garderoba, oșebit de aceste, precum un soldat de cavalerie nu poate să fie bun artilerist ; tot asemenea și un actor nu poate să fie și dramatic și comic. Dacă videm actorii stălcind rolurile, precum D-na *Vlădiceasca*, anul trecut, D. Teodorini, și d-na Merișescu executând un rol de damicelă, asta e vina direcției și o credem că vine din răzbunarea D-lui Director, în puterea condiției ce are în toate contractele : „Domnul sau D-na cutare va juca ori ce rol i se va da“, se vede că unii din artiști supără ades Direcția de i pune la astfel de pedeapsă. Domnul și Doamna *Luchian* avea la D. *Millo* 18—20 galb. pe lună, și beneficiuri, la 1852 tocmai, juca numai un soi de rol, era un sezon regulat de 7 nu de 5 luni, și tot încă cârteau. Cunoscut e și la prunci că pânticile flământ nu poate face chef ! Ei bine ! Actorii și actrițele Moldovene o fac și aceasta, în considerația privilegiului de 10 ani ; actrițele își șterg lacrimile printre culisele scenei, es de desfătează publicul se expun în fața a 500 părechii de ochi ; și ce preț are un actor român în Societate ? Despreț !... „Cine e acolo ? Cine au bătut la ușă ? Un actor răspunde lacheul. Un actor ? — Da ! — Moldovanu ? — da ! da ! — Un actor, pfiui ! !... — Cine era dragă ? întrebă părechia. — ia un actor soră, — Poate Moldovan ! (zice drăguța). — Da, ha ! ha ! ha !... — Ce mizerabil !... Știți ca cum ar vorbi de un lucru prea netrebnic. Au lipsit atâtea persoane din teatru,

venit-a unul din spectatori, să întrebe pe D. Luchian de ce nu e cutare? Unde sunt artiștii formați de D. Luchian au perit ca fumul de suflarea vântului, când pentru însuși Domnul și D-na Luchian publicul în direcția DD. Galino și Sterian au făcut subscripție și pretenție de a fi angajați, se vede că rare mult popor au musafiri în bieata Moldovă, de aceea ne-au turtit Ovrei, că Românii is umani... numai cei auzi: Sermanul! da'i străin, da'i sărac;... are o casa de copii!... lasă-l să se folosească; nenorocire! nenorocire!... decadență; o mare decadență!... Români deșteptați-vă!!...

„D. Luchian cu vre-o câteva loje date gratis, în coace și încolo, ș'au făcut partidă! întocmai ca și candidații la domnia Moldovei, făgăduind oamenilor lesne-crezători, marea cu sarea, povestea Vrâncianului; anul întâi i s'au dat crezare, după cum zice un domn spectator gratis, cam mic la stat și span! Ei, treacă; anul al 2-lea mai rău, anul al 3-lea și mai rău, anul al 4-le, apoi de istov, de istov rău!...

„Subvenția este din *Eforia Românească*, banii ei sânt adunați de la negustori, banii care-i dăm noi sânt ai noștri, și am avea tot dreptul de a cere seamă D. Luchian de purtarea cea fără rânduială, în cât au adus Teatrul Român în starea cea mai de jălit! Vina e a noastră carii plătim și încurajăm căderea teatrului; D. Luchian nu se poate tângui că clasa bogată nu vine la Teatrul Național, noi videm Beletajul ocupat tot deauna, oștirilor Austriace, căci purtarea lor cea barbară prin casele nobilei încaltea au desmorțit simțul național, în sfârșit, și în boerimea țării.

„Auzim că în vremea căimăcămiei lui Vogoride, pe când legea era voința, chivirnisala, slujbulița și banii statului ai falșilor, s'ar fi trecut direcția către D. A. Fotino, (*parcă nu'i rea alegerea*). Da auzim pe D. M. Galino promițându-se de Director; îl vedem propuind angajamente; și că d. A. Fotino ar fi pentru d-lui, aceia ce au fost pentru d. Luchian D. K. D...”

Din cele publicate până aici videm că direcția teatrului pentru cei din urmă cinci ani ce mai ră-

măsese din contractul cu Vasile Alexandri ar fi fost trecută de acesta către *Alecu Fotino*, fost director în Departamentul Trebilor din Lăuntru a. Moldovei. Acest Fotino însă, trecu de asemenea și el pe sub mână, direcția, actorului Mihail Galino, care debutase în stagiunea precedentă. Din această pricină se iviră iarăși critice și discuțiuni în publicul ieșan, din care o parte ținea cu Neculai Luchian, iar altă parte era împotriva lui. De fapt direcția rămâne în stagiunea aceasta tot asupra lui Neculai Luchian.

Mai găsim apoi o scrisoare a lui A. Fotino publicată în foaia *Zimbrul și Vulturul*, No. 37 din 20 Decembrie 1858, prin care acesta încearcă a-și arăta meritele pentru care a fost numit ca Director al Teatrului Național, și că s'a asociat numai pentru partea materială a scenei cu actorul M. Galino, rămăind însă tot el adevărat Director artistic al trupei naționale. Direcția acestor doi a început abia în stagiunea următoare 1859—1860.

* * *

În sara de Marți 4 Februarie 1859, s'a dat o reprezentație, asupra căreia găsim o aspră critică în foaia *Steaua Dunării (Zimbrul și Vulturul)* No. 27 din 7 Februarie acel an, în care se scriu următoarele:

...Teatrul românesc e plin de lume în toate zilele de reprezentare, ca pururea și săptămâna aceasta la reprezentarea traducerei d-lui Porfiriu: „*Omul fără cap*“ în 8 acte (!!!), ne am întrebat: oare să nu fie capabilu nime dintre Români să scrie macar o piesă de pondul acesteia... Nu e mult, de a întrece o farsă bună numai de *inglindisit* copiii, și în capătul căreia publicul nu știe de trebui să aplaude pre actori sau numai pe mașinist. Piese de felul celei date Marța trecută, se pun pe multe scene de bulevard în Franța, dar, acolo cel puțin publicul uită pentru un moment absurditatea literară, fascinat de magia mașinăriilor puse în lucrare. Poate că mai bine făcea d. Luchian atât de abil cunoscător de scenă, cum formează actori, să formeze niscăi tineri scriitori pentru teatru. Aflăm bună oară, că

un june D. Zinianu iar fi prezentat o mică compunere originală. Era de dorit ca D. Luchian să povătuiască încercările lui și să țină oare care samă de scrierile originale ori cât de neprefăcute, de vreme că face caz de piese așa de estravăgante ca aceea de Marți, ca să nu mai vorbim de atâte piese *imposibile* care s'au tradus pentru scena română“,

Intr'un alt număr al aceleiași foi, No. 33, din 14 Februarie 1859, se zice că Luchian ca artist merită toate laudele și incurajările, dar ca director al unui Teatru Național, el ar trebui să facă dovadă de mai mult patriotism, dându-și mai multă osteneală în alegerea pieselor, și având mai multă îngrijire de trupa sa, căutînd cel puțin ca fie-care actor să-și învețe mai bine rolurile lor.

Mai găsim apoi tot în foaia *Steaua Dunării* (Zimbrul și Vulturul), No. 39 din 21 Februarie 1859, o relație despre piesa *Scara Mîței*, operetă comică în două acte, de Vasile Alecsandri, cu muzica de Flechtenmacher, jucată în seara de 29 Februarie, arătîndu-se că: „a escelat în această piesă pana dramatică a lui Alecsandri în care poezia și filosofia, unită cu melodia muziceii lui Flechtenmacher, a procurat publicului o sară rară“, iar vorbind de *Flechtenmacher* foia citată își exprimă toată părerea de rău, „pentru puținul sprijin ce naționalul și suavul său talent, a întălnit între romîni cari aplaudă pe atîția șarlatani streini“.

În beneficiul șefului de orchestră a teatrului, Kremzer, publicul a aplaudat pe micul *Rafael* fiul lui Neculai Luchian în canțoneta *Ciobanul Român*. Acest delicios copil, zice sus numita foaie, cu multă desinvoltură și nesîială, a cîntat picantele strofe ale canțonetei muntene 1).

La 22 Martie, s'a jucat opereta—vrăjitorie, *Baba Hîrca*, de Matei Milo, în care rolul lui *Kiosa*, a fost executat de Teodor Teodorini, care sosise din București cu soția sa.

După aceasta s'a jucat și piesa *Don Cezar de Ba-*

1) *Steaua Dunării* (Zimbrul și Vulturul) no. 39 dia 24 Febr. 1859.

zan, dramă cu cântece în cinci acte tradusă din franțuzește.

Asupra acestei reprezentații, foaia *Steaua Dunării* (*Zimbrul și Vulturul*) No. 64, din 30 Martie 1859, conține următoarele amănunte :

...„Nu era nici un locușor nevîndut la reprezentarea lui «*Don Cezar de Bazan*» cu D-l și D-na Teodorini. Ne pare bine căci era dreptate.

„D-l Teodorini a făcut progrese mari în arta sa ; călătoriile în străinătate, a cultivat talentul său și astăzi putem a-l felicita de succesul său, ca «*Hidalgo Castellano*», ca *Don Cezar*. Părțile în care D-l Teodorini escela, sunt caracterizarea trăsăturilor de spirit, a parantezilor și a *a parte*, care sunt obicinuit atîta de grele pentru artiști.

Ne place mult limba romînească în gura unei muntence frumoase ca D-na Teodorini. Muntencile sunt pentru limba romînească, aceia ce-s parizienile pentru limba franceză. D-na Teodorini are gesticulația grațioasă, rotundă și regulată. În rol de cîntăreață a știut lua adese poze teatrale, pentru care o felicităm cu plăcere, căci în ele ne descoperi, că nu are numai talent, ci și *studiu*, și fără studiu, talentul este asemenea pomului neîcult.

Asemene descoperiri în jocul D-nei Teodorini, ne pune : *à l'aise*. De am fi găsit în el numai talent, poate am fi esitat de a face o mică observare ce avem, dar D-na Teodorini, care ne-a dat dovadă că a făcut apel la studiu, ne va îngădui o observare de studiu.

„D-na Teodorini are, de sigur, voace mai întinsă chiar de cît ar ave nevoiea pentru vodevil. Noi însă credem că bucățile de *melodie simplă*, le-a cîntat mai bine de cît cele cu *fiorituri*, aceste chiar de ar fi la locul lor în o piesă de genul lui, «*Cezar de Bazan*», sunt cerătoare de mult exercițiu vocal, de multă posedere și mlădiere a organului“.

Joi 2 Aprilie 1859 s'a jneat piesa *Pet.carul din Paris*.

OPERA ITALIANA

Și în această stagiune, ca și în cele precedente, Opera Italiană a urmat să joace în cursul stagiunei o serie de reprezentațiuni, atât în abonament cât și în diferite beneficiuri, fiind tot sub Direcțiunea lui V. Delmary.

Au fost apreciați în cursul stagiunei mai ales artiștii *Ney*, *Ghizlanzoni* și *Busi*.

CAP. XV

STAGIUNEA 1859—1860.

Direcția Alecu Fotino și Mihail Galino.—Deschiderea stagiunii.—Piese de Păunașul codrilor, Soldatul și Plăeșul, Prăpăștiile luxului și criticele la care a dat loc.—Reprezentarea piesei Fetele de Marmoră.—Reprezentarea de gală pentru aniversarea Unirii Principatelor Române, la care a asistat Domnitorul Alexandru Ioan I. Cuza și Principesa Elena.—Imnul cântat în onoarea lui Cuza-Vodă.—Vodevilul Nunta Tărănească jucat cu prilejul Concertului dat de frații Teodor și Mihail Burada, în beneficiul Cabinetului de fizică din Colegiul Național din Iași.—Tânguirea lui Delmary către guvern că abonații săi au părăsit Capitala Moldovei și s'au dus în București.—Ultima reprezentație a trupei de Comedii Franceze de sub direcția lui Levassor.—Reprezentarea de Adio a unor artiști din trupa Italiană a lui Delmary.—Teatru și școala de muzică și declamație înființată de Neculai Istrati la moșia sa Rotopânești.

În acest an, stagiunea Teatrului Moldovenesc s'a început în sara de 22 Octombrie 1859, cu piesa Păunașul Codrilor, operetă vodevil, sub direcțiunea oficială a lui Alecu Fotino, iar de fapt a lui Mihail Galino.

În trupa acestei stagiuni, pe lângă mai mulți actori cunoscuți din stagiunile precedente, au venit și câți-va actori Munteni din București, între cari au fost Ioan Caragiale cu soția lui Elena Caragiale, acrită de asemenea, Alexandrescu și alții.

Pe lângă piesa Păunașul Codrilor s'a mai jucat în primele reprezentații de la 22 și 25 Octombrie și vodevilul Soldatul și Plăeșul, compus de Teodor Porfiru, precum și Prăpăștiile luxului, piesă fantastică în trei părți.

Asupra chipulni cum s'a început stagiunea aceasta, în ce priveşte atât jocul actorilor cât şi impresiunea ce a produs în public spectacolele ce se dădeau, vom cita mai multe aprecieri publicate în foaia *Steaua Dunării* (Zimbrul şi Vulturul), No. 217, din 29 Octomvrie 1859, în care găsim următoarele :

„Ar fi o curioasă pretenţie din partene de a veni şi a spune cetăţenilor noştri ce este Teatrul, şi mai cu seamă cel naţional, după două-zeci şi atâtea de sezoane, după mii de reprezentaţii, ce au trecut pe sub ochii Dumilorsale !... De ar urma să ne întindem, ori cît de mult, asupra acestui interesant sujet, concluzia la care am pute veni ar fi una şi aceeaşi cunoscută de toată lumea, că adecă : Teatrul în genere, privit din punctul de vedere moral, este cea mai eficace şcoală a societăţii, cel mai aprig biciu al abuzurilor publice şi a corupţiei particulare ; iară din acel special teatrul este, la noi Romîni, o instituţiune adevărat naţională, pe care datorim a o îmbrăţişa din toate puterile fizice şi morale.

„Repertoriul bucăţilor înşirate în afişul de deschidere pare a fi de un gust ales.

„Dacă noi însă, n'am emis nici o revistă pentru prima reprezentaţiune, aceasta a fost numai, cu scop de a face cunoştinţa trupei întregi.

„Acuma dară, cînd am asistat la două reprezentaţii, cînd am căpătat, împreună cu publicul întreg, o aşa dorită cunoaştere, ne simţim competenţi a înregistra deschiderea Teatrului Naţional pentru anotimpul dramatic 1859—1860 ; ne credem permişi de a pute prezice publicului amator de lucruri naţionale, de arte naţionale, că o să aibă în iarna aceasta frumoasă şi morală distracţie. Fraţii munteni, ne au despăgubit, ne au răsplătit indestul, darul ce noi moldovenii am făcut frumosului teatru Bucuresţian în persoana d-lui Milul, autorul şi actorul celebru a *Babei Hırcei*, trimeţîndune şi ei din sinul lor pre Domnii *I. Caragiali*, *Alexandresco* şi *Doamna Caragiali*, întru atita buna natură ne a creat pentru unire şi înfrăţire că este peste putinţă să nu să gă-

sască același spirit și talent în Moldoveni, fără a fi și în Munteni sau vice-versa !

„Am avut ocazie pân' acum a distinge aptitatea, arta, caracterul special al acestor artiști și cu ferire putem constata că trupa națională din Iași, a cîștigat prin cooperarea Dumilorsale o îmbunătățire nimerită.

„In seara de 22, publicul a semnalat o prea abondință presurare de *arii* estrase din *operile Italiene*, pe care s'au pus cântecile din *Păunașul Codrilor*, ce arare ori, ba chiar nici odată, părăsește pitoreștii munți Carpați, spre a se străpurta pe aripele vaporului în patria muzicei occidentale.

„Fie ce lucru, cere al său !

„Tabloul de la finalul *Păunașului Codrilor* a fost foarte bine văzut, totuși orchestra—care reclamă foarte simțitoare îmbunătățiri,—ar fi contribuit la îndoit succes al reprezentanților dacă *întracetele* erau amplificate cu frumoasele și melodioasele *arii naționale*, pe care Românii din ce în ce le apreciază după tot meritul. Suntem sătui de valțurile lui *Straus*, ce mult ne au bătut urechile în cursul anilor de *ocupație Austriacă*. Dovadă aplauzele frenetice a publicului, cînd *Doina* jalnică are onoare de a veni la rînd.

„In *Soldatul și Plăeșu* Domnului Porfiriu, oricine a observat una din acele scene sociale devenite astăzi foarte dese pînă și prin satele noastre, din cauza expropriării țăranilor prin *multe bune voinți*... *Florica* iubește pe *Dragomir*, băet sărac, dar onest, tatul ei voește și insistă numai decît ca să iei pe *Verdiși*, sub-ofițerul și proprietarul de 30 stînjini pămînt, căci la noi onoare nu'i avere. *Dragomir* scapă viața sub ofițerului, carele, din parte'i văzîndu-se ne iubit de fată: se pătrunde de un uman simțimînt, dăruește binefăcătorului său adversar pămîntu ce în-suși posedă, se face apoi pețitorul lui, și izbutește a cîștiga consimțimîntul îndărătnicului părinte, carele binecuvîntează însoțirea fericitilor amanți : *Florica* și *Dragomir*.

„Cei dreptul generositatea și morala transpir în toate episoadele bucați. Observăm însă numai, că s'a

dat prea busta la desnodămîntul intrigei. Moș Vlad a trecut prea repede dela împotrivire la plecare ; de la ură la dragoste către sărmanelul Dragomir. Apoi Verdiș nu și-a prea ales cu exactitate costiumul. Uniformă de soldat cavalerist cu chipiul de adiotant nu corespundea nici cât adiectivului de sub-ofițer...

Cu toate acestea Verdiș ca un brav și generos Român fu îndestul de aplodat, într'alte, și pentru încurajarea ce dădea sătenilor de a nu se feri mai mult de oaste, și a merge cu peptul întru apărarea mumei comune : patria, precum făceau odinioară vitejii noștri strămoși.

„Am agiuns la *Prăpăștiile luxului*. Piesă fantastică în trei părți. Aici nu vom zice nici mai mult nici mai puțin, decît a zis numerosul public ce umplea toate stălnurile, logiele, galeriile, parterul și intrările. Impreună cu dânsul am lăcrămat de simțire, și am aplodat cu mulțumire toate marele adevăruri politice și sociale, ce Lazăr cerșetorul ne spunea prin gura „de aur“ a d-lui Carageali artist, care și au jucat rolul cu o perfectă nimerire, Dumnealui nu lasă nimic de dorit, o constatăm în conștiință.

„*Doamna Caragiale și Domnul Alexandrescu*, sau secondat foarte bine. *Chir Sfelcul* avea costiumul nimerit, și a răspuns la chemarea sa cu o exactitate încântătoare.

„Nimic din viciile politice și sociale ale societății noastre n'a rămas nebiciuite în *Prăpăștiile lucului*, cu o vervă formidabilă. Sărăcia familiilor neguțătoarești căzute și ele din cauza lucului, la care și această clasă s'a dat asemenea boerilor ; puținul patriotism ascuns sub masca crizei financiare, ce dă pretecest ca să se restrîngă mîna Românului falș de la cerințele patriei sale ; falșul patriotism ; falșul liberalism ; veritabilul retrogradism ; adevărata generosităte creștină ; desfrînările și depravația multor familii, pentru care morală, religia, părinții, au ajuns basme : într'un cuvînt totul s'a demonstrat cu cuvintele unei limbi morale, unei limbi artiste, degajate totodată.

„Aceste mari și sacre adevăruri sînt și trebuie să fie așa de reale, că am auzit cu însuși nrechile noastre, am văzut cu însuși ochii, indivizi ce se zic semandicoși în societate, care ne mai putînd suferi, s'au părăsit loja, tocmai cînd D. Caragiali era în apogeul declamării sale, tocmai cînd el spunea mai verde și mai neted păcatele ce comitem în toate oarele; i-am văzut zice-mi retregindu-se cu furie, *pentru că niste asemenea trivialități, se nu le rupă inima*, după cum zise trîntind scaunul. Așa Domnule te știm, te-am văzut și te-am auzit. Nimic dar mai drept de cît a zis Caragiali în *Prăpăștiile lucului*, dacă societatea are nefericirea a hrăni în sinul ei *monstri*, ce nu numai că nu făptuiesc dreptul, nu numai că poartă masca pe față, dar nici pot suferi ca o gură ageră să rădice limba în contra nelegiuirilor în care înotați...

„În cele de pe urmă, reprezentăția a avut viu interes prin trei episoade, ce nu credem a le trece sub tăcere: observările adresate *comercianților romîni*, pentru puținul sprijin ce își dau unul altuia în greșile împrejurări actuale; în timp cînd alte tagme, bună oară *jidovii*, cari la toată nevoia își dau un ajutoriu mutual; tablourile alegorice a *Unirei*, a credinței, speranței și carității, în fine refrenurile: *luminează-te și vei fi!*, jos cu retrograzii! trăiască liberalii adevărați! Toate aceste au atașat într'un chip nealienabil stima și iubirea publicului către grupă, care în earna aceasta viitoare va avea a'l transporta în regiunile lui Apolon.

„Continueze numai și unii și alții în calea în care a intrat: susține cei întîi prin o concurență ca aceea de Duminică acest institut național; urmeze își din urmă a ne face că admirăm mai adesea vorbe pline de înțelepciune, de bărbăție, de patriotism, ca a lui *Lazăr Cersîlorul*, atunci societatea romînească va avea o școală mai mult, un public mai apt a judeca și a răsplăti; iar noi părtași plăcerii, obștești vom fi cei întîi de a aploda și pro publicul care își prețuiește artistul și pro artistul care își cunoaște publicul“.

Duminică în 29 Noemvrie 1859, s'a jucat *Fetele de Marmoră*, dramă în 5 acte, tradusă din franțuzește de T. Porfiriu. Actorii cari au jucat au fost : D-nii Galino, Porfiriu, St. Mogîldea, Alexandrescu, Bălușescu, Șibovici, Idieriu, A. Gatino, A. Bălăceanu, G. Bălăceanu, Corbu, D-nele E. Carageali, Merișescu, Camban, Zăhărescu, Pedru. Filaret, și D-ra Ștefănescu. Biletele se găseau de vânzare la biuroul direcției, strada Rolla casa Cațichi ¹⁾.

MIHAIL GALINO

Joi în 3 Decemvrie 1859 se joacă pentru beneficiul d-nei Elena Carageali, piesele : *Plăpomăreasa* și *Umbră lui Ștefan și a lui Mhai*.

În ziua de 5 Ianuarie 1860, s'a serbat în Iași cu mare entusiasm și solemnitate, cea întâi *aniversară a Unirii Principatelor Române*, la care serbare a asistat atît Domnitorul Alexandru Ioan I. Cuza, cît și Domnița Elena soția sa.

1) Afîșul se află în proprietatea autorului.

Palatul Administrativ și piața, cum și alte zidiri publice precum și casele particularilor, au fost frumos iluminate.

Asupra acestei serbări extraordinare, găsim în foaia, *Tribuna Română*, No. 57 din 14 Ianuarie 1860, următoarele relațiuni amănunțite :

„Sara teatrul a dat o reprezentație de gală, organizată prin îngrijirea și cu cheltuiala Ofițerilor Moldoveni, și prin dispozițiile Direcției, care n’au lăsat nimica în neîngrijire, spre a da acestei reprezentații toată strălucirea de care era vrednică. Sala, investită cu pavilione, amestecate cu ramuri de brad, au întrunit o societate numeroasă. I. Sa au onorat acea reprezentație solenelă cu prezența Sa, și a fost primit la venire de către Șefii armiei, Directorul teatrului și alte notabilități; și a intrat în sală sub indoita armonie a muzicei militare și a orchestrei. Principii au fost salutați de aclamații unanime, repetate de mai multe ori și la care au răspuns cu efuzie.

„Toată trupa actorilor, întrunită pe avanscenă au cântat Imnul Național, al căruia cuvinte, compuse de T. Porfiriu sunt aceste :

Azi e zi aniversare.
Când poporul Românesc
Arată că el tot are
Simțimentul strămoșesc.

Grăbește dară o Românie
Și chiamă astăzi pe fiii tăi,
Rugi să înalțe la ceriu, să vie
Pentru *Alexandru Ioan întăi*

Grăbește dară, o Românie
Și chiamă astăzi, pe fiii tăi,
Rugi să înalțe la ceriu, să vie,
Pentru *Alexandru Ioan întăi*.

Ceriule la ea privește,
Și ascultă al nostru dor !
Din înălțime ocrotește
Pe al nostru *Domnitor* !

Multe veacuri umilită
Inclinat’ ai capul tău,
Dar ești astăzi mântuită .
Numai prin *Alesul tău*.

Grăbește dară o Românie
Și chiamă astăzi pe fiii tăi,
Rugi să înalțe la ceriu, să vie,
Pentru *Alexandru Ioan întăi* !

„Perdeaua s’au ridicat. Decorația din fund reprezenta un *Arc de triumf* de o arhitectură gotică, având deasupra Icoana Sf. Gheorghe, și decorat cu *armele puterilor garante*. Sub arcu de triumf se ve-

dea, căm în fund, pe un pedestal bustul *I. Sale Prințului Domnitor*, cu inscripția *Vox populi Vox Dei*, iar în dreapta și în stânga Prințului, se aflau persoane ce reprezentau pe Domnii *Stefan Vodă*, *Petru Rareș*, *Mihai Viteazul* și *Mircea*, cu costiumul lor cel antic. În acel moment dobele au început a bate, și detașamente de soldați din toate armele, cu muzica în frunte, au defilat pe dinaintea *I. Sale*, și i înclinau steagurile lor, în mijlocul transportelor și a aclamațiilor generale. Totodată, scena a fost iluminată cu focuri bengale de felurite coloruri.

„Fie-cine au putut vedea destul de lămurit, ca astă serbare împrumută de la împregiurările încă proaspete a unei noue stări de lucruri, un caracter foarte solenel, și că aceste manifestații infocate au reînnoit, între țară și Domn, pactul regenerației naționale. Astfel, istoria noiei domnii, au însemnat încă o nouă dată, în șirul frumoaselor zile ce le-au inaugurat. Asta primă aniversară brilantă, a lăsat în toate inimile o impresie adâncă și suvenir neștearsă“.

Sâmbătă în 19 Martie 1860, cu prilejul unui concert dat în Teatru de la Copou de frații *Teodor și Mihail Burada*, în beneficiul *Cabinetului de fizică din Colegiul Național din Iași*, actorii moldoveni au bine voit a da concursul lor la această reprezentație de bine facere jucând piesa : *Nunța Tărăncască*, vodevil într'un act de V. Alecsandri. Actorii ce au jucat au fost : d-nii Idieriu, Bălănescu, St. Mogâldea, Bălușescu, Alexandrescu, d-na Ștefănescu. Tot atunci s'a aranjat de regisorul A. Gatino un *Tablou Alegoric*. Prețul locurilor erau : Loja Rangul I 3 galbeni. Benuar 2 galbeni, Loja Rangul II-lea 1 galben, Galeria un sfanțic. Începutul la 7½ oara punct. Ușile nu se deschid până la 7 oare.

Tot în luna Martie socotindu-se că este neapărată trebuință ca edificiul teatrului de la Copou să aibă un îngrijitor pentru întreținerea lui precum și pentru paza decorurilor, bronzeriilor, mobilației și

celorlalte obiecte ce compun zestrea teatrului, s'a numit în acest post pe d. Gatino în calitate de inspector, cu un salar de 12 galbeni pe lună, plătitor din subvenția Teatrului național și a operei, dându-i-se și locuință de 4 odăi în localul din dosul teatrului precum și un rânduș cu leafă de 2 galbeni pe lună. Gatino fiind apoi numit ca regisor teatrului din București, a fost înlocuit prin actorul Mihail Galino. (Dosarul Moldovenesc intitulat: *Pentru întreprinderea teatrului de operă și Román*, trimis de Ministerul instrucțiunii publice la Arhiva statului din București No. curent 228, din 1862).

OPERA ITALIANA

Trupa de Opera italiană care deși acum era subvenționată de Primărie cu 1000 galbeni, și care în anii precedenți mergea foarte bine și era frecventată de public, cu mutarea capitalei Moldovei la București, începuse a merge din ce în ce mai rău. și încetarea reprezentațiilor sale era iminentă; pentru aceasta deci, Victor Delmarx se tânguește în 20 Aprilie 1860, consulului Franței, și-l roagă să intervină pe lângă guvern și să-i arate că prin evenimentele petrecute în iarna acestui an, care într'un mod brusc a transformat capitala Moldovei într-o capitală de provincie prin ducerea în noua capitală mai a totalității abonaților și a celor ce erau obișnuiți să vină la operă, i s'a cauzat mari pagube și deci în fața acestor petrecute, cere anularea contractului și despăgubire de la guvern pentru daunele ce i s'a cauzat prin aceasta. (Dosarul *pentru administrația de peste Milcov a teatrelor*. No. curent 232, depus la Arhiva statului din București de Ministerul Instrucțiunii publice și a cultelor).

În această stagiune pe lângă reprezentațiile teatrului național și a operei, a mai jucat o trupă franceză de comedii și vodeviluri, sub direcția renumitului comic al Teatrului *Palais-Royale* din Paris *Levassor*, având pe lângă el pe D-na *Teisseire*, prima

actriță de la teatrul *Gymnase* din Paris, D-l *Tournade*, D-na *Pelagie*, etc.

Din trupa de operă italiană, de sub Direcția lui Delmary care a jucat în tot timpul stagiunei, vedem că la 28 Aprilie 1860, câți-va artiști dau o reprezentație extraordinară de *Adio*, la care iau parte *Gaetano Biund*, *Stefani* și *Pèdre*, cântăreții operei italiene, precum și toți artiștii din orchestra acelei opere. Bucățile executate în acea sară au fost următoarele : *Uvertura de mare orchestră* compusă de Gheorghe Burada, actul al IV-lea din *Lucia di Lammermoor*, *Souvenir de Bellini* fantasie briliantă executată pe violină de Stefani cu acompaniament la piano de maestrul Galea, *Nunta țărănească* de V. Alexandri, jucată de Galino, Bălănescu, Nicolau, Mogildea, Idieru, Bălășescu și Corbu ; *L'Elisiere d'Amore* și *le Sacrifice d'Abraham*, mare tablou final, cu focuri bengale. (Afișele acestor reprezentațiuni se află în posesiunea autorului).

Dintr'un afiș cu data de Vineri 29 Aprilie 1860, vedem anuțându-se ultima reprezentație a acestei companii, în care s'a jucat piesele : *Les Amours d'un Coiffeur*, comedie într'un act în versuri cu cântice de Galoppe d'Onquaise. *La Queteuse*, romanță cântată de D-na Teisseire, *Adélaide ou les Couplets de Fête*, scenă comică executată de Levassor, *Le camp des Bourgeoises*, comedie vodevil într'un act de Duma-noire, *L'Anglais Mélomane*, scenă comică executată de Levassor și *Madame Bertrand et M-elle Raton*, comedie vodevil într'un act de Dumanoir.

La 1 Mai 1860, expirând contractul teatrului de operă italiană ce-l avea Victor Delmary directorul acestui teatru îl trece asupra lui Constantin Rolla care începea la 1 Mai 1860 până la 1 Mai 1864, cu o subvenție de 70,000 lei vechi cursul visteriei.

Reprezentațiile teatrale dale în Comuna Rolo-pănești.

Postelnicu și Cavalerul Neculai Istrati pe lângă școlile

elementare una de băieți și alta de fete facute de ol cu a sa cheltuială pe moșia sa Rotopănești din Județul Suceava, înființează în primavara anului 1860 și o școală de muzică și declamație. Profesori la acea școală erau *Petru Mezzetti* la clasa de principii de muzică, *Maestru Galea* la clasa de canto, și actorul de la Teatrul Național din Iași *Mihail Galino*, la clasa de declamație. Ei dădeau lecție câte două oare pe zi și erau plătiți câte cu 10 galbeni pe lună afară de *Mihail Galino* care avea 15 galbeni pe lună.

Sala de teatru, era întocmită în curțile boeresti, scena era cu gust aranjată și îndemănatică, decorurile erau zugrăvite de *Iosef Fichtner* din *Șvițera*, dascăl în casă la copilul său *Titus*. Acest *Fichtner* era și pictor și se pricepea în arta decorativă.

Costumele pentru piesele naționale, erau lucrate în casa lui Neculai Istrati de elevele școlii elementare, sub privigherea profesoarelor pentru lucru de mână, *Sevastia* soția lui *Neculai Istrati* și *Elena* soția preotului *Costachi Milu*.

După vr'o cinci luni de un studiu conștiincios cam pe la începutul lunei Noemvrie 1860, elevii a-celeii școli au fost în stare să reprezinte mai multe piese de teatru și canticile comice, din cari enumerăm următoarele: *Doi țărani și cinci cărlani*, *Cinel-Cinel*, *Fluerul fermecat*, *Scara-măței*, *Baba-Hârca*, *Paul John*, *Margo*, *Herșcu Boccengiu*, *Mama Anghelușa*, *Soldan Viteazu* și altele.

Reprezențațiile se dădeau de două ori pe săptămână, Joia și Duminica. Cupletele la vodeviluri și corurile, erau acompaniate cu violina de *Petru Mezzetti*. Între acte cânta corul de muzică vocală a școlii.

La fiecare reprezentațiune, sala era ticsită de boeri, proprietari și posesori de pe la moșiile învecinate, care se minunau de felul cum fie-care elev își interpreta rolul său.

De multe ori vinea la acel teatru și fostul *Mitropolit Moldovei și Sucevei*, *Calinic Miclescu*, care pe atunci era *Arhieru egumen* la *Monastirea Slati-*

na, precum și Arhiereul Iosif Râșcanu de la monastirea Râșca. Pe lângă aceștia se mai adunau un public numeros, nu numai din județ ci și din orașul Suceava, precum și din alte părți ale Bucovinei. Fiecare elev căuta să-și învețe rolul cât se poate de bine, știind că aveau în fața lor pe acești doi Arhieri și mulțimea de streini, veniți de peste hotar.

După insistența multor boeri, acești elevi au dat în vara anului 1861, vr'o câteva reprezentațiuni și în Fălticeni, în grădina lui Iancu Botez Topor. Piese ce au reprezentat atunci au fost: *Fluierul fermecat*, *Cinel-Cinel*, *Scara mării* și *Baba Ilirca*.

De multe ori între acte soția lui Neculai Istrati, Sevastia, cânta duete cu elevul Costachi Rotopan. Câte odată elevele Nastasia Tofan, Luța Rotopan și elevul Ioan Savin, tenor executau câte un solo de canto.

Neculai Istrati vroia să ducă pe acești elevi la Iași ca să dea câteva reprezentații la Teatrul Național, dar sevârșindu-se din viață în 1. Noemvrie 1861 această dorință a lui nu s'a îndeplinit, și nu mult după aceea acea școală s'a desființat ¹⁾.

1) Vezi mai pe larg scrierea mea: *Școala de muzică și declamațiune de la Rotopănești*. Revista „Arhiva” vol. IX, pag. 291.

CAP. XVI

STAGIUNEA 1860—1861

*Diracțiunea teatrului național și principalii artiști români. — Reprezentația de gală ce s'a dat cu prilejul deschiderii Universității din Iași. — Greutățile întâmpinate de actorii români și întreruperea reprezentațiilor. — Prima reprezentație a piesei Lipitorile satului, de Vasile Alecsandri. — Plecarea unei părți din trupă la Botoșani. — Reprezentație dată în beneficiul inundaților de la Bahlui. — O nouă încercare de redeschidere a stagiunii, în care s'a reprezentat Rusaliile și două cânticele comice de V. Alecsandri, precum și criticele ce s'au făcut împotriva acelei piese. — Încercarea de a se înființa un teatru popular prin mahalalele Iașului. — Reprezentațiile operelor italiene. — Apariția primului ziar teatral **Il Fulmine**.*

Diracțiunea teatrului național continuă în această stagiune tot cu Alecu Fotino și Mihail Galino, după cum fusese și în anul precedent. Între principalii actori ce au fost angajați în această stagiune găsim pe Neculai Luchian, Constantin Bălănescu, Bosie, Idieriu, Mogâldea, Xenofonte, Calcăntaur, Comino, Corbu etc., și d-nele Luchian, Harmanda, Filaret, Marița, etc.

Înainte de începerea stagiunii, făcându-se de guvern în sara de 26 Octombrie solemnitatea deschiderii Universității, s'a găsit cu cale a se organiza atunci și o reprezentație extraordinară teatrală și muzicală, la care au luat parte atât artiștii trupei locale, cât și mai mulți diletanți din societatea cultă ieșană. Cu acest prilej s'au reprezentat piesele: *Mărgo sau binefacerile educației*, vodevil într'un act tradus de T. Porfiriu, în care rolurile au fost ținute de actorii: Mogâldea, Bălănescu, Xenofonte și Porfiriu (ca amator), precum și de actrițele Harmanda

și Filaret; *Sacagiul* canțoneta de V. Alecsandrescu (Ureche), cântată de C. Bălănescu; și *Nunta Țărănească*, scene naționale de V. Alecsandri; s'a mai reprezentat și un *Tablou alegoric de circumstanță*, aranjat de M. Galino. Apoi s'a cântat o *Mare Uvertură pe motive a lui Bellini*, precum și două *Potpuri naționale*, de Gheorghe Burada, toate aceste executate de orchestră. Asemenea au mai luat parte la această solemnitate ca diletanți, frații Teodor și Mihail Burada, executând mai multe bucați, cel întâi pe violină, iar acel al doile pe piano ¹⁾.

Din cele relatate de ziarul *Ateneul Român*, din 12 Noembrie 1860, vedem că Teatrul Național, în data chiar după deschiderea sa, mergea foarte greu; mai multe neînțelegeri se iviră între actori și Direcțiune, ceea ce făcu ca să întârzie și reprezentațiile și ca piesele să fie jucate în chip nemulțemitor pentru public. Înainte de 24 Noembrie abia se jucase două reprezentații, când la acea dată se dădu a treia reprezentațiune cu noua piesă a lui Vasile Alecsandri, *Lipitorile satelor*, dramă în 4 acte cu cântice. Despre această piesă, ziarul citat zice că „Vasile Alecsandri, a reintrat în adevăratul său Ministeriu a cel de poet și de autor, Ministeriul în care și-a făcut și își va face mai mare faima de cât cu ori câte note diplomatice, ori cu invențiunea cavaleriei *Jerbiei de aur*“.

Asupra modului cum s'a jucat această piesă, se arată că actorii cei mai mulți au fost bine identificați cu rolurile; Luchian ca răzășul *Vântură Țară*, Idieriu ca *Moisi Ebreul*, Calănescu ca *Kir Iani Grecul*, Bosie ca *Gavril Sârbu*, argatul bețiv, au fost în rolurile lor, și nu le-au lipsit aplausele numerosului public asistent. Singura doamna Harmanda în travesti, și în rolul de amoretz, a lăsat mult de dorit.

Cu toate acestea vedem că reprezentațiile românești s'au întrerupt înainte de sfârșitul lunii Decembrie, întru cât nici publicul nu venea îndestul

1). Afișul acestei reprezentațiuni se află în proprietatea autorului.

la Teatru și nici actorii nu se prea întreceau prin meritele lor, așa că stagiunea românească din aceste împrejurări s'a închis. Actorii s'au împrăștiat, unii apucându-se de alte trebi, iar o parte din ei formând o trupă nouă, au plecat la Botoșani, spre a da acolo o serie de reprezentații.

În cursul lunei Fevruarie 1861, găsim că o parte din actorii localnici, organizează o reprezentație extraordinară în folosul *inundațiilor de la Bahlui*. Pentru acest scop se joacă în sara de 7 Februarie 1861, piesele *Strachini verzi*, vodevil în două acte tradus de N. Luchian, și *Casa de nebuni* comedie într'un act tradusă de Porfiriu. Iau parte la această reprezentațiune actorii: Luchian, Bălănescu, Galino, Corbu, Gafencu, Kiruș, M. Popovici, Bosie și d-nele Luchian și Camban.

Pe la sfârșitul lunei Martie 1861, o parte din actorii români aflători prin Iași, în unire cu niște scamatori streini, și anume *T. Roman* și *Auboin*, au dat câteva reprezentațiuni compuse din niște piese românești și bucăți de scamatorie. În acest timp s'au reprezentat între altele, câteva nouă scrieri teatrale ale lui Vasile Alecsandri, între care mai de samă *Rusaliile în satul lui Cremene*, vodevil într'un act jucat la 27 Martie, precum și cântonetele *Clevetici* și *Napoilă*. Aceste piese jucate pe scenă românească, atrase autorului critici din partea unor persoane cărora nu le plăcu biciuirea tipurilor și moravurilor expuse în aceste scrieri ¹⁾.

Din câte știm aceste critici fură singurele care s'au adresat marelui nostru poet și autor dramatic Vasile Alecsandri, relativ la producțiile sale teatrale, atât de numeroase și de valoroase, care s'au reprezentat neconținut cu mare succes în totdeauna pe scenele românești atât din țară cât și de peste hotare.

După închiderea acestei stagiuni, vedem că unii dintre actorii teatrului național, în unire cu mai

1) Atenenul Român No. 23, din 3 April 1861.

mulți diletanți tineri, se încearcă să organizeze un teatru mic în măhalălele Iașului, spre a da reprezentații de piese populare ca să producă o distracțiune locuitorilor de prin mahalale, cari nu erau în stare să frecventeze Teatrul național din centrul Iașului.

Pentru realizarea acestui scop, acești asociați facură o petițiune colectivă pe care o dădură Președintelui Eforiei Capitalei, în ziua de 15 Aprilie 1861 și care glăsuște ast-feliu :

„Sub-scriși dorind a deschide un mic teatru în unele din măhalălele orașului, mai mult pentru deșteptarea tinerilor români, cât și spre întreținerea publicului în vreme de primăvară, venim prin aceea a ruga pe Domnia-voastră, ca să bine vroiți a ne acorda asemenea cerire, pentru care ne îndatorim a da în folosul saracilor una din reprezentațiile ce vom da, învoindu-ne tot odată a ne acorda și plata antrelei, ce s'ar socoti, pentru ca și noi să ne putem acoperi cheltuelile necesare“.

Iscaliți : *Stefan Mogâldea, I. Teodoru, Gr. Bors, T. Costînescu, A. Vizanti, N. Nekila, P. Contu, S. Mihaițescu, Al. Costăchescu, G. Carpus, M. Paleolog, I. Țincu.*

Pe această petiție s'a pus următoarea rezoluție :

„Cu părere de bine să grăbește Municipalitatea o acorda cerirea de fața Domnilor actori români, în scopul propus, cu plata de antre la Teatru, conformându-se în totul de legile polițienesti. Despre aceasta se va da în știință și Poliției Capitalei spre regulă“ ¹⁾.

Nu știm ce rezultat va fi avut această încercare care ar fi fost de mare folosință pentru răspândirea atât a gustului de teatru, cât și a culturii în genere în popor, căci atât din dosarele Eforiei cât și din cercetările făcute în memoria bătrânilor Iașului nu se constată dacă s'a pus în aplicație sau nu acest proiect.

1. Vezi Dosarul Eforiei Capitalei. No. 53 pe 1861.

OPERA ITALIANA

Opera italiană a jucat și anul acesta o serie de reprezentații, atât din repertoriul vechiu, cât și câteva piese nouă: dar se pare după cât vedem din cele scrise în foile din acel an, că nici opera nu mergea mai bine de cât Teatrul național; intru cât publicul nu mergea la Teatrul astfelu că era mai totdeauna deșert.

Dintre artiștii principali aflăm pe Primadonele *Gianfredi* și *Iackson*, Baritonul *Enrico Storti*, Tenorii *René* și *Angelo Zennari*, Basul *Segri Segara*, etc. cari jucau fără întrerupere de câte patru ori pe săptămână. Corurile însă erau tot atât de slabe ca și în stagiunea precedentă. Orchestra fusese ceva mai completă și mai bună¹⁾.

Deschiderea stagiunii italiene s'a făcut cu opera *Ebreo*, pe la începutul lunii Noembrie 1860.

În această iarnă a apărut *Il Fulmine*, foaie literară, teatrală și umoristică, editată de Luigi Ademollo, profesor de limba italiană la gimnaziu. Era anunțat că această foaie va apărea odată pe săptămână și era redactată în italianește și românește. Pe cât știm, din această foaie n'a apărut de cât vre-o două sau trei numere.

În No. 1 a gazetei *Il Fulmine*, se face critica operei italiene *L'Ebreo*, de *Giuseppe Appolloni*, care se reprezentase atunci pentru prima oară în Iași. Ademollo se declară mulțumit de chipul cum basul *Segri Segara* și tenorul *Angelo Zennari* și-au interpretat rolurile lor²⁾.

1). *Ateneul Român*, No. 7, din 12 Noembrie 1860.

2). *Ateneul Român*, No. 9, din 30 Noembrie 1860.

CAP. XVII

STAGIUNEA 1861—1862

Decăderea Teatrului moldovenesc continuă.—Lipsa unei direcțiuni.—Asociația actorilor renași în Iași.—Apelul actorilor făcut la guvern spre a le da o subvențiune pentru susținerea teatrului.—Critica contra reprezentațiunilor teatrale.—Opera Italiană.—Reprezentațiile date de Ioan Lupescu cu trupa sa.—Trecerea Administrației Teatrului din Moldova către Ministerul de Interne din București.—Zidirea unui Teatru special în Galați.

După cum am văzut din stagiunile precedente instituția teatrală românească din Iași mergea din ce în ce tot mai spre rău, fie atât din pricina diferitelor direcțiuni cari se tot schimbau și nu se îngrijau indestul și cu interes de piesele ce se reprezentau, cât și de celelalte condițiuni ecrute pentru satisfacerea cerințelor publicului, căutând numai la interesul material, nechibzuind în deajuns asupra repertoriului ce-l dădea publicului, potrivit cu gusturile sale de pe atunci, fie chiar și din pricina însuși a publicului caruia îi plăcea mai mult să cerceteze reprezentațiile trupelor străine, franceze, sau italiene, decât ale trupei naționale.

Astfelu fiind, teatrul fu părăsit din ce în ce mai mult de public și amenințat de a-și întrerupe reprezentațiile cu totul; în cât pentru stagiunea 1861—1862, vedem că nu s'a putut încredința direcțiunea Teatrului nici unei persoane anumite.

Față cu aceste împrejurări actorii români din Iași, pentru a înlătura dezastrul care-i amenința, s'au sfătuit și au hotărât să formeze o Asociațiune teatrală, care să iea asupra sa înjghebarea unei se-

rii de reprezentațiuni în cursul acestei ierni, pentru ca vechea capitală a Moldovei să nu rămăie în totul lipsită în cursul acestei ierni de reprezentațiuni dramatice în limba patriei.

Această asociațiune se făcu, și în ea luară parte următorii actori mai de samă: Neculai Luchian, Mihail Galino, Constantin Balănescu, Anton Cambau, Gabriela Luchian, Merișasca, Elena Negroni, Maria Camban, Stefan Mogâldea, I. Idieru, etc.

Stagiunea s'a deschis de această Asociațiune prin luna Noembrie, și până la 26 Februarie 1862 se dadu un număr de 25 reprezentațiuni. Neavându-se însă cu ce să se urmeze reprezentațiile mai departe, Asociația actorilor făcu o cerere la guvern spre a le înlesni sarcina ce-și luase. Guvernul apretuind sfortaarea și tendința actorilor de a nu lasa Iașul fără teatru național, le dadu o subvențiune de 30.000 lei pentru ca să poată merge înainte cu reprezentațiile până la 22 Martie 1862, după cum se prevedea în actul de asociațiune, și probabil și după abonamentele făcute de dâșii. Pe lângă această subvențiune li se mai puse la dispoziție și teatrul de la Copou.

Dintre piesele ce s'au jucat în această stagiune și care fură repetate, în cea mai mare parte din cele ce se jucase în anii precedenți, găsim că la 21 Decembrie 1861, s'a jucat în reprezentație extraordinară piesele: *Cinel-Cinel* „cimitura cu cântece” într'un act de Vasile Alexandri, *O Casă de Nebuni*, comedie într'un act, tradusă de T. Porfiriu, și *Sora lui Jocris*, comedie vodevil într'un act, tradusă de N. Luchian, iar pe la începutul lui Martie 1862, s'a jucat drama în 5 acte *Fetele de Marmoră* și comedia-vodevil de V. Alexandri *Cucoana Kirița în Iași*.

Revista umoristică *Bondarul*, No. 40 din 18 Martie 1862, vorbind de aceste reprezentațiuni, critica cu asprime chipul cum au jucat actorii în aceste piese, zicând că Teatrul Național e mai mort, și chiar semnele de viață ce mai dă din când în când, „sânt numai niște strămbături ale agoniei sale”.

Consiliul de Miniștri din București prin jurnalul No. 6 din 5 April 1862, a luat hotărârea ca administrația teatrelor din România de peste Milcov (Moldova) să fie trecută în atribuțiunile teatrelor din București.

În primavara anului 1862, vine în Iași actorul Ioan Lupescu cu trupa sa, și dă o serie de reprezentațiuni, având ca suflor pe Vasile Conta, marele nostru filosof, fost profesor Universitar și Academician, care părăsise școala „Academia Mihaileana“ având atunci 17 ani.

După ce făcu pe suflerul cât va timp, Conta ajunsă în urmă să joace și roluri. El mai compuse și cuplete pentru vodevilurile lui Lupescu, scriind și o piesă de teatru, care s'a jucat în Botosani. Printre actorii angajați atunci în trupa lui Lupescu se afla și talentatul comic Sorăscu, precum și o tânără artistă Maria Bălușescu, care avea deosebite dispozițiuni pentru scenă. Vasile Conta stătu în trupa lui Lupescu timp de doi ani, după cari apoi el o părăsi spre a-și continua studiile ¹⁾.

În cursul acestei stagiuni s'au jucat de asemenea un șir de reprezentațiuni de trupa de Operă italiană, închizându-se stagiunea ei la 6 Martie 1862. Dintre artiștii mai distinși din această trupă arătăm pe primadonele : D-na *Donateli* și D-ra *Varci*, precum și pe Baso-bufo *Cavisago*.

Teatru din Galați

Fața de toate aceste greutăți vedem că gustul de teatru nu încetase de a se răspândi și a se desvolta până la un oare care punct și prin provinciile Moldovei, așa vedem că Municipality din Galați, doritoare și ea de a-și avea un local propriu pentru teatru, a inter-

1) Vezi *Filosoful Conta*, Opera completă cu un studiu, biografic de Oatav Minar. București, pag. XX și XXI.

venit în 7 Martie 1862 pe lângă Ministerul trebelor interioare a Principatelor-Unite, rugându-l ca având în vedere dorința cetățenilor să le învoiască clădirea unui teatru. În urma acestei intervențiuni Ministrul secretar de stat la Departamentul din năuntru, bazat pe jurnalul încheiet de Consiliul de Miniștri pentru a se aproba zidirea unui teatru în Galați, vine înaintea Domnitorului Alexandru Ioan I, arătând dorința cetățenilor gălățeni. Domnitorul admitând cererea încuviințază prin decretul cu No. 2654 din 12 Aprilie zidirea unui teatru în Galați.

Teatrul avea să se zidească din fondurile adunate din contribuția orașenilor gălățeni cari au exprimat dorința de a avea un teatru în orașul lor, fără însă ca guvernul să-și eie angajamentul de a subvenționa sus zisa lucrare din fondurile fiseului.

Dorința Gălățenilor însă de a avea un teatru al lor propriu, din mai multe împrejurări nu s'a putut aduce la îndeplinire în timpurile de atunci ¹⁾.

1) Dosarul Moldovenesc cu No. curent 227 Pentru clădirea teatru-
lui din Galați, depus la Arhiva Statului d'n București de Ministerul cul-
telor și instrucțiunii publice.

CAP. XVIII

STAGIUNEA 1862—1863

Intervenirea Guvernului pentru reînvierea trupei teatrale din Iași.—Condițiile de antrepriză.—Aprobarea ca artistul Constantin Bălănescu să eie antrepriza Teatrului Național.—Adresa Președintelui Municipality Iașului către Ministerul de Interne.—Versurile lui Hajdeu la beneficiul Matildei Pascaly.—Reprezentafia extra-ordinară dată în beneficiul actorului M. Galino, spre a-și continua studiile dramatice în străinătate.—Pieseie jucate în scopul înființării unui fond al Casei de ajutor pentru actori.—Programul companiei teatrale franceze.—Trupa de operă italiană.—Trupa provincială de sub Direcția Mariei Vasilescu.—Trupa Vlădicescu-Tardiny.

Guvernul Principatelor-Unite, văzind starea de decadentă în care ajunsese Teatrul din Iași, în timpul din urmă, după cum am văzut din acele arătate în stagiunea precedentă, s'a gândit a lua măsuri ca să înlăture neajunsurile ce se simțiau, și să facă a reînflori din nou scena ieșană. Drept aceea el institui un comitet teatral, care să se ocupe cu redactarea unor condițiuni pentru darea în antrepriză a Teatrului Național din Iași, hotărând tot odată a se tine a licitație publică în zilele de 9, 11 și 14 August 1862, prin oferte, în Pretoriul Comitetului teatral, cum și în zioa de 14 August în acela al Cancelariei Municipality Iașului, spre a se adjudeca direcțiunea teatrului, asupra persoanei care va prezenta o mai serioasă garanție.

Din totalul acestor condițiuni de antrepriză se vede intenția Guvernului de a restabili cursul reprezentațiilor teatrului românesc din Iași, dându-se concesiunea pentru trei ani următori și punând la

dispoziția celui ce va lua antrepriza, atât localul teatrului de la Copou, cât și întreaga sa zestre, în tovarășie cu antreprenorul trupei de opera italiană, cum și o subvențiune de 30.000 lei pe fie-care an. În acelaș timp se impun condițiuni Direcțiunei de a avea atât trupa teatrală cât și orchestra complete, compuse din artiști de samă, precum și să redacteze un Regulament disciplinar pentru îndatoririle actorilor, atât în scenă cât și în școală. Asemenea se mai prevede înființarea unui fond de ajutor pentru actorii meritoși, cari mai târziu ar putea ajunge în stare de a nu-și mai câștiga existența lor. În acest scop urmează a se da în cursul stagiunei, două reprezentații în afară de abonament, cu piese din cele mai alese, iar venitul lor să se verse prin Comitetul teatrului, în casa Visteriei, unde urma să se păstreze, producând și cuvenitul procent, până la a lor întrebuintare.

Pentru o mai bună lămurire a tuturor îndatoririlor ce se impuneau antreprizei teatrului, reproducem aici *condițiile* de care vorbim, așa cum le găsim publicate în *Foaia de publicații Oficiale a Principatelor Unite*, din Iași, An. IV, No. 1635 din 3 August 1862. Iată-le :

Art. 1. Antrepriza teatrului național din Iași, se da pe termen de 3 ani, cu începere de la 1 Septembrie anul 1862 și până la 1 Septembrie anul 1865.

Art. 2. Antreprenorul va avea localul teatrului de la Copou, cu aceleași drepturi și îndatoriri ca antreprenorul Operei italiene, în ceea ce privește chiria.

Art. 3. Pentru reprezentațiile naționale se dau 3 zile pe săptămână, și anume : Marța, Joia și Duminica, iar în Carnaval se vor da baluri mascate, va avea drept Joia și Duminica alte două zile în schimb.

Art. 4. Sala teatrului, saloanele de repetiții, magaziiile de decoruri și de garderobă, costiumile, decorurile și mobilația, câte sânt ale guvernului, vor fi de întrebuintare comună direcțiilor Italiană și Ro-

mână, la toate repetițiile și reprezentațiile teatrale. Iar pavilionul teatrului alături de acest teatru, rămâne în dispoziția exclusivă a direcției Operei Italiane.

Art. 5. Toate încăperile teatrului, precum: salele și camerele din rândul de gios, magaziiile, ateneurile din curte și bufetul, se pun în dispozițiile ambelor sus zise direcții, bine înțelegându-se, că fie care din ele, va dispune de bufet după plăcerea sa, numai în zilele sale de reprezentații; ateneurile din curte vor servi pentru cancelariile ambelor direcții, pentru birourile casierilor respectivi și pentru locuința unui îngrijitoriu recunoscut de Comitet, și care îngrijitoriu, sus zisele direcții sânt datorate a-ți ține cu cheltuiala lor, pentru conservarea edificiului și zestrei teatrului.

Art. 6. Toate obiectele ce compun zestrea teatrului, se vor preda pe sâmba ambelor direcții, cu inventariu lămurit, în care se va prezenta starea de față a fie cărui obiect.

Acest inventariu, subscris de directorii respectivi și de delegatul guvernului se va face în număr de trei, din care unul se va depune în cancelaria comitetului teatral, iar celelalte două, se vor da ambelor direcții.

Art. 7. Se acordă de guvern pe fiecare an antrepriizii teatrului național o subvenție de 30.000 lei, care i se va răspunde prin știrea comitetului în două cîștîuri, giunătate cu o lună înainte de începerii stagiunii și cealaltă giunătate în cursul lunii Ianuarie al fiecărui an.

Art. 8. Stagiunea teatrală va fi de 6 luni, cu începere de la 1 Octombrie al fiecărui an.

Art. 9. La începutul stagiunii fiecărui an, antreprenorul va supune la aprobarea Comitetului, un program cuprinzător de toate piesele ce se vor da în cursul stagiunii, precum și de numele întregului personal ce va compune trupa.

Art. 10. Antreprenorul va fi dator ca pe timpul de 6 luni ale stagiunii teatrale, să aibă o bună trupă aleasă printre cei mai buni artiști români, un

bun cor de bărbați și de femei în număr de 16 persoane, o orchestră buna în număr de 24 persoane artiști, muzicanți de pupitru și oșebit un director al ei, care va dirija orchestra.

Art. 11. Antreprenorul își va compune un regulament de îndatoririle actorilor în scenă și în școală, pentru menținerea disciplinei la repetiții și reprezentații, care regulament se va legaliza de Comitet și de Poliție, ca instanțe executive.

Art. 12. Când vre-un artist și-ar permite a adăoga ceva peste textul piesei ce s'ar reprezenta, sau ar schimba sensul frazelor cu care s'ar atinge bunele moravuri, sau ar ataca societatea ori guvernul, antreprenorul va fi respunzător și supus la o amendă ce se va decide de Comitet.

Art. 13. Ori ce neînțelegere s'ar ivi între antreprenor cu artiștii, și vice-versa, se va supune Comitetului care va decide și satisfacția cuvenită celui în drept, până atunci însă ambele părți vor urma îndatoririle lor stipulate în contracte.

Art. 14. Antreprenorul va fi datoriu, ca în cursul fiecăreia stagiuni, să dea două reprezentații suspendate, dintre piesele cele mai alese și mai bine giucate, pentru îmbunătățirea soartei artiștilor. iar suma ce se va aduna de la aceste reprezentații, se va depune prin Comitetul Teatrelor în casa Visteriei, cu interesul legiuit.

Acest capital crescând pe fiecare an, prin darea regulată a reprezentațiilor, precum și din aceea a procentului, va servi la timpul cuvenit de agiutor acelor din artiști, care s'au deosebit prin talentul lor, și nu vor mai putea giuca.

Art. 15. Prețurile locurilor în teatru vor fi tot acele din anul trecut, nefiind în drept antreprenorul de ale urca, sub nici un cuvânt.

Art. 16. Se îndatorează antreprenorul a încălzi tot teatrul și a-l lumina bine și cu material care să nu aducă suparare, iar căldura în teatru va fi la 7 jum. oare între 16 și 17 grade, Reomur.

Art. 17. Potrivit dispozițiilor luate de Consiliul de Miniștri, din partea României de peste Milcov, prin jurnalul închiet în ședința de la 5 Octombrie anul 1860, se va scădea antreprenorului din subvenția anuală suma de 50 galb. și 19 lei cuveniți cu analogie în sarcina Teatrului național, pentru asigurarea edificiului contra incendiului.

Art. 18. Ori-ce împrejurare de forță majoră ar precurma cursul reprezentațiilor teatrale, nu dă drept Antreprenorului a cere vre-o despăgubire de la stat.

Art. 19. Pentru baza condițiilor stipulate mai sus, antreprenorul este dator să dea o garanție valabilă ecuivalentă cu suma de 150 galb.

Urmând licitația de care am vorbit, s'au prezentat doi concurenți, anume: Constantin Bălănescu, cunoscutul artist dtn Iași și Teodorini, fost director timp de zece ani al Teatrului din Craiova; numai Bălănescu însă a acceptat în întregime condițiile puse de guvern pentru antrepriza teatrului, oferind în acelaș timp și o garanție cu mult mai mare decât aceea ce i se cerea prin condițiile de licitație.

Asupra acestei chestiuni găsim ca Președintele Eforiei Muncipalității Iașului din acel timp, comunică Ministerului de Interne printr'o aoresă cu data de 20 August 1862, următoarele ¹⁾:

Domnule ministru,

„Subscrisul Președinte conform închierei Camerei, are onoare a vă transmite oferta, pentru antrepriza Teatrului Național, fiind numai d-l Bălănescu, care au admis condițiile Antreprizei publicate prin *Foaia Oficială No. 168* — și încă cu avantaj — pe lângă primirea în totul a condițiilor, însămnate pentru guvernământ — adică d-lui va da guvernului după expirarea contractului, toate decorurile ce va face în timp de trei ani, asemenea va da și repertorul

1). Vezi Dosarul No. curent 219 din 1862 a Ministerului Cultelor și Instrucțiunii publice din Moldova, intitulat „Correspondența relativă la Teatru din Iași”, aflat la Arhiva Statului din București.

de piesele ce se vor juca ; tot odată garanția o va depune în avere nemobilă, echivalentă de 2000 galbeni⁴.

Președinte, *Vornic Burada*.

În urma acestor împrejurări noul director C. Balănescu, caută prin toate mijloacele să poată corespunde misiunii la care e chemat, aceea de a ridica arta dramatică atât de decăzută. În acest scop deci, el angajează pe lângă actorii ce se aflau în Iași și pe alții din București : Pascali, Anestin, pe D-nele : Matilda Pascali, Polixenia Filaret, etc.

Cu o asemenea trupă, reprezentațiile teatrului românesc. au urmat cu succes în cursul acestei stagiuni 1862 — 1863, jucându-se diferite spectacole, atât naționale cât și traducțiuni, mai ales din piesele cele mai de seamă ale repertoriului francez, drept care publicul ieșan a adresat Directorului C. Balănescu, o mulțumire în scris iscălită de o sumă de cetățeni.

Repertoriul care s'a jucat în această stagiune se compune din următoarele piese :

Idiotul, dramă în 5 acte, *Perucherita*, vodevil 1 act, *Procopsiții*, vod. 1 act, *Remurea*, vod. naț. 1 act, *Advocatul*, vod. 1 act, *Muzicantul*, vod 1 act, *Nunta Tărânească*, vod. naț. în 1 act, *Sclavul*, comedie în 3 acte, *Baba Hârca*, operă naț. în 3 acte, *Carlanii*, vod. naț. 1 act, *Orbul și Nebuna*, dramă în 5 acte, *Cerșitoarca*, vod. în 2 acte, *Voiosilă*, vod. în 2 acte, *Crai nou*, vodevil 1 act, *Nebunul din amor*, dramă în 5 acte, *Cucoana Kirița*, vod. naț. în 3 acte, *Ingerul morții*, dramă în 5 acte, *Dalila*, dramă în 5 acte, *Doi morți vii*, vod. naț. în 2 acte, *Credința*, dramă în 5 acte, *Martirul inimii*, dramă în 5 acte, *Tuzu Calicu*, vod. naț. în 2 acte, *Balul mortului*, comed. 1 act, *Dorul Românilor* monolog, *Ostigosul*, dramă în 5 acte, *Ghebosul*, dramă în 5 acte, *Căpitanul Ghileri*, dramă în 5 acte, *Ileanul*, dramă naț. în 5 acte, *Pelicarul*, dramă în 5 acte, *Caterina Howard*, dramă în 5 acte, *Lipitorile Satului*, dramă naț. în 5 acte, *Intriga și amorul*, dramă în 5 acte¹⁾.

1). Vezi Dosarul 119 din 1865. Arhiva Primăriei, Iași.

În sara de 16 Decembrie 1862, dându-se o reprezentație în beneficiul artistei dramatice Matilda Pascaly, se aruncă în sala teatrului un mare număr de foi răzlețe, pe care se tipărise următoarele frumoase versuri, compuse de B. P. Hajdeu, marele istoric român, care în acel timp locuia la Iași :

MATILDA PASCALI

Ca pirămida, versul nu pierie și nu moare ;
Sub haina armoniei al omului cuvânt
Infrântă vecinicia și'n rând cu mândrul soare
Aruncă mii de raze de viață pe pământ.,
Mă jur, nu pentru tine, o ! doamnă'ncântătoare,
Revărs în poezie răpitu-mi simțământ !
Sânt egoist : plăcerea-mi nu voi să se strecoare,
Știind c'a sa putere e tocmai său mormânt !

Când tu plângeai, artisto, plângeam și eu cu tine ;
Când te dureau, durerea-ți o resimțiam și eu ;
Angelica-ți privire și vorbele-ți senine
Își resfrângea lumina adânc în sânul meu ;
Uita-voiu, după o clipă simțirea-mi desfătăta ?
Resună, Muzo ! — nu vreu s'o pot uita vr'odată !

Actorul simpatizat de publicul Ieșan pe atunci Mihail Galino, a fost încurajat atât de public cât și de însuși colegii sei, spre a se duce în străinătate să studieze și să se perfecționeze în arta dramatică. Spre a-și realiza acest scop, el a dat o reprezentație, extraordinară în beneficiul său. Iată ce găsim într'un afiș relativ la acest beneficiu ¹⁾ :

MIHAIL PASCALI

„Marți în 9 Aprilie 1863, pentru beneficiul lui M. Galino s'a jucat *Orbul și Nebuna*, dramă tradusă de M. Milo și Pascali, *ca subvenție pentru călătoria sa în străinătate spre a face studii dramatice*. La această reprezentație au luat parte actorii : Pascali, Galino, Popovici, Bălănescu, Anestin, Ionescu, d-nele : Matilda Pascali, și Filaret.

„Toți artiștii au binevoit a conlucra de complicitate la această reprezentație, D-na Matilda Pascali.

și d-l Pascali au întârziat plecarea D-lor, numai pentru astă singură reprezentație

Inceputul la 8 oare neaparat“.

Pe baza îndatoririlor puse Directorului prin Art. 14 din contract, s'a jucat în sara de 14 Aprilie 1863, o reprezentație extraordinară în beneficiul *Casei de ajutor pentru actori*, dândn-se piesa *Caterina Howart*, dramă tradusă din franțuzește, iar în sara de 5 Martie următor, s'a jucat a doua reprezentație în acelaș scop, piesa *Peticarul din Paris*, deasemeni dramă, tradusă din limba franceză.

Din aceste două reprezentații s'a încasat suma neto de 2392 lei 14 parale, care s'a și trimes prin Comitetul teatral la Ministerul de Interne ¹⁾.

Această dispoziție laudabilă are meritul că pe timpurile acele. guvernul s'a gândit ci la soarta actorilor cari lucrau din toate puterile și-și sacrificau interesele lor, numai ca să vadă propășind scena Românească; și dacă această dispoziție ar fi fost urmată cu stăruință și devotament până astăzi, Societatea Dramatică actuală, ar fi avut un fond însemnat, spre a nu lăsa în suferința cea mai mare parte din artiștii ajunși la scăpătăciune.

Iată dar cum pe atunci se găseau în fruntea guvernului, bărbați luminați și devotați, cari se gândiau și la actorii teatrului nostru, chemați a contribui și a da sprijinul lor culturai noastre naționale.

TEATRU FRANCEZ

Publicul ieșan care era în totdeauna iubitor de teatru, a avut prilejul în iarna acăasta de a vedea pe lângă trupa națională și o trupă din cele mai bune de comedii franceze, care după cât vedem dintr'un program scris în limba franceză, ce se găsește în *Biblioteca Academiei Române* ²⁾, urma să dea un șir de șasezeci de reprezentații, cu începere din luna Octombrie 1862.

1). Vezi Dosarul Eforiei Municipality, Iași, No. 104 din 1862.

2). Pachet. *Foi răslefe*.

Iată arătăm aici acel program, conținând artiștii și piesele ce urmau să se joace în acea stagiune :

Théâtre de Jassy

Ouverture de la saison du 20—30 Octobre 1862
Compagnie française

Soixante représentations

Comedies, voudevilles, quelques drames de choix et quelques operettes
Composition de la compagnie :

Premier rôle marqué, père noble, grand	
3-me rôle	Mr. Guerin
Premier rôle jeune, premier rôle . .	Lafarge
Jeune premier, jeune premier rôle .	Chenier
Second amoureux, des premiers . .	Sauvajole
Premier comique et Financier . . .	Roohe
en tous genres .	Donatien
Second comique des premiers. . .	Eugène
3-eme amoureux	Ludovic
Premier rôle grande coquette . . .	M-elle Arsène
Jeune premier rôle. forte jeune premiere	M-me Guerin
Jeune premier ingenuite	M-elle Raynaud
Jeune premiere et seconde amoureuse	M-me Sauvajol
Soubrettes travestis	M-elle Vacasson
2-eme et 3-eme amoureuse	M-elle Clarisse
Première Duègne, mère noble, caractères	M-me Derochers
Utilité. des soubrettes, des amoureuses	M-me Donatien

R e p e r t o i r e

Les trois gamins	Le testament de César
Si jamais je te pince	L'honneur et l'argent
Gara	Dalila
Nos intimes	Les Faux bonshommes
Le duc Job	Les filles de marbre
Le voyage de Pericheu	Le serment d'Horace
Le demi monde	Les crochets du Père Martin
Le gentilhomme pauvre	Un troupier qui suit les bonnes
La Fiamina	La station de Champbaudais
Les Petites mains	Midi à quatorze heures
Les pattes de mouche	La Poule et ses poussins
Le capitain Tic	La première Idole

L'Abonnement est ouvert de ce jour au Bureau de la Direction, au Théâtre même et au premier Etage :

Avant-scene: Bel-étage ou Baignoire	-	186 ducats
Bel-étage, loge simple	.	86 "
Baignoire, loge simple	.	76 "
Loge du centre, Bel-étage No. 11	.	100 "

Cele mai multe piese prevăzute în acest program fiind cu măiestrie jucate de această trupă, au fost primite cu mulțămire de public.

OPERA ITALIANĂ

Tot în această stagiune a urmat și o serie de reprezentațiuni ale trupei de operă italiană, sub direcția tot a vechiului impresariu din stagiunile precedente Victor B. Delmary.

TRUPA PROVINCIALĂ DE SUB DIRECȚIA CANTĂREȚII MARIA VASILESCU

Prin anul 1862 jucă în diferite orașe din Moldova o trupă de actori, sub conducerea unei actrițe și cântărețe românce Maria Vasilescu. În acea trupă făcea parte Dimancea, Xenofon, Șibovici, Condopol, Ivolschi și alți actori, răzlațiți de prin diferite trupe teatrale din București și Iași, reprezentând mai ales comedii naționale cu cântice, preșum și cântonete.

Prin orașele și orașelele în care se găsea câte o cameră mai mare, vre o cafene, vre o magazie, chiar și vreun hambar, actorii își înjghebau din aceste încăperi câte o așa zisă sală de spectacol, în care scena era făcută din câțiva dulapi, puși pe căpriori, iar cortina, decorurile și culisele, din bucăți de cituri colorate, prinse cu ținte, parte de bagdadie, parte de scenă sau păreți.

Ast-feliu această trupă a jucat în orașul Roman în luna Ianuarie 1862 împsovizând un teatru de scânduri în curtea Primăriei, de lângă biserica Precista Mare. În loc de stăle sau partere, erau așezate lavițe lungi de scânduri, îmbracate tot cu cit. Afșele cari anunțau reprezentațiile acestei trupe, erau scrise de mână pe bucăți de hârtie lipite la ușa teatrului și pe străzile orașului, tipografii lipsind în vremea aceea.

S'a jucat atunci piesele cunoscute din repertoriul teatrului ieșan, și anume: *Mutul, Uniforma Feld-*

mareșalului Welington, Minunică baet de lut, Doi țărani și cinci cărlani, și mai multe cântonete, iar Vasileasca cânta mai la fiecare reprezentație *Doina cea duioasă* și alte cântice naționale, cu care stârnea entuziasmul în public și era aplaudată și rechemată de nenumărate ori la rampă. Orchestra era compusă din lăutari țigani. La toate reprezentațiile publicul venea în mare număr, așa că nu mai rămânea nici odată bilete nevândute.

După un șir de reprezentatii date în Roman, trupa Vasileascai plecă în alte orașe, iar după doi ani în 1864 veni iarăsi în Roman, unde dădu din nou mai multe reprezentațiuni, apoi plecă la Piatra. Acolo juca într'un hambar de scânduri, pe care îl întocmisă în sală de teatru însuși actorii. Se reprezentară între altele, piesele: Banul ochiul dracului, Doi am ploaiați într'o păreche de ciubote, Voicu Plugariu cântoneta; și mai multe piese din repertoriul lui C. Negruzzi și V. Alexandri. Orchestra era compusă tot din lăutari țigani.

La plecarea trupei din Roman la Piatra, Vasileasca angajă pe tânărul elev Petru S. Alexandrescu, care mai târziu deveni unul din primii actori și societari a Teatrului Național din Iași, astăzi să aflu retras la pensie.

Publicul pietrean primi de asemenea foarte bine această trupă, venind în număr mare la toate reprezentațiile ce se dădusă.

De la Piatra trupa era hotărâtă să plece la Vaslui. Pentru a se putea juca însă unele din piese fiindcă mai lipsea o actriță, Vasileasca angajă din acel oraș o fată tânără numită Tasiica, pe care o instrui ea, și o făcu ca în scurt timp să joace mai multe roluri de samă din repertoriul trupei.

Astfelu compusă această trupă, plecă apoi la Vaslui unde dădu mai multe reprezentati în Cafeneaoa Orașului, situată în dosul Uliței Mari pe strada Borească, unde se înjghebase o scenă potrivită. Aici trupa avea concursul unui taraf de lăutari mai pricepuți în ale muzicei decât în alte orașe, ajutând

pe actori în melodiile de la cupletele din piesele ce reprezentau.

La reprezentațiile date, dădura concursul și câțiva tineri din localitate, iubitori de teatru. Ultima piesă ce se juca fu Urâta satului, comedie cu cântice în care un rol important îl ținea Tasiica, care debuta așa fel după instrucția ce'i, dădu Vasileasca și actorul Condopol, ca să fie bine primită de public prin aplaose și rechemări.

IOAN VLADICESCU

Trupa plecă apoi la Bârlad, unde urma să joace în cursul iernei într'un teatru anume clădit, numit *Teatru lui Ganciu*, ce era pe atunci în acel oraș, având loje, un parter cu scaune și decoruri. Intru cât însă mai înainte fusese acolo trupa artistei Fany Tardini cu frații Vladicescu, cari dăduse atât la noi în Iași cât și în Bârlad mai multe reprezentațiuni cu diferite piese mari și cu personal numeros, publi-

cul nu se grăbi să asiste la reprezentațiile anunțate de trupa Vasileasca, așa că, peste puțin timp, această trupă fu nevoită să plece din acel oraș, la Galați.

La Februarie 1865, trupa Vasileasca începă un șir de reprezentații în *Teatru cel Mare* din Galați cu piesele *Urăta Satului* și *Voicu Plugariu*. Orchestra era compusă din muzicanți italieni. Publicul veni în număr mare la reprezentații, întrucât Vasileasca era cunoscută în acel oraș, mai ales pentru Doinele și cânticele naționale în care era neîntrecută. La sfârșitul primei reprezentații publicul i-a aruncat buchete de flori pe scenă și a aplaudato cu mare entusiasm.

De la Galați trupa plecă la Reni în Basarabia unde juca patru reprezentații într'o ceainărie în dosul clubului militar, de unde apoi în luna Martie 1865, se duse la Bolgrad și juca și acolo câteva reprezentații. De aici mai merse în Ismail, unde de asemenea juca câteva piese și apoi plecă cu un vapor la Tulcea, unde dădă mai multe reprezentații într'o sală mare deasupra *Căferelei centrale*. Orchestra era compusă dintr'o zurna (un soi de clarinetă), o tambura și o țimbală, instrumente cari erau foarte apreciate în oraș. Reprezentațiile date și doinele ca și cânticele noastre populare cântate de Vasileasca, făcu o așa de mare impresie asupra publicului încât spectatorii toți o admirau. În teatru nu era nici o femeie, căci pe atunci nu era obiceiul ca femeile să meingă în localu i publice ¹⁾.

* *

TRUPA VLADICESCU-TARDINI

În anul 1863, trupa fraților Vlădicescu-Tardini, care fusesă prin Iași, unde dăduse mai multe reprezentațiuni, se dusă în Brașov (Transilvania) și acolo juca în sala gimnasului român mai multe piese de teatru cu subiect național, cari fusă primită de public cu mare entusiasm. După aceia în primavara anului

1) Despre toate aceste vezi mai pe larg broșura d-lui P. S. Alexandrescu, intitulată *Artiștii de odinioară și de astăzi*, Iași 1900.

1864, acea trupă care dăduse mai multe reprezentațiuni în Botoșani, plecă la Cernăuți (Bucovina), după invitarea și stăruința fraților Costin, mari proprietari din Bucovina.

În acea trupă se afla angajat și Eminescu, marele nostru poet. Impresia actorilor asupra publicului român din Cernăuți fu nespus de mare. Era o însuflețire națională și patriotică, Mitropolitul însuși cu tot clerul asistase la mai multe reprezentațiuni. Piese ce se jucară, cu subiecte patriotice, precum și cântecele noastre românești, entusiasmasă întruatăta capitala Bucovinei, încât mulți dintre tinerii români de acolo fură luați de curent și părăsiră studiile ca să se facă actori.

Această trupă terminându-și șirul reprezentațiunilor sale, se întoarse iarăși în Botoșani împreună și cu Eminescu, care porni și el apoi cu trupa prin mai multe orașe din România. Eminescu fu suflor câțva timp atât în trupa lui Caragiali, cât și în cea a lui Pascali. Literatul nostru Caragiali, l'a găsit pe Eminescu când avea etatea de 19-20 de ani, într-o trupă de actori ce se afla în București. Eminescu mai era angajat la Pascali și ca scriitor de roluri ¹⁾.

Fani-Tardini era una din artistele din generația lui Millo, Pascali, Dimitride, etc. Împreună cu acești artiști, Fani Tardini a contribuit în mare parte la răspândirea gustului de teatru în public, fiind una din cele mai bune artist din epoca formațiunii teatrului la noi, mai ales între 1850-1870, când ea jucă rolurile de samă din dramele romantice și melodramele cu spectacole cari atrăgeau masa cea mare a publicului român la teatru.

Fani Tardini a avut prea frumoase creațiuni mai ales în piesele *Concina* de V. Alexandri, *Maria Tudor* de Victor Hugo, *Nebuna de la Septe-Turnuri*, *Angela Mulipieri*, *Ingerul Morții*, *Două Orfeline*, *Caterine Howard*, *Corabia Salamandra*, *Don Juan*, etc.

1) N. Petrescu: *Mihail Eminescu* în *Convorbiri literare* No. 11 și 12, 1 Martie 1892. *Omagiu lui Eminescu*, București, 1909, cu prilejul a 20 ani de la moartea sa. Comitetul comemorativ, Galați; D. Teleor. *Eminescu intim*, colecția Lumea.

CAP. XIX

STAGIUNEA 1863 — 1864

Inființarea unui comitet teatral special pentru Iași, pe lângă „Comitetul general al teatrelor din România”. — Continuarea direcțiunii lui Constantin Bălănescu. — Compunerea personalului artistic și al Repertoriului. — Reprezentația dată pentru aniversarea Unirii Principatelor-Române. — Diferitele piese ce s’au mai reprezentat. — Versurile făcute în onoarea artistului Vellescu și a lui Galino. — Opera italiană. — Reprezentația de retragere a lui Victor Delmary din Direcția teatrului de operă italiană.

Înainte încă de a se începe această stagiune, Ministerul de Interne din București, prin o adresă cu No. 16.533 din 26 Iunie 1863, face cunoscut Președintelui Municipalității orașului Iași, că în interesul teatrului ieșan, a luat dispoziția ca pe lângă *Comitetul general al teatrelor din România*, aflător în București, să înființeze un comitet special onorific pe lângă Teatrul din Iași, care să fie compus din Președintele Municipalității, Prefectul județului și prefectul orașului; acest comitet avu însărcinarea de a regula și a face să se execute întru toate atât condițiile contractelor ambelor antreprize cât și osebite alte dispoziții ce s’ar lua în privința teatrului.

Acest comitet teatral a fost compus atunci din Președintele Municipalității orașului Iași, Vornice Teodor Burada, Prefectul poliției Eugen Alcaz și Prefectul Județului N. Catargiu ¹⁾.

1). Vezi Dosarul Primăriei Iași No. 113 din 1863.

Constantin Bălănescu urmează și în această stațiune a ținea Direcțiunea Teatrului Național pe baza contractului ce a încheiat cu guvernul în anul precedent. În acest scop el mai angajează pe lângă actorii locali,—cunoscuți publicului din stațiunile precedente,—mai mulți actori noi din București și de pe aiurea precum și un număr de *elevi, eleve* și *începători*, după cum se vede din lista următoare prezentată comitetului teatral, și anume :

Actori : Ștefan Velescu, Const. Bălănescu, Alecu Gheorghiu, Mihail Galino, Mihail Dimancea, Gheorghe Handoca, Cristea Calcantraur, Mihail Popovici, Nicolai Chiruș.

Actrițe : D-na Smaranda Merișescu, Maria Evolschi, D-ra Alexandrina Teodorescu, D-na Ecaterina Gheorghiu, Polixenia Filaret.

Eleve : D-rele Roza Novac, Emilia Alexandrescu, Maria Neculau, Efrosina Sion.

Elevi : Constantin Radu, Gheorghe Voița, Alecu Hamandi, Vasile Ionașcu

Incepători : Ioan Panu, August Buchman, Nicolai Pontescu, Nicolai Gribinciu, Vasile Grigoriu.

Regisor Teatrului fu angajat un actor francez Emil Lafarge, care jucase în iarna precedentă cu trupa de comedii franceze. Suflior a fost Iancu Bottez, șef de Orchestra Gheorghe Burada.

În cursul ernei urma să se joace diferite piese de teatru drame, comedii și farse, prezentate de Direcțiune, Comitetului teatral și anume ,

Drame : Latuid sau 30 ani de captivitate, Pardonul Bretaniei, Orfelinii, Stela, Puritanii Londrei, Curierul de Lion, Proscrisul, Cerșitoarea, Uvrierul, Bucureștii plânge-Bucureștii râde, Plăeșul Logofăt mare, Lăpușneanul.

Comedii : Prietenii falși, Caterina a II-a Impărăteasă a Rosiei, Duelul Damelor, Bărbierul de Siviglia, Căsătoria lui Figaro, Țara amorului, Slugile, Cleopatra, Vântură țară, Godov fiul.

Farse; Jorj prințul de Gal, Voiajul îngrejurul unei țingiri, Omul fără dușmani, Ursul și Pașa, Holteiul tomnatic, Horăilă, Telalul, Soliman Agă, Pacatul, Două văduvițe, Un scandal, Voinicos da fricos

Cu toate acestea deși se vede anunțat în programul de deschidere a stagiunii aceste piese, totuși dintr'o listă prezentată Comitetului Teatral din Iași la sfârșitul stagiunii, de directorul Constantin Bălănescu, vedem că numai unele din ele s'au reprezentat într'adevăr, în realitate însă s'au jucat numai următoarele piese :

Puritanii Londrii, dramă 5 acte; *Rezelul damelor*, comed. 3 acte; *Surugiul*, cântonetă națională; *Curierul de Lion*, dramă 5 acte; *Slugile*, vod. 3 acte; *Barbierul di Sevilla*, vod. 4 acte; *Trotman*, vod. 3 acte; *Poetul*, vod. 1 act, *Giucătorul*, dramă 5 acte, *Două despărțenii*, farsă 1 act, *Ursul și Pașa*, farsă 1 act, *Ulița lunei*, farsă 1 act; *Spânzuratul*, farsă 1 act; *Lăcătușii*, dramă 5 acte; *Muza*, farsă 1 act; *Corsicana*, farsă 1 act; *Pardonul Bretaniei*, dramă 5 acte; *Omul care și ucide femeia*, farsă 2 acte; *Doctorul negru*, dramă 5 acte; *Banii*, *Gloria și femeile*, vodevil 5 acte; *Gutunarul*, farsă 1 act; *Paul John*, dramă 5 acte; *Suflă-mi în ochi*, farsă 1 act; *Ștregarul de Paris*, vod. 2 acte; *Lucrătorii*, dramă 5 acte; *Casa de nebuni*, farsă 1 act, *Piatra din casă*, vod. 1 act, *Otrăviții*, vod. 2 acte; *Mila lui Dumnezeu*, dramă 5 acte; *Michel și Cristina*, vod. 1 act, *Proscrisul*, dramă 5 acte, *Omul fără cap*, dramă 5 acte, *Vornicul*, vod. naț. 1 act. *Secăturile*, comed. 1 act, *Spionul*, dramă 5 acte. *Sora lui Jocris*, farsă 1 act, *Reposata*, farsă 1 act, *Căderea unui Ministru*, dr. 5 acte; *Matilda*, dramă 5 acte, *Cavalerul pamelor*, comedie 1 act, *Indiana*, *Șarlemani*, *Clevetici și Napoailă*, cântonete, *Scara mamei*, vod. 1 act, *Zuliaridi*, farsă 1 act, *Legea rurală*, cântonetă națională, *Moartea lui Carol*, monolog, *Palma*, farsă 1 act, *Țaranca*, farsă 1 act, *Coarda simfioare*, farsă 1 act ¹⁾.

1) Vezi Dosarul Primăriei Iași, No. 119 din 1865.

Asupra modului cum s'au jucat diferitele piese, găsim mai multe relațiuni, într'o revistă specială teatrală cu titlul *Fulgerul* redactată în limba română și italiană de Luigi Ademollo, despre care am mai vorbit la stagiunea 1860—1861.

Astfelu vedem că în cursul lunei Ianuarie 1864, s'a jucat comedia-vodevil în 5 acte, *Banii, gloria și femeile*, tradusă de T. Porfiriu, având ca actori principali pe Luchian și soția sa, D-na Merișasca, D-nii Galino, Radu, etc. Asupra esecutării piesei, revista amintită face următoarele aprecieri:

„Despre d-l Luchian vom zice mai tot aceia ce am zis de atâtea ori, că D-lui știe cu perfecțiune se pătrundă natura și toate nuanțele rolurilor sale... Singurul lucru ce ne permitem a imputa specialminte pentru această sară demnului nostru artist, este aceea că pre adese ori, părând parcă singur încântat de comicăriile sale. D-l Luchian râde împreună cu spectatorii, deși nu așa cu hohot, dar ori cum fie, aceasta nu prinde, și a fi serios când toți nu sânt, și acesta e unul din meritele unui bun comic. Luchian a jucat rolul lui *Digdig*.

Galino care a jucat rolul lui *Rodolfo*, tânăr amorezat, poet în iluziile sale, care caută aventuri, pentru ca să primască cununi de glorie, au fost foarte sentimental. În scurt vorbind D. Galino a reușit cu deplinătate. Aceeași observație ce am făcut'o cu Luchian o fac și lui Galino, aceia că: D. Galino în toate scenele ce le-au avut cu D. Luchian, nu se putea stăpâni de răs.

D-l Radu, în micul dar însemnatul rol al *Doctorului Tracu* a știut deplin ai reprezenta caracterul cel serios și imposant. D-lui are toate dispuseciunile unui viitor actor, va trebui numai să le îmbrace în haina cea salutară a teoriei.

D-na Luchian în rolul *Stellei*. N'a perdut nimica de ceea ce a avut odată, D-sa ne-a arătat toate grațiile pline de inocență... Și voacea D-sale dacă a perdut din tăria sa primitivă ea își conservă aceeași dulceață pe care ne-o arată în toate ariele ce le-au esecutat.“

D-na Merişasca e o artistă bună şi a executat foarte bine rolul servitoarei *Crelli* ¹⁾.

La 24 Ian. 1864, s'a dat o reprezentaţie pentru *Serbarea naţională* din acea zi. Spectacolul se începu cu un *imn* cântat de ambele trupe, română şi italiană. După ce se termină de cântat *imnul*, se ridică o cortină din fund, apărură un tablou naţional, foarte bine aranjat şi ocazional, de D. Galino, în unire se zice şi cu *Dl. Lafarge* regisorul teatrului.

S'a jucat apoi *Peatra din casă*, vodevil care a fost aplaudat frenetic. D-na Merişasca a executat cum nu se poate mai bine şi mai natural rolul *Cucoanei Zamfira*. Toate gesturile, toate vorbele acestei artiste, te făcea să crezi că nu eşti la teatru, ci în casa d-nei Merişescu, că parcă se afla singură (fără prefacere), preocupată de ideea de aşi urni *peatra din casă*, pentru ca în urmă să poată a se lăsa în voia plăcerilor, acelor plăceri pe care le doresc multe cucoane Zamfirite din societatea noastră. D-na Merişescu pare a fi singura artistă care poate pricepe şi executa unele roluri din repertoriul d-lui Alexandri. D-l Luchian a exprimat sau mai bine contrafăcut cu destul succes rolul *prostului Nicu Palciu*, cu toate că şi aici, de multe ori nu se putea stăpâni de răs.

Dl. Bălănescu, drept vorbind, nu a ştiut aşa de bine a pătrunde spiritul rolului ce a jucat. D-lui uită de multe ori că era neamţ, care nu poate avea nici de cum accent românesc cel puţin astfel e persoană ce o introduce în piesă Dl. Alexandri, şi pe care D. Bălănescu trebuia s'o copieze cu fidelitate. D-nii Galino, Radu şi d-ra Teodorescu, a fost fiecare la locul său.

Tot în aceea seară s'a jucat comedia „*Nenorocirile unui băet frumos*. Această piesă deşi cuprinde o intrigă bine ţăsută, dară pare a nu avea nici un scop final, adică acel scop moral ce'l are, sau trebui să'l aibă, fiecare reprezentaţie teatrală. Nu însă pentru prima oară Dl. Bălănescu ne pune pe scenă,

1) Vezi *Fulgerul* No. 8 din 25 Ianuar 1864. Tipografia Buciumului Român, Iaşi.

pieșe de aceste... În această comedie Dl. Luchian a avut rolul principal și d-lui a și fost obiectul aplaușelor generale.

Sâmbătă în 25 Ian. 1864, s'a reprezentat piesa *Pardonul Bretaniei*. În această piesă, eroul principal a fost *Chernoel*, executat de dl. Velescu. Asemenea d-ra Teodorescu, cu sentimente pasionate, știe a deține întregul rol al nenorocitei fiice a lui Mogar. Dl. Gheorghiu de asemenea în rolul lui Mogar a fost la înălțimea rolului său.

ALECU GHEORGHIU

Marți 28 Ianuar 1864, s'a dat piesa *Mila lui Dumnezeu*, în beneficiul D-nei Merișescu. Rolul beneficienței deși destul de mic, cu toate acestea a știut a'i da importanța, merit numai al artiștilor care și înțeleg cu deplinătate misiunea lor.

Cîntecul de la act. I, cînd *Margareta*, se desparte de fiica sa *Maria*, a fost executat cu atîta înduioșare,

încît a făcut să resune teatrul de aplauze. Toți ceilalți actori au jucat în această piesă într'un mod satisfăcător ¹⁾).

În 4 Februarie următor s'a reprezentat în beneficiul d-lui Velescu drama „*Veteranul lui Napoleon I și Proscrișii*“ despre care revista amintită zice următoarele :

„Dacă drama aceasta va fi ultima creațiune a renumitului artist dramatic *Frederic Lemaître*, ea a adaos încă o piatră prețioasă la coroana artistică a domnului nostru artist Velescu. Publicul a știut ca totdeauna și acuma a aprecia toate ostinelile sale. Aplausele resunau din toate părțile, cununi de flori și poesii erau cu îmbelșugare. Una din aceste cununi și poesii au fost oferite din partea junimei studioase... Dară vorbind despre eroul dramei nu pntem da uitării pe D. D. Bălănescu, Galino, Ghorghiu, pe D-nele Merişescu și Ievolshi, și pe d-ra Teodorescu, cari deși au avut roluri mici, cu toate aceste n'au lipsit de ale caracteriza cu destulă expresiune. Doamnei Ievolshi, însă, avem a-i face o mică observațiune. Dumneei exagerează de multe ori prea mult, durerea și suferința, ceea ce departe de a produce o impresiune plăcută, produce mai degrabă un efect după cum zic Francezii *ennuyant* ²⁾), •

Reproducem aici una din poesiile respîndite cu acel prilej în teatru.

Lui Ștefan Velescu

Distinctul artist dramatic de la Teatrul Național din Iași

La ocaziunea beneficiului său din 4 Fevr. 1864.

*De unde-ai primit fața, și accentele duioase,
Ce știi în orice inimi, durerile-a sădi ?
Și cine ți-au dat raze așa de luminoase,
Se poată cerul nostru de neguri a'l goli ?*

1) Vezi *Fulgerul*, Anul II No. 8 și 9, 25 Ianuar și 8 Februar 1864.

2) Vezi *Fulgerul*, No. 10, din 17 Februar 1865, Anul II.

*Natura și cu geniul, voiră ca să lase,
Mărețul soare'-al artei, pe frunte-ai străluci,
Onoare și mândrie, faci tinerei cei frumoase,
Ce poate'n vecinicie cu tine-a se fali!*

*Urmează cu credință, artistica ta cale,
Ea singură te-a duce pe sinurile sale
Acolo unde zboară, gândirile omenеști.*

*Renumele ce astăzi, cu fală-ți impletesc
Cununele de aur, cu tine, mâni grabește,
Se sboare printre secuti, pe-aripele cerești.*

Trad. liberă din ital. de S. V. 1)

La 20 Februarie același an s'a jucat piesa originală intitulată *Vornicul*, tablou câmpenesc, compus de Teodor Boian, la care au luat parte actorii Luchian, Bălănescu și un * (anonim) ²⁾.

La 22 Februarie 1864 conform art. 14 din contract s'a jucat piesa *Napoleon I*, în folosul *Casei de ajutor pentru actori*, și a produs suma net de 472 lei 15 parale.

Marți în 25 Februarie 1864 se joacă de trupa română drama în 5 acte *Spionul din lumea cea mare*, în beneficiul lui M. Galino, la care a luat parte și actorii Ștefan Velescu, Luchian, D-rele Ievolschi, Teodorescu, etc. Alegerea piesei ne spune *Fulgerul*, n'a fost nimerică a se da în beneficiul D-lui Galino, cu cât știm că dl. Galino are o piesă studiată de el și reprezentată pe scena noastră cu un succes foarte bun, *Paul Jones*, în care am avut ocazie a admira progresele artistului făcute în timpul din urmă.

Cu această ocaziune s'au asvârlit în teatru de asemenea spre încurajarea acestui tânăr artist o ploaie de imprimate, conținând versurile următoare:

*Înaltă e artiste frumoasa ta chemare;
Dulci raze de speranță aruncă ochii tăi;
Sublimă-ți este arta, și scopu-i este mare;
Din lulul omenirei, ea scoate Dumnezeui.*

1) Vezi *Fulgerul*, idem.

2) Această piesă s'a tipărit la Iași în 1865. (Ediția II-a).

Mergi dar înainte, urmează cu tărie ;
Pătrunde bine scopul cereștei nemuriri ;
Sublimul și frumosul, deviza ta să fie ;
In cartea pasiunei, cetește tu simțiri.

Și ca o rază dulce, ce sparge neagra ceață ;
Împrăștie lumina ; din nour în nour zbori ;
Scoboarăte în iaduri, la ceriuri te înalță
Patrunde tu artiste misterele din sori.

Si mergi, mergi, înainte pășind cu otărire,
Te luptă și învinge obstacolul amar,
Și lasă despre tine, o dulce amintire,
Depune al tău nume, pe-al patriei altar.

N.

OPERA ITALIANA

Opera italiană și-a deschis stagiunea la 7 Decembrie 1863, cu *Trovatore* de Verdi și a continuat să dea un număr de reprezentații în abonament, cât și diferite beneficii.

Între principalii artiști ce au compus trupa din această stagiune, găsim pe prima-dona *Donatelli*, tenorul *Pardini*, baritonul *Federico Monari*, *Boca*, *Gaetano*, D-rele *Salvini Donatelli*, *Butti*, *Ester Trucco*, *Rosa*, tenorul *Bozzetti Rigo*, *Bellini*, *Giovani Nicolai*, etc.

În ceea ce privește orchestra și corurile se vede că au fost foarte slabe, după cum se arată în revista *Fulgerul*.

Dintre operile ce s'au jucat notăm : *Trovatore*, *Barbierul de Seviglia*, *Otello*, *Linda di Chamounix*, *Norma*, *Ana Bolena*, *Lucia de Lamermoor*, *Ernani*, *Gemma*, *Lacrezia Borgia*, *Beatrice de Tenda*, *Traviata*, etc.

La 19 Ianuarie 1864, s'a jucat opera *Beatrice*, în beneficiul tenorului *Bozzetti*.

Duminică la 2 Februarie s'a jucat pentru beneficiul D-rei *Ester Trucco*, opera *Lucrezia Borgia*. Prima-dona *Donatelli* a fost ca în totdeauna actrița *par excellence*, și a fost neconținut aplaudată.

Luni 17 Februarie 1864, s'a jucat în beneficiul lui Rigo opera *Ernani*.

Mercuri la 26 Februarie 1864, s'a dat o reprezentație de retragere în beneficiul lui Victor B. Delmary, care cu acest prilej își împlini cel de al 16-lea și ultimul an al direcției sale, când s'a jucat opera *Traviata* de Verdi.

Cu toată corectitudinea lui Delmary, atât față de publicul ieșan, cât și de actorii săi, din cauza puținei frecvențări a teatrului, el fu silit a nu se ținea de stipulațiunile contractului său, atât, față de guvern cât și de artiștii sei, ceea ce i-a atras declararea sa în stare de faliment, urmată de o sechestrare a tuturor decorurilor, costumelor, accesoriilor, partiturilor operilor și pieselor franceze, ce le posedă, spre îndestularea creditorilor sei ¹⁾.

La 27 Februarie 1864, s'a jucat *Bărbierul di Seviglia* în beneficiul lui Signor Charles, iar Duminică la 1 Martie 1864, a avut loc închiderea teatrului italian cu opera *Traviata*. Această reprezentație s'a dat la ora 12 din zi. Prima-dona Donatelli și artiștii Pardini și Monari, au fanatizat publicul, mai ales în această operă, așa că amintirea lor a rămas foarte vie în capitala Moldovei, repurtând aplaose și ovațiuni nesfârșite ²⁾.

1). Vezi Dosarul în arhiva Primăriei de Iași, No. 113 din 1834.
2). „Fulgerul”, No. 11, din 1 Martie 1864.

CAP. XX

STAGIUNEA 1864—1865

Diracțiunea lui Constantin Bălănescu. — Personalul artistic. — Lista pieselor jucate în cursul stagiunii. — Decăderea instituției teatrale prin lipsa de mijloace pentru întreținerea lui. — Opinia publică contra reprezentării pieselor imorale pe scena Teatrului românesc. — Sfaturi date actorilor pentru chipul cum să interpreteze rolele ce le execută. — Reprezentația dată în folosul Casei de Ajutor a Actorilor. — Piese predate de Bălănescu la sfârșitul stagiunii, pentru Biblioteca Teatrului. — Trecerea Direcției Operei italiene către Gheorghe Spiro. — Condițiile Contractului. — Programul personalului artistic cât și a operelor. — Sonetul împărțit în teatru la beneficiul Primadoniei De Fanti. — Cererea lui Gheorghe Spiro de a i se rezilia contractului încheiat pentru antrepriza Operei Italiene.

Și în această stagiune, teatrul național urmează a da reprezentațiunile sale sub direcțiunea tot a lui Constantin Bălănescu. Personalul din care se compunea trupa lui, cuprinse și de astă dată mai mulți actori noi, aduși din București, cum și tineri din localitate ce se devotau studiului artei dramatice. Astfel găsim că programul personalului pentru această stagiune, conține următorii actori, actrițe și coriști:

Actori: Constantin Dimitriade, Neculai Luchian, Const. Bălănescu, Mihail Popovici, Neculai Chiruş, Ioan Gafencu, D-na Gabriela Luchian, D-ra Alexandrina Teodorescu, D-na Smaranda Merişescu, D-ra Marița, D-ra Teodorița Ștefanescu, D-na Camban.

Elevi și eleve: D-nii V. Conta ¹⁾, Buchman, Panu,

1) Acesta e filosoful Vaaile Conta, fostul profesor Universitar, Ministru și autor al Teoriei Fatalismului.

Coraliiu, Corbu, D-rele : Alexandrescu, Neculau, Adela, Apostolu.

Corişti : D-nii : Alex. Gheorghiad, Teodoru, Galeri, Florescu, Păun, Cristea, Grigoriu.

Orchestra era compusă din 30 persoane din Banda Muziceii de Lăncieri.

Pieseile ce urmau a se da în abonament, fură :
Drame, Comedii şi Vodevile, după cum urmează :

Zarafu, Rezbunarea, Copii lui Eduard, Bertram Matelotu, Mariana, Orfelinele, Germina, Balul mascat, Cartus, Prietenii falşi, Leonard perucherul, Vicontele de Letorier, Cine este ea ? Cleopatra, Obraznica, Meli-Melo, Fricosii, Un tenor fără voie, Parisianu, Prinţul di Gal, Socru fără voie, Căsătoria secretă, Triole, D-ra Nişon ; totuşi, din lista prezentată de Bălănescu, Directorul Teatrului, către Comitetul Teatral, găsim că, în cursul stagiunei, s'au jucat numai următoarele piese :

Balul Mascat, comedie, în 3 acte, *Familia spişterului*, comedie în 1 act, *Copiii lui Eduard*, dramă în 3 acte, *Prinţul de Gal*, comedie 1 act. *Socrul fără voie*, comedie 1 act, *Voiojul Chiriţe*, cântonetă. *Prizonierul*, comedie 1 act, *Cine este ea ?* comedie 5 acte, *Camera verde*, comedie în 2 acte, *D-l şi D-na Pinşon*, comedie 1 act, *Oarba din Paris*, dramă în 5 acte, *Vicontele Garofă*, vodevil 1 act, *Tenorul fără de voie*, farsă 1 act, *Pandurul cerşitor*, cântonetă, *Cartuş*, dramă în 5 acte, *Femeia e datoare s'asculte pe barbat*, comed. 1 act, *Luizeta*, comedie în 2 acte, *Herşcu Boccengiul*, cântonetă, *Barbatul anonim*, comedie în 2 acte, *Birtul lui Atanasie*, farsă 1 act, *Căpitanul negru*, dramă în 5 acte, *Căpitanul de talhari*, comedie în 2 acte, *Cartea 3, Cap. I*, vodevil 1 act. *Paraponisitul*, cântonetă, *Jana Janeta*, vodevil în 2 acte, *Triolă*, comed. vod. 1 act, *Don Cezar de Bazan*, dramă în 5 acte, *Minunică* comedie 1 act, *Egumenia de Castro*, dramă în 5 acte, *Fără nume*, farsă 1 act, *Palamaru*, vodevil 1 act, *Otrăv toarea*, dramă în 5 acte *Cărciogărescu* cântonetă, *Fetele de marmoră*, dramă

În 5 acte, *Turnu Babilonului*, farsă 1 act, *Păpușorul*, cântonetă, *Victima mizeriei*, dramă în 5 acte, *Dracu în patru*, comedie în 3 acte, *Omul veacului*, cântonetă, *Regele petrece*, dramă în 5 acte, *Garda națională*, cântonetă, *Gură cască*, cântonetă, *Pareatca*, cântonetă, *Moartea lui Avel*, monolog, *Intr'o ureche*, farsă 1 act ¹⁾).

Din relațiile ce găsim publicate asupra mersului acestei stagiuni, vedem că teatrul ieșan era departe de a fi la înălțimea la care se aștepta publicul iubitor de artă de pe atunci. Antreprenorul, Constantin Bălănescu, care-și dăduse de la intrarea sa ca Director al Teatrului național, toată silința, și făcea tot ce-i sta prin putință, pentru ridicarea acestei instituțiuni culturale, vedea cum îi era peste putință a ajunge la scopul dorit, întru cît mijloacele ce le avea Direcțiunea, atît pentru angajamentul actorilor, cît și pentru facerea decorurilor, costiumurilor și celorlalte obiecte necesare unei bune interpretări, erau foarte restrinse, ele mărginindu-se într'o subvenție de 900 galbeni, ce-i dădea guvernul și cite-va loje abonate ²⁾).

La 29 Noembrie 1864, s'a jucat *Cartuș*, piesă cu mare spectacol, a cărei rol principal a fost interpretat de *Constantin Dimitriade*.

Publicul ieșan însă, care era obicinuit cu piese având un conținut moral și instructiv, n'a gustat de loc acest spectacol, după cum observă și *Gazeta Teatrul*, care se exprimă în contra unor aserene piese, jucate pe scena Teatrului nostru național, piese care nu învață pe publicul incult de cît vîtiurile străine, cum să fure punga, cum se scape din temniță și cum se între în închisoare să corespundă cu cei prinși și să le aducă uneltele de scăpare.

Asemene piese trebuiesc înlăturate cu desăvârșire de pe scena teatrului românesc care e chemat a

1). Vezi Dosarul Primăriei Iași, No. 119 din 1865.

2). Vezi *Gazeta Teatrul*, de I. C. Fundescu Iași, No. 3 din 13 Dec.

propaga morala, a respândi gustul frumosului și a sentimentelor nobile, naționale și patriotice, teatrul fiind privit ca un element puternic de cultură a poporului nostru.

Aztăzi însă, comitetele teatrale la noi, sînt indiferente cu totul la alegerea pieselor ce sînt a se reprezenta pe scenele românești!

CONSTANTIN DIMITRIADI.

Asupra felului cum au urmat diferitele spectacole românești în cursul acestei stagiuni, găsim în *Gazeta Teatrul*, o dare de seamă mai amănunțită, din care reproducem următoarele :

„De la deschiderea teatrului național, s’au reprezentat pe scenă mai multe piese : drame, comedii și farse, dar din toate care au atras mai mult atențiunea și au plăcut publicului, au fost : *Copiii lui Eduard*, *Cine este ea*, *Oarba din Paris* și *Prințul de*

Gal. Aceste piese deși unele din ele nu s'au jucat tocmai bine, însă jocul s'a acoperit prin frumusețelor.

In 4 decembrie 1864 s'a iucat *Femeia să asculte de barbat, și Luiseta*. Putem zice că de când s'a deschis stagiunea, nici un spectacol n'a fost mai slab de cât acesta. Recomandăm D-lor actori, atât celor comiei cât și celor dramaticei. consiliul ce dă *Shakpeare* unui actor :

„Când începi a declama, caută să fii sonor, înțales, a profera curat, și fereștete de a striga peste măsură ca nu în urmă se semeni unui nunțiu public și se strici toată valoarea frazelor; nu trebuie iară ca gestul tău rapace și întins ca un compas se cuprindă tot spațiul. Fii stăpân pe tine, fereștete de a face efect stângaciu; conservă demnitatea artei în emoțiunile inimii, și când pasiunea predomină, atunci fulgeră și tună. Sileștete să te admire mai înainte de a se mira. Ce supliciu mai mare de cât a auzi și a vedea niște lătrători cari fără temere îți sfișie amorul, îți strică de odată piesa și îți asurzește urechile! Și încă ce e mai ridicul că publicul, încântat de aceste mari minuni, înmărmurit, aplaodează strigătele cele mari, gesturile cele momițerești, bufoneriile cele mai triviale și flueră un actor celebru și demn care nu l'a asurzit priu declamarea sa. Biciu pentru niște asemenea bezmetici și laudăroși cari prin destrămăturile lor fac pe tiran a apărea mai oribil de cât este în realitate.

„Pe lângă aceasta trebuie să te ferești de răceală și de aer manierat. Acordă parola și gestul liber, și fă ca natura se joace în rolul tău, natura să-ți fie deviza. Scene este o oglindă în care omul trebuie să se vadă așa cum este, în cari secolii ce au expirat, țerile ce au ramas necunoscute, obiceiurile moarte și, în fine, tot ceea ce oamenilor nu place a vedea renăscând și apărând supt o fază nouă. Dacă imagina este exagerată, sau reflectul palid, și cu toate aceste celor ordinari apare o sublimitate. Un singur spirit erudit de va face obser-

vațiuni, primiți-le cu bucurie, căci el predomină asupra unui vulg incult. O ! am văzut un actor ce mi se recomandase până la exagerare, și al cărui aspect nu semăna nici a creștin, nici a păgân sau ce se zice mai bine, nici a uman, și care, gesticulând, urlând ca un deluviu, nu prezenta umanității de cât un tablou răzitoriu și plin de ironie.

„Câte odată comicii voștri, reu grimați. trântesc răsul și farsa tocmai când interesul este mai mare, stricând scenele cele mai frumoase. Asta este de răs și stupid !“

La 10 Dec. 1864, s'a jucat la teatrul național *Tuzu Calicu* și *Herscu Boccengiu*. D-l Bălănescu în rolul *Herșcu*, a fost foarte bine, și ca costum și ca joc ; a fost mai natural de cât toți câți am văzut până acum jucând acest rol. *Tuzu Calicu* asemenea s'a jucat bine ; . . corurile s'au cântat binișor, mai cu seamă corul de la finalul actului întâiu.

În 13 Dec., s'a jucat *Barbatul Anon m*, vodevil în 2 acte, tradus din franțuzește¹⁾.

Tot în luna Decembrie s'a mai jucat piesele ; *Familia Spișerului*, *Camera verde*, *Birtul lui Atanasie*, care după cum zice aceeași gazetă, „n'a fost bine primite de public, căci nouă nu ne trebuie de cât piese cu care publicul se poate instrui și ași forma gustul pentru frumos ; trebui să'dispară de pe scena teatrului nostru *farsele seci* și imorale, căci din ele nici publicul nu poate să învețe nimic și nici actorii nu pot să-și dezvolte talentul lor. Ne trebuiesc piese mai mult se instruiască decât să ne facă să rădem.

„Cât pentru jocul actorului, profesiunea sa chiar, cere multe sacrificii și morale și materiale. Ca să se facă cineva actor bun, trebuie să-și dea ostăneală, să lucreze, să studieze, să cerceteze, să observe să fie cât se va putea mai natural și să se păzească de exagerațiune. Prea ceri mult de la actorii noștri Domnule, ce ne va zice cetitorul !

1) Vezi *Teatrul* No. 3, din 13 Dec. 1864.

„Nici de cum ! Cer atâta cât trebuie să dea pentru cea ce i se plătește. De la marele și distinsul nostru comic ieșan, Dl. Luchian, cerem să ne dea pentru 80 galbeni, pe lună ; de la dl. Dimitriade pentru 80 galbeni, de la d-na Luchian pentru 50 galbeni, de la d-ra Lina 30 galbeni, de la d-na Merișescu pentru.... pentru cât ? Nu știm ce se cerem de la d-na Merișescu, căci ne dă adesea ori mai mult de cât pentru 30 galbeni ce-i se plătește ! D-na Merișescu care joacă bine mai în toate rolele, și în drama și în comedie, care este putem zice fără a fi bănuți de partizani ai sei, cea mai bună actriță din Iași. Să fie așa de puțin plătită, ni se pare o injustiție ! — Ei ! Dară câte injustiții nu se fac în lumea asta“ !

Duminică 13 Dec. 1864 s'a jucat *Barbatul Anonim*, vodevil în două acte. Această piesă deși nu este tocmai după gustul nostru, dar s'a jucat binisor, afară de cîteva mici lucruri, precum a fost vr'o două coruri cari nu s'au cântat tocmai bine, unul de la actul întâi și altul de la finele actului al doilea. Noi rugăm pe dl. Director a pune în scenă cât se va putea mai puține coruri ; asemenea rugăm pe d. Dimitriade se cînte cât se poate mai rar, căci de multe ori nu prea este fericit în voace, de exemplu cum a fost Duminică.

Marti 15 Dec. 1864, s'a jucat *Intr'o ureche* farsă intr'un act tradusă de d-nul Luchian.

Joi în 17 Dec. 1864 s'a jucat alte două farse : *Birtul lui Atanasie* și *Sora lui Jocris*. Dacă D-nul Luchian nu ne-ar fi *oprit* de a vorbi de piesele traduse de d-sa, și despre jocul d-sale, și a d-nei Luchian am fi spus că piesa de Marti, cu toată osteneala ce și-au dat actorii să-i pună încă o ureche a rămas tot intr'o ureche ! că la reprezentațiunea de Joi. în *Birtul lui Atanasie*, n'am găsit de cât morală de birt ; că farsa *Sora lui Jocris*, deși foarte bine jucată, deși are întrînsa scene frumoase, dar tot spiritul ei stă în spargerea vaselor, în mînjirea dantelelor D-rei

cu cerneală și în transformarea papagalului în pisică; am fi rugat pe d-nii artiști ca să nu mai rădă pe scenă, și să lase locul publicului! am fi spus toate acestea; dar fiind că d-nul Luchian ne-a oprit, în puterea dreptului ce are de actor care joacă de 20 ani pe scenă, noi ne supunem a tot puterniciei sale și nu zicem nimic ¹⁾).

Duminică în 14 Martie 1865, s'a jucat o reprezentație extraordinară, dată conform art. 14 din contract, în beneficiul Casei de ajutor al actorilor,—dar nu s'a putut încasa de astă dată de cât minima sumă de 94 lei vechi.

Încheindu-se stagiunea Teatrului românesc, Directorul Balanescu, a predat pentru biblioteca Teatrului, în primirea inspectorului Teatrului M. Galino, un număr de manuscrite ale pieselor ce urmează:

Suflă-mi în ochi comedie, Duelul Damaselor idem, Balu Mascal idem, Gentilomul muntelui dramă. Germen, idem, Copiii lui Eduard idem, Otello idem, Kean (Kin) idem, Lucrătorii idem, Proscrisul idem, Cartuș idem, Don Cezar, idem, Martirii inimii idem, Bărbierul de Sevilla, comedie, Pardonul Breitaniei, dramă, Fiul Dracului, idem, Zaraful, dramă în 5 acte, Bogat și sarac, dramă în 5 acte, Turnul de Nel, idem, Clopotarul, idem, Dealul Dracului, idem, Orfelinii idem, Șarlota, idem, Capo d'operă, dramă în 1 act, Palma sau Noaptea Vinerii Marii, dramă în 5 acte, Interdicția idem în 2 acte, Smărândița fata jitarului, comedie naț. în 2 acte, Judecata lui Brânduși, idem, Studentul de la Universitate, comedie în 1 act, Bocrii și Rozășii, comedie Naț. în 2 acte. Prețioasele ridicule, comedie în 1 act, Rusaliile, comedie naț. în 1 act, Ecizinda Veloni comed. în 2 acte, Un june foarte grabnic, vodev. în 1 act, Credința, Speranța, dramă în 5 acte, Matilda idem, Jucătorul de cărți, idem, 3 acte, Tr ole comedie în 1 act, Socru fără vole, comedie în 1 act, Lacheul lui Arturiu vod. în 1 act.

1) Despre toate aceste vezi: *Teatrul* No. 4 din 20 Dec. 1864.

Toate aceste piese s'au reprezentat în timpul direcțiunei lui Bălănescu.

Iașul rămăind fără teatru de operă italiană așa că Guvernul ținând samă de dorința publicului ieșan, de a avea *Operă*, a publicat o licitație pentru darea ei în antrepriză.

La licitația ce s'a ținut la 2 Mai 1864 nu s'a prezentat de cât *G. Spiro*, fost director al Conservatorului din Iași, care a și obținut antrepriza.

La 21 Noemvrie 1864, se încheie contractul prin care se da în antrepriză lui Spiro opera italiană din Iași, pe termen de 3 ani cu începere de la 1 Mai 1864 și până la 1 Mai 1867; din acest contract extragem cele ce urmează: „Teatrul de operă este acel de la Copou; patru zile pe săptămână pentru operă: Luni, Mercuri, Vineri și Sâmbătă; subvenția de la guvern e de 2500 galbeni sau lei vechi 78,750; Antreprenorul va putea da baluri mascate în sala teatrului pe timpul carnavalului; Abonamentul pentru 50 reprezentații, e următor: lojile rangul I și II, 80 galbeni; iar cu sara loja de rangul I, 2 galb. iar lojile de rangul II, 2 galb. și jumătate.

Pentru lojele de rangul al III-le, abonamentul va fi 40 galb. iar cu sara un galben. Stalele la abonament cât și la beneficii și reprezentații suspendate, pe sară câte un icosar, iar locurile în parter, 2 sfanți unul; La gradurile militare se va face o reducere pe jumătate. Inceputul stagiunei va fi la 1 Noemvrie al fiecărui an, iar încheierea la 1 Martie. Antreprenorul va da pe fiecare sezon două reprezentații în folosul *Ospiciului infirmilor de la Galata*. Loja Domnească, și intrarea amploiaților polițienesci sânt scutite de plată. Actorii și actrițele române au dreptul de intrare la reprezentațiile de opere atât în parter cât și în una din avanscenele de al III-lea rând ¹⁾.

1). Despre aceste vezi Dosarul: Darea în antrepriză a operii italiene din Iași No. 68/84) din 1864, trimis de Minist. de Instrucție la Arhiva Statului din Bueurești.

Acest contract în întregimea lui e publicat în *Monitorul Oficial* No. 78 din 1864 în suplimentul de la acel număr.

Iată și programul stagiunii de Operă Italiană 1864—65.

Teatrul Italian din Iași

Sub direcțiunea d-lui G. Spiro

Stagiunea 1864—1865

Programul operilor ce se vor da în cursul Stagiunii.

Opere noue

Opere din repertoriu

Un ballo in Maschera di Verdi. *Favorita*, de Donizetti,
Il giuramento de Mercadante, *Norma*, de Bellini,
Marta, de Flotow, *Traviata*, de Verdi;
Il Bravo, de Mercadante, *Maria de Rohan* de Donizetti
Rigotetto, de Verdi.

Personalul artiștilor

Prima-done *Sofia de Montell'o*, D-ra *Sofia Dixon*.
D-ra *Luigia de Fanti*.

Tenori, Bartion, Bași: *Giuseppe Marlli*, *Melkiore Vidal*, *Filipo Proni*, *Giovani Caponi*, *Vincenzo Paraboschi*, *Filipo Proni*, *Alexandro Manetti*, *Gio Nicolai*.

Director de orchestră și prim violon: *Alexandro Gislanzonni*.

Instructor corului *N. Mangiagalli*

Corul compus din 20 coriști de ambe sexe. Orchestra de 28 profesori.

Deschiderea stagiunii se va face cu opera. *Un Ballo in Maschera*.

Prețul abonamentului pentru 50 Reprezentații:

Loja Bel-etaj Avanscenă 170 galb. Loja Bel-etaj simplă 85 galbeni. Loja Bel-etaj No. 11, 90 galbeni. Loja Benuar Avanscenă 150 galbeni. Loja Benuar simplă 75 galbeni. Loja rangul al II-lea 35 galb., Stal 14 galbeni.

N. B. D-nii ofițeri cari se vor abona la Stal plata pe jumătate.

Prețul de intrare cu sara : Bel etaj simplu 2 jum, galbeni, Bel-etaj avan scenă 5 galbeni. Benuar simplu 2 galbeni, Benuar avanscenă 4 galbeni, Rangul II, 1 galben. Stal 12 lei, Parter 5 lei, Galeria 2 jum, lei ¹⁾).

Intradevăr, Opera s'a deschis cu *Un Ballo in Maschera*, după care s'a jucat *Marta*, *Maria di Rohan*, *Somnambula*, *Favorita*, *Norma*, *Traviata*, *Don Pasquale* etc.

Cu ocazia beneficiului dat în 28 Noemvr. 1864 de primadona *D-ra de Fanti* contralta, cântăreasa cea mai bună de la operă italiană, i s'a distribuit următorul sonet : 2)

Cântă păstorul doina de jale ; De unde oare ? din ceri din
Și păsărica în crâng stufos, soare ;
Cântă pârăul într'a sa cale ; Ai furat voacea încântătoare ?..
Dar al tău cântec e mai frumos, Sau vre o zină te-a legănat,

Cântă natura imne plăcute ; Și lângă leagăn cântări duiosae
Ingeri în ceruri cântă voios, Cântări plăcute, armonioase,
Cântă în aer voci nevăzute ; Să te învețe, și-a tot cântat ?
Dar al tău cântec e mai frumos.

G. Spiro care era antreprenor în același timp și la Teatrul din București, arată prin suplica sa din 31 Mart. 1865, adresată Ministerului de Interne, Agricultură și Lucrări publice, că-i este peste putință ca să mai ție Opera Italiană, la Iași, fiind că publicul nu vine la teatru, prin urmare cere să fie desfăcut de contractul său pe anii al 2-lea și al 3-lea. Comitetul Teatral luând în considerație cele arătate de G. Spiro, îi admite cererea ³⁾.

1) Vezi Dosarul Primăriei Iași No. 113 din 1863.

2) Vezi Teatrul No. 1 din 20 Noemv. 1864.

3) Vezi Dos. No. 113 din 1863 a Primăriei Iași.

CAP. XXL

STAGIUNEA 1865—1866

Trecerea Direcțiunii Teatrului Național de la Balănescu la Luchian.—Diferiți concurenți pentru Direcția Teatrului.—Programul pieselor ce urmau a se juca în această stagiune.—Întreruperea reprezentațiilor din pricina epidemiilor de holeră.—Publicarea regulamentului Teatrului Român.—Cuprinsul lui.—Tânguirea Directorului în contra actorilor.—Direcția Teatrului francez.—Luarea antreprizei operei italiene de către Luigi Ademollo.—Programul operei italiene.—Teatrul românesc din Botoșani.

Expirând în acest an contractul antreprizei teatrului românesc ce-l avea Constantin Balănescu, și guvernul căutând ca orașul Iași să nu rămăie lipsit de această instituție, publică prin *Monitorul Oficial*, al țării, No. 76 din 9 Aprilie 1865, condițiile pentru darea în antrepriză a Teatrului Național din Iași, redactate de comitetul general al Teatrelor din București, condiții care conțin în cea mai mare parte aceleași îndatoriri pe care le-a avut Balănescu.

Această antrepriză urma să se deie pe termen de trei ani, cu începere de la 1 Septemvrie 1865 și până la 1 Septemvrie 1868.

Mai multe persoane în acest timp cercau să eie antrepriza Teatrului românesc, și între ace-
tea vedem în primul loc pe Neculai Luchian, care ceru încă de la 18 Ianuarie 1863 prin o petiție adresată Domnitorului țării, ca să i se dea lui Direcția teatrului. Acea petițiune fu recomandată Comitetului teatral care o înaintă Ministrului Secretar de Stat la Departamentul de Interne, Agricultură și Lucrări publice, spre a o avea în vedere.

În acest timp și artistul dramatic Mihail Pascaly, ceru asemenea să i se dea antrepriza teatrului cu condiție să i se pună la dispoziție de guvern o subvenție de 1500 galbeni, ceea ce nu i s'a acordat, așa că Pascaly în urma respingerii cererii sale, renunță la Direcția teatrului.

La 5 Mai 1865. se mai prezintă Constantin Dimitriu, care ceru și el Direcția teatrului, depunând garanția prevăzută din condiții prin care se prevedea să se depue sau 1000 galbeni în ipotecă, sau 800 galbeni în numerar la casa de consignație; la 5 Iunie însă C. Dimitriu neputând îndeplini aceste cerinți își retrase garanția și renunță la luarea teatrului în antrepriză,

În urma acestora, Direcția fu atunci încredințată lui Neculai Luchian la 7 Iunie 1865, conform condițiilor publicate prin Monitorul Oficial citat mai sus.

Până la 16 Octomvrie acel an, Luchian din mai multe împrejurări întârzie cu deschiderea stagiunii teatrale, așa că această întârziere făcu ca actorii să se tânguiască în contra lui. Atunci spre a liniști pe actori vine actorul Sandu Bonciu, și cere să i se dea lui antrepriza Teatrului Național.

Urmând însă oarecare tratative, Sandu Bonciu se retrage, iar Luchian remase cu Direcția teatrului național, așa că el îndată după aceea publică tot prin luna Octomvrie, următorul program pentru deschiderea Stagiunii:

TEATRUL NAȚIONAL DIN IAȘI

Programul pentru deschiderea sesoanei Teatrului național pe an. 1865—1866.

Repertoriul pieselor din care se va compune Abonamentul.

Drame în 3, 4 și 5 acte :

Taranii, Puntea rosie, Cersitoarea, Fiul saracului, Teslarii, Noaptea de 20 Septembrie, Un fiu, Pădurea de Sennar.

Comedii, Vodevile în 3 acte:

Telegraful, Canaliiile, Nasul meu, Ochii mei, Gura

mea, Profesorul și elevii, Soacra are bani, Chinurile unui om, A mai pățit'o și alții, Mama Godision.

Comedii vodevile în 2 acte :

Insurat și Burlac, Jerom, Lucrătorul cinstit, Al doilea Barbat a femeii mele, Un smintit.

Comedii vodevile în un act :

Barbatul văduvei, Insurăm pe tata, Copilul casei, Doi frați, Un scrânciob îndrăcit, Doftorul Dandine, Dascalul sau examenul și împărșirea premiilor, Jurnalul, Femeile moraliste, Domnul șapte-lăcăți, Un om nervos, Surdul, O despărțene, Ticălosul de Poireau, Două femei amanet, Un ceai, Doi fricoși, După miezul nopței, Un ginere cu spanac.

Prețurile abonamentului pentru 30 reprezentații :

Avanscena de rândul I, 90 galbeni—Loja de rândul I simplă 45 galbeni—Avanscena de Benuar 70 galbeni—Loja simplă de Benuar 35 galb.—Loja de rândul II, 18 galbeni—Stalul 8 galbeni.

Prețurile intrării cu sara :

Avanscena rândul I, 4 galb.—Loja simplă rândul I, 2 galb.—Avanscena Benuar 3 galb.—Loja Benuar simplă 56 lei.—Loja rândul al II, 1 galb. Stal 10 lei—Galeria 2 jum. lei.

Deschiderea reprezentațiilor de la 24 până la 31 Octomvrie.

Abonamentele se pot face la D. Luchian, locuința lângă Uuiversitate ¹⁾. Director, N. Luchian.

Trupa de sub direcțiunea lui Luchian care a început reprezentațiile pe la finele lunii Octomvrie, a jucat numai în timp de 4 luni, căci ivinduse în Iași pe la începutul anului 1866, o mare epidemie de holeră, reprezentațiile teatrului românesc au trebuit să înceteze, din cauză că publicul se ducea din capitală.

1). Vezi dos. No. 119 din 1865 la Arh. Primăriei din Iași.

Neculai Luchian încă de la începutul acestei stațiuni conformându-se cu cele prevăzute în art. 11 din condițiile contractului său cu guvernul, redactă un Regulament al Tetrului român, pe care Bălănescu nu l' făcuse în timpul cât fusese, deși avu și el aceeașă obligațiune. Asest regulament s'a tipărit la broșuri în Tipografia Buciumului Român la anul 1867, și conține 58 articole, din care extragem principalele dispozițiuni, cari sânt următoarele :

Despre probe și studii : Actorii și actrițele sânt obligați să vie la probe, mize în scenă, lecții de muzică, lecturi și studii în general ; care nu va fi esact va fi supus la plata unei amenzi. Urmează apoi 21 articole, relative la replici, la îndatorirea ce au actorii a se ține cu bună cuviință în sala de repetiție, a nu fuma, a nu scuipa și altele.

Despre role : Actorii sânt datori a juca toate ro-lele ce li se vor da de Direcție. Învățarea unui rol cât de mare nu ține mai mult de zece zile. Actorii sânt obligați a cânta în cor.

Despre repetiții pe scenă : Toate cele ce s'a zis la capitolul *Despre probe și studii* se aplică și la probele de pe scenă, cu adăogire însă ca disciplina să fie mai strictă. Amenzile vor fi îndoite, fiind aceste probe făcute ca cele din urmă.

Toți actorii și actrițele vor veni la teatru cu două oare înainte de începerea reprezentației. Intr'actele vor fi de 20 minute.

Despre reprezentații de beneficiuri : Alegerea pieselor pentru beneficii se va face de Director împreună cu beneficiantul, Iluminarea, încălzitul, afișele, rechiziția, se va plăti jumătate de beneficiant și jumătate de Direcție.

Despre cazuri de boală : Se cere certificatul medical.

Despre eșirea din Iași : Actorii nu sânt liberi a se duce din capitală fără înscrisa aprobare a Direcției ¹⁾.

1). Vezi Dosarul No. 119 din 1865, aflător la Arhiva Primăriei orașului Iași.

Cu toată asprimea prevăzută în Regulamentul Teatral citat, actorii și de astă dată ca și în trecut, nu se conformau în totul dispozițiilor Direcțiunei, mai ales în privința distribuțiunei rolurilor, așa că găsim o tănguire a lui Luchian, cu data de 20 Noemvrie 1865, prin care arată comitetului teatral, că actorul Dimancea a refuzat în mai multe rânduri de a primi și a juca rolurile ce i se dădeau de Direcțiune, părăsind chiar și repetițiile.

Președintele comitetului teatral D. Rosseti, după vechiul obicei în asemenea împrejurări, a făcut cunoscut șefului Poliției, ca să silească pe actori, conform contractului de a juca rolurile ce i se dădeau de Direcțiune.

La 8 Noemvrie 1865, C. Bălănescu trimite Comitetului teatral suma de 20 galbeni, rezultatul unei reprezentațiuni teatrale ce o dăduse conform art. 15 din contractul ce-l avusese, în folosul *casei de ajutor a actorilor*.

Directorul Luchian văzând că reprezentațiile ce era dator să dea și el pentru casa de ajutor sus zisă, cât și pentru Epitropia Sf. Spiridon, nu produceau nici un câștig, ci numai pagubă, propuse la 26 Februarie 1866, Comitetului Teatral, ca să dea în schimb suma de 20 galbeni, cum a dat-o și Bălănescu pentru anul trecut, ceea ce Comitetul teatral a aprobat.

Odată cu luarea în antrepriză a Teatrului românesc, Luchian a obținut și Direcția Teatrului francez, încheind un contract cu comitetul teatral pe termen de un an, cu începerea de la 1 Septemvrie 1865 până la aceeași dată 1866, și cu condiția de a juca timp de 3 luni de la 1 Noemvrie 1865, o serie de 30 de reprezentații în abonament. Cu toate aceste vedem că la 2 Noemvrie citat, Comitetul teatral reziliază, nu știm pentru ce motive contractul cu Luchian, în ce privește numai teatrul francez, așa că în această stagiune Iașul fu lipsit de reprezentațiile de comedii franceze.

TEATRUL ITALIAN

Antrepriza operei italiene de sub Direcția lui Gheorghe Spiru din anul trecut, ne reușind a atrage lume indestulătoare și a acoperi cheltuelile necesare, a fost trecută lui Luigi Ademollo la 1 Mai 1865, de către Comitetul Teatral, dându-i-se acestuia concesiunea acestei opere.

Deschiderea operei italiene întârzie, și abia pe la începutul anului 1866, vedem că se publică programul trupei de sub direcția lui Ademollo, care pe lângă artiști ce compun opera, aduce la noi pentru prima dată o trupă de balet.

Iată dăm aci acel program :

TEATRUL ITALIAN DIN IAȘI

Sub direcțiunea d-lui Ademollo.

Stagiunea 1866

Programul operilor ce se vor da în cursul stagiunii și a personalului artiștilor.

Opere nouă

Masaniello sau Muta de Portici de Maestrul Auber.

Opere de repertoriu

Balo în Maschera de M. Verdi, I. Lombardi de M. Verdi, Lucia de M. Donizetti, Linda di Chamounix, Idem, Biatrice di Tenda, de Bellini, Barbiere di M. Rossini, Ernani de Verdi, Trovatore de Verdi.

Personalului artiștilor

Prime-Donne : *Soprano absolute*

D-na Assunta Rubini-Zangheri, D-ra Emilia Favi,

Prima-Donna Mezzo Soprano

D-ra Italia Citanti.

Primi tenori absoluti

D. Luigi Gallo, D. Iatalo Campanini.

Primo Baritono assoluto

D. Filippo Corona

Primo Basso assoluto

D. Giuseppe Solieri

Primo Comico assoluto

Vicenzo Cavisago

Primo Basso generico

Vicenzo Barvboschi

Seconda Donna

D-na Emilia Rota

Seconde Tenore

Alessandro Galuppini

Personalul Baletului

Prima Balerină absolută

D-ra Emilia Vitalia

Primo Balerino absolut

Michele Ștefanoff

Prime balerine absolute di Mezzo Carattere

D-ra Felicia Raineri, D-ra Elisa Ricci, D-ra Me-
rope Ruitz.

Seconde Ballerini

D-ra Iabella Ruter, D-ra Betty Cramischi, D-ra
Luigia Vitner

Maestro Concertatore și Directore de orchestră

D. Romeo Ratti

Primo violino concertanta

D. Eduard Caudella.

Corul,—Femei. D-rele : Galuppini, Loro, Rota,
Fazio, Letoka, Pavly, Roveda, Putoff, Grassi, Vernici,
Marchetti, Fitoff.

Corul,—Barbați. D-nii : Nicolai, Rancati, Papeti,
Roveda, Dubrescu, Muzicescu, Viani, Vitner.

Orchestra

Violini.—DD. Mezzetti, Gh. Burada, Verner, San-
tarelli, Grosmann, Grinberg, Seidmann.

Viole,—DD. Scholtisch, Viniarz.

Violoncel,—D. Francisco Caudella,

Contrabași,—DD. Buzzi, Hasse.

Clarinetti,—DD. Bagolini, Gavrilescu.

Flautto,—Cornini.

Oboe,—Botticelli.

Fagotti,—Poggiali, Santolino.

Corni.—Lodi, Spiridon.

Tromba.—D. Bruni și Tromba din muzica mili-

tară, Trombone : I. D. Ghirzolini, II, din muzica militară, III idem, IV Idem.

Timpani,—idem, Grand Cassa, idem.

Pictori scenografici și Decoratori

Luigi Gandaglia, L. Schrauldopff.

Sufleor,—Francesco Mallia.

Deschiderea stagiunii se va face cu opera

Beatrice di Tenda

Un afiș special va anunța ziua de I-ia reprezentațiune

Abonamentul se va compune din 30 Reprezentațiuni, cu prețurile următoare :

Abonament pentru 30 reprezentațiuni

Bel-etage Avant scena galb. 80, Bel-etage No. 11, galb. 50 Bel-etage simplu galb. 40, Baignoire avant-scena galb. 60, Baignoir simplu galb. 30, Rangul al II-lea galb. 12, Stal galb. 7.

Prețuri cu sara

Bel etage Avant-scenă, 5 galb. Bel etage simplu 2 jum. galb. Baignoire avant-scenă 4 galb. Baignoire simplu 2 galb. Rangul II 1 galb. Stal 12 lei, Parter 5 lei, Galerie 2 lei jum.

Inscrierea abonamentelor se poate face în fiecare zi la cancelaria Direcțiunei, la Teatru.

Publicând programul general al teatrului italian, rog pe onorabilii cetățeni din Iași de a încuraja cu concursul lor, antrepriza care fac, nu cu setea foloaselor mele personale, nici în spiritul unui calcul comercial, ce curat numai în intențiunea de a satisface dorința publică' deprinsă în elementele frumoaseilor arte. Ostenelele mele atunci le voi socoti resplătite, când antreprinderea acesta va fi încoronată de mulțumirea publică.

Director, *Luigi Ademollo*.

Comisiunea teatrală din Iași face cunoscut la 25 Aprilie 1866, Ministerului de interne din București, că Teatrul italian din Iași, s'a înființat fără nici o

subvenție din partea guvernului, încuviințându-i-se numai a face o Tombolă la balurile mascate în profitul antreprizei. Din cauza evenimentelor însă perecute cu revoluția de la 3 Aprilie 1866, Teatrul a stat închis timp de trei săptămâni, cauzându-se antreprenorului o pagubă de peste 500 galb.

După 3 Aprilie s'a mai dat încă câteva reprezentațiuni, apoi la 16 April 1866 se joacă opera *Lucia de Lamermoor*, pentru abonament No. 12.

Publicul ieșan a încurajat foarte puțin această trupă de operă, din care cauză antreprenorul ne mai putând întâmpina cheltuelile necesare pentru întreținerea trupei, de la sine reprezentațiunile au fost întrerupte și astfel teatrul s'a închis.

În ziua de 7 Iunie 1866, o samă de artiști se tânguesc comitetului teatral că să silească pe antreprenor să li se plătească salarul ce li se cuvine ¹⁾.

Comitetul general al teatrelor din România văzând cele ce se petrecea cu teatrul italian, a găsit de a sa datorie ca să arăte Ministerului de Interne din București la 17 Mai 1866, că: Iașul a avut în totdeauna pe timp de iarnă o trupă de operă italiană subvenționată de stat cu 78,750 lei. În anul înțetăt însă, din mai multe împrejurări neaducându-se trupa, a trecut menționata sumă la economii, iar mai târziu s'a oferit un domn Ademollo, a aduce o trupă italiană de operă pentru trei luni de primăvară dacă i se va concesiona beneficiul balurilor mascate și jocul de Tombola. Acordându-i-se această concesione, Ademollo conform angajamentului a adus o operă de *oarecare mediocritate* ²⁾.

* * *

Tot în stagiunea aceasta găsim că la Botoșani s'a făcut mai multe sforțări pentru înființarea unui

1) Vezi despre toate aceste Dosarul No. 113 din 1863, aflat la arhiva Primăriei din Iași.

2) Vezi Dosarul No. 67 din 1866, intitulat *Teatrul italian din Iași înființat fără subvenție*, depus de Ministerul Instrucției și Cultelor la Arhiva Statului din București.

teatru stabil și ca rezultat găsim că în budgetul votat de Adunarea Legiuitoare s'a prevazut o subvenție de 10.000 lei, pentru teatrul din Botoșani.

Antrepriza acestui teatru s'a acordat actorului Dimitriade, care însă nu s'a prezentat la timp, și pentru ca publicul Botoșănean să nu rămăie lipsit de teatru, contractul întreprinderii teatrului s'a trecut la 14 Dec. 1865, către I. Grigorescu ¹⁾.

1) Dosarul No. 153 din 1865, aflat la Arhiva Statului din București.

CAP. XXII

STAGIUNEA 1866 - 1867

Retragerea lui Nicolai Luchian din Direcția Teatrului Național.—Diferite propuneri pentru luarea Direcțiunii Teatrului Național.—Luarea Direcției Teatrului de către Primăria Municipiului Iași.—Înființarea comisiei teatrale.—Reprezentăția de bine-facere dată de elita societății ieșene.—Diferite piese jucate de trupa moldovenească.—Debutul în această stagiune a solilor Păscaly.—Teatrul german de sub Direcția Avocatului Eduard Khern.—Diferite piese ce s'au jucat de trupa germană.—Reprezentăția dată în onoarea Domnitorului Carol I.—Cererea lui Khern de a i se acorda și Direcțiunea Teatrului Național.

Actorul Neculai Luchian căruia i se încredințase în 7 Iunie 1865, Direcția Teatrului național, ne mai putându-se conforma în totul condițiunilor pentru darea în antrepriză a teatrului național din Iași publicate în *Monitorul Oficial* No. 76 din 9 Aprilie 1865, încetează reprezentațiile teatrale, și aceasta din mai multe împrejurări, dar mai cu samă din cauza epidemiei de holeră care începu-e în țară pe la începutul anului 1866, după cum am văzut. Remăind astfel Iașul fără teatru, se fac mai multe propuneri de către diferite persoane spre a se lua în antrepriză teatrul național.

Așa în 31 August 1866 Vasile Alexandrescu Urechia, profesorul de literatură română, fost membru în comitetul teatral din Iași, membru mai multor societăți literare și artistice, fost profesor Universitar și Ministru, vine cu o cerere către guvern, prin care se oferă a primi întreprinderea Teatrului

Național din Iași în condițiunile propuse de ocîrmu-
ire, mai adăugînd și următoarele :

1) Clasele de declamațiune și mimică ce au fost
alipite pe lângă Conservatorul de muzică și decla-
mațiune din Iași, și pe care guvernul pentru a face
economii le-au suprimat, mă oblig a le continua spre
a nu se intrerupe un studiu atît de necesar pentru
dezvoltarea elevilor ce s'au decis artei dramatice.

2) Voi ține pe spesele mele o clasă de muzică
pentru elevii teatrului național din Iași.

3) Voi angaja un profesor coreograf pentru e-
levii aceluiași teatru.

4) Mă oblig asemenea a pune un premiu pentru
două piese noi naționale, și pe care le voi repre-
zenta după ce vor fi aprobate de comitet ce se va
numi pentru aceasta.

5) Voiu căuta a reuni pe scena națională din
Iași toate elementele dramatice ce sînt în Iași, și ale
cărora talente sînt cînnoscute și aprobate de public,
pentru a evita teatrul de cădere deplorabilă în care
ajunsesse în anii din urmă.

6) Repertoriul mă oblig asemenea a fi ales din-
tre cele mai bune producțiuni ale teatrului francez,
german și spaniol.

La 20 Septemvrie 1866, se prezintă și I. Cara-
geali, cu o propunere făcută la Ministerul de Interne,
ca să i se dea lui direcția teatrului național, primind
toate condițiunile prevăzute în *Monitorul Oficial* din
16 Sept. 1866, care cuprinde aceleași condițiuni a-
rătate în *Monitorul Oficial* No. 76 din 1865, cu foarte
puține deosebiri.

În 10 Octomvrie 1866, Directorul teatrului ger-
man din București avocatul Eduard Khern, vine prin
o suplică dată comitetului teatral, și cere ca să i se
dea lui concesiunea teatrului Național din Iași, pri-
mind condițiunile prevăzute prin *Monitorul Oficial*
mai sus menționat și îndatorindu-se pe lângă aceasta
a pune în scenă chiar în anul dîntău două operele,

traduse din franțuzește sau din nemțește, și executate în românește; iar în anul al doilea se obligă a da și alte piese și mai mari.

După Eduard Khern, vine Pascaly, și cere de asemenea să i se dea lui administrația Teatrului Național, îndatorindu-se a face tot ce-i va sta prin putință spre a ridica scena română.

Apoi la 21 Octomvrie 1866, actorul M. Galino cere și el să i se dea antrepriza Teatrului Național.

În fața acestor cereri, Consiliul de Miniștri găsește cu cale ca să le respingă pe toate și să se adreseze mai bine Primăriei de Iași, propunându-i ca să eie cea administrația teatrului Național, acordându-i pentru aceasta și o subvenție de 50,000 lei.

Primăria primește propunerea Guvernului și angajează actorii cei mai de samă și anume, pe: *Galino, Gheorghiu, Ivolschi, Neculau, Dimancea, D-nele M riseșcu, Gheoryhiu, Camban, Neculau, Filareta*, și alții. Numește apoi o *Comisiune teatrală* compusă din Teodor Codrescu, Alex. M. Șendrea și Iorgu Iorga ca să administreze Teatrul.

Acea comisiune numi ca *Inspector Teatrului Național* pe M. Galino. Tot atunci Primăria a făcut un sigiliu cu inscripția: *Teatrul Național. Direcția Primăriei. Ridendo castigat mores*, pe care l reproducem aici în faecsimile ¹⁾.

Galino în urma înșărcinării pusă de comisiunea teatrală, face un inventar de toată zestrea teatrului, care cuprinde: Decoruri pe pânză, accesorii și requizite, garderoba, lustru mare, lustri mici, scaune, candelabre, garnituri de mobile, lămpi și al-

1) Despre toate acestea vezi *Donarul Moldovenesc* No. curent 151 din 1865, depus de Ministerul Instrucțiunii și Cultelor la Arhiva Statului din București, asemenea și dosarul No. 151 din 1866, aflat la Arhiva Primăriei din Iași.

tele, precum și un număr de piese de teatru, în limba franceză, care toate la un loc alcătuiesc 551 bucăți ¹⁾.

Cu toate efortările făcute de direcția teatrului național luată acuma de Primărie, deschiderea stagiunii teatrale întârzie. Luna lui Decembrie începuse și nimic nu se făcuse în această privință. Publicul așteaptă cu nerăbdare să vadă odată începându-se reprezentațiile teatrului național, căci acele ale Operei Germane începuse încă de la 17 Noemvrie 1866. Gazetele strigă și se alarmează. „*Constituțiunea*“ din 9 Noemvrie 1866, scrie că : „Pentru prima oară, de mulți ani, nu avem în astă iarnă la Iași nici Teatru Național nici operă.

Abia la 12 Decemvrie 1866 se deschide Teatrul românesc. Cu o zi înainte de deschiderea stagiunii s'a dat o reprezentație de bine-facere de către societatea de elită ieșana. Dăm aici și bucățile din care au fost compusă această reprezentațiune dată în sara de 11 Dec. 1866 :

Mare avertură compusă și derijată de Gh. Scheletti executată de artiști și amatori din Iași ;

Le Caprice, comedie în 1 act de Alfred de Musset, în care au luat parte ; D-nele Eugenie Cziaky Ciaur, Elise Donici, D-nii Gh. Beldiman, N. M. Cantacuzin ;

Uvertura din opera Zampa pe două pianuri, executată de Princesa Elena G. Sutz, D-ra Russ, D-ra Barozzi și D-na Elise Donici.

O poveste, comedie în 1 act de Iacob Negruzzi, în care au jucat d-ra Eugenia Cziaky Ciaur, D-ra Natalia Mavrocordat, D-l Mihail Cornea.

Feu illelon, Vals compus de I. Strauss dirijat de D. Volmar și executat de orchestră.

L'Amour d'une Ingenue, comedie în un act de Emile Abraham și Gabriel Guillemot, în care au jucat ; D-na Eugenia Cziaky Ciaur, D-ra Natalie Mavrocordat, D-l Corne Mihail și N. N. Cantacuzino.

1) Vezi Dăsarul No. 197 din 1869 aflat la Arhiva Primăriei de Iași.

Alla Stelta confidenta, romanță italiană de Robaudi, cântată de d-na Elise Donici, cu acompaniament de Violoncel, și *Sansoneta Pareatca*, de I. Ianov executată de Teodor Aslan.

Le Chevalier et ses dames, comedie în un act de M. Marc-Michel și Labiche. Au jucat: Mihail Rossety, N. Cantacuzin, D-na Eugenia Cziaky Ciaur, Natalia N. Mavrocordat, Nicolai Sutz.

Prețul locurilor la această reprezentație au fost: Avan-scena și Baignoire 6 galbeni, Loja Bel-Etaje, 3 galbeni, Benuar 3 galb. Loja Rangul II-le 2 galbeni, Parter 10 lei, Galeria 3 lei ¹⁾.

În cursul acestei stagiuni trupa românească a jucat între altele diferite piese și următoarele: *Maria Tudor*, dramă în 5 acte de Victor Hugo, tradusă de Costache Negruzzi ²⁾; *Birtul lui Atanasie*, farsă tradusă din limba franceză; *Două dispărțenii*, comedie vodevil, traducere; *Un tată în incurcătură*, farsă scrisă anume pentru D-ra Albine de Rhona, o cântăreță și baletistă care a jucat împreună cu trupa românească; *Asul de treflă*, comedie într'un act tradusă din franțuzește, etc.

Asupra reprezentației piesei *Maria Tudor*, care s'a jucat la 16 Martie 1867, găsim în *Gazeta de Iași* ³⁾ un articol iscălit de Teodor Aslan, prin care se arată că Direcțiunea teatrului a făcut rău că a încredințat un rol ca al *Marii Tudor*, D-nei Merișescu care este o actriță de comedii și vodeviluri, iar nu pentru asemenea roluri dramatice, cu toate că-i recunoaște meritul și silința ce a avut de a juca un astfel de rol. Despre Galino zice că e unul din actorii români din cei cari se jertfesc mai mult pentru scenă, dispunând de destulă prestanță pentru teatru. Mimica, mișcările sale sunt prea cumpănite. De multe ori silindu-se, precipită vorba. Frazele ce le pronunță par amalgamate și generalmente vor-

1) *Gazeta Constituțiunea*, No. 21 din 7 Dec. și 22 din 14 Dec. 1866.

2) Această piesă s'a tipărit în București la Tipografia lui Eliad în anul 1867.

3) No. 5 din 1867.

bește prea încet pentru a fi auzit. D-na Gheorghiu a interpretat în mod grațios rolul Janei care traversează drama ca inger al păcei, inocenței și al amorului. Despre Evolșchi arată că sue și scoboară prea multe game în discuțiune, pe când i-ar fi prea ușor să vorbească natural.

În 2 Aprilie 1867 s'a jucat piesa Asul de treflă: de un autor anonim. În această piesă zice Gazeta de Iași¹⁾: Galino a interpretat rolul lui Alecu, într'un mod cu totul satisfăcător, d-l Balănescu în rolul slugei a fost ca totdeauna când vrea să-și dea puțină osteneală, excelent. D-nele Merișescu și Gheorghiu deși n'au avut decât caractere cu totul secundare, au susținut însă rolurile lor, cea dintâi cu tot talentul său cunoscut, cea de pe urmă cu mult natural. D-na Gheorghiu care în iarna trecută pentru întâia dată au abordat roluri mai serioase, promite mult pentru viitor. Ii spunem aici ceia ce n'am avut ocazia a-i spune când a jucat pe Barona în Ceașca cu ceaiu, că dacă va izbuti, ceia ce va putea foarte ușor cu puțină bună voință, a da jocului său mai multă animațiune, ea își va îndeplini toate promisiunile sale.

Pe la sfârșitul lui Aprilie, au venit din București în Iași actorii Mihail și Mati'da Pascali, cari au jucat în citeva reprezentațiuni împreună cu trupa locală, dintre cari cea de pe urmă s'a dat în sara de 25 Aprilie cu piesa Căpitanul cu narav, (*Les Vivacités du capitaine Tic*), comedie în trei acte de Labiche, tradusă de Mihail Pascali:

* *

În ce privește teatrul strein ce a fost în această stagiune găsim mai întâi că, încă de la 28 August 1866, boerii Costachi Rolla, Gherghe M. Șuțu și Dimitrie Cozadini, au cerut Ministerului de interne să li se acorde lor o concesiune a reprezentațiilor streine, pe termen de șase ani, dându-li-se și o subvenție de 2500 galbeni, care se află trecută

1) No. 10, An. I, din 6 April 1867.

în budgetul statului, precum și un adaos de 1000 galbeni pe care Municipalityea Iașului să-i deie din milionul ce i s'a fost acordat prin votul Camerei Deputaților, pentru îmbunătățirea și înflorirea orașului Iași, ca despăgubire pentru strămutarea Capitalei la București¹⁾.

Acestei cereri însă nu i s-a dat nici o urmăre, așa că în stagiunea următoare, Iașul a fost lipsit cu totul atât de Opera Italiană cât și de Teatrul Francez, producându-se numai o trupă nemțească de comedii și operete sub direcțiunea unui avocat Eduard Khern, care dăduse o serie de reprezentațiuni în stagiunea precedentă cu trupa sa în București.

Reprezentațiile acestei trupe au început la 17 Noemvrie 1866, executându-se atunci o *Mare Uvertură* de orchestră și un prolog de Gustav Karchin, precum și piesele: *Un cuvânt la Ministru*, comedie într'un act și *De la congresul Juridic*, vodevil în un act, de A. Langer.

Principalli actori în această trupă au fost: Karschin, Berger, Panser, Schweighofer, Hörstein și D-rele Hess, Deutschinger, Palany, Schäffer, Föhsemeyr, Müller, Urban. etc. Regisor al trupei au fost August Berau²⁾.

Dintre piesele mai samă ce s'au jucat de această trupă nemțească în cursul iernei 1866—1867, enumerăm următoarele:

La 20 Noemvrie 1866, s'a jucat *Farse de servitori*, vodevil în un act; *Cei doi eroi*, comedie în un act, între acte, *Vivandiera*, pas serios dansat de D-na C. Muler.

La 26 Noemvrie 1866, s'a jucat *Matilda sau Onoarea și banii*, dramă în 4 acte de R. Benedict.

La 27 Noemvrie s'a jucat *Țiganul*, vodevil în 3 acte și 5 tablouri de Fr. Caiser.

La 1 Dec. următor, s'a jucat *Din șapte cea mai urâtă*, comedie în 4 acte.

1) Vezi Dosarul No. curent 154 pe an. 1865, intitulat *Teatrul național din Iași* aflat la Arhiva Statului din București.

2) Vezi anunțul aflat la Dosarul Arhivei Primăriei de Iași, No. 151 din 1866.

La 2 Dec. s'a jucat *Vioara fermecată*, operetă comică într'un act, de Jacques Offenbach, *Doctorul Rubin*, comedie în un act de W. Friderich și *Dacă a-și f. un barbat*, solo-scene, de Grandjan, executată de d-ra Mary Seiler.

La 4 Dec. piesa cu cântece *Coadă Dracului*, în 3 acte de Juin.

La 20 Ianuarie 1867, s'a dat o reprezentație extraordinară în onoarea Măriei sale Domnitorului Românilor Carol I, când s'a executat *Marea Uvertură* executată de orchestră, *Prolog*, compus de D-l Reinicke și executat de D-ra Fesemeyer și *Două zile din viața unui Prinț*, comedie în 4 acte de Deinhardstein ¹⁾.

La 30 Ian. 1867, s'a jucat vodevilul cu cântece *Monach și Soldat*, în beneficiul actriței Anna Deutschinger.

La 6 Martie 1867, s'a jucat *Fortunio* operetă în un act de J. Offenbach.

La 7 Martie s'a jucat *Cavaleria ușoară*.

La 13 Martie se repetă iarăși opereta *Fortunio*.

La 18 Martie *Bărbierul satului* de Šenk.

La 22 Martie opereta *Orpheus* (Orfeu în infern) de M. Jacques Offenbach.

La 24 Martie se repetă iarăși Orfeu în infern.

La 25 Martie opereta la *Belle Galathée*.

La 28 Martie se repetă Orfeu în infern ²⁾.

Directorul Khern, care ținea Direcția Teatrului german și la București, fiind ocupat mai mult acolo, a lăsat administrația trupei sale din Iași d-lui S. Săvulescu, care însă, se lăsă și el de această sarcină la 12 Martie 1867.

Terminându-se cu reprezentațiile teatrului german, Directorul Khern, printr'o suplică dată Primăriei Iașului, cu data dela 17 Martie 1867, cere să i

1) Afișul acestei reprezentații în românește și nemțește se află la biblioteca Academiei Române.

2) Despre toate aceste reprezentațiuni vezi *Gazeta de Iași* pe anii 1866 și 1867.

se dea lui atrepriza teatrului de operete germane, pe termen de trei ani cu incepere de la 1867, obligându-se a pune în scenă succesiv și operete române arătând tot odată că în caz când Primăria n'ar mai vrea să țină teatrul Moldovenesc, Khern este gata a lua și acest teatru pe sama sa, cu obligațiune de a introduce și o operetă națională și aduce o trupă de balet. Această cerere însă i se respinge ¹⁾.

După respingerea propunerii lui Khern, la 24 Aprilie același an, veni la primărie August Perau, fostul regisor al trupei nemțești, cerând să i se dea lui antreprinza reprezentațiilor germane pentru stațiunea viitoare, în aceleași condițiuni pe care le-au avut și avocatul Khern, însă nici această cerere n'a fost mai fericită decât cea precedentă, căci Consiliul Comunal al Iașului o respinse de asemenea.

1) Vezi Dosarul No. 196 din 1866, aflat la Arhiva Primăriei din Iași.

CAP. XXIII.

STAGIUNEA 1867—1868

Continuarea Direcției Teatrului de către Comitetul numit de Primăria Iașului. — Budgetul Teatrului Național. — Actorii și lefurile lor prevăzute în budget. — Reintrarea actriței Nini Valery pe scena ieșană. — Reprezentația dată de Reuniunea Femeilor Române, în beneficiul «Copilelor orfane și sarace». — Reprezentația dată în beneficiul capelmaistrului Eduard Caudella. — Reprezentația de gală pentru aniversarea întro-nării Domnitorului Carol I. — Revenirea lui Millo în Iași, și reprezentațiile date de el cu concursul trupei locale. — Reprezentația vodevilului «Mos Pinirig». — Diferite încercări de a se aduce opera italiană sau opera germană. — Reprezentațiile trupei franceze a lui Raphael Felix, împreună cu vestitul Ravel. — Teatrul românesc sub direcția lui I. Lupescu la Botoșani. — Teatrul social din Beilic, actorii și pie-sele jucate. — Teatrul familiar din mahalaua Petru Rareș.

Și în această stagiune Teatrul Național din Iași fu pus tot sub conducerea și administrarea directă a Primăriei, care era reprezentată prin un comitet compus din Al. M, Șendrea, Const. P. Constantiniu și Iorgu Iorga.

Actorii cari au fost angajați în această stagiune precum și lefurile ce fiecare primea, le găsim notate în *Budgetul Teatrului Național*, aflat în Dosarul No. 133 din 1867 dela Arhiva Primăriei din Iași. Din acest budget, foarte important pentru starea teatrului național din timpul acela, ne putem face o idee exactă atât de lefurile cu care au fost plătiți artiștii, cât și de funcționarii încrebuițați în teatru, precum și de veniturile și cheltuelile ce avea de întâmpinat teatrul în vremea aceia.

Iată cuprinsul aceluia budget :

Artiștii	pe lună galb. Ben.	Artiștii :	pe lună galb. Ben.
Costachi Teodorini	50 galb. $\frac{1}{2}$	Dimitrie Ianoliu	6 galb.
Cost. Bălănescu	35 " $\frac{1}{2}$	Gheorghe Ianoliu	5 "
M. Galino	30 " $\frac{1}{2}$	Neculai Givit	4 "
Alex. Gheorghiu	30 " $\frac{1}{2}$	Gheorghe Neculau	10 "
Ioan Lupescu	30 " $\frac{1}{2}$	Dimitrie Helpescu	6 "
Mihail Popovici	10 "	Victor Delmary	20 " $\frac{1}{2}$
Neculai Chiruș	10 "	Valery	12 "
Ioan Gafencu	10 "	Ed. Caudella cn	
Ioan Panu	10 "	orchestra	80 " $\frac{1}{2}$
Liviu Cocea	6 "	Ioan Rozin	6 "
August Buchmann	6 "	Total pe lună	882 galb.
Costachi Vasiliu	6 "		

A încetat angajamentul la 19 Dec. 1867.

Actrițele	pe lună galb. Ben.	Actrițele	pe lună galb. Ben.
D-na Smar. Merișescu	30 g. $\frac{1}{2}$	Dna Elena Lașcu	8 g.
" Eugenia Valeri	28 g. $\frac{1}{2}$	" Maria Popescu	8 g.
A încetat angajam.		" Maria Părtășescu	8 g.
la 4 Ianuar 1868.		" Maria Neculau	6 g.
D-na Ecat. Gheorghiu	20 g. $\frac{1}{2}$	" Aristița Gramaticu	6 g.
" Sevast. Dimitrescu	30 g. $\frac{1}{2}$	" Lina Eșanu	5 g.
" Lina Popovici	20 g. $\frac{1}{2}$	Total pe lună	183 galb.
" Zamf. Apostoleanu	14 g. $\frac{1}{2}$		

Oamenii de Serviciu pe lună galb :

Ioan Alexandrescu croitor 6 galb. Vasile Stoleru 4 galb.
Iordachi 3 galb. Un om pentru ajutor pictorului $2\frac{1}{2}$ galb.
Au încetat angajamentul de la 17 Dec. 1867. Afîșieriu 5 galb.
Patru rîndași a doi galbeni, 8 galb. Chiria costumelor 12 galb.
Total pe lună $40\frac{1}{2}$ galbeni.

Scăderi

Urmează a se scade gajul d-nei E, Gheorghiu pe
trei luni și jumătate 70
Idem gajul d-lui C. Vasiliu pe patru luni 24
Idem gajul omului pentru ajutor pictorului pe 3 luni 10
104

RECAPITULAȚIE

Domnii artiști pe lună 382 galb. pe 5 luni 1910 galb.
Doamnele artiste " 183 " " 5 " 915 "
Oameni de serviciu " $40\frac{1}{2}$ " " 5 " $202\frac{1}{2}$ "
Total $605\frac{1}{2}$ 3027 $\frac{1}{2}$ "

Se adauge de la 21 Dec. 1867 pentru	} $\frac{12}{617\frac{1}{2}}$	3075 $\frac{1}{2}$
trei persoane angajate încă la orchestră		
Scăderile		104
Rămân		2971 $\frac{1}{2}$

Adică două mii nouă sute șeptezeci și unu și jumătate galbeni, compun cheltuelile pe cinci luni.

(iscăliți) *Sendre, I. C. Iorga, C. P. Constantiniu.*

VENITURILE

Subvenția în 50.000 cursul tezaurului	1562 $\frac{1}{2}$ galb.
Venitul a cinci baluri mascate	300 "
Abonamentul	300 "
Rețetele serale pentru 26 abon. a 15 galb.	390 "
Patru reprezent. în suspendiu a 50 galb.	200 "
Douăsprezece beneficii a 20 galb.	240 "
Chiria bufetului	30 "
Vistiera la baluri mascate	8 "
Suma totală	3030 $\frac{1}{2}$ galb.

RECAPITULAȚIE GENERALĂ:

Suma totală a venit. cu aprox. pe 5 luni	3030 $\frac{1}{2}$ g.
Suma totală a cheltuelilor pe 5 luni	2991 $\frac{1}{2}$ g.
Beneficii care intră în cheltueli extraordinare	59 g.

Membri comis. teatrale, *Sendre, I. C. Iorga, C. P. Constantiniu*¹⁾.

La salariul unora din actorii principali se vede adăugit și fracțiunea $\frac{1}{2}$, care însumă că acestor actori pe lângă leafa ce li se plătește li se mai acordă și-o jumătate de beneficiu.

Reprezentările teatrale ale acestei trupe în cursul întregii stagiuni au urmat regulat și cu un succes mulțamitor. Dintre actorii și actrițele ce au fost mai bine primiți de public pe lângă *Teodorini, Bălănescu, Galino, Gheorghiu, Smaranda Merișescu, Sevastița Dimitrescu*, etc. cunoscuți și apreciați de public din stagiunile precedente, au fost mai sărbătoriți *Nini Valeri*, care de multă vreme nu mai jucase în Iași, precum și *Ioan Lupescu*, un tânăr talentat, ce juca de minune rolurile comice.

1) Vezi Dos, No. 133 din 1867, aflat la Arch. Primăriei de Iași.

Intre alte reprezentațiuni date în această stațiune găsim că la 15 Noemvrie 1867, s'a jucat *Vlăduțu mamei*, comedie cu cântice de Ioan Lupescu, muzica de Eduard Caudella capelmaistru orchestrei teatrului național.

La 3 Decemvrie 1867, s'a jucat piesa *Cine vrea poate*, o comedie tradusă din franțuzește, în care rolul principal a lui *Carol al II-lea*, a fost interpretat de d-na Nini Valeri, pe care *Gazeta de Iași* o numește o „achizițiune prețioasă ce a făcut consiliul comunal“. Tânărul Rege, zice acest ziar, voluntar, căpricios, fu interpretat de D-na Valeri cu un spirit și o vivacitate într'adevăr admirabilă. Era una din acele gracioase aparițiuni a căror amintire începusem a o pierde și de care tot publicul încântat o salută cu călduroase aplause ¹⁾.

La 14 Dec. 1867 s'a jucat *Paul Ion*, dramă în 5 acte de Al. Dumas, tradusă de Porfiriu. Actorii au fost: D-nii Teodorini, Gheorghiu, Galino, Bălănescu, Popovici, Cocea, Gafencu, Vasiliu, G. Eanoliu, D-na Merișescu și D-na Gheorghiu.

S'a mai jucat apoi comediile în câte un act: *Prorocia lui Moisi* și *Otelul Patrică*. (Afișul la Biblioteca Academiei Române).

În acastă iarnă *Societatea Reuniunii Femeilor Române* însuflețită de sentimentele cele mai filantropice, a dat la Teatru Național în 9 Martie 1868 în beneficiul *Copilelor orfane și sarace* o mare serbare *Lirico-Dramatică*, cu concursul mai multor diletante și diletanți din orașul nostru. Pe lângă bucățile de muzică ce s'au executat, s'a reprezentat și piesa *Princiul de Gal*, comedie în 1 act, tradusă de d. Bălănescu. D-na Vict. Alecsandrescu Ureche, D-nii Bujoreann, Popazul și Ioan V. Grigoriu au interpretat rolurile din această piesă. Tot atunci s'a mai executat de d. Const. Zira și *Herșcu Boccengiu* cântecul comic de V. Alecsandri, muzica de A. Flechtenmacher ²⁾.

1) Vezi *Gazeta de Iași* No. 79, 80 și 81. din 10 Dec. 1867.

2) Afișul acestei reprezentațiuni se află în proprietatea autorului.

Pe la începutul lunii Mai 1868, vine în Iași M. Millo, cu o trupă a sa iejgebată în București, și da în Iași mai multe reprezentații după care pleacă prin diferite orașe și nu mai revine de cât la sfârșitul stagiunii.

În cursul acestei stagiuni, s'a mai jucat la Teatrul Național și o mare reprezentație de gală, pentru aniversarea întronării Mariei sale Domnitorului Carol I. Iată ce găsim scris în gazeta *Curierul de Iași* No. 7 din 12 Mai 1868, despre această solemnitate : „Joi sara 9 Mai, trupa de vodevile română, cu concursul celebrului artist M. Millo, care se află acuma în mijlocul nostru, a dat o reprezentațiune extraordinară pentru această serbare. S'a cântat *Imnul național* de către toți artiștii în port românesc. Apoi s'au reprezentat piesele *Cinel-Cinel* și *Nunta țărănească*. Tabloul *România recunoscătoare*, aranjat de Dl. Galino a atras meritate aplause din partea publicului“.

Joi în 14 Martie 1868 se joacă în beneficiul D-lui Eduard Caudella, capelmaistru orchestrei Teatrului național, piesele : Domnișoara Nichon, comedie vodevil în 1 act, tradusă de D-na Cleopatra Petit, muzica de Ed. Caudella, *Reposata în picioare*, comedie națională într'un act de I. Lupescu, *Viața în două părți*, comedie într'un act tradusă de T. Porfiriu. În aceste piese au luat parte actorii : Teodorini, Lupescu, Bălănescu, Gafencu, Popovici, Buhman, Panu, Cocea, Boldescu, Eanoliu, D-nele N. Valery, Apostoleanu, Portășescu, Fșanu, Dimitrescu, D-ra Popescu.

Marti în 19 Martie 1868, cu prilejul unui concert dat la Teatru național de pianistul și violonistul Ioan Umfogel, capelmaistru muzicei Regimentului No. 7, s'a jucat *Profesorul și elevii*, sau *Impărțirea premiilor*, comedie cu cântice într'un act, tradusă de C. Bălănescu. Actorii au fost : Bălănescu, Popovici, Neculau, Panu, Lupescu, Ianoliu, C. Rozen, I. Rozen, D-nele Popovici și Lașcu ¹⁾.

1) Afișele acestor reprezentații se află în proprietatea autorului.

Înainte de a se încheia această stagiune, după cum am spus mai sus, veni în Iași pentru câțva timp marele artist Matei Millo, care asociindu-se cu actorii trupei Teatrului Național, dădu împreună cu ei mai multe reprezentațiuni cu un succes strălucit.

Această trupă având în frunte pe Matei Millo, intitulată *Trupa de vodevile române*, a fost apreciată și bine primită de publicul ieșan. Din numărul pieselor care compuneau bogatul și atrăgătorul repertoriu, arătăm următoarele :

Marți 14 Mai 1868, se joacă pentru prima dată *Moș Pipirig*, vodevil în 3 acte, prelucrat de M. Millo, muzica de Umfogel capelmaistru muzicei regimentului al VII-lea Actorii ce au luat parte au fost : D-nii M. Millo, Nicolau, Alecsandrescu, Magheru, Romanescu, D-na Mihailescu, Fr. Ionescu, D-ra Margareta și D-ra Marița.

În 16 Mai 1868, se joacă *Baba Hârca*, operetă de M. Millo. muzica de A. Flechtenmacher.

În 19 Mai, *Prăpăștiile din București*, comedie vodevil de M. Millo.

În 21 Mai, se dă o reprezentație de beneficiu pentru copilele orfane și sarace, patronate de *Reuniunea femeilor române* când atunci se joacă *Tunsul Căpitan de Haiduci*, și șansoneta comică *Chira Nastasia*, de V. Alecsandri, jucată de M. Millo.

În 23 Mai, pentru beneficiul D-lui Galino, regisorul trupei, se dă *Millo Director sau Mania posturilor*, comedie în 1 act de V. Alexandri.

În 28 Mai, pentru beneficiul casierului Teatrului, Rosner, se joacă *Moșu Pipirig*, Vodevil în 3 acte prelucrat de M. Millo.

Tot în timpul pe când juca Millo cu *Trupa de vodevile române*, venise în Iași, și artista bucureșteană *Eufrosina Popescu* a cărei reputație era cunoscută în țara întreagă, și pe lângă alte piese a jucat în beneficiul sau la 2 Iunie 1868, piesa *Muma din popor*, comedie în 3 acte, cum și *Partida de concină*, comedie în 1 act de V. Alexandri.

În toate aceste reprezentațiuni, împreună cu

trupa de vodevile română, a jucat și *Galino*, regisorul trupei, mai multe scene comice și cântonete în limba franceză, între care au fost mai ales : *Titi la reprezentanția lui Robert Diavolul*, *Nenorocirile corisului* și altele.

* * *

Înainte de începutul acestei stagiuni, găsim că mai multe persoane cer prin o suplică dată Primăriei de Iași, să li se învoiască să aducă diferite trupe străine pentru distracția publicului. Astfel vedem că la 18 Decembrie 1867, un impresariu *Raphael Felix*, cere să i se învoiască a da mai multe reprezentațiuni cu actori franceji, între care se găsea și vestitul artist comedian *Ravel*, de la Palais Royal din Paris.

Raphael Felix obținut de la comună învoirea cerută, și dădu un șir de reprezentațiuni; dar, se vede că rezultatul material nu a fost tocmai satisfăcător, căci impresariul acesta ceru un ajutor de la Primărie, pentru susținerea cheltuelilor trupei sale, ceea ce i s'a acordat, dându-i-se o sumă de 200 galbeni.

La 24 Octombrie acelaș an, *Gaetano Biundi* și *Andrea Feri*, au cerut să li se dea voie, a aduce o trupă de *Operă Italiană*, pe timp de patru luni, cu începere de la 15 Noembrie 1867; cererea aceasta a fost susținută de un mare număr de cetățeni, prin o suplică dată Primăriei în luna Noembrie acelaș an. Nu se vede însă, din cercetările făcute în dosarele Primăriei, să fi fost în cursul acestei stagiuni vre o trupă de operă italiană.

La 26 Octombrie 1867, actorul Constantin Bălănescu ceru și el să i se învoiască a aduce o trupă de *operă italiană* sau o trupă de *operă germană*. Din cercetările făcute asemenea nu se vede ca el să fi adus vre o trupă străină în cursul acestei stagiuni.

* * *

După închiderea stagiunii Teatrului Românesc vedem că la 3 Iulie 1868, un număr de actori, și

anume ; I. Lupescu, Al. Evolschi, M. Popovici, Augustin, D. Helpescu, Aug. Buhman, M. Popescu, Ilie Cocia și Eugenia Valery, prin o adresă ce o fac Primăriei de Iași, mulțumesc primarului pentru îngrijirea părintească ce a avut asupra actorilor „scăpându-i din mâna acelor atreprenori, cari până în anul 1865 se serviau de ei ca de niște obiecte speculatorii“ ; asemenea mulțumesc și pentru alegerea ce au făcut în numirea membrilor Comitetului Teatral, în persoana D-lor Al. M. Șendrea, C. P. Constantiniu și I. Iorga ¹⁾).

În cursul lunii Mai 1868, mai mulți actori din trupa ieșană, sub direcția artistului Ioan Lupescu, s'au dus în Botoșani, jucând acolo mai multe reprezentațiuni, despre care găsim o corespondență în *Curierul de Iași*, No. 8, din 19 Mai același an, unde se arată că trupa este bine compusă și publicul e foarte mulțumit de ea, procurându-le o distracție din cele mai plăcute, întru cît toți artiștii joacă bine, așa cum de mulți ani n'a mai fost pe acolo o trupă așa de bine organizată.

* * *

TEATRUL SOCIAL

Gustul teatrului pătrunzând în diferitele pături sociale, a răzbătut și în inima tinerilor elevi și studenți de prin diferitele școli ale Statului, și mai cu seamă în acelor de la *Academia Mihaileană și Școala Normală Vasile Lupu*, cari în oarele libere, în loc de a'și pierde timpul fără nici un folos, mergând prin cafenele sau alte localuri unde nu puteau să profite întru nimic educația lor, — cum se întâmplă astăzi cu mulți asemenea tineri, — au căutat din contra, să se asocieze și să încerce a forma teatre de societate, prin care să răspîndească în popor gustul artei naționale a fimosului și a muzicei.

1) Vezi Dosarul No. 151 din 1866, aflat la Arhiva Primăriei de Iași.

Aşa fiind, un număr de mai mulți tineri din societatea ieșană, întrunindu-se sub conducerea lui Emanoil Negruți ¹⁾, se îndreptară cu rugămintă către Primarul Orașului Iași, cerând prin o suplică cu data din 6 Octomvrie 1867, să li dea voie de a înființa un teatru social. Această petițiune fu iscălită de Emanoil Negruți, N. I. Neculau, Ionescu, G. Stamatopol, A. Teodorovici, D. Stamatopol, Ioan Badașcă, Gh. Mihailescu și I. Tabără.

Iată dăm aici conținutul acelei suplici:

„Subsemnații juni a societății Române din Iași, cuprinși de dorința și plăcerea ca oarele noastre de recreație să le întrebuițăm prin formarea și darea unui *Teatru social*, perfecționând astfel caracterele fie cărui, la care sintem prea siguri că și Domnia voastră veți bine-vroi a consimți, venim deci prin aceasta, să ne împlinim o sacră datorie, anunțiind și Onorabila Primărie despre aceasta, rugând-o, totodată, să bine vroitască a-ne elibera cuvenita autorizațiune. Cit privește însă, despre conduita și conducerea noastră, fiți prea siguri că ne vom mărgini în cele ce ne dictă moralitatea“.

Repertoriu anunțat de a se juca de acești tineri, fu următorul: *Drame: Turnul de Nesle, Evreica în Algeria, Țugu Păstorul, Oarba din Paris, Otelul crimei or, Pusnucul selbatecului Munte, Curiații, Robert șeful Bandiților, Viața Păstorească. Comedii: Smărăndața fata Pândarului, Baba Hârca, Cinel-Cinel, Bunul Menaj, O jară din zilele noastre, Cometul, Momifierea pentru o guriță, Siretul prost, Creditori, Nunta țărănească, Chir Zuliaridi, Doi morți vii, Cetatea Neamțului, Crai nou, Jianul, Doi țărani și cinci cârlani, Lipitorile Satului, Ștan Covrigariu, Rusaliile, În Satul lui Cremene, Palamarul, Vlăduțul mamei, Iorgu de la Sadagura, Ucenicul Sarlatanului, Cumplitul amăgit, Fata Cojocarului, etc.*

Consiliul comunal al Iașului, în ședința sa de la 23 Oct. 1867, a dat autorizație pentru ca această

1) A fost redactor al Gazetelor umoristice Ha! Ha! Ha! și Perdaful.

trupă să poată juca după care au și urmat un număr de reprezentații în cursul acestei ierni, jucându-se multe din piesele anunțate precum și altele naționale pe care le vom arăta aici ¹⁾.

Sala Teatrului Social, care era în casele lui Bucșinescu din Beilic, avea un rând de loje precum și staluri și o galerie. Scena avea mai multe decoruri, toate nouă: salon, casă țărănească, păduri, etc. Cortina era frumos zugrăvită. Policandru era simplu cu totul, și avea lumânări de său la început iar mai târziu se lumina cu lumânări de stearină. În localul teatrului, era și un bufet.

Afișele la început erau scrise cu mâna, mai târziu apoi fură imprimate și placarde pe stradă. Prețul locurilor era: Locul I-iu doi sorocoveți, loc. II-lea un sorocovăț, Galeria jumătate de sorocovăț. Loja care cuprindea 4 locuri, 6 sorocoveți.

La deschiderea teatrului, pentru cât-va timp cei ce mergeau în loje, trebuia să-și aducă scaune cu ei; peste vre doua luni însă, direcția a închipuit scaune în fie-care lojă.

Numele tuturor asociațiilor din care se compunea trupa Teatrului Social era următorul:

Emanoil Negruți, Director, care juca roluri de comic și intrigant. *Iancu Dimitriu*, roluri de amarez. *Ilie Cocia*, roluri de comic *Mihail Știhi*, comic. *August Buhman*, comic. *Teodorovici* ²⁾, cari juca și roluri de femei, *Dimilrie Ionescu*, utilitate, *Vasile Popovici* ³⁾, comic, excelând în roluri țărănești *Grigore Dabija*, roluri de caractere. *Logadi*, roluri de amarez. *Ghețu*, de comic. *Codreanu* ⁴⁾, juca în drame, *Gavrilescu*, juca în vodeviluri având o voce frumoasă de tenor, *C. Tincu*, comic, *Vasile Negruți*, în roluri de intrigant, *D-ra Păcurariu*, rol de amareză, *D-ra Buhman*, idem, *D-ra Ema*, în roluri de subretă.

Sufleor al trupei era Ionică Poenaru.

1) Vezi Dosarul No. 170 din 1867, aflat în Arhiva Primăriei de Iași, intitulat: *Teatrul social al tinerilor jani din Urbea Iași*.

2) Ajuns la gradul de Loc. Colonel în armata română.

3) Preot apoi în Derohoi.

4) Funcționar apoi la gara de Iași.

La început orchestra, vr'o două luni a fost compusă dintr'un taraf de lăutari. Pe la finele însă a stațiunii, începutul lunii Mai 1868, ea se complectă cu mai mulți diletanți și elevi din Conservatorul de muzică.

Teatrul social ajunsese cu timpul a fi cercetat de un public numeros, așa că la multe reprezentațiuni nu se mai găsea sara de vânzare nici un loc.

Când se juca *Baba Hârca*, sau alte opere naționale, atunci Gh. Burada profesor la Conservatorul de muzică, din buna sa voință și iubirea ce o avea pentru propagarea muzicii naționale în popor, dirija el singur orchestra. În cazurile când lipsea Gheorghe Burada, elevul de la clasa de violină Stavri, îl înlocuia.

Repetițiile de orchestră, de cor, și de cântonete se făceau în ograda bisericii Sf. Nicolai Domnesc, la Părintele Mitrofor și Protoiereul Poenaru, tatăl suflorului Ionica Poenaru.

Piese care s'au jucat au fost:

Frații de Gemeni sau Otelul Crimelor, dramă de Em. Negruți. *Voiajul la Borca*, comedie în 3 acte de Em. Negruți. *Gumele de Mahala*, comedie bufă în 3 acte de Em. Negruți. *Doi morți vii*, de V. Alaxandri, *Cinel-Cinel*, idem, *Cucoana Chiriță din Iași*, idem. *Babilonia Românească*, de N. Istrati, *Un Bătrân tomat*, *Baba Hârca*, de M. Millo, *Piatra din casă*, *Jianul*, de M. Millo, *Oarba din Paris*, traducere, *Tuzu Calicu*, de M. Millo, *Fata Cojocarului*, de Miculescu, *Doi țărani și cinci cărlani*, de C. Negruz, *Mama Anghelușa*, cântonetă, *Herșcu Boccengiu*, *Idel Roșca în garda națională*, de Boian, *Isac Zoderu*, cântonetă de Em. Negruți și altele ¹⁾.

* * *

1) Toate aceste relațiuni mi-au fost comunicate de D-nii profesor V. Negruț și C. Tincu.

TEATRUL FAMILIAR

O altă încercare de teatru familiar se făcu tot în această iarnă, în mahalaua Petru Rareș, devale de Academia Mihaileană, într'o sală mare din casele unde locuia Vasile Botez, șeful de atelier de la tipografia Adolf Berman, case care se văd încă și astăzi în colțul stradelor *Gându* și *Moțoc*. Aici un număr de tineri din liceu și chiar de prin clasele primare între care putem cita pe *Anastasie Botez*, *Turculeș*, *Neculau*, *Berariu*, *Kirilovici*, *Leon Botez*, *N. A. Bogdan* și alții, au jucat diferite piese.

În această sală se întocmise o scenă ridicată ca de jumătate metru de la dușamele, decorurile erau zugrăvite precum și cortina, policandru era de tinichea; în sală erau bănci. Reprezentațiile au început cu piesele *Nunta Țărânească* și *Herșcu Boccențiu* de V. Alexandri, după care s'a mai jucat apoi *Celatea Neamțului*, *Lipitorile Satelor*, *Mama Anghelușă* și alte piese traduse din franțuzește. Rolurile de femei erau jucate de N. A. Bogdan, Kirilovici și Leon Botez.

La aceste reprezentațiuni cari n'au durat decât vr'o două luni și cari apoi din mai multe împrejurări, s'au desființat erau prezentate atât de familiile tinerilor actori cât și de vecinii de prin împrejurimi, fără nici o plată însă de intrare ¹⁾.

1) Vezi și *Amintiri din Teatru „Și Nouă și Vechi“* de N. A. Bogdan, 1894 pag. 245 și următ.

CAP. XXIV

STAGIUNEA 1868—1869

Continuarea tinerei Direcțiunei Teatrale de către Primărie.— Numirea anui Comitet Teatral.—Plecarea lui Luchian cu o trupă dramatică românească la Kișinău.— Complectarea trupei eșene cu actori din București.— Diferitele piese ce s'au reprezentat.— Teatrul particular înființat de artistul Ioan Lupescu în casele lui Neuschotz.— Plângerea actorilor Teatrului Național că Lupescu le face concurență.— Intimpinarea lui Lupescu către Consiliul Comunal.— Teatrul de operele germane sub direcția lui Simmayer Modrzewski.— Personalul și principalele reprezentații ce a dat.— Reprezentațiile trupei lui Luchian la Kișinău.— Personalul artistic și piesele ce au fost jucate.— Entuziasmul moldovenilor din Kișinău pentru trupa lui Luchian și sărbătorirea artiștilor români.— Censura rusască.— Propaganda făcută de Luchian pentru deșteptarea sentimentului românesc.

Ne ivindu-se nici un impresariu care să ceară întreprinderea sau Direcția Teatrului Național din Iași, Primăria continuă singură a supraveghea reprezentațiunile, printr'un comitet ce numi din nou, compus din Toma Antoniadi, Doctorul Zisu și C. P. Constantiniu, cari făcură angajamentele actorilor și aleaseră și repertoriul. Mai târziu acest comitet își alătură și pe Teodor Aslan, avocat și diletant, anunțându-se pe afișe cu începere dela 2 Februarie 1869, că reprezentațiile ce urmează a se da, sânt puse sub direcția Comitetului Teatral din Iași, secundată de Teodor Aslan.

De oare ce o parte din actorii locali plecară împreună cu Neculai Luchian în Basarabia, spre a da o serie de reprezentațiuni la Kișinău, despre care vom vorbi mai apoi, trupa se completează în Iași după

demersurile făcute de Primărie, cu mai mulți actori din București, așa că trupa în această stagiune se compune din Ioan Carageali, Gheorghe Alexandrescu, Mihail Galino, Alecu Gheorghiu, Ioan Panu, Efrosina Popescu, Elena Caragiali, Irina Poenariu, Savastița Dimitrescu, Maria Moruzan și alții. Regisor și director de scenă a fost Victor Delmary, iar casierul teatrului I. Rozin.

Cu acești actori Teatrul Național se deschide la 24 Noembrie 1868 jucându-se piesele : *Duelistul sau Mirele fără noroc*, vodevil național în 2 acte de M. Millo. *Trecutul și Prezentul*, comedie într'un act, și canțoneta *Pacatele unui nenorocit corist*, executată de Ioan Carageali. Apoi se reprezintă :

La 27 Noembrie 1868, în abonament No. 2, *Hoța de copii* dramă în 5 acte și 8 tablouri.

La 28 ale aceleiași luni, se joacă pentru debutul D-nei Efrosina Popescu, piesa *Fiamina*, comedie în 4 acte. Această piesă se joacă apoi a doua oară la 1 Decembrie următor.

Joi în 5 Decembrie 1868, se jucă 33.333 franci, 33 centime pe zi, vodevil în 3 acte.

Duminică în 22 Decembrie, se joacă pentru beneficiul D-lui Carageali, *Jos Masca sau Misterele pasagiului din București*.

Joi în 26 Decembrie se joacă *Insurăfeii și Văduva și Avocatul*.

Vineri în 27 Decembrie se joacă *Baba Hârca și Veverița domnișoarei*.

Duminică în 29 Decembrie, se joacă *Țarina sau Moartea lui Petru cel Mare*, dramă în 5 acte.

Luni 6 Ianuarie 1869 se joacă *Baba-Hârca*, operetă de Matei Millo, muzica de A. Flechtenmacher.

Joi în 9 Ianuarie 1869 s'a dat o reprezentație extraordinară, în beneficiul lui V. Delmary, regisorul teatrului, când s'a jucat *Tzarina sau Moartea lui Petru cel Mare*.

Duminică în 12 Ianuarie 1869, se joacă *Două fele și-un flăcău*, operetă în 2 acte, și *Bărbierul Avocat*.

Joi în 16 Ianuarie 1869, se joacă pentru beneficiul D-lui G. Alexandrescu, "*Călugărița sângerândă*" dramă în 5 acte.

Duminică în 19 Ianuarie, se joacă *Rezbelul Dămeilor* comedie în 3 acte de G. Scribe, tradusă de C. Bălănescu, și *Două Văduve*, comedie în 1 act tradusă de T. Codrescu.

Duminică în 26 Ianuarie, se joacă în beneficiul D-nei Irina Poenariu, pentru a doua și ultima oară, *Călugărița sângerândă*, dramă în 5 acte și 6 tablouri.

Joi în 30 Ianuarie se joacă pentru beneficiul D-nei Efrosina Popescu pentru prima dată *Carturăriasa*, dramă în 5 acte și un prolog.

Duminică în 2 Februarie, se joacă *Papagalul împăiat*, comedie în 1 act tradusă de D. Vulturescu, *Scamatorul*, cântonetă comică compusă și executată de I. Caragiali, și *Insurăței*, comedie vodevil național în 2 acte.

Duminică 9 Februarie 1869, se joacă pentru beneficiul D-lui Alecu Gheorghiu, *Dracul sau Oarba din Paris*, dramă în 5 acte cu mare spectacol.

Joi în 13 Februarie se joacă pentru beneficiul D-nei Elena Carăgeali, *Meșterul Manole* sau *Fondarea Curței de Argeș*, dramă cu cântece în 5 acte și un prolog.

Joi în 20 Februarie se joacă pentru beneficiul d-lui M. Galino, *Lucreția Borgia* dramă în 3 acte de Victor Hugo tradusă de Teodor Aslan.

Joi în 27 Februarie se joacă *Margo*, comedie în 1 act, tradusă de T. Porfiriu, *Herșcu Boccengiu* cântonetă comică și *Tuzu Calicu*, în beneficiul D-nei Maria Moruzan.

Duminică în 9 Martie 1869, se joacă în beneficiul D-nei Sevastița Dumitrescu, *Cavalerii Negurei*, dramă în 5 acte și 10 tablouri.

Joi în 13 Martie, se joacă în beneficiul D-nei Sevastița Dumitrescu, pentru prima oară piesa: *Cavalerii Negurei*, dramă cu mare spectacol în 5 acte și 10 tablouri, de d-nii Dennerey și Bourget.

Duminică în 16 Martie pentru Beneficiul d lui

Victor Delmarv, regisor și director de scenă, se joacă *Lucreția Borgia*, dramă în 3 acte de Victor Hugo, tradusă de Teodor Aslan.

Duminecă în 23 Martie se joacă *Jidovul Rătăcitor*, dramă în 5 acte.

Joi în 27 Martie se joacă pentru beneficiul lui Ioan Panu, *Două vite încălțate*, comedie vodevil în 3 acte, tradusă de I. G. Many, și *Papagalul înapăiat*, comedie în 1 act tradusă de N. D. Nicolescu.

Mărți în 1 Aprilie, se joacă *Omul care și ucide femeea*, vodevil în 2 acte, *Ulița luni*, vodevil în 1 act, *Timofle Napoila ultra retrograd* de V. Alexandri, în care joacă Luchian.

Joi în 3 Aprilie se joacă pentru beneficiul Casierului Teatrului I. *Rosin* piesa *Cărturăreasa* dramă în 5 acte.

Duminică 6 Aprilie în beneficiul d-lui M. Galino pentru ultima reprezentație extraordinară de gală și de adio a d-nei Efrosina Popescu și a d-lui G. Alexandrescu, se joacă *Leon*, dramă în 5 acte de M. de Rougemont tradusă de P. Râșcanu.

Mărți 8 Aprilie se reprezintă piesa *Banii, Gloria și Femeile*. vodevil în 5 acte cu mare spectacol, tradusă de T. Porfiriu în care joacă Neculai Luchian.

La 24 Aprilie 1869, a fost la Teatru național o reprezentație de gală și de adio a D-nei și D-lui I. Caragiali. S'a jucat: *Deputatul imager*, vodevil în 2 acte, localizat din franțuzește de G. Niculescu, *Frumusețele din Iași și București*, șansonetă umoristică compusă și executată de d. I. Caragiali, și *Stan pătitul sau Audiență la Ministru* a unui amplotat destituit, dialog în 1 act.

Vineri 25 Aprilie 1869, se joacă *Miliția sau Țiganul recrul*, dramă națională în 3 acte compusă de D. Georgescu, și *Jidovul rătăcitor*, actul al IV-lea.

* * *

Aproape de sfârșitul stagiunii s'au mai adăugat la personalul artistic al teatrului național și actorii Daniil Drăgulici și Chiruș, care făcuse parte din

trupa lui I. Lupescu care dăduse în teatrul particular un șir de reprezentațiuni și despre care vom vorbi mai departe.

Reprezentațiile teatrului național se încheiară la 13 Aprilie 1869, cu piesele : *Doi soldați români*, comedie vodevil în 1 act de Simion Mihălescu și *Două vite încălțate*, comedie vodevil în 3 acte de Labiche și Delacour, tradusă de G. Many, cari se jucară în beneficiul actorilor Drăgulici și Chiruş.

Mai târziu, pela mijlocul lunei Iunie veni în Iași Mihail și Matilda Pascaly, cu trupa lor din București, dând câteva reprezentațiuni tot în Teatrul Național, începând dela 19 Iunie 1869.

La 22 Iunie a jucat *Supliciul unei femei*, dramă în 3 acte de Emile de Girardin, și *Odă la Elisa*, comedie într'un act de V. A. Urechia.¹⁾

* * *

TEATRUL IOAN LUPESCU

În timpul acestei stagiuni se formă în Iași un teatru particular sub direcția artistului Ioan Lupescu, care încă dela 6 Sept. 1868, ceru voe la primar să joace mai multe reprezentații cu o trupă de artiști români, într'un salon particular²⁾. Dându-i-se învoire el închiriază în acest scop, rândul al doilea al casei-lor bancherului Neuschotz, din Ulița Mare, unde era instalat *Hotelul de Nord*. Acolo, sala mare fu aranjată, conținând un rând de loje, stale și partere. Scena era destul de încăpătoare, având mai multe decoruri bine zugrăvite, precum și o frumoasă cortină.

Între persoanele care figurau în trupa lui Lupescu, erau și actorii : Drăgulici, Nicolau, Maurevel, Alexandrescu și Nae Mihailescu ; apoi actrițele : Lupesca, Vasileasca, M. Dumitreasca, etc. Acest teatru se numea : *Teatrul Lupescu de vodevile române*.

1) Despre toate aceste vezi gazeta *Curierul de Iași*, an. 1868 și 1869.

2) Vezi *Dosarul lucrărilor teatrului înființat de Lupescu*. No. 164 din 1868, aflat la Arhiva Primăriei de Iași.

Asupra înjghebărei și a localului acestui teatru, găsim unele relațiuni interesante în foaia *Moldova*. An. III, din luna Noemvrie 1868, pag. 218, pe care credem interesant a le reproduce aici :

„D-l Lupescu, actorul favorit al publicului nostru, debută cu succes în teatrul ce cu cheltuiala și ostenețele sale l'au improvisat putem zice, pentru mai multă facilitare amatorilor acestor plăcute distracțiuni, chiar în centrul orașului unde este situat casa D-lui Neuschotz.

„Moștenitor predilecțiunei ce aveau toți pentru D. Luchian, celebrul comic moldovan care au părăsit locurile unde meritul este necunoscut, D-l Lupescu agiutat de talentele lui, își dă toate silințele spre a egala pe arti-tul ce d-sa înlocuește pentru sezona prezentă în această capitalie. Artist bun, comic delicios, putem asigura de mai înainte că d-l Lupescu e abia la începutul succesului care îl așteaptă. Pe lângă aceasta silințele ceși dă pentru mulțămirea publică nu contribuie puțin la încurajarea ce din toate părțile nu'i lipsește, și teatrul său totdeauna plin, e probă în destul că perseverarea ce o pune de a se achita spre satisfacțiunea generală de sarcina care și-a luat-o, va produce fructele și nu o va regreta.

„După brilantul debut ce l'au avut la deschiderea teatrului, cu surprindere s'au remarcat puțină lume la a două reprezentație. Cauza era, că în necunoștința ce ave încă, direcțiunea despre localul și în graba cu care s'a pregătit teatrul, în sara întâiu sala a fost prea mult încălzită, și atât lojele cât și stălele nu erau destul de încăpătoare, precum am și amintit-o d-lui Lupescu în ziarul nostru. Indată însă după aceasta, locurile au fost imputinate, încât lojele și stălele au devenit nu se poate mai comode și spacioase; temperatura sălei este potrivită după trebuință, și afruența la teatru de atunci e fără întrerupțiune, tot atât de mare ca și în ziua dintâi.

„Pe lângă D-l Lupescu, publicul nostru are plăcere de a vedea pe D-l Drăgulici, actor desăvârșit,

care în piesa *Urâta Satului* este admirabil. Pe celebra cantatrîsă D-na Vasileasca cantatrîsă precum și artistă în perfecțiune. Pe d-l Alexandrescu, artist dramatic bun, care are și o voce sonoră și plăcută. Pe d-na Lupescu care a jucat mai cu deosebire bine, greul rol dramatic, în *Urâta Satului* când a și fost aplaudată fără interupțiune de publicul antusiasmat; și pe d-na M. Dimitrescu a căria gentilesă și graciositate o face atât de plăcută în rolurile de ingenue ce joacă.

IOAN LUPESCU

„Succesul d-lui Lupescu e dar legitimat prin aleasa trupă ce are onoare a dirija, și o societate care numără în sinul ei pe niște artiști atât de eminente, nu poate decât să atragă navala spectatorilor pe cari o și vedem la toate reprezentațiunile acestui teatru“.

Stagiunea acestui teatru s'a deschis la 10 Noiembrie 1868, cu piesa *Dracu Vodă*, vodevil național în 5 acte, aranjat de I. Lupescu.

Apoi au urmat diferite alte reprezentațiuni dintre care cităm următoarele :

În 19 Noemvrie 1863, se joacă în teatrul Lupescu, două farse : *Sarsailă* și *O cină nesfârșită*. În *Sarsailă* D-na Vasileasca, au cântat foarte bine, asemenea și D-l Alexandrescu în *O cină nesfârșită*, o prelucrare a comediei franceze „*Une tasse de thé*“, în care Lupescu a creat un rol foarte comic. Toți artiștii au fost aplaudați.

Joi în 21 Noemvrie 1868, s'a jucat pentru a doua oară *Dracul Vodă*, care a avut iarăși un bun succes. Dintre artiștii ce s'au distins mai ales în aceea piesă numim pe D-nii *Drăgulici*, *Mihalescu*, *Lupescu* și D-nele *Lupescu* și *Filaret*, cari au capatat multe aplause.

Cu ocaziunea unui concert dat în 23 Noemvrie 1868, de violonul Schipek, s'a dat piesa *Două des-părțeni*, unde Drăgulici a jucat rolul lui Lefebre, tot atunci a cântat și D-na Vasileasca un cântec național „*Munteanul*“.

Sâmbătă în 30 Noemvrie 1863, s'a jucat *Lumpatius Vagabondus* comedie vodevil în 7 tablouri, tradus din nemțește, iar aranjarea muzicei de Dl. Wachmann ¹⁾.

Pe când Lupescu dădea cu succes atât moral cât și material șirul de reprezentațiuni în teatrul său, ivindu-se plângeri din partea actorilor teatrului național că li se face concurență de trupa lui Lupescu, Consiliul Comunal, după discuțiile urmate luă o hotărâre, prin care se impuse lui Lupescu mai multe sarcini menite a-i îngreua pozițiunea și a-i stingheri reprezentațiile sale. Față cu aceste dispozițiuni Directorul Lupescu, face în ziua de 3 Dec. 1863, o întâmpinare energică către primar, pe care o găsim în dosarul No. 164 din 1863, aflat în Arhiva Primăriei de Iași, în următoarea cuprindere :

1) Curierul de Iași Nr. 35 din 24 Noemvrie 1868.

Domnule Primar

„M'am informat din adresa Dv. No. . . că On. Consiliul Comunal ar fi dat un vot oare care, că teatrul dirijat de subsemnatul să nu funcționeze și în zilele când se va da reprezentațiuni în acel de la Copou.

Domnule Primar, nu cunosc și nici înțeleg cum s'a făcut a se da un asemenea vot în vreme când privilegiile și monopolurile nu mai au ființă în țara noastră mai ales încă pentru un teatru ca acel înființat de mine cu propriile mele spese fără să fie subvenționat ca alte teatruri; eu tocmai din contra mă așteptam ca să am mai vărtos de la Onor. Consiliu Comunal un sprijin calduros și o încurajare chiar, iar nu lovit fără nici un cuvânt, și amenințat a perde, și ceia ce am sacrificat pentru deschiderea acestui teatru, ba încă a căde și în mari datorii neputând urma contractelor de angajament. Vreu a aduce Onor. Consiliu Comunal exemple chiar din țara noastră, în București sânt mai multe teatruri, și cu toate aceste nu se impune nici unuia să nu reprezenteze când ar reprezenta un altul. Cât pentru alți cred că poate și Onor. Consiliu se știe că sânt câte zece și douăzeci teatruri în un oraș și reprezintă în una și aceeași zi afară de alte amuzamente publice de exemplu, baluri, cercuri, etc. fără să fie împotrivate.

Domnule primar, pe considerentele de mai sus, apelez la echitatea D-voastră și vă rog să binevoiți a supune plângerea de față Onor. Consiliu, pe care îl rog și eu, să binevoiască a reveni asupra votului ce a dat în astă privință, cu toate că nu numai că m'a lovit pe mine, dar chiar m'a pus în pozițiune a crede că vroeste a mă pune în decurajare să mai exist ca artist în țara mea. Asemene îl rog, că dacă nu se poate să mă scutească de a da piese nouă pentru spital și sarmani, cel puțin să fiu îngăduit a le da în timpul sezonului de iarnă, când mă voi înlesni, iară nu acum îndată“.

În urma acestei suplicii, urmând apoi o înțelegere între primărie și Lupescu, acesta și-a continuat reprezentațiile sale în cea mai mare satisfacere a publicului, mai jucând :

Duminică în 1 Decemvrie 1868 *Vlăduțu mamei*, comedie vodevil în 1 act, și *Otrăviți*, farsă în 2 acte.

Sâmbătă în 7 Decemvrie 1868 *Miliția sau Țiganul recrut*, dramă națională cu cântece în 4 acte.

Mercuri în 25 Decemvrie 1868, se joacă *Jianul căpitan de Haiduci*, melodramă în 4 acte. ¹⁾

Duminică în 22 Ianuarie 1869 se joacă apoi pentru beneficiul lui Ioan Lupescu, după cererea generală *Paragraful 37 sau o Prorocie*, comedie în 1 act de I. Lupescu, *Frizeta sau Orfelina*, comedie în un act, și *Doi invalizi* comedie în 1 act.

Sâmbătă 15 Februarie 1869 se joacă în beneficiul lui Nae Mihălescu *Învierea Babei Hârcei sau Țiganul Epistat* vodevil național în 4 acte de M. Pașcali.

Joi în 21 Aprilie 1869, s'a dat o reprezentație de gală și de adio a d-nei și a d-lui Caragiali, când s'a jucat *Deputatul imaginar*, vodevil în 2 acte localizat din Franțuzește de G. Nicolescu și *Frumusețile din Iași și București*, cântonetă comică umoristică, compusă și executată de I. Carageali.

Vineri în 25 Aprilie 1869, a fost o reprezentație extraordinară când s'a jucat *Miliția sau Țiganul recrut*, dramă națională în 4 acte, compusă de D. Georgescu ; s'a mai jucat și actul al IV-le din *Jidovul rătăcitor*. (Curierul de Iași, 1869).

Cu această reprezentațiune s'a închis Teatrul Lupescu.

După închiderea acestei stagiuni, Ioan Lupescu care dăduse mai multe reprezentațiuni în Iași în primavara anului 1862, după cum am văzut, plecă cu trupa sa, în mai multe orașe și orașele din Moldova și chiar și în unele din Valahia, jucând pe lângă piesele ce dăduse la Iași și unele traducțiuni

1) Despre toate acestea vezi *Gazeta Moldova*, pe an. 1868

și mai cu samă, piesele făcute de el precum și acele prelucrate de dânsul.

Peste tot locul Lupescu și actorii sei, au fost întâmpinați de public cu multă simpatie și bună vroință, întru cât el mai ales, fiind un actor de mare talent și un tip de comic din cei mai simpatici, găsia ori unde prilejul de a produce o distracțiune plăcută pentru lumea iubitoare de teatru.

Ajungând în orașul său natal, Focșani, unde nu era nici un local de teatru, și fiind întâmpinat acolo cu cea mai mare caldură și sprijin din partea orașenilor, Lupescu se hotărâse zidească un teatru propriu al său, despre care vom vorbi mai la vale, descriindu-l.

* * *

TEATRU GERMAN DE OPERETE

În această stagiune nu a fost nici o trupă de operă Italiană, care se dee reprezentațiuni în Iași. A venit însă pe la începutul lunii Aprilie 1869, o trupă germană de operete sub direcția lui *Simmayer Modrzewski*, care a început reprezentațiile sale în sara de 5 Aprilie 1869, cu piesele *Studentii veseli* și *Capelmaistru de Veneția*.

Artiștii cântăreți mai principali cari făceau parte din această trupă erau : *Kalvo, Grasel, Seder*, D-nele *Wawra, Kalvo, Marbel*, D-rele *Reck, Furlani*, etc. Capelmaistru era Alois Wawra.

Această trupă a jucat operetele următoare :

Luni în 7 Aprilie 1869, se joaca *Viața din Paris*, operă comică în 5 părți, muzica de Jacques Offenbach.

În 11 Aprilie aceiași lună cu ocazia unei reprezentații date în onoarea Domnitorului, D-ra Kalvo a declamat un prolog, la sfârșitul prologului se arăta în tablou : cele două muze în jurul bustului I. S. În piesele : *Deputatul*, o burlescă contemporană vieneză și *Prostiile Domesticilor*, D-nii Seder Kalvo

și D-nele Wawra, Kalvo și D-ră Furlani au jucat destul de bine.

Luni 28 Aprilie 1869 s'a jucat *Galathea cea frumoasă*, operetă în 1 act de Poly Henrion, muzica de F. Suppé, *Servus D-nule Stutzerl*, vodevil în 1 act de C. Juin, muzica de F. Hopp, *Plângerea femeilor*, comedie în 1 act de A. Winterfeld.

Mercuri în 30 Aprilie 1869 s'a jucat *Doctor și Friseur*, vodevil în 3 acte de F. Kaizer, Muzica de F. Suppé.

Sâmbătă în 3 Mai 1869, s'a jucat în beneficiul capelmaistrului Alois Wawra și a soției sale Antoinette Wawra, operetă bufă în 4 acte, *Barbă albastră*, de Jacques Offenbach.

Luni în 5 Mai 1869, se joacă *Schmule Pinkeles sau Jidovul de pe urmă*, mare burlescă originală cu cântece și danț și șese tablouri de K. Elmar, muzica de Fr. Suppé.

Cu începere de la 18 Mai 1869 Direcția orchestrei la această trupă germană de operete o ie din bună voință D-l Ed. Caudella. Se mai reprezintă apoi în 22 Mai în beneficiul Directorului operetei, opera *Lacata* (Das Vorhängeschlosse) tradusă din englezește, se mai joacă apoi iarăși opereta *Galathea cea frumoasă*.

Se mai joacă în cursul lunii Iunie 1869, încă câteva operete apoi încetează reprezentațiile ¹⁾.

TEATRUL ROMÂNESC ÎN KIȘINĂU (Basarabia)

După cum am vorbit mai sus, Neculai Luchian care în această iarnă nu făcea parte dintre artiștii angajați de comitetul Teatral al Primăriei, se gândi să formeze o trupă românească a sa, proprie cu care să treacă Prutul și să merge la frații moldoveni din Kișinău capitala Basarabiei, unde să dea reprezentațiuni teatrale, pentru întâia dată cu piese mai ales din repertoriul curat național. Luchian care a-

1) Vezi despre toate aceste *Curierul de Iași* din an. 1869.

junsesse, a fi unul din cei mai iubiți și sărbătoriți artiști ai publicului ieșan, are frumoasă idee, el cel dintâi, de a se gândi să înprospăteze în inimile fraților Basarabeni simțurile și obiceiurile vechi naționale, portul românesc, cum și gingașia limbei și a cântecelor noastre populare, ceea ce trebuia să contribuie regresiv mult la redeschetarea simțurilor naționale amenințate a se pierde cu totul sub dominațiunea străină.

Trupa care a format-o Luchian în Iași pentru Basarabia, se compunea din artiștii următori: *Alexandru Evolschi, Mihail Popovici, Gheorghe Botez, Petru S. Alexandrescu, I. Janolescu, I. Constantinescu, D-n-le Gabriela Luchian, Apostoleanu, Maria Vasilescu, Filaret, Dimitrescu, Constantinescu*, precum și mai mulți coriști și coriste. Mașinist al trupei era Frantz Cicherschi. Șef al orchestrei era Millo Lemis, iar artiștii cari alcătuiau orchestra erau luați toți din Iași.

Cu mai multe luni înainte de a pleca din Iași, Luchian prin diferite perscane influente, au cerut invoire de la guvernul rusesc spre a pute intra și juca cu trupa sa reprezentațiuni românești în Kișinău, trimițând și piesele din repertoriul său spre cenzurarea lor, și abia după vr'o cinci luni de așteptare, de multă trudă și mari cheltueli, el a primit invoirea.

Dupa căpătarea autorizației imperiale, Luchian plecă cu trupa sa din Iași prin mijlocul lunei Noemvrie. La Kișinău el închiriază „Teatrul Grosman”, care deși era mic, însă era frumos aranjat, având un rând de loje, stale, etc.

Repertoriul jucat de această trupă la Kișinău se compuse din următoarele piese: *Cinel-Cinel, Fluierul Fermecat, Urâta satului, Florin și Florica, Scara măței, Bănul ochiul dracului, Cucoana Kirița, Nunta Țărănească, Piatra din casă, Sora lui Jocris, Pupinel, Madame Lefebvre, Iorgu dela Sadagura, Oarba din Paris, Jianu, Baba Hărca, Smărăndița fata Pândarului, Lipitorile satelor, Vlădușu mamei, și altele.*

Stagiunea a început pe la 20 Noemvrie 1868 și a ținut până la 15 Martie 1869.

Trupa era primită cu mare entuziasm, daruri și buchete de flori erau la fiecare reprezentație. Artistă Maria Vasilescu care avea o voce frumoasă și simpatică era sărbătorită de întregul Kișinău. La reprezentația dată în beneficiul ei, trei Domni membri a „Blagorodniei Sobranie“ i-au înmănat 700 ruble în acea sară, pentru loja Clubului deși acea lojă era abonată pe tot timpul stagiunii. La acea reprezentație nu se vindea loja mai puțin de 25 ruble, aproape 100 lei pe timpul acela, cu toate că prețul unei loje era de 8 ruble, de asemenea ori ce stal se plătea cu 5 ruble, în loc de 2 ruble cum era prețul pe afiș.

Piesă *Fluerul fermecat*, a fost jucată pentru beneficiul actriței Maria Vasileasca, în care juca în travesti rolul lui Niță Ciobanașul. La intrarea ei în scenă, pe care o făcea cântând *Doina*, toată sala s'a rădicat în picioare aplaudând și strigând *ura!* era un adevărat entuziasm și o mare manifestare adusa actriței românce. Orchestra între acte nu cânta decât cântece naționale, spre marea mulțumire a publicului, care era transportat auzindu-le.

La reprezentațiuni, în sală, era nelipsit *censorul guvernului*, care având în mână libretul, observa să nu se spună cuviute ce se suprimase de către censorul din St. Petersburg.

Era strict oprit de a se vorbi de *Țar*, de *Domnii Moldovei*, de *Dumnezeu*; de *preoți*, de cuvinte din *Evangelii* și mai ales de *politică*.

Atât Luchian cât și soția lui, au fost de asemenea sărbătoriți, atât de aristocrație cât și de întregul popor moldovenesc de acolo. Ei erau primiți cu multă dragoste în casele cele mai mari, ca ale familiilor Catargiu, Cheșcu, Crupenschi, etc. unde se dadură câteva serate și ospete în onoarea artiștilor moldoveni. Apoi când se găsea în cercul lor Luchian, acesta împărția fotografii de ale lui V. Alexandrii, pe care le luase cu el în număr mare. Așa s'a gândit Luchian să popularizeze printre frații înstrăinați, figura autorului celor mai populare piese românești!

În Kişinău s'a dat un şir de 40 reprezentaţiuni spre marea mulţămire a întregului public care a a stăruit şi a invitat pe Luchian să mai vie şi în anul următor ¹⁾.

Pela sfârşitul lui Martie, Luchian şi soţia sa Gabriela reintorcându-se în Iaşi, mai jucară aici împreună cu trupa locală, în cursul lunii Aprilie, câteva reprezentaţii din repertoriul lor cunoscut.

1) Aceste relaţiuni le am dela artistul P. S. Alexandrescu, care a jucat în Kişinău cu trupa lui Luchian, dela unii membrii din familia Luchian, precum şi din gazeta *Curierul de Iaşi*, No. 12 din 23 Martie 1869.

CAP. XXV

STAGIUNEA 1869 - 1870

Continuarea Direcțiunei Teatrului național de Primăria Iașului cu concursul unui comitet.—Întocmirea unui budget special al Teatrului.—Actorii și repertoriul Teatrului Național.—Angajarea lui Neculai Voinescu ca șef de orchestră.—Dări de seamă despre diferitele piese de teatru jucate.—Critica presei despre reprezentația piesei imorale «Aventurile Amourului».—Neculai Luchian formează o trupă de actori cu cari dă reprezentațiuni în Bârlad.—Primăria dă în antrepriză opera italiană lui Panu Cătulescu.—Ajutorul ce dă Primăria Directorului Cătulescu.—Reprezentația trupei de operă italiană în folosul «Școlii de meserii» a Femeilor Române.—Reprezentația dată de opera italiană în beneficiul Calugărilor din Mănăstirea Agapia.—Reprezentarea operei «Norma» în beneficiul artiștilor italieni, pentru înlesnirea plecării lor din Iași.

Mai multe persoane doritoare de a lua direcțiunea Teatrului Românesc pentru iarna 1869—1870, se prezentară la Primărie cu cereri de a li se încredința lor această direcțiune, între cari vedem pe Teodor Aslan, Constantin P. Constantiniu, Anton Camban și Neculai Luchian; totuși Consiliul Comunal și Primarul de pe atunci Dimitrie Gusti, după o invitație expresă ce primise de la Guvernul din București, se hotărăsc să nu admită nici una din aceste cereri și Comuna să urmeze înainte a administra ea însăși trupa românească în stagiunea aceasta, cu concursul unui comitet compus din Al. M. Șendre, Andrei Vizanti, și Anton Camban. După aceea acel comitet a fost compus din T. Antoniadi, Andrei Vizanti și I. Caragiani, (Decembrie 1869). Dintre aceștia vedem că în luna Ianuarie următor

demisionează atât Vizanti cât și Caragiani. Primarul D. Gusti le primește dimisiunile arătându-le părerea sa de rău.

Procedându-se la angajamentele actorilor și formarea repertoriului, găsim că Administrația Comunală a întocmit un Budget special al Teatrului, pentru stagiunea 1869-1870, în cuprinderea următoare, după cum îl găsim în dosarul Primăriei de la Iași No. 111 din 1869, pag. 209 :

BUDGETUL TEATRULUI ROMÂN DIN IAȘI
pe stagiunea 1869—1870.

Cheltuelile :

Galbeni, benefiso	Galbeni
33 1/2 D. Mihail Galino	12 Ianca Bucicov suflior
33 1/2 Alexandru Gheorghiu	8 Costăchescu scriitor
33 1/2 Gheorghe Alexandrescu	85 Pe lună orchestra
18 1/2 Neculai Mihailescu	40 Osebite cheltueli Costume,
15 Ioan Ivolschi	Peruci, Piese, etc.
38 Șapte Coriști	4 Băetul de la repetiție
20 1/2 Victor Delmary, Regi-	12 D. Valeri pictor și mașinist
sor și Director de scenă	13 Trei rindași a 3 galb. pe
75 1 întreg, D-na Efrosina	lună, și 1, a 4 galb.
Popescu	10 Pentru rechiziție
35 1/2 Smaranda Merișescu	6 Croitorul
40 1/2 Eugenia Nini Valery	175 Cheltueli serale pe socotea-
25 1/2 Maria Camban	la de 10 reprezentații pe
30 1/2 D-ra Irina Poenaru	lună.
9 Elena Lașcu	816 Pe lună
30 Cinci coriști a 6 galb.	
pe lună	4 Luni
	4080 Pe cinci luni

Veniturile cu aproximațiune :

Galbeni	Galbeni
1562 Subvențiune de la stat	100 Două reprezentații extra-
300 Abonamentul	ordinare a 50 galbeni
900 Recetele serale pentru	250 Venitul Beneficiilor
30 de abonamente	30 Venitul bufetului
	3142 gal. Pe sezon

Recapitulațiune :

4080 Cheltuelile
3142 Veniturile
938 Deficit

Membri comisiei teatrului : Șindre, A. Camban.

N. B. Mai este necesitate a se angaja pe D-I Neculau cu 10 galbeni pe lună, asupra economiilor ce ar putea rezulta din acest budget.

Siendre, Camban

Fată cu acest budget s'au angajat actorii prevăzuți în el și s'a întocmit și repertoriul, ast-fel după cum se vede în *Programul* ce urmează, tipărit și afișat atunci în oraș. Iată acel program :

TEATRUL ROMÂN DIN IASI

Comisiunea Teatrală.

Programul Stagiunei, anul 1869—1870.

Persoanele ce compun trupa :

Doamnele :

Efrosina Popescu
Smaranda Merişescu
Eugenia Nini Valery
Irina Poenariu
Maria Camban
Elena Lașcu
Smaranda Grosu
Maria Neculau
Ecaterina Petrescu
Otilia Senti.

Domnii :

Mihail Galino
Alexandru Gheorghiu
Gheorghe Alexandrescu
Nicolai Mihailescu
Ioan Evolschi
Ioan Panu, Gheorghe Neculau,
Emanoil Negruți
Lazar Florescu,
Alexandru Grosu, Mihai Stihi,
Lazăr Maurevel, Ioan Poenariu
Ioan Ianulescu.

Domnul Victor Dolmary, Regisor și Director de scenă.

Piesele principale de până acum din care se compune repertoriul :

Vornicul Bucioc,
Hoța de copii,
Nebuna de Londra,
Marchiza de Senneter,
Un măritagiu sub Ludovic XV,
Viața privată,
Luiza sau Reperațiunea,
Romanul unei femei,
Tot pentru femei,
Boala Fluturului (La Papillone),
Amicul Grande,

Părul femeii mele,
Răsbunarea sau Logodnica,
Corsi cana,
Omul cu masca de fier,
Patria,
Vilian Schecspir,
Un duel sub Richelieu,
A cui este vina,
Sint fiul meu,
Africanul...,
Precioșii.

Pe lângă aceste piese, comisiunea nu va lipsi a face să se reprezinte și piese naționale, vechi sau noi, cari le va

avea la dispozițiune și care se vor putea reprezenta după scena și trupa noastră.

Abonamentul va fi de 30 reprezentațiuni

Prețul abonamentului :

Loja Avan scenă de rândul întâiu și Benuar	60 galbeni
Loja simplă rândul întâiu și Benuar . . .	32 „
Loja simplă rândul al doilea	16 „
Stalul	6 „

Prețul cu sara :

Avan scenă de loja rândul întâiu și Benuar 100 lei. — Loja de rândul întâiu și Benuar 56 lei. — Loja de rândul al doilea 28 lei. — Stal 10 lei, Parter 4 lei 12 par. Galeria 2 lei 6 par.

Domnii cari vor voi a se abona, sunt rugați a se adresa la cancelaria Comisiunei în localul Teatrului în fie ce seară, precum și la D-l Victor Delmary în ori ce oară peste zi, tot în localul Teatrului.

Inceputul reprezentațiilor, se va anunța prin un afiș special. În cursul acestei stagiuni a mai fost reangajat Ioan Gafencu, precum și un actor din București, *Gestianu*, care-și avea reputația făcută acolo, ca unul din cei mai buni comici.

Sef al orchestrei Teatrului a fost angajat pentru prima dată un diletant român, Neculai I. Voinescu, concertist pe violină, care studiasse muzica în Paris, iar artiștii din care se compune orchestra, au fost: *Alfred Hett, Ioan Barozzi, Ioan Buiuciu, I. Wiszniewski, St. Vasileanu, X. Teodosiu, M. Iahn, Grigorie Spiridon, Teodor Daniliuc, P. Brah, P. Iosipescu. I. Metz, Luca Mihail.*

* * *

Reprezentațiile românești au început la 20 Noembrie 1869, și umară până în Aprilie 1870.

Dintre piesele ce s'au reprezentat în această stagiune și despre care s'au făcut unele dări de seamă prin ziare, arătăm următoarele :

„Trupa română e bine compusă și publicul mulțumește comitetului teatral pentru interesul ce vrea să a ne proba că are în această unică distracțiune a societății noastre. (*Secolul*, No. 34 din 28 Noembrie 1869).

În 20 Noemvre 1869, sub direcțiunea comisiunei

teatrale, se joacă *Hoața de copii* dramă în 5 acte și un prolog.

Apoi, la 27 ale aceleași luni, se repetă această piesă.

În 1 Decembrie 1869, s'a jucat piesele *Marchiza de Senneter* și *Părul femeii mele*, în care toată trupa a jucat foarte bine. D-na Popescu și Irina, s'au deosebit prin talentele lor și astfel au dobândit vii simpatii de recunoștință și de mulțumire din partea publicului în privința spiritului de teatru și a inteligenței lor naturale.

În piesa *Părul femeii mele*, D-na Merișescu asemenea a înțeles foarte bine rolul ce'l avea.

D-na Camban în aparițiunea sa pe scenă, s'a văzut oare cum în contra naturelului ei de scenă, foarte tulburată, (*Seco'ul* pe anul 1869).

În 4 Dec. 1869, s'a jucat piesele *Urâta satului* și *Precioșii*. „D-nii actori Alexandrescu, Gheorghiu, Nicolau, Panu, Mihailescu, Evolschi și D-nele Merișescu, Nini Valery au executat rolurile lor cu deplină satisfacțiune a așteptării publicului. Cu deosebire D-na Nini Valery și D-l Alexandre-cu pentru cântecele armonioase ce au cântat, au fost foarte mult aplaudați“.

În 7 Dec. 1869 se joacă *Viața privată*, comedie în 1 act tradusă de I. Bucicov, și *Marchiza de Senneter*, comedie în 2 acte, tradusă de G. Vally.

Duminică în 14 Decembrie se joacă *Un tânăr de închiriet*, comedie în 1 act, tradusă de I. Panu, *Sânt fiul meu*, comedie în 1 act, tradusă de G. Vally și *Urâta satului*, vodevil în 2 acte de Eug. Carada, muzica de A. Flechtenmacher.

Joi în 18 Dec, 1869, se joacă *Luiza sau Reperațiunea*, comedie în 2 acte, tradusă de G. Vally, cupletele de I. Holban. *Impresiunile voiajului Ce-nei Chirila*, cântonetă comică de V. Alexandri, executată de d-na Merișescu, și *Viața privată*, tradusă de I. Bucicov.

Joi 25 Decembrie 1869 se joacă *Zmeul nopței*, comedie vodevil în 2 acte, de D. Bayard și Arago, tradusă de G. Vally și *Două Despărțenii*.

Sâmbătă 27 Decemvrie 1869, se joacă *Boala fluturilor*, comedie în 3 acte și *Două despărțenii*.

Marti în 30 Decemvrie 1869, se joacă *Țarina* sau *Moartea lui Petru cel Mare*.

În 1 Ianuarie 1870, s'a jucat în al 11-lea abonament *Zmeul nopței*, comedie vodevil în 2 acte de Bayard și Arago, tradusă de G. Vally ; iar Marți la 6 același luni s'a reprezentat *Chirița în Iași sau Două fete și-o neneacă*, comedie în 3 acte de V. Alexandri și *Urâta Satului*, vodevil în două acte de Eug. Carada, muzica la ambele aceste piese de A. Flechtenmacher.

IOAN PANU

La 3 Ianuarie 1870, s'a dat în beneficiul E-frosinei Popescu, piesa *Nebunii din Londra*, dramă în 5 acte de Ch. Lafont.

Sâmbătă la 10 Ianuarie 1870, s'a jucat piesa *Țarina* sau *Moartea lui Petru cel Mare*, dramă în 5 acte, tradusă din franțuzește. *Curierul de Iași* în No. 4 de la 15 Ianuarie 1870, zice că :

„Galino, în rolul lui Petru cel Mare, a fost bine, ca și în toate rolurile sale Ceia-ce a plăcut, a fost năsuința ce a desvoltat în studiarea acestui rol ; în mai multe rânduri, el făcea să amuțească șoaptele suflerului, neavând trebuință de ele ; în privința

jocului, mai nemerită a părut acea scenă din actul al patrulea, când Țarul într'un monolog bine compus, zice, că lumea'l acuză de tiran ; dar—esclamă el—ce fapte mari s'au putut duce când-va în desăvârșire, fără varsare de sânge ! D-na Popescu în rolul *Țarinei* a avut multe momente prea nemerite, pentru care a și căpătat aplauze care i se cuvineau. D-șoara Poenariu a dat cea mai naturală imagine a junei și naivei Olga, fiica lui Menzinkoff (Gheorghiu) și era sublimă cu deosebire în actul al treilea, când află relația amoroasă ce există între barbatul său Contele Sapieha (Alexandrescu), și între Țarina ; acea durere, acea indignațiune bine simțită și bine exprimată, a făcut, ca artista să fie aplaudată și chemată pe scenă ; rolul Olgai în tot decursul dramei este acela al unui Inger tutelar. În sfârșit, succesul cu care s'a executat această frumoasă dramă, a satisfăcut așteptările publicului“.

Joi, 15. Ianuarie 1870, s'a jucat piesa *Peticarul de Paris*, dramă cu 10 tablouri de Felix Pyat, a cărui rol titular a fost jucat de Alexandru Gheorghiu. Asupra acestei reprezentațiuni tot gazeta de mai sus în No. 5 din 18 Ianuarie, zice că : „este de regretat că publicul nu se adună în număr mai mare la asemenea ocaziuni, cari sunt atât de rari pentru a vedea un adevărat joc de artist, precum a fost acela a D-lui Gheorghiu din acea seara. Cunoștința lui *Jean Peticariul*, din tabloul al treilea, beția lui din tabloul al șaptelea, convenirea lui cu *Mama Polarda* (d-na Merișeasca) în tabloul al șaselea și al noulea, în sfârșit răzbunarea lui, ruperea vălului de pe fruntea miresei în tabloul ultim ; iată culminațiile acestei drame și jocul cel perfect a lui Gheorghiu, care a făcut publicul să asculte, să privească, și să simtă aceste culminații în toată frumusețea lor ; pentru toate acestea, drept remunerație, Gheorghiu. a fost viu aplaudat și rechemat pe scenă de repetite ori. Rolul al doilea l'a jucat Galino, submasca *Baronului Hoffman*, și n'a lăsat nimic nesatisfăcut în cea-ce privește imoralitatea, întriga și

crima ; ca atare însă, cu toată arta ce a disvoltat'o în jocul său, n'a fost aplădat nici odată, de orece publicul nu prea aplaudă asemenea roluri ; aceste sunt rolurile cele mai grele și nemulțumitoare tot odată. D-ra Poenariu a jucat pe Maria Didier, o fată sărmană, dar tânără și castă. În tabloul al doilea, unde are un rol compus numai dintr'un monolog, era duioasă și simpatică.

La 17 Ianuarie s'a jucat piesa *Smeul Noptei*, împreună cu mai multe producțiuni luminoase de lanternă magică, executate de H. Krosso.

La 20 Ianuarie a avut loc o reprezentație cu tablouri de lanternă magică dată de H. Krosso, jucându-se tot atunci și două comedii de trupă națională, și anume : *York* și *Viața privată*, ambele în câte un act, cari n'au produs o prea bună impresie în public.

La 22 Ianuarie s'a dat o altă reprezentație de H. Krosso, în care trupa Română a jucat *Părul femeii mele*, comedie într'un act, tradusă de D-l S. Ponni și *Două despărțenii*, iarăși comedie într'un act. Asupra acestei din urmă piese, *Curierul de Iași*, No. 7 din 1870, zice că : „rolurile au fost prea bine împărțite, așa în cât personagiul întreg a fost chemat pe scenă și aplădat ; toți au fost foarte naturali în rolurile ce jucau, singur Gestianu s'a părut a fi puțin esagerat, ceea însă ce nimic nu detrage din meritul său, cu atâta mai vârtos, că jocul acelui rol nu este împreunat cu vre-o mare ușorătate.

„După partea întâia a reprezentației, șeful orchestrei N. Voinescu, a executat pe violină *Suvenir de Carpați*, compoziție proprie, o doină foarte plăcută, fiind viu aplădat de public ca tot deauna „când scoate din melodioasele sale strune câte o arie națională“.

Sămbătă la 24 Ianuarie s'a dat piesa *Sânt fiul meu*, comedie de Rochefort ; jucată de Alex. Gheorghiu, D-na Merișasca și D-ra Poenariu, precum și piesa *Un duel sub cardinalul Richeliu*, dramă în 3

acte, jucată pentru prima oară, pe scena din Iași, având în rolurile principale ca interpreți pe Galino, Alexandrescu și Frosa Popescu. Această piesă a produs o mare senzație în public, atât ca subiect cât și ca joc al actorilor sus ziși.

Mărți la 3 Februarie, s'a jucat în beneficiul Frosii Popescu, piesa *Nebuna din Londra*, dramă în 5 acte de Lafont, tradusă de Zahariadi, care deși făcuse mare efect pe cele mai renumite scene din Europa, totuși în Iași, avu un succes foarte slab, mai ales din cauza interpretației care lăsa mult de dorit.

Sâmbătă 7 Februarie s'a reprezentat piesa *Aventurile Amоруlui*, comedie, a cărui subiect și dialoguri scandaloase a revoltat întregul public ce se afla în sală. De asemenea și presa locală a înferat această punere în scenă, precum și societatea cultă din localitate a desaprobat cu totul reprezentarea acestei piese, condamnând comitetul teatral, pentru că a permis să se joace pe scena teatrului nostru național, în fața publicului, această comedie imorală, de felul căreia se mai jucase în această stagiune câteva.

Iată ce scrie *Curierul de Iași*, No. 12 din 12 Februarie 1870, relativ la această reprezentațiune:

„Sâmbătă 7 Febr. teatrul român avu o serată scandaloasă, cu alte cuvinte, avu nepoliteța de a invita publicul, să asiste la reprezentația imoralilor *Aventurile Amоруlui*, o comedie alangată chiar și de pe unele scene ale Parisului, unde piesele de această natură pot să aibă oareșicare trecere, pot fi aplaudate chiar; la noi în Iași însă, unde ne place a presupune un moral netârât încă prin glodul corupțiunei—nu poate să producă, decât o indignațiune, să nu zicem—dispreț chiar...

„Am văzut puținele dame asistente (prea multe însă pentru onoarea acestei piese), roșindu-se în lojele ce ocupau și întorcându-și fețele de la scenă. Am văzut pe nnii spectatori părăsind chiar sala!—Iată efectele seratei, efecte ce nu puteau fi altfel... Și cine a tradus această piesă? Nu știm, alifșul nu

ne spune, de oare-ce traducătorul a avut simțul de pudoare a nu'si mai aduce semoătura la cunoștința publicului.—Dacă onor. Comitet teatral are de cuget a continua mult încă cu repertoriul său *Aventuri, Yorck, Un tânăr de închiriat, Smeul nopții* și altele asemenea, atunci ar fi bine să pună pe afișe următorul aviz: „Damele oneste, oamenilor de inimă și bine educați, nu le este permisă intrarea“. Dar ce fel? o să mai fie trebuință de un astfel de aviz? Nu, despre aceasta putem asigura pe toți aceia, care ar mai pune-o la îndoială.—Dacă nu putem vedea alte modele din repertoarele germane și franceze, atunci mai bine să fim lași în pace, căci vai de procopseala noastră! — Apoi onor. Primărie, pe lângă cei 50,000 de lei, a mai încuviințat încă 20.000 de lei, pentru prosperarea acestui teatru; subvenție foarte frumoasă și foarte bine meritată tot odată, mai ales dacă vom spune, că numai pentru repetiția piesei în chestiune, s'au petrecut mai bine de șase săptămâni!“

Din cele de mai sus arătate, vedem că noi sântem cu mult mai nepăsători de ceea ce ni se reprezintă astăzi pe scena noastră subvenționată de Stat, de oarece, nu numai că reprezentarea unor asemenea piese scandaloase nu s'a înlăturat cu totul, dar din potrivă, vedem încă că ele continuă a se juca, în cari actorii și actrițele nu se sfîșe a se arăta în fața publicului în hainele cele mai puțin cuviincioase, a face gesturile cele mai obscene, și a vorbi cuvinte cari degradează cu totul această instituție menită a propaga și a desvolta numai sentimentele nobile și morale, iar nu viciul și destrăbălarea, lucruri cari provoacă numai desgust persoanelor serioase și părinților de familie care-și duc acolo copiii, ca la o școală. Mirarea noastră este cu atât mai mare, cu cât Comitetele de supraveghere a teatrului nostru național, nu sunt lipsite de barbați cu o cultură deosebită!

După aceasta, Sâmbătă 11 Februarie, se jucă piesa *Tuzu Calicul*, vodevil în două acte de Matei

Millo, cu actorul Gheorghiu în rolul lui Tuzu și Nini Valery în acel a lui Lăzărilă. Piesa aceasta a fost precedată de o dramă intitulată *Fratele cel mai mare*, în care rolul principal a fost jucat de M. Galino.

La 12 Februarie se joacă pentru beneficiul d-lui Gheorghiu, pentru 1-ia oară *Onoarea casei*, dramă în 5 acte.

Marti la 17 Februarie s'a repetat piesa *Petica-rul de Paris*.

Joi în 19 Februarie s'a dat pentru a doua oară *Tuzu Calicu*, când s'a jucat și *Chirița în Iași*, comedie vodevil în 2 acte de V. Alexandri, în beneficiul șefului de orchestră N. Voinescu. Această reprezentație a avut un succes deosebit, atât material cât și moral, mai ales prin aceia că beneficiul a cântat pe violină „cu focul și fantezia unui adevărat talent, mai întâi *Elegia Română* compusă de el, și apoi *Buchetul național*, compus de artistul bucureștean L. Wiest“.

La 21 Februarie 1870, s'a jucat *Urâta satului*, comedie de Carada. Curierul de Iași din 26 Februarie 1870, ne spune, că : „D-l Alexandrescu și Neculau au fost foarte originali în rolurile lor, iar D-na Valery, în rolul Henei a fost sublimă, și dacă am avea un termin mai superior, am onora-o cu acela, chiar fără să ne temem că vom fi taxați de exageratori“.

În acest timp, pe când teatrul românesc după cum am văzut că de un timp încoace nu tocmai mergea bine, și avea mare nevoie de a fi susținut atât de guvern, de Primărie cât și de public, guvernul din București, cu ocazia votării bugetului statului, găsi cu cale ca să șteargă subvenția ce dădea statul până atunci teatrului din Iași. Pentru aceasta, în ziua de 23 Februarie 1870, urmându-se o discuție în ședința Consiliului Comunal al Iașului, acesta și-a exprimat părerea sa de rău, pentru o asemenea dispoziție a guvernului.

Duminică la 1 Martie s'a jucat în beneficiul lui Al. Gheorghiu, *Onoarea casei*, dramă în 5 acte de Leon Battu.

La 8 Martie s'a dat în beneficiul lui Mihail Galino, piesa *Regele Insulelor*, dramă istorică, în 5 acte, tradusă din franțuzește de P. Râșcanu, în care beneficiarul jucă rolul principal.

Asupra acestei reprezentații găsim mai multe aprecieri în *Curierul de Iași*, No. 20 din 12 Martie, dintre care cităm :

„Duminica trecută teatrul român avu o serată atât de bine frecventată, precum nu s'a pomenit nici odată în decursul sezonului prezent. Sala era iluminată de gală, piesa fiind pusă pentru întâia oară pe scena noastră. Decorurile erau nouă, și unele prea

GHEORGHE ALEXANDRESCU

frumoase, gătite de pictorul teatrului, d, Valery ; costumele asemenea erau noi. Reușita peste tot a fost bună ; putea însă să fie mai bună dacă unii din d-nii actori și unele dintre actrițe chiar, și-ar fi știut rolurile mai altfel ; dar după cum suntem informați vina nu cade asupra personagiului actorilor, de oarece piesa a fost dată foarte târziu în studiu. Această dificultate însă a fost pe deplin reparată de către d-nu Galino, și d-na Popescu, care ambii au escelat ca totdeauna, nu numai prin jocul cel plin de artă, ci și prin fascilitatea vorbirii, provenită—se înțelege—din grija și năzuința ce d-lor sunt o-

bișnuți a desvolta în studiarea rolurilor. D. Gheorghiu cu deosebire în cele două acte din urmă a avut o bună dispoziție, și prin urmare multe momente prea nemerite. D. Gestian însă n'a fost nici de cum la locul său în rolul ce l'a jucat; cu deosebire în actul petrecut pe insulă, declamațiunea d-sale, mai ales după aceea ce auzirăm mai înainte de pe buzele d-nei Valery, n'a fost decât o satiră. Rolul d-nei Valery a fost unul din cele mai bine jucate. D. Alexandrescu pareă nu a simțit ce a jucat; domnișoara Poenaru însă, a fost în locuri foarte plăcută. Aplausele au lipsit cu desăvârșire de oarece piesa

IRINA POENARU

în sine nu este scrisă astfel, ca publicul să poată aplauda mai des. Nu prea are culminațiuni tari. Între acte a căzut din galerie asupra publicului o ploaie de foi volante, care conțineau un sonet scris în onoarea beneficientului. Ideia n'a fost rea. Închierea actului ultim s'a făcut prin o lumină artificială.

Duminică în 15 Martie s'a dat în beneficiul D-rei Irina Poenaru și a lui Gheorghe Alexandrescu, piesa *Călugărița sângerândă*, dramă în 5 acte, în care Eufrosina Popescu a escelat. Asemenea N. Voinescu șeful orchestrei a cântat pe violina *Suvenirul de Carpați*.

Joi la 19 Martie s'a dat o reprezentație extraordinară în beneficiul *Ospiciului de infirmi de la Galata*, de la care a ramas peste cheltueli, 817 lei și 2 bani, iar Joi la 26 ale aceleiași luni, s'a dat o a doua reprezentație tot în beneficiul Ospiciului de la Galata, jucându-se comedia *Zmeul Noptei* și *Două despărțenii*.

Duminică 22 Martie 1870, s'a dat la Teatru național sub Direcțiunea Comisiunei teatrale, pentru beneficiul D-nei Nini Valery, o reprezentație de gală, intitulată *Richelieu sau un Maritaj la 15 ani*, comedie vodevil în 2 acte, tradusă de Alexandru M. Șendre, muzica de A. I. Voinescu. Intre acte a urmat un concert. Spectacolul s'a încheiat cu *Crai-nou*, operetă națională în 1 act, de V. Alexandri. Decorurile la această reprezentație au fost noi. Biletele se puteau găsi la D-na beneficientă, strada Romană casele Iacovachi. (Vezi gazeta *Secolul*, pe anul 1870).

La 5 Aprilie 1870, se joacă la teatrul național în beneficiul lui Gestianu, *Amicul Grande* și *O Despărțenie*, ambele, comedii. Această reprezentație s'a dat ziua la 12 oare de *amiază*.

La 14 Aprilie s'a dat în beneficiul lui N. Mihailescu, *Jianul căpitan de Haiduci*, dramă vodevil în 4 acte de Matei Millo.

Sâmbătă în 18 Aprilie a fost beneficiul casierului teatrului G. Rosin, când s'a jucat *Minele mici*, comedie în 3 acte tradusă din franțuzește.

La 21 Aprilie, a avut loc o reprezentație de adio, a lui N. Voinescu șeful orchestrei teatrului cu concursul lui Neculai Luchian. S'au jucat piesele *O palmă sau Voinicos dar fricos* și *Sora lui Jocris*, ambele comedii în câte un act din repertoriul lui N. Luchian. În antracte Voinescu a cântat o bucată intitulată *Suvenir de Iași*.

O societate de diletanți dădu în sara de 24 Aprilie o reprezentație în folosul școalei profesionale de fete, jucând piesele: *Le Roman d'une Heure ou la Folle Gageuse*, comedie franceză, *Amorul Unchiului*, comedie originală de căpitan Bengescu, muzica

de Mezetti. Societatea era compusă de D-na V. A. Ureche, D-ra Matilda Cugler și D-nii C. M. Strat și Gh. Irimescu. Serata s'a încheiat cu *Herșcu Boccen-giu*, cântonetă de V. Alexandri, executată de Const. Zira.

Asupra acestei reprezentațiuni *Curierul de Iași* No. 35, zice :

„Erau anunțate trei piese, dintre care cea din-tai era *Amorul Unchiului*, comedie într'un act cu cântece de d-nu Căpitan Bengescu, muzica de Mezetti. Piesa în sine nu este chiar originală ; ea ne-a părut mai mult o prelucrare localisată a unei piese fran-ceze. Dar reprezentațiunea ei a fost nouă, a fost surprinzătoare.

„Cine a jucat rolul principal ? Este greu de a spune, căci toți erau nimeriți în rolurile lor. Această piesă, în care amorul are un rol atât de însemnat, negieșit n'ar fi produs efectul din această seară, dacă era jucată de trupa noastră dramatică, pentru că trupa dramatică nu are pe nimenea, cine să poată juca macar cu un mic efect rolurile «*Linei*» și a lui «*Iorgu Rădeanu*» din «*Amorul Unchiului*». Nu putem în destul complimenta atât pe d-na Urechia, cât și pe d-nu Strat pentru frumoasele d-lor talente, aplau-date cu atâta entuziasm din partea publicului. A-plaudăm voacea sonoră și dulce a d-lui Irimescu, care a cântat cu mult foc și pasiune două arii fru-moase, compusă de d. Mezetti. Iară cea mai strălu-cită victorie a reputat-o asupra inimilor noastre, d-ra *Matilda Cugler*, atât de sublimă, și atât de o-riginală în rolul «*Linei*» precum de sublimă și de originală este în producțiunile sale poetice.

„La finele actului, între aplausele publicului a căzut pe scenă două buchete frumoase, două semne de recunoștință pe d-na Urechia și d-ra Cugler. «*Herșcu Boccen-giu*» jucat de d-nu Const. Zira, a pro-dus o ilaritate și un râs continuu ; d-sa a fost ad-mirabil în acest rol, și a fost foarte des aplaudat, iar noi îl aplaudăm încă odată.

„Serata s'a terminat prin o comedie franceză

«*Le roman d'une heure, ou la Folle gageurs*» jucată de d-na Urechea, d-ra Cugler și d. Stratu.

„Piesa n'a avut chiar acel efect produs de «*Amorul Ūnchiului*», dar esecutarea ei a fost tot atât de bună, tot așa de nimerită tot așa de perfectă. După căderea perdelei, publicul a chemat pe scenă pe întreaga societate delitanta, pentru ca să o aplaude; una dintre grațioasele diletante nu s'a ivit, iar publicul încântat n'a voit să părăsască sala până când nu s'a ridicat din nou perdeaua, pentru ca să vadă și să aplaude încă odată pe d-ra Matilda Cugler.

„Această reprezentație a produs școalei de meserii a *Reuniunii Femeilor Române*, un venit net de 1747 lei și 35 parale“.

Joi în 7 Mai avu loc beneficiul lui M. Galino, în care s'a jucat trei comedii în câte un act, și anume: *Cașemirul verde*, *O partie de pichet*, și *Insuratul cu cinci parale*.

Joi 14 Mai s'au jucat pentru beneficiul lui Alex. Gheorghiu piesa *Aventurierul sau Don Cezar de Bazan*, dramă comedie cu cântece în 5 acte, tradusă din franțuzește, în care beneficiarul jucă rolul principal. După cum cetim în afiș, scopul acestei reprezentațiuni era ca Alex. Gheorghiu să se poată duce în străinătate să studieze unele din cele mai de samă piese ale repertoriului francez.

Asupra acestei reprezentațiuni *Curierul de Iași* No. 38 din 17 Mai 1870 zice următoarele :

„Peste tot piesa a reușit bine, jocul abstrăgând de la mici excepțiuni, a fost satisfăcător.

„În deosebi însă, nu putem a nu însemna aci că d-nu Gheorghiu, beneficiar, a fost prea nimerit în rolul d-sale, rolul principal al acestei piese, „Don Cezar de Bazan“, este unul din acele roluri, care par a fi scrise anume pentru d-nu Gheorghiu, și pentru care d-sa pare a fi creat anume. Sunt prea puține aceste roluri, este prea adevărat, din norocire însă, acest rol din această seară a fost tocmai unul din acele puține, pe care d-sa nu poate să le

joace altfel, decât cu bun efect. A fost des aplaudat și chemat pe scenă, ceea ce a și meritat-o, n'avem ce zice“.

În sara de 23 Mai, Societatea de diletanți din Iași, care mai juase în cursul acestei stagiuni o reprezentare în beneficiul *Reuniunea Femeilor Române*, dădu o a doua reprezentare în sala Teatrului Național, jucând piesele : *Amorul Unchiului*, comedie într'un act prelucrată de G. Bengescu, *Cuiul în părete* (*Arvinte și Pepelea*), de V. Alexandri, precum și două *canțonele* franceze cântate de Grigore Sutz. Au luat parte la interpretare, D-na V. A. Ureche, D-ra Matilda Cugler, D-nii Strat, Gh. Irimescu, M. Galino și Gr. Sutz. Toți au avut o reușită din cele mai frumoase, dar mai cu samă D-ra Cugler și Gr. Sutz au fost foarte mult aplaudați și rechemăți de mai multe ori pe scena ¹⁾.

* * *

În cursul acestei ierni, Neculai Luchian și cu soția sa, cari nu făceau parte din trupa locală, și-au format o trupă proprie a lor, și au plecat la Bârlad, unde au dat un număr de mai multe reprezentații, începând din luna Noemvrie 1869 ²⁾.

OPERA ITALIANĂ

Opera italiană în această stagiune a fost dată de Primărie în întreprinderea lui Panu Cătulescu, din București, după hotărârea Consiliului Comunal din 9 Septemvrie 1868.

La 7 Noemvrie acel an, Cătulescu anunță prin placarde că se începe stagiunea de operă Joi la 13 ale aceleiași luni, cu piesa *Trovatore* de Verdi.

Gazeta *Secolul* din 2 Dec. 1869, dând samă despre deschiderea operei italiene zică că : „actorii acelei Opere nu sânt răi, corul însă e *abominabil*, or-

1) *Curierul de Iași*, No. 41 din 28 Mai 1870.

2) *Secolul* An. I. No. 31 din 16 Noemvrie 1869.

chestra *mizerabilă*, căci afară de vioara d-lui Voinescu, toate celelalte instrumente alungă nu numai pe publicul asistent, dar mai mult de toate, chiar și pe artiștii de pe scenă“.

Dintre operele ce s'au dat în această stagiune și au fost mai bine executate, cităm : *Lucia di Lamermoor*, *Traviata*, *Il Trovatore*, *Don Pasquale*, *Un Ballo in Maschera*, *Norma*, etc. iar dintre artiști s'au distins primadonele : *Elena Ridolfi*, *Morini Luisa*, *D-nii Fallica Nicolo*, *Marlinenghi Antonio*, *Agnes Despuez* și *Giafredi Rachele*, tenorii, *Ceresa Luigi* și *Simonetti Atilio*, bariton, și alții.

În genere însă, această trupă a fost puțin încurajată de public, și directorul ei Cătulescu, fu nevoit a cere de la Primărie un ajutor pentru a putea urma reprezentațiile, ajutor care i s'a și votat, în sumă de 325 napoleoni. Dnă această, Cătulescu a mai scăzut prețurile de intrare la Teatru, cu toate acestea însă reprezentațiile fură și după aceia puțin frecventate de public.

La 12 Dec. 1869, s'a dat de trupa de operă o reprezentație în folosul *Școalei de meșerii* a Reuniunii Femeilor Române, care a produs suma de 2002 lei 36 parale.

La 20 Decembrie 1869, s'a jucat în beneficiul D-lui N. I. Voinescu șeful orchestrei, opera *Un ballo in Maschera* de Verdi.

La 4 Ianuarie 1870, se joacă opera *Traviata* de Verdi.

La 7 Ianuarie 1870, se joacă tot opera *Traviata* de Verdi în beneficiul șefului ee orchestră N. Voinescu.

Luni 12 Ianuarie 1870, se joacă *Traviata* melodramă în 4 acte de G. Verdi, artiștii au fost : D-ra Ridolfi Elena, D-ra Morini Luisa, D-nii Simonetti Atilio, Falica Nicolo, Martinenghi Antonio, Grandi Simone, Vecchi Giuseppe, Bardelli Luigi.

La 2 Februarie 1870, se joacă opera *Un Ballo in Maschera*.

Luni 12 Februarie 1870, s'a jucat *Traviata*, de Verdi.

La 13 Februarie 1870, trupa italiană a dat o reprezentație extraordinară în beneficiul Călugărițelor din Monastirea Agapia, a căror case au ars la ultimul incendiu din acea monastire. Reprezentația a produs peste cheltueile serale și peste un mic beneficiu lasat d-lui Director— suma de 106 galbeni, grație generosității publicului nostru, invocată de D-na Sevastița Cristodulo Cerchez, și cu graciosul concurs al Doamnelor Pulheria Prăjescu, Aglaia Burchi, Pulheria Gane, Ecaterina Filipescu și Constantin Cazimir. Această sumă s'a trimes maicii lor Agapia Cerchez și Elisabeta Cazimir din zisa monastire, spre a o împărți la cele ce în adevăr au fost lasate de incendiu fără adăpost și fără mijloace. (Curierul de Iași No. 15 din 22 Febr. 1870).

În 20 Februarie 1870, se joacă pentru beneficiul D-lui Ceresa Luigi, opera *Norma* de Bellini.

Cu toate eforturile ce făcea Cătulescu spre a susține opera și a o face să meargă înainte, și cu tot ajutorul dat de Primărie, totuși opera mergea din ce în ce mai rău și lucrurile ajunse așa, că impresariul Cătulescu, a plecat din Iași, fără să plătească artiștii operei italiene ce i-a fost angajat, așa că ei rămaseră aici fără mijloace de a se întoarce în țara lor. Ca să ieasă din această încurcătură, artiștii italieni organizară cu concursul autorităților locale, o reprezentație extraordinară cu opera *Norma* de Bellini, care avu loc la 4 Martie 1870. Din venitul acestei reprezentațiuni ei putură să-și închipuiască plecarea lor din Iași.

PARTEA VI

Teatrul ieșan sub diferite direcțiuni

CAP. XXVI

STAGIUNEA 1870—1871

Hotărârea Consiliului Comunal de a se trece Teatrul Național iarăși sub Direcțiunea unui particular.—Diferite persoane cer a li se da lor Direcțiunea.—Incredințarea Direcțiunii teatrului național lui Neculai Luchian.—Numirea unui juriu teatral.—Programul stagiunii de actori și de piesele ce urmau a se reprezenta.—Deschiderea stagiunii.—Diferitele reprezentații ce s'au succedat.—Dări de samă ale presei asupra jocului actorilor.—Prima reprezentație a piesei „Plăeșul Logofăt Mare” de Teodor Codrescu.—Reprezentațiile date de diletanți în scopuri de binefacere.—Trupa teatrală ce a jucat la Bârlad.—Neînțelegerea între Primărie de Iași și Prefectul județului pentru loja Domnească.

Tot timpul cât Teatrul Național a fost condus de comitetul Teatral rânduit de Primărie, n'a fost tocmai rodnic în propășirea artei dramatice române, și publicul rămase în genere nemulțumit de faptul că această instituție nu pășea de loc înainte, ba încă stădea îndărăt, și din ceia ce fusese mai de mult.

De aceia vedem că în cursul verei anului 1870, Consiliul Comunal desbatând chestiunea Teatrului Național, hotărăște ca el să fie din nou dat în antrepriza unui Director particular, despărțindu-se însă de antreprinderea Operei Italiene de acea a teatrului românesc.

În acest scop s'a întocmit de autoritatea comunală noi condițiuni, atât pentru concurență cât și pentru darea în concesiune a Teatrului român ¹⁾, care

1) Se află în Dosarul No. 80 din 1870, aflat la Arhiva Primăriei de Iași.

s'a publicat și în Foaia Oficială „Progresul“ din 22 Aug. No. 65 an. 1870 și din care extragem câteva din principalele articole ce ni se par interesante, și anume :

Art. 10. Concesionarul este dator să aibă un repertor anual pe cât se va putea din mai multe bucați naționale, iar din traducțiuni este dator a face să se reprezinte cel puțin 6 de la *Teatru Francez* și 6 de la *Teatru de Vodevil*, confor art. . . din regulamentul actual al Teatrelor din București.

Art. 11. Controla imediată a mersului teatrului și a executării contractului se va încredința unui consilier al comunei, care va asista la toate reprezentațiunile.

Art. 20. În cursul antractelor orchestra va executa bucați din cele mai alese, mai plăcute publicului și pe cât se va putea naționale.

Art. 29. Elevii de la conservatorul de muzică și de la școala de declamație vor avea liberă intrarea, fără plată la portar la orice reprezentație. Loja Domnească nu o va putea deschide decât la reprezentațiunile la care ar asista M. Sa Domnitorul sau M. Sa Doamna.

Art. 30. Concesionarul va da două reprezentațiuni în beneficiul casei Sf. Spiridon. Aceste reprezentații se vor da una în luna Ianuarie, și cealaltă în luna Fevruarie cel mai mai târziu a fiecărei stațiuni. De asemenea va mai da două reprezentațiuni în folosul artiștilor : una în luna Ianuarie și alta în luna Fevruarie, din piesele cele mai renumite și mai bine executate.

Art. 38. Prețurile de intrare serală și de abonament, nu vor putea fi mai mari decât cele actuale și anume, cele de intrare : 56 lei cursul Iașului (17 lei 70 bani), loja rangul I, și benuarul ; 28 lei (8 lei 88 bani), Loja rangul II ; 10 lei (3 lei 18 bani) stalul, 4 lei 8 parale, (1 leu 34 bani), portarul 2 lei 4 parale (67 bani) galeria.

Art. 44. Concesionarul la preschimbarea contrac-

tului va achita costul publicațiunilor ce s'ar face pentru această concesiune.

Contractul de față care s'a înscris în registrele Tribunalului respectiv s'a făcut în 2 exemplare și au luat fie-care parte câte unul.

Personalul actorilor se va alcătui din :

Barbați

- a) — 1-iul rol forte
- b) — 1-iul rol june
- c) — Junele întâi
- d) — Amorez
- e) — Financier (grim)
- f) — 1-iul rol comio
- g) — Comicul întâi
- h) — Comicul al doilea

Doamne

- i) — Rol forte
- j) — Rol mamă nobilă
- k) — Rol de caracter și comic
- l) — Tânăra I-i și cochetă
- m) — Tânăra ingenuitate
- n) — Subretă
- o) — Amoreză a II-a

8

7

Personalul orchestrei se va alcătui din 24 p
soane și anume :

1 Flaut	{	Profesori de pupitru	
1 Clarinet			
1 Violoncel			p) 10 coriști
2 Primi violini			q) 10 coriste
1 Cap de orchestră			

Restul se va lua din artiștii trebuitori pentru o orchestră bine aranjată. Elevii buni de la școala de muzică vor fi cu preferință admiși.

În urma acestei hotărâri, de a se da teatrul în antrepriză, vedem că se prezintă la Primărie un număr de mai multe cereri din partea a diferite persoane, ca să li se încredințeze lor, fie Direcția Teatrului național, fie acea a operei Italiene. Astfel la 5 Martie 1870, cere să i se dea concesiunea Teatrului românesc un domn Gheorghe Racoviță. La 23 ale aceleiași luni, se prezintă două cereri pentru aceeași concesiune, una din partea avocatului Teodor Aslan, alta din partea tot a unui avocat, Const. P. Constantiniu. La 25 Aprilie următor, cere concesiunea teatrului actorul Sandu Bonciu. Tot atunci Teodor Aslan, reînnoește cererea, adăugând și pentru opera

italiană. La 29 Mai următor, cer concesiă operei Italiene Gheorghe Brătianu, Alexandru Baralby și Felice Vianelli.

Abia la 5 Septembrie 1870, Consiliul Comunal discută toate aceste cereri, și respingându-le pe toate, hotărăște să se dea concesiă Direcției Teatrului românesc actorului Neculai Luchian. După aceasta mai vine la 19 Septembrie și Mihail Pascali, artist dramatic din București, cerând și el Direcția Teatrului care era acuma dată lui Luchian.

La 26 Septembrie, s'a făcut cunoscut lui Luchian ca concesiă sa a fost aprobată și de Ministerul de Interne, pe timp de cinci ani, în condițiunile ce au fost publicate în Foaia *Progresul* din Iași No. 65 din 1870, ce-i rânduise între altele să depună și o garanție de 20,000 lei, pe cari bani Luchian i-a și depus fără întârziere.

Contractul s'a încheiat la 19 Octombrie 1870, în care, între altele, s'a hotărât a i se da lui Luchian, o subvențiune de 33,500 lei.

Tot atunci s'a numit și un juriu teatral ca să supravegheze bunul mers al acestei instituții, juriu din care făcură parte : Vasile Pogor, Neculai Burghilea, Teodor C. Balaiș, Ioan Antoniadă, Iacob Negruzzi, Al. M. Șendre și Dim. Gusti.

Iată și programul făcut de Directorul Neculai Luchian pentru această stagiune, din care se vede atât numele artiștilor angajați, cât și titlurile pieselor, atât traduceri cât și originale, ce urmau a se juca în iarna aceasta :

PROGRAMA TEATRULUI ROMÂN DIN IAȘI

Concesiunea D-lui N. Luchian

Stagiunea anului 1870 — 1871

Personalul trupei

D-nii Mihail Pascaly	D-na Matilda Pascaly
" Constantin Dimitriadi	" Smaranda Merișescu
" Constantin Bălănescu	" Jeni Valeri
" Petru Velescu	D-ra Ana Popescu
" Vasile Vasilescu	" Otilia Senti
" Ștefan Iulianu	" Tudora Marinescu
" Ioan Panu	" Maria Stroescu
" Neculai Luchian	" Maria Necu'au
" Maurevel	" Gabriela Luchian
10 elevi	10 Eleve.

Victor Delmari prim regisor și Director de scenă.
D-l Ed. Caudella capul de orchestră.

Piese

Hamlet, Diogen, Favoritul Prințului, Benvenuto Celini, Salvato-Roza, Ștefan Vodă național, Domnița Rucsanda național, Plăeșul Logofăt mare național, Monastirea de Castro, Caterina Hovard, Turnul de Nel, Cabală și Amor, Dama cu Cemelia, Conjurațiunea lui Fiesco la Genova, Don Juan de Marana, Hoții de Codru și hoții de oraș, Mușchetarii, Paiatul, Găcitoarea, Ruy-Blas, Răzvan vodă național, Demonii negri, Mumele căite, Supliciul unei femei, Supliciul unui bărbat, Fiul nopței, Știința și Amorul, Eva, Alexandru Lăpușeanu național, Lucia Didie, Blestemul unui părinte, Familia Lamber, Copila Română național, Focul la Mănăstire, Cartea III-a capitul I-ii, Barbatul văduvei, Un jurământ, Care din doi ? Un scrob îndrăcit, Craia femeilor sau Lumea pe dos, Fabrica de deputați național, Oda la Eliza național, Boala de Teatru.

Prețurile de abonament pentru 32 reprezentațiuni : Benuarele și lojele I, 40 galbeni, Lojele al II-lea 20 galbeni, Stal 8 galbeni, Avanscenele 90 galb. Loja rangul I No. 11, 45 galb.

Prețurile cu sara : Benuarele și lojele I. 56 lei
c. Iași, Loja al II-lea 28 lei, c. Iași, Stal 10 lei 20
par. Parter 4 lei 8 par. Galeria 2 lei 4 par.

Trebue să arătăm aici că clădirea Teatrului de la Copou, în care se dădea reprezentațiile teatrale atât naționale cât și străine, aparținea Domnitorului Moldovei Mihail Sturdza, pe care'l închiria prin licitație așa că, la 24 Septembrie trecut, după licitația ținută, artistul Luchian oferind prețul cel mai mare a obținut asupra sa închirierea teatrului.

Deschiderea stagiunii s'a făcut la 8 Noembrie 1870, cu piesa *Ruy-Blas*, dramă în cinci acte de Victor Hugo, tradusă de Mihail Pascaly care juca în piesă și rolul titular.

Asupra acestei reprezentații, foaia *Curierul de Iași*, No. 104 din 10 Noembrie 1870, face următoarea dare de samă :

„*D-l Pașcaly*, în rolul lui *Ray-Blas* a făcut să ne convingem, că arta d-sale, dezvoltată prin puterea unui talent sublim, împreună cu un studiu profund și plin de grijă, n'a pierdut nimic din valoarea ei, de atunci, de când Bucureștii îl ținură departe de noi. D-sa avea în jocul său expresiunea unui foc, unui sentiment, pe care este bazată valoarea adevăratului artist. A fost des aplaudat.

D. Dimitriadi, unul din veteranii scenii române, a avut, ca de comun, un rol ingrat. Și dacă vom spune, că cu toate aceste d-sa a fost nu numai aplaudat, ci chemat chiar și pe scenă, credem că am spus destul, pentru ca publicul ce nu era de față să înțeleagă, câtă artă a trebuit să desvolte d-sa în acest rol.

D-nu *Velescu*, are o declamațiune monotonă și oarecum nesuferibilă ; un defect ce numai prin o grijă mai adâncă și prin un studiu mai serios s'ar putea corecta. Trebue să'l auză cineva de mai multe ori, pentru ca să se obișnuiască al asculta fără desgust.

D-na *Matilda Pascaly*, în rolul *Mariei de Naiburg* era simpatică și în unele locuri grațioasă ; înțelegem aci pasagiurile jucate de d-sa, nu numai cu mimica actriței, dar și cu pathosul artistei.

D-ra *Ana Popescu* este o gentilă figură ce pare a fi creată anume pentru scenă. Traducerea piesei în unele locuri are o limbă cam puțină sonoră, iar unele cuvinte erau exprimate cu un accent nenatural în limba română, zicem nenatural, pentru că românul are „înger“ în loc de „angel“, „inimă“ în loc de „animă“, „sfântă“ în loc de „sântă“ etc.

Orchestra este mai jos de ori-ce critică.

Am văzut vr'o 24 persoane cu instrumente muzicale în mână, dar dintre aceste numai 6 mult 7 persoane știu să mănueze acele instrumente.

Am preferi mai bucuros o orchestră compusă din mai mic personagiu, dar cel puțin bine compusă. Conducerea unei asemenea orchestre trebuie să fie o adevărată tortură. Compătimim pe d. Caudella. Cu altă ocaziune vom da un articol mai special în această privință.

Punerea în scenă a fost satisfăcătoare. Sala teatrului a fost plină ; n'am văzut nici un loc deșert ; dorim ca aceasta să fie un bun augur.

După aceasta se dăduse Joi în 12 Noembrie piesele : *Fiica poporului*, comedie de caracter în două acte de M. Pascaly, și *Pacatele bărbaților*, comedie națională în 2 acte.

Duminică în 15 Noembrie 1870, se joacă *Demonii Negri*, dramă în 4 acte de V. Sardou, tradusă din franțuzește de Mihail Pascaly.

Joi în 19 Noembrie se reprezintă piesa *Gărgăunii*, comedie în 3 acte, tradusă de M. Pascaly, și *Care din doi ?* comedie într'un act, tradusă de P. T. Georgescu.

La 22 Noembrie, Duminică, s'a jucat *Supliciul unei Femei*, dramă în 3 acte de Girardin, tradusă de Pascaly, și *Nevasta trebuie să-și urmeze bărbatul* comedie într'un act, tradusă tot de Pascaly.

Asupra reprezentațiilor date la 15 și 22 Noembrie pe care le cităm mai sus, găsim în *Curierul de Iași*, No. 110 din 26 Noembrie 1870, o dare de samă amănunțită pe care o reproducem aici :

„De la ultima noastră recensiune teatrală, scena română a avut două serate din cele mai bune succese.

„Una din aceste a avut loc în ziua de 15 Noembrie cu care ocaziune s'a reprezentat *Demonii Negri*, dramă în 4 acte de V. Sardou, o dramă pe cât de excelentă în privința compozițiunii, pe atât de sublimă în privința reprezentației. Traducerea piesei e a făcută de M. Pascaly, acest artist neobosit, care în decursul activității sale artistice, a îmbogățit repertoriul nostru dramatic prin un număr însemnat de drame și comedii traduse după cei mai celebri autori, precum este V. Hugo, Dumas, Sardou, Girardin și alții. Limba acestei traduceri ni s'a părut mai corectă, mai ușoară, decât, spre exemplu, cea din *Ruy-Blas*. Încă un lucru ce ne-a înveselit era, că de asta dată n'am auzit acea pronunțare nenaturală a unor cuvinte, pentru care ne-am fost făcut observațiunile noastre în recensiunea de mai înainte. Negreșit este un progres, și progresul este de laudat.

„Cât pentru jocul artiștilor, patru roluri au atras mai mult asupra lor atențiunea criticei. În primul loc vom numi-o pe d-na Matilda Pascaly, eroina dramei. D-sa în rolul Jeanei a cucerit inimile tuturor și a câștigat cu multă justeță admirațiunea publicului. A avut câte-va momente atât de perfecte, atât de sublime, încât era peste putință a nu se mișca ori-ce inimă ; astfel erau de exemplu : „Răzbunarea femeii“ în actul al treilea, iar mai ales „nebulia și moartea“ din actul al patrulea. Nu exagerăm dacă spunem, că am văzut cu ocazia acestor scene, mai mulți ochi strălucind de lacrimi.

„D. Pascaly, în rolul lui Gaston n'a rămas neaplaudat ; cu deosebire scenele „furul“ din actul al doilea și „diamantul“ din actul al treilea, a făcut să uităm cu totul unele exagerări nenaturale din scenele precedente.

„D. Dimitriad a escelat nu numai prin joc, dar mai ales prin o mască nimerită. Erau mulți, care abia în al doilea, ori în al treilea act, îl putură cunoaște.

„D. Bălăne cu a fost un tip original. D-sa ne-a reprezentat un tip comic în rolul lui „Bennequin“ cu atâta originalitate cu atâta artă. dar artă adevărată, neafectată, încât nici o față nu putea sta privată de ilaritate. D-sa este fără îndoială unul din cei mai simpatici membri ai trupei noastre dramatice, este un favorit al scenei și al publicului.

„Pentru celelalte roluri mai secundare, n'avem nimic de zis. Să trecem la a doua serată.

„Duminică, la 22 curent, s'a jucat drama lui Girardin *Supliciu unei femei*, o piesă, care în privirea compunerii, a făcut epocă în literatura dramatică contemporană,

„Precum în drama precedentă, așa și aici nu putem decât să accentuăm cu laudă, cu admirațiune arta D-nei Pascaly. Peste tot a avut un joc de scenă atât de perfect, în cât cunoscătorii trebuie să-și reamintească pe artistele cele mai celebre ale scenelor străine; mai adăogând aici, că d-sa a avut, cu deosebire în scena de mărturisire și în acea de pocăință un sentiment adevărat, ori-cine va înțelege, cum, cu ocazia chemării artiștilor pe scenă, se auzeau din public mai multe voci ca și acestea: „numai d-na Pascaly“ sau „Matilda singură“...

„Spectacolul acestei serate s'a terminat cu *Nevasta trebuie să-și urmeze bărbatul*, comedie într'un act. Rolurile principale au fost jucate de d-nele Pascaly și Merișescu și de d-nii Pascaly și Bălănescu. Cu deosebire d-nu Bălănescu a avut un rol, care a plăcut foarte mult publicului. Mai multe fraze țesute cu multă istețime în textul piesei, au fost aplaudate cu mult zgomot; astfel era spre exemplu fraza din rolul d-lui Pascaly: „primarii poartă ochelari de aur pe nas, pentru ca să vadă printrânșii aurite toate lucrurile Primăriei“ sau, „avocații au pe cine să înșele de dimineață până'n sară, nu le mai ră-

măne timpul de a'și înșela femeile“ ori în fine „sunt destui oameni în țară, care n'au alt lucru, decât să transforme legile după cum le vine lor la socoteală“ și altele.

„Publicul la ambele serate a fost foarte numeros.

„Dorim să fie tot astfel, și teatru nostru de sigur va înflori. O singură observațiune mai avem însă, pe care nu o putem lăsa neaccentuată. Aceasta este, că publicul, ar trebui să fie mai pacient și să nu părăsească sala mai înainte de a cadea perdeaua, căci prin zgomotul ce produc aceste eșiri, se ucide într'un mod neloial — efectul dramei...

Joi 26 Noembrie, s'a jucat piesa *Uitâte dar nu te atinge*, comedie de caracter în trei acte, tradusă de M. Pascaly și *Un scrob îndrăcit*, comedie vodevil într'un act, de Duvert și Boyer tradusă de Neculai Luchian.

Duminică 29 ale aceleiași luni s'a jucat piesele: *Este Nebună*, dramă în două acte tradusă de P. T. Georgescu, și *Femeile cari plâng*, comedie într'un act de M. Pascaly; luând parte la această reprezentație și trupa de balet, care a fost adusă din străinătate de directorul Luchian.

Joi 3 Decembrie s'a dat în beneficiul lui Constantin Bălănescu piesa *Domnul încurcă tot*, comedie în trei acte tradusă de M. Pascaly și *Mare Divertisment de balet*.

Apoi la 20 Decembrie s'a jucat pentru întâia oară piesa *Don Juan de Austria*, comedie-dramă în 5 acte de Casimir Delavigne, asupra căreia găsim o dare de samă în *Curierul de Iași* No. 2 din 6 Ianuarie 1871, din care se vede că rolurile principale au fost jucate de Pascaly (Don Juan), Dimitriadi (Filip II) Bălănescu (Don Cascada. educătorul lui Don Juan), Popovici, (Călugărul Arsenie) și D-na Pascaly (Donna Florinda). Cea mai interesantă scenă zice *Curierul* mi s'a părut a fi actul al patrulea, când Don Juan găsește pe regele la Donna Florinda. Tot în acest act, puțin mai înainte, d-na Pascaly, ca Donna Florinda, a fost excelentă în scena, când amenințată

de regele pentru refuzul ce i-a dat, recurge tot la dansul, la regele Spaniei, pe care'l invoacă sa fie protectorul onoarei ei, contra persecuțiunei aman-tului desprețuit.

D. Bălănescu a fost un tip comic, foarte original, care între scenele duioase ale piesei, venea din când în când să înveselească publicul prin rolul și jocul său.

D. Dimitriade, afară de joc, mai are încă meritul, că era mascat foarte excelent ca totdeauna.

D. Pascaly știe produce mult în rolurile D-sale; rolul lui Don Juan însă, pare că era un rol cam nepotrivit pentru d-sa cu toată arta ce a dezvoltat-o, părea că-i lișeste elasticitatea și figura naturală a unui tânăr de 20 de ani, precum era Don Juan; Astfel n'avem nimic de observat.

Orchestra, de când s'a reorganizat, a devenit în pozițiunea de a putea mulțumi așteptarea publicului. În locul ruginitelor valțuri și polci de până acum, azi publicul poate să audă între acte și câte o uvertură și potpurie. Cu această ocaziune încă a executat cu multă precisiune o uvertură de Verdi și o potpurie din opera *Linda*.

Joi în 30 Decembrie s'a jucat în beneficiul D-nei Merișescu *Cetatea neamului* dramă în 3 trei acte cu mare spectacol de V. Alexandri și *Doi soldați români* comedie națională în 1 act. (Curierul de Iași. No. 143 din 29 Dec. 1871).

Mercuri la 6 Ianuarie 1871 s'a reprezentat în beneficiul lui Victor Delmar, regisorul Teatrului piesa *Chirița în Iași sau Două fete și-o neneacă*, comedie-vodevil în 3 acte. de V. Alexandri precum și *Triolé*, comedie într'un act, tradusă de C. Bălănescu iar Joi în 7 ale aceleiași luni s'a jucat *Caterina Howard*, dramă în 5 acte și 7 tablouri, de Alex. Dumas, asupra căror piese găsim următoarea relație, în *Curierul de Iași* No. 3 din 10 Ian. 1871 :

Cucoana Chirița prezintă publicului prin D-na Merișescu, a fost și astă dată o figură interesantă, un caracter original, din timpurile de abia trecute ale vieței noastre sociale, care a ținut publicul în con-

tinuă ilaritate. Acest rol este unul din acele, pe care D-na Merişescu nu le poate juca fără a da publicului cea mai deplină satisfacţiune.

Al doilea rol mai însemnat, rolul cuconaşului Guliţă a fost jucat de însuşi creatorul său, de D. Luchian. Şi când am spus că D. Luchian este creatorul acestui rol, ne-am dispensat de a spune mai mult, căci ori-cine va înţelege că nimene altul nu putea să reprezinte pe *Guliţă* în mod mai natural, mai surprinzător decât Dl. Luchian.

În general, atât piesa în sine, cât şi reprezentarea ei, şi-au produs efectul.

În drama lui Dumas: *Caterina Howard*, dl. Pascaly, în rolul lui *Etheewod*, şi deosebit în „Sacrificiul amorului” din tabloul al patrulea şi în scena: „umbră din mormânt” din actul al treilea, s’a prezentat în toată grandoarea artei sale. A fost excelent, şi am putea zice neimitabil. A avut o declamaţiune atât de clară şi în declamaţiunea sa atâta foc, atâta pasiune, încât era peste putinţă să nu aducă în pal-pitaţie ori ce inimă. Publicul l’a aplaudat cu frenezie.

D-na Pascaly a avut rol mare şi foc puţin.

D. Dimitriade, în rolul regelui a fost tocmă la locul său.

D-ra Popescu în rolul Principesei Margareta, a avut o bună înfăţişare.

În privinţa orchestrei observăm numai atâta că „melodramele sunt prea tari, prea zgomotoase, în cât adese ori preponderează declamaţiunea artiştilor.

La 9 Ianuarie s’au jucat piesele: *Este nebună*, dramă în două acte, tradusă din franţuzeşte şi *Pacatele bărbaţilor*, comedie naţională, în 2 acte, compusă de M. Pascaly,

Mărti la 12 ale aceleiaşi luni, s’a jucat în beneficiul Ospiciului înfirmilor de la Galata, piesa *Gărgăunii*, comedie în 3 acte, tradusă de M. Pascaly, reprezentaţie care a produs suma de 500 lei vechi.

Joi în 14 Ianuarie s’a dat beneficiul lui M. Pascaly, cu piesa *Ingerul morŃei*, dramă în 6 acte tradusă de Simion Mihaileanu.

Mărți în 19 Ianuarie, s'a dat a doua reprezentație în beneficiul Infirmilor de la Galata, jucându-se piesa *Chirita în Iași și Triolé*.

Sâmbătă la 23 ale aceleiași luni, s'a jucat piesa *Omul care și ucide femeia*, vodevil în 2 acte, tradus de Popu, *Două dispărteni*, vodevil în 1 act, tradusă de T. Porfiriu și *Doi fricoși*, de asemenea comedie într'un act, tradusă de N. Luchian.

Despre această reprezentațiune iată ce găsim în *Curierul de Iași* No. 14 din 23 Ian. 1871.

Sâmbătă la 23 Ian. 1871 s'a jucat în teatru *Omul care și ucide femeia*, *Două dispărteni* și *Doi fricoși*, cu alte cinci treizeci comedii cari avură o putere destul de atrăgătoare pentru public, astfel că erau prea puține, la număr lojele și stalurile deșerte. Ecoul seratei — dacă putem a ne servi de acest termen — era D. Luchian reprezentantul rolurilor principale din toate trei piesele. Atât D-na Luchian care foarte rar apare pe scenă, precum și D-ra Popescu, au corespuns caracterelor ce reprezentau; nu mai puțin și D-l Balănescu, dimpreună cu D-l Popovici.

Apoi Mărți la 26 ale aceleiași luni s'a jucat piesa *Orbul și Nebuna*, dramă în 5 acte și 5 tablouri tradusă din franțuzește de M. Millo și M. Pascaly.

La 4 Februarie s'a jucat în beneficiul Smarandei Merișescu *Curierul de Lion*, dramă din școala românească, în 5 acte și 8 tablouri, tradusă de M. Pascaly.

La 7 ale aceleiași luni, la 12 ore de amiază s'a reprezentat *Nunta țărănească*, tablou național de V. Alexandri și *Sora lui Jocris*, vodevil în 1 act, tradusă de N. Luchian.

Duminică în 14 Februarie s'a repetat *Curierul de Lyon*.

Joi 18 Februarie, s'a dat pentru prima oară piesa *Ginerele lui Hagi Petcu*, comedie națională în 2 acte, prelucrată după franțuzește de Vasile Alexandri, și *O palma sau Voinicos dar fricos*, comedie în 1 act, tradusă de N. Luchian.

Duminică la 21 Februarie s'a jucat *Hofii de co-*

dru și hoții de oraș, dramă în 7 acte de Felix Piat, tradusă de P. T. Georgescu.

Joi 25 ale aceleiași luni, s'a jucat piesa originală *Domnița Ruxanda*, dramă istorică în 5 acte, de B. P. Hajdeu.

După cererea generală s'a jucat apoi în sara de 28 Februarie *Dama cu camelii*, dramă în 5 acte de Al. Dumas fiul, tradusă de Simion Mihailescu.

Joi în 4 Martie s'a dat în beneficiul D rei Anicuța Popescu pentru întâia oară piesa : *Năuc de amor*, comedie în 3 acte, tradusă de M. Pascaly.

Duminică în 7 ale aceleiași luni, s'a jucat *Faust și Margareta*, dramă feerică cu cântece, în 3 acte tradusă de Alex. Obreja.

La 11 Martie, s'a dat *Piatra din Casă*, comedie vodevil într'un act de V. Alexandri și *Un scrob îndrăcit*, tot comedie vodevil într'un act de Duvert și Boger, tradusă de N. Luchian.

Apoi Duminică la 14 Martie, s'a jucat pentru întâia oară o piesă nouă, *Plăeșul Logofăt mare*, dramă națională în 5 acte „extrasă din Istoria Moldovei“ de Teodor Codrescu.

Asupra acestei reprezentațiuni găsim în *Curierul de Iași*, No. 30 din 17 Martie, următoarele aprecieri :

„De la reprezentația piesei *Domnița Ruxanda* încoace, ce întâi piesă națională adusă pe scena noastră, este *Plăeșul Logofăt mare*, dramă națională istorică în 5 acte de Teodor Codrescu, reprezentată la 14 Martie curent, între aplausele unui public destul de numeros. Piesa este o imitație din franțuzește, dar este originală prin caracterele naționale dezvoltate într'însa, și prin tradițiunile istorice pe care este bazată. Cât pentru executare am avea foarte puține de recenzat, și aceasta încă mai ales, în privința punerii în scenă. căci jocul artiștilor a fost destul de bun, putem zice peste tot ; cu deosebire D-l Dimitriad în rolul Plăeșul Logofăt, a fost excelent“.

După cererea generală, această piesă s'a jucat pentru a doua oară la 18 ale aceleiași luni.

La 20 Martie s'a reprezentat în beneficiul lui

Andrei Feriy, casierul teatrului român, piesele : *O ccașcă cu cei*, comedie într'un act, tradusă din franțuzește de M. Pascaly, *Cartea III, Capitolul II*, comedie într'un act tradusă din franțuzește de D. Băicoianu și *Sora lui Jocris*.

În afară de reprezentațiile date de trupa dramatică locală, s'au mai jucat două alte reprezentațiuni de către diletanți, din cari cea întâi, la 13 Aprilie, pentru beneficiul azilului de copile orfane *Sfânta Maria*, iar a doua la 20 Aprilie, în ajutorul nenorociților din Franța

Reprezentăția dată de *Societatea diletantă* pentru beneficiul azilului *Sfânta Maria*, a adus un venit de 617 galbeni din locurile vândute publicului.

Această reprezentație s'a dat în 13 Aprilie 1871, la care a asistat și Măriile Lor Doamna și Domnul Românilor. S'a jucat *Ginerele lui Hagi Petcu*, comedie în 2 acte de V. Alexandri. Admirațiunea publicului s'a concentrat mai ales asupra D-nei *Natalia Suțu*, care în rolul Adelei fiica lui Hagi Petcu, a fost artistă de rară aparițiune, și care, atât prin mimica excelentă și intonațiunea clară și sonoră cât și prin dese schimbări de costume care de care mai prețioase, n'a lăsat nimica de dorit în privința efectului. D. *Teodor Aslan* în rolul lui Hagi Petcu, a fost un tip de tot original care a produs multă ilaritate prin jocul său, ce se poate numi perfect fără exagerare.

D-nii *Al. Beldiman* și *G. C. Negruzzi*, în rolurile prinților *Movilești*, ambii și-au înțeles cu exactitate pozițiunea, cea ce n'a putut, să le asigureze decât o bună reușire.

D. *N. Cantacuz'n*, în rolul lui *Verdulescu*, prietenul lui Hagi Petcu ne-a înfățișat un caracter blând și smerit, care a mulțumit pe spectetori.

D-nii *V. Lazu* și *G. Duca*, având roluri mai secundare, unul ca fecior, celălalt ca bucătar, n'au avut atâta de lucru, dar cu toate aceste, d-lor au știut să-și facă interesante micile roluri.

D-nii *Zira* și *Bucicov*, care reprezentau pe doi zarafi ovrei, au dovedit o bună cunoștință a obiceiu-

rilor acelora și au ridicularizat defectele cu cari acești oameni ne schimonosesc limba.

Ginerele lui Hagi Petcu a fost urmat apoi de două comedii franceze, *Le coucher d'une étoile*, în care au jucat mai toate persoanele dinainte și tot cu același bun succes. Singura persoană nouă, a fost D-na *Aspasia Greceanu*, care întru nimica n'a fost inferioară, în ceia ce privește bunul gust în alegerea toalete și efectul cu care a jucat rolul Eurydicei.

Reprezentăția s'a terminat prin o comedie cu cântece intitulată *Après le bal*, în care nu erau decât două persoane: D-na *Elisa Donici* și *Teodor Aslan*, despre care nu putem vorbi decât cu o profundă recunoștință de talentul ce posed, și cari atât prin jocul bine nimerit, cât și prin cupletele bine cântate (compuse de Dl. *Cudella*), au făcut pe public să și exprime de mai multe ori mulțamire prin aplause și buchete! Altfel aplausele și buchetele n'au lipsit nici în piesele precedente.

Dar ceia ce a ridicat mai mult efectul și celebritatea acestei serii a fost că MM. LL. Doamna și Domnul au asistat de la începutul până la sfârșitul reprezentațiunei, urmărind jocul peste tot cu cea mai vie atențiune, ceiace era o adevărată și bună lecție pentru mulți... (*Curierul de Iași* No. 41 din 16 Aprilie 1871), *Bădescu*.

În reprezentația de la 20 Aprilie s'a jucat piesele *Nobila Cerșetoare*, comedie într'un act de V. Alexandri, *Haimana sau strămutările am ploiaților români*, cânticele comic de V. Alexandri, *Les deux sourds*, comedie într'un act, și *Prisonier sur parole*, de a-emenea comedie într'un act, aceste două din urmă jucate în limba franceză.

La 14 Iunie 1871 găsim în dosarul Primăriei de Iași No. 170 din 1867, intitulat „*Teatrul Social a tinerilor junii din Urbia Iași*: o suplică a lui Alexandru Grosu domiciliat în Iași, Desp. I, prin care cere la Primărie autorizație de a forma un *Teatru Social*, sub direcțiunea sa, în casele D-lui I. Albinet, Dispărțirea IV, cu începere de la 20 Iunie 1871 până la 20 Oct. acelaș an.

În urma acestei cereri, Primarul însărcinează pe ajutorul său H. Cerne ca să meargă la fața locului, să vadă casa în care urmează a se da reprezentațiunile teatrale, care apoi face următorul referat :

Domnule Primar,

„Spre îndeplinirea rezoluției puse, am mers la fața locului, localul este în casele Bucșinescu unde s'a mai reprezentat și în anii din urmă reprezentații teatrale, localul este potrivit, salonul în destul de spațios și înalt, precum și alte două odăi de alături“.

Din cercetările făcute nu am putut afla dacă acest teatru s'a înființat sau nu.

* * *

Tot în această iarnă, o parte din actorii ieșeni, cari n'au fost angajați de directorul Neculai Luchian pentru stagiunea din Iași, s'au dus la Bârlad, unde sub direcțiunea unei D-ne, Ana Ghenopol din București, au înființat o trupă teatrală, care a dat o serie de reprezentații, de drame și comedii, în acel oraș în cursul iernei 1870—1871. Între actorii ce au figurat în acea trupă găsim pe *Mihail Galino*, *Alecu Gheorghiu*, *Mihailescu*, *Al. Ivolschi*, D-nele *Dumitrescu Elena Ivolschi*, D-ra *Olilia Senti* și alții ¹⁾.

Credem nimerit a arăta aici o neînțelegere care a urmat în cursul acestei stagiuni, între autoritatea comunală și Prefectul Județului Iași, Neculai Gane, relativă la intrarea în loja Domnească din Teatrul Național, în timpul reprezentațiilor, care, după cum am văzut în contractul încheiat între Primărie și antreprenorul teatrului, Neculai Luchian, (art. 29 din contract, nu putea să fie deschisă și nici să intre cineva în ea, decât numai Domnul și Doamna țării, când urma să asiste la Teatru ²⁾).

1) Despre toate aceste reprezentații citate, a se vedea *Curierul de Iași* pe anii 1870—1871.

2) Vezi foaia „Progresul“ No. 65 din 1870.

Prefectul județului, crezând că are dreptul de a întrebuința acea lojă, în timp când nu se afla familia Domnească în Iași, cu toată opunerea Administrației comunale care încuiase ușa lojei a trimis agenți polițienesci ca să strice ușa, și în modul acesta astfel cu forța intră în lojă, împreună cu alte persoane și familia sa, chiar la prima reprezentare de deschiderea stagiunii (la 8 Noembrie 1870).

În urma acestui fapt a urmat o corespondență vie, atât între Primărie și, Prefect, cât și cu Ministerul de Interne, — ceea ce la urmă a provocat chiar demisiunea întregului Consiliu Comunal.—

Pentru mai bună lămurire, reproducem aici adresele schimbate între zisele autorități, știut să fie!

Adresa Primăriei No. 12644 din 12 Noembrie 1870, între Prefectul Județului Iași.

Domnule Prefect,

Consiliul Comunal în ședința de la 10 a curente, a fost informat că d-voastră ne ținând samă de stipulațiunile contractului încheiat de el pentru concesiunea teatrului și de dreptul de proprietate ce are comuna asupra acestei instituțiuni, pe care o ține cu spesele sale proprii, prin efracțiune ați deschis loja rezervată pentru persoana Mărilor Sale Domnului și Doamnei, și v'ați instalat în ea d'împreună cu mai multe persoane, între care și copii.

Această urmare foarte gravă în sine, și cu atât mai mult responsabilă cu cât ea vine din partea d-voastră care sânteți însărcinat de lege de a face să se respecte dreptul altuia, a silit pe consiliu ca pe lângă alte măsuri ce trebuie a se lua pentru a nu se mai repeta, să se eie și pe aceea de a vă pofti ca pe viitor să nu mai dispuneți nici într'un mod de arătata lojă, pe care autoritatea Comunală în dreptul său de proprietate a dispus de a nu se deschide decât la reprezentațiuni la care vor asista Măriile lor Domnul și Doamna.

Comunicându-vă dar cele ce preced spre știința și regula d-voastră, vă rog să primiți asigurarea considerației mele.

p. Primar, *Major Hazu.*

Secretar, *Antonescu*

Această adresă s'a publicat și prin placarde pe străde și prin foaia *Progresul*.

În același timp, Consiliul Comunal a dispus ca loja Domnească să fie pecetluită cu sigiliul Comunal, ceea ce s'a și făcut în ziua de 19 Noembrie, de către ajutorul de Primar Majorul I. Hazu, care a încheiat în acest scop și un Proces-Verbal.

Ministrul de Interne în urma necurmatelor corespondențe avute cu Prefectul Gane, trimise la 19 Noembrie o adresă cu No, 15,681, către Primarul Iașului, în cuprinderea următoare :

Domnule Primar,

Mă informez că ați poprit intrarea Prefectului acelui județ în loja Princiară din Teatrul acelui oraș închizând-o și luând cheia.

Ministrul nu înțelege cum ați putut opri pe Prefect de a dispune de dânsa, când d sa este reprezentantul legal al Guvernului Măriei Sale, și când aceea lojă de la 1859 încoace, a fost dată la dispoziția Prefectului.

În fața doar a celor mai sus expuse, vă invit Domnule Primar, ca la moment să bine voiți a pune aceea lojă la dispoziția D lui Prefect al acelui Județ.

Primiți. etc.

p. Ministru *Argintoianu.*

În aceeași zi, Prefectul revenind la Teatru și găsim ușa lojei Domnești pecetluită, chemă comisarii și sergenții polițienesci de cari dispunea și strică atât pecetile cât și încuitoarea lojei în care intră, spre a asista la reprezentație.

În urma acestor petrecute, membrii Consiliului Comunal și anume : Major C. Langa, Dim. Tacu, Major I. Hazu, S. Dudescu, N. Dumitriu, Măcărescu, Sc. Pastia, A. Camban și Al. Șendre, își dădura dimisia. Ministru de Interne primi această dimisie și dispuse să se facă noi alegeri comunale ¹⁾.

1) Despre toate aceste vezi dosarul Arh. Primăriei No. 80 din 1870

CAP. XXVII

STAGIUNEA 1871 - 1872

Trecerea Direcțiunii Teatrului Național de la artistul Neculai Luchian, către avocatul Teodor Aslan.—Pragramul artiștilor și al pieselor ce urmau a se juca.—Reprezentările date de Matei Millo.—Angajarea și debutul lui Teodor Teodorini și a soției sale Maria Teodorini.—Teodorini lovit de afecțiune mintală în timpul debutului său.—Rezilierea angajamentului lui Teodorini.—Reprezentările date de diletanții ieșeni.—Adelaida Ristori și trupa sa italiană în Iași.—Trupe de comedii franceze de sub Direcția lui Taillefer și reprezentațiile date.

Deși concesiunea direcției Teatrului Național o avea Neculai Luchian, pe timp de 5 ani după cum am văzut, dar din cauza neînțelegerilor iscate între Direcțiune și între actori, Luchian în baza art. 31 din contract, trece în ziua de 19 Iunie 1871 concesiunea teatrului național către avocatul statului Teodor Aslan, priceput în ale teatrului, ca unul ce fusese alipit mai mult timp pe lângă comitetul teatral, publicându-se aceasta în *Monitorul Oficial* No. 172 din an. 1871. Jurinl teatral compus din Vasile Pogor, Iacob Negruzzi, Th. C. Balaiș, I. Antoniadi și N. Burghilea, din stagiunea trecută, rămâne tot același și cu aceleași îndatoriri.

Teodor Aslan, prezintă la primărie o listă de piesele ce propunea el a se juca pentru un număr de 32 abonamante, arătând acolo anume și zilele de reprezentație, plus două reprezentații în beneficiul *Ospiciilor infirmilor de la Galata* și două în beneficiul *Căsei Artiștilor români*. Apoi, publică prin afișe speciale și în *Curierul de Iași*, No. 107 din 29 Sept. 1871 „Programul teatrului pentru stagiunea 1871—1872, în care se arată artiștii ce formează trupa cu personalul ei), precum și piesele ce au a se juca,

prețul abonamentului pentru 32 reprezentații, precum și prețurile cu sara. Iată acel program :

Direcțiunea D-lui Teoder Aslan

Stagiunea anului 1871 - 1872

Personalul trupei

Doamnele

Ralu Stavrescu
Maria Teodorini
Smaranda Merișescu
Matilda Cugler
Maria Petrescu
Matilda Tănăsescu
Maria Dimitrescu
10 eleve

Domnii

Teodor Teodorini
Gheorghe Alexandrescu
Ioan Tănăsescu
Constantin Petrescu
Neculai Luchian
Mihail Galino
Constantin Popovici
Ioan Filipescu
Petru Bucicov
Lazar Maurevel
10 elevi

Sufiori, D-nii : Costăchescu și Anghenopulo, Dl. Victor Delmary prim regisor și director de scenă.

D-l Ed. Caudella, cap de orchestră.

Piescele :

Din care se vor compune spectacolele de abonament, afară de acele ce au a se mai traduce, etc.,

Maria Tudor, Nunțele Venețiane, Nebunie de amor, Ultragiul, Copiii lui Eduard, Richard al III-lea. Don Cezar de Bazan, Țăranul de munte, Peticarul, Treizeci de ani din viața unui jucător de cărți, Cerșiloarea, Paiața, Debora, Clenarvoni, Germania, Lucreția Borgia, Jana d'Arc, Cabala și Amorul, Faust, Don Juan de Marana, Jana Grey, Matilda, Vornicul Bucioc, Africanul, Armele lui Richelieu, Căpitanul Carlota, Julita și Olofern, Nela, Steaua păstorului, Morărița, Dangevil, Marchiza de Seneter, Curcăneasa, Regina Topaz, Umbrele lui Oscar, Frufu, Baba Hîrca, Fiica focului, Ștengarul de Paris, Harta Răzeșul, Sare gard, Socru buimăcit, Doamna s'a culcat, Soacra și Ginerile, Omul cu cheia, Strechietu, Impărăția femeilor sau lumea pe dos.

Prețurile de abonament pentru 32 reprezentațiuni: Benuarele și Lojele 1, 40 galbeni. Lojele al II-le 20 galbeni, Stalul 8 galbeni, Loja rangul I, No. 11, 40 galbeni, Avanscenele 90 galbeni.

Prețurile cu sara :

Benuarele și Lojele I, 56 lei c. Iași, Loja al II-le 28 lei, Stalul, 10 lei 20 parale. Partere 4 lei 8 parale, Galeria 2 lei 4 parale.

Înainte însă de a se deschide stagiunea, artistul *Matei Millo* anunță prin placarde, după învoirea obținută de la Primărie, că în trecerea sa la București, cu compania sa artistică, va avea onoarea a juca la Teatrul Național, 3 sau 4 reprezentații compuse din cele mai nimerite creațiuni naționale din repertoriul său.

Din reprezentațiile date de Millo arătăm următoarele :

Joi în 9 Septembrie 1871, se joacă *Millo Director*, comedie vodevil în 1 act de V. Alexandri, muzica de Ed. Wachman. *Paraponisitul*, cântonetă comică de V. Alexandri, executată de M. Millo; *Paracelisierul*, vodevil național în 1 act de V. Alexandri, Muzica de Ed. Wachman; *Chera Nastasia*, cântonetă comică de V. Alexandri, executată de M. Millo.

Duminică la 12 Septembrie 1871, s'a jucat *Barbu Lăutaru*, Cântonetă comică de V. Alexandri executată de M. Millo; *Impresiunile de călătorie a Cucoanei Chrișta la Paris*, cântonetă comică de V. Alexandri, executată de M. Millo; *S'a pus în sfârșit în slujbă Paraponisitul*, cântonetă comică de M. Millo, executată tot de M. Millo: *Un poet romantic*, scenă în versuri de M. Millo, *Cinel-Cinel*, vodevil național în 1 act de V. Alexandri, muzica de A. Flechtenmacher. Apoi, Marți în 14 Sept. 1871, s'a jucat pentru beneficiul D-lui Millo: *Prăpastiile Bucureștilor*, vodevil în 5 acte de Millo, muzica de I. Wachman.

* * *

Directorul Teodor Aslan, pe lângă actorii cei mai de căpetenie rămași din stagiunea trecută, a

mai angajat pe D-nele Stoenescu și Luța, precum și pe artistul T. Teodorini din Craiova, cu trupa sa.

Angajarea lui Teodorini a produs în publicul ieșan o mare mulțumire, fiecare aștepta cu nerăbdare pe artistul Teodorini, cunoscut Iașului, ca posedând un talent excepțional pentru scenă. Despre aceasta iată ce găsim scris în *Curierul de Iași*. No. 103 din 26 Septomvrie 1871:

„Pe lângă ceilalți artiști de merit, vom asculta pe Teodor Teodorini, de atâta timp absent din urbea noastră, locul său natal. D sa, sunt acum 12 sau 14 ani, a făcut în Iași o scurtă aparițiune jucând pe scena noastră de vie o două-trei ori. De atunci încoace, a consacrat tot timpul său depărtat de noi, în studiul energic și adânc al artei dramatice, față cu cei mai eminente artiști în specia D-sale ai Franței, Germaniei, Italiei. etc. Astăzi s'a smuls din sânul Craiovenilor, de care fu îmbrățișat anii din urmă și după o scurtă petrecere în București, s'a reîntors la noi spre a aduce orașului său natal o familie de artiști distinși, în capul cărora stă și spre a mai da odată mâna cu vechii și de mult demnii săi camarazi de artă, Luchian, Galino și alții.

„Cu el alături doamnele *Maria Teodorini* și *Radu Stavrescu*, a căror plăcută aducere aminte ne face a mărturisi de pe acum satisfacerea deplină ce avem de a poseda în mijlocul nostru pentru mai multe luni niște artiste de valoarea D-lor sale. Cu o nouă și mult prețuită achizițiune însemnăm aici și numele cunoscut al D-rei Matilda Cugler, care prin câteva aparițiuni de delitanta, a dovedit un adevărat talent prin arta dramatică și care ne dă dreptul de a o felicita înainte ca pe una din cele mai talentate membre ale trupei noastre dramatice. (*Curierul de Iași* No. 106 din 26 Sept. 1871).

Stagiunea teatrului s'a deschis în sara de 3 Octombrie 1871, cu piesa *Don Cezar de Ba:an*, dramă cu cântece în 5 acte tradusă din franțuzește. În această piesă, rolul titular îl avea Teodor Teodorini.

Însă acest artist, fiind atins de un acces de alienație mentală, chiar în timpul reprezentației în care debută, el juca într'un mod așa că publicul care nu știa adevăratul motiv își închipuise că el s'ar fi suit pe scenă în urma unei petreceri, așa că înainte încă de sfârșitul reprezentației resunară mai multe șuierături.

În urma acestui fapt, directorul Aslan voi să rezilieze contractul ce-l avea încheiat cu Teodorini. Acesta însă, prin diferite stăruiri căuta să continue a juca pe scena teatrului ieșan. Atunci directorul s'a adresat membrilor Comitetului teatral ca să hotărască.

La 16 Octombrie, s'a încheiat un proces-verbal în următoarea cuprindere: „Considerând dispozițiunile art. 14 din concesiune“ considerând că dl Teodorini din cauză de nesănătate nu mai poate urma a se prezenta pe scenă, după cum s'a constatat cu ocazia debutului său, considerând că au declarat atât d. Teodorini, cât și d-na Teodorini că se retrag de la contractul cu Dl. Aslan, la care retragere au consimțit și dl. Aslan, în baza art. citat contractul este reziliat“¹⁾.

Dintre reprezentațiile ce au mai urmat găsim că Duminică 10 Oct. 1871, s'a jucat *Nebunia de Amor* dramă în 5 acte de Tumayo și Baus traducere de T. Georgescu; Joi 14 Oct. s'a jucat *Nello* sau *Pescarii din Catania*, dramă lirică în trei acte de d-nii E. Carmon și M. Carié, prelucrată de I. Gemescu.

Asupra piesei *Nebunia de Amor*, cetim următoarea dare de seamă în *Curierul din Iași*, No. 114 din 17 Octomvrie 1871:

„Din artiști unii s'au distins prin joc inteligent și corect; anume d-na M. Petrescu, a exprimat mult foc și sentiment.

D-na Stavrescu a escelat în mod eminent. Această artistă și-a imaginat caracterul *Isabeli*, cu justa inteligență; l'a format plin de intim sentiment

1) Vezi dosarul Primăriei de Iași No. 80 din 1870.

și l'a îmbrăcat în nobleță și demnitate. Executarea acestui caracter a fost excelentă. Exteriorul artistei a fost plin de farmec poetic și plastic; expresiile au fost juste, naturale, corecte, și—idealizate. Mimica a fost caracteristică și nobilă; vocea dulce și elocventă; valurile sentimentelor le-a exprimat just, în momentele de fragede emoții, vocea a fost o muzică dulce, măgulitoare, ne'ncetînd de a fi caracteristică. Pasul ei spre tron a fost nobil, mai estetic cînd începe a se desfăta în fericire că e nebună, intima emoțiune a graiului ei a fost încântătoare, iar în cea de pe urmă scenă, cînd dînsa încheie acțiunea prin un dulce acord de profund și etern amor, graiul ei a fost pătrunzător. Privitorii și-au exprimat cu entuziasm înalta lor plăcere estetică“.

Duminică 17 Octombrie s'a jucat *Călugărița Săngerîndă*, dramă în 5 acte de Anicet Bourgeois și I. Maillan.

Asupra acestei reprezentatii găsim în *Curierul de Iași* No. 115 din 20 Oct. 1871 următoarele:

„...Din „tabăra de boemieni“, d-na Tănăsescu a înfățișat o figură plină de viață caracteristică. Dl. Alexandrescu ar fi produs mai mare efect, dacă de exemplu în catacombe ar fi înfățișat mai mult sentiment, mai multă durere. Dl. Galino a jucat corect și cu nobleță.

„D-ra Cugler a avut un rol greu și l'a jucat cu mare talent. Rolul d-sale nu avea nici un caracter individual pronunțat clar. D sa însă și-a imaginat într'o formă armonică și l'a dus consecvent. Autorul a părăsit'o în situații scenice foarte grele. D-sa însă a întregit acțiunea prin mimica elocventă și corectă. Dulcea și simpatica voce a d-sale a exprimat intime sentimente în mod fin caracteristic, și ia câștigat sincere aplauze.

„Numai cât trebui să deie vorbirei mult mai multă putere. Respectabil talent dramatic și cultura literară a D-rei Cugler îi asigură un prea frumos și distins viitor pe terenul artei.

„D-na R. Stavrescu s'a distins înaintea tuturor.

D-sa a inspirat ingratului său rol, căldură și profunditate, și l'a executat în mod eminent în toate privințele.

„În catacombe a excelat prin via expresie a disperării, în monăstire prin expresia jăluirii și a răzbunării...”

* * *

La 21 Octombrie 1871, se joacă *Marchiza de Seneter*, comedie în 3 acte, tradusă de Gh. Vally.

Despre modul cum a fost jucată această piesă, găsim următoarea dare de seamă în *Curierul de Iași* No. 117 din 24 Octombrie 1871:

... „Domnii Popovici, Alexandrescu și Galino, a jucat foarte bine; fie care au format câte o figură cu viață și au dus rolurile corect și consecvent. Dl Popovici a fost în elementul său, și a produs mult efect, mai ales pentru aceia că n'a trecut peste măsura estetică. D-ra M. Cugler a avut un rol foarte greu (*Marchiza de Seneter*) dar l'a dus până'n capăt cu succes; jocul d-sale a fost destul de caracteristic... Rolul *Marion de Lorme* a fost jucat de R. Stavreasca și l'a executat în mod strălucit, menținându-se la înălțimea adevăratei artei cu rară delicateță spirit și gust de înaltă școală estetică. Finețele cele mai mari le-a executat cu precizie extraordinară, încât cu drept cuvânt i se cuvine numirea de artistă, de care cuvânt unii abuzează fără merite adevărate”.

La 22 Octombrie 1871 se joacă *Lambiné*, comedie vodevil și *Soacra și gherile, sau Supliciul unui bărbat*, comedie vodevil. D-na Merișescu, D-na Stavreasca, D-ra Cugler, D-nii Luchian, Popovici și Panu, au jucat satisfăcător rolurile lor.

Piese naționale sunt părăsite și publicul le cere

În *Curierul de Iași* No. 119 din 31 Octombrie 1871, cetim următoarele: „Trecu o lună întreagă din stagiunea Teatrului Național din Iași. Direcția a reprezentat în acest timp numai opuri străine și nici un op românesc! Cu toate aceste se numește

teatru național! — Cu ce logică? De altă parte tocmai acum vedem un *Anunciu*, din partea onor. Direcțiunii prin care se face cunoscut că reprezentația promisă pentru 28 Octombrie 1871 se amână până la 4 Noembrie, din cauza că onor. Direcție a adus din străinătate doi speciali (mașiniști și decoratori), cu ajutorul cărora să „prepară reprezentația *Ralf Banditul*, credem că în loc de a face sacrificii aducând decoratori și mașiniști din străinătate, onor. Direcție ar trebui să facă acele sacrificii, îngrijindu-se de artiști buni în număr suficient, și de opuri teatrale de valoare în diferitele ramuri ale dramei. Afară de aceste, trebui să se îngrijească chiar și cu sacrificii de bună traducție a tuturor opurilor traduse. Și limba acelor opuri trebui să fie limba românească curată, îngrijită; pentru că limba din teatru trebui să fie *model*, limba autentică, după care să se orienteze Societatea. Teatru astfelu are să fie Conservatorul și imobilatorul limbei naționale“.

Apoi Duminică 31 Oct. 1871 s'a jucat piesa anunțată, *Ralf Banditul sau Subleranele Monastirei St. Norbert*, melodramă în 5 acte, cu mare spectacol traduse de A. M. Dunca.

Despre această reprezentație *Curierul de Iași* No. 120 din 3 Noembrie 1871 scrie următoarele;

„D-na Staviescu, cu toate efectele piesei și cu toate desavantagiile, că avea fața cu sine în scenă personaje care erau foarte departe de a exprima bine aceea ce reprezintă D sa, și-a susținut rolul cu mult sentiment. Credem însă de datorie a-i observa că exclamații cum de exemplu: „Dumnezeul meu!“ le pronunță cu prea mare întindere de voce, și momente ca acela în care Berta regăsește copilul său, nu le-a exprimat destul de just. Râsul convulsiv nu a fost la locul lui.

„Dl. Galino a dus rolul său foarte expresiv și corect (ceea ce e raritate la noi). Dl. Luchian luând în considerație felul rolului său, totuși găsim că a exagerat cât-va; aceasta într-un atît încât d-sa ne a obicinuit să-l vedem totdeauna foarte natural în ro-

lurile sale. Ne oprim a vorbi mai pe lung despre D. Alexandrescu, care lasă foarte mult de dorit ca orfan care și regăsește mama și ca amant nenorocit... Miza în scenă a fost făcută fără nici o grijă. Suflerul facea de multe ori ca publicul să nu mai aibă necesitate a auzi pe actor.

„Nu putem îndestul să recomandăm d-lui regisor o observație mai bună la costumuri, căci în general e foarte neglijentă. Sfârșind, consiliem pe d. Aslan a alege mai cu grijă piesele de reprezentat și a face că în general artiștii să-și învețe mai bine rolurile, aceasta fiind întâia condițiune care permite ridicarea cortinei“.

În seara de Joi 4 Noemvrie 1871, s'a reprezentat *Două vite încălțate*, comedie vodevil în 3 acte, de Labiche și Delacour, tradusă de Dr. I. Many, și *Căsimirul verde* comedie în 1 act tradusă de T. Porfiriu.

Despre piesa *Două vite încălțate* „Curierul de Iași, No. 122 din 7 Noembrie 1871 arată că piesa n'are nici o valoare pentru a fi admisă ca să se joace pe scena teatrului nostru național. „În localul numit a doua biserică zice acel ziar, acolo unde tineri, doamne, domnișoare și publicul întreg vine ca să vadă pretindându-se morala într'o serie de acțiuni care tind la un scop, perfecțiunea omului, amară derisiune! Ca desnodământ, ca morala ei termină prin cinica comparațiune că „Amorul este o tusa măgărească“. Iată dar o piesă care începe cu *slanină* și termină.. prin tusa măgărească.

Cu toate acestea, această piesă care nu exprimă nici un sentiment a fost bine jucată de artiști. Asemenea piesă există în teatrul francez pentru că există și scena anume unde ele sejoacă cum : *Théâtre du Palais Royal* și altele pentru că este și un public anume care să-l frecventeze și unde să-și găsească deliciile. Sunt toți aceia și acelea cari în urma unui „bon diner“ cum numesc ei în suplul lor limbaj, merg, zic la teatru, unde se joacă asemenea piese, căci în pozițiunea momentană în care sunt puși sunt departe de a înțelege fineța spiritului de

la Comedia Franceză, delicateța sentimentelor dela Odeon, sau armenia muzicei de la Operă.

„La noi însă n'avem decât un singur teatru și publicul acela plutitor din Paris lipsește. La noi familia, este părintele, mama, și copila care vin să asculte și nu trebuie ca scena să-i facă a fi jenați a roși în lojele lor.

„Pentru aceasta dar rugăm pe On. Direcțiune teatrală să pună mai multă atențiune la alegerea pieselor, pe on. Comitet care reprezintă societatea acolo, tocmai în acest scop să pună mai multă examinare la permiterea lor și pe d-nii traducători a studia mai bine literatura și să fie conduși de mai bun gust în alegerea autorilor.

Joi în 11 Noembrie 1871 s'a jucat *Impresiile de călătorie* vodevil în 2 acte de Havies, Duvier și Lozan tradus de N. Luchian și „Scara măței“ operetă națională de V. Alexandri.

Duminică în 14 Noembrie 1871 s'a dat pentru debutul artistului Costache Serghie, piesa *Turnul de Nesle*, dramă cu spectacol în 5 acte și 9 tablouri de A. Dumas.

Curierul de Iași No. 127 din 19 Noembrie anul 1871 ne spune că :

„D-na Stavrescu a jucat rolul Margaretei, Regina Franței. Declamațiunea ei clară și înțeleasă și bine accentuată la locurile necesare, a fost în strinsă armonie cu mimica naturală. Toate aceste rare calități artistice ale d-nei Stavrescu au conlucrat cu deplin succes la excelenta reușită a rolului Margaretei. D. C. Serghie noul oaspe al teatrului ieșan a avut în debutul său o reușită din cele mai splendide, a avut în debutul său o reușită din cele mai splendide, a avut o declamațiune plăcută și clară, modulațiune acomodată cu sentimentele exprese, în fine o mimică în general adevată, afară poate de aceea a ochilor cari ni s'a părut cam exagerată. Dl. Serghie prin toate aceste eminente calități a debutat astfel că n'a lăsat nesatisfăcută nici cătuși de puțin așteptarea publicului. Dl. Galino ca de comun așa și de

astădată a dovedit că posedă o școală bună și că este unul din cei mai distinși membri ai trupei noastre actuale; cu deosebire, de un timp încoace d-sa nu prezintă un progres evident, în loc de decadență, lucru ce este cam rar pentru artiștii nostri“.

În *Gazeta Națională*, No. 6 din 19 Noiembrie 1871 găsim următoarele :

„Joi 18 Noiembrie 1871, s'a jucat piesele traduse din franțuzește : *Ulița lunei*, *Intr'un noroc* și două piese mici naționale : *Cuiul în părete* de V. Alexandri și *Eclisiarhu Colivărescu*, cântecel comic de I. Ianov. Dl. Luchian, Dl. Gheorghiu, precum și d-na Merișescu, au jucat bine rolurile lor. Rolul lui *Șodorel*, a fost jucat de dl. Gheorghiu mai bine decât multe alte roluri ale sale; D-nele Stoenescu și Luța au lipsit a avea o dicțiune mai bună și limba mai corectă și gesturi și mimica mai teatrală. Mai amintim că d-na Merișescu a făcut o rea derogare la obiceiul său, introducând de la sine câteva cuvinte triviale ca de ex. *plesniți-ar ochii* și altele, vroid prin aceasta a produce mai mult efect. Efectul fu produs numai asupra acelei părți a publicului, care n'are nici o cultură nici gust artistic. Iar publicul cult nu poate decât să desaprobe aceste expresiuni pe scenă, și să piarză gustul de a frecventa teatrul național.

„*Intr'un noroc*, este o comedie din repertoriul teatrului francez. O piesă fină, țesută cu spirit de la un capăt la altul, dar aproape imposibil de tradus în altă limbă. Cu toate aceste atât D-na Stavrescu cât și d. T. Aslan, directorul teatrului, care cedând cererei publicului jucă în persoană, și au știut prin jocul lor a face traducerea întrucât-va interesantă. Aceasta merită cu atât mai mult laudă cu cât și d-na Stavrescu, care are specialitatea rolurilor mari, dramatice, și d. Th. Aslan, care este perfect în caractere comice, bufone, au trebuit să iasă din sfera rolurilor lor cele recunoscătoare.

„Dl. Aslan a cântat pe *Eclisiarhul Colivărescu* bine, deși era cuprins vederat de o mare emoțiune.

Cântecele D-lui Ianov sunt foarte iubite de public; cine nu'și aduce aminte cu plăcere de: *Parcatca* sau *Asesorul Schivernisală* de *Avocatul Corciogărescu* și de *Alegătorul*, unde autorul copiază speranța exterioară a mai multor caractere cu atât talent comic... Nu numai dl. Aslan, ci și autorul au fost aplaudați și chemați de public.

„*Caiul în părete*, e o poveste dramatizată cu talentul ce'l are numai dl. Alexandri... Dl. Aslan și Luchian, cel întâi ca *Arvinte*, cel al doilea ca *Pepelea*, au știut foarte bine să înfățișeze aceste două caractere, pe cât deosebite pe atât interesante, și jocul lor nelăsând nimica de dorit, această piesă a fost cea mai frumoasă din toate. Numai o observațiune avem de făcut D lui Luchian, după care vom încheie: d-l Luchian cunoscând că publicul cel mai incult este cel mai numeros, și că el aplaudează în modul cel mai vuitor, hotărând astfel mai mult decât celalalt succesul unei piese, are mare greșală de a voi să producă efect mai cu samă acestuia, de aceea d-l Luchian a contractat răul obiceiul de a vorbi limba părții inculte a publicului: și, d-sa pronunță în toate rolurile sale *chicior*, *ghine*, *hie*, etc., în loc de *picior*, *bine*, *fie*. Astfel d-sa uita că teatrul ori care clasă de oameni ar reprezenta, fie scena, un salon, un palat sau o crâșmă, este chemat să dea modelul limbei celei mai pure și mai culte. Galerii și Parteruri pot avea plăcerea să audă trivialități, dar publicul cult nu află de cât nemulțămire, și dacă e drept că teatrul are pe lângă altele și scopul de a cultiva un popor, artiștii dramaticei și mai vărtos acei cari au talentul d lui Luchian, ar trebui să se ridice la nivelul de unde pot învăța pe public cum trebuie să vorbească, în loc de a se coborî până a învăța ei de la galerie și parter limba lor comună“.

Duminică 21 Noemvrie 1871, s'a jucat comedia *Jijianul* întrucâtva creațiune a d-lui Luchian și a avut o foarte bună reușită. D. Luchian ca pompier voinicos și ibovnic a Măriucăi, a înțeles pe deplin caracterul acestui rol și l'a executat cu multă istețime. Tot a-

tunci s'a mai jucat și piesa *Pariz'anul*, comedie, piesa cuprinde și unele momente scandaloase, cari nu sunt de loc la înălțimea misiunii teatrului. A treia piesă ce s'a jucat a fost *Vlăduțul mamei*, o piesă bine prelucrată. Ea ne reprezintă caractere, cari se găsesc pe la noi foarte des, satirizând în mod potrivit neglijența instrucțiunii primare. (Curierul de Iași No. 130 din 26 Noemvrie 1871).

„Joi în 26 Noemvrie 1871, s'a jucat *Paul Jones*, drama în 5 acte, de Alexandru Dumas, tradusă de Porfiriu. D-na Stavrescu în rolul *Margaretei*, nu vom zice mai mult decât, că dacă am fi fost Alexandru Dumas, i am fi dedicat piesa d-sale. D-na Merișescu a susținut rolul *Marchizei d'Auray*, până la capăt cu caracterul bine studiat, însă modulațiunile de mimică și voce ar fi trebuit mai abundent presurate pe caracteristicile faze prin care trece acest personaj.

„D-l Galino în rolul lui *Paul Jones*, e atâta superior, că asemenea d-nei Stavrescu, nu găsim cuvinte cu care să-l descriem. Va rămânea neștearsă în inimile noastre acest artist, în scena din actul al IV-le, unde Paul Jones, copilul Marei, face pe bătrînul Achards, care murea, să vadă în moarte o fericire și pe publicul emoționat până la lacrimă să se transporte, să vadă un Dumnezeu mare și binefăcător! Cum nu ne-am duce la biserică dacă ar fi să putem auzi într'însa ce am auzit grăind pe Paul Jones în această scenă atât de sublimă!.. Primească d. Galino din parte-ne bine meritate aplause.

„D-nu Alexandrescu, în contele Emanuel, deși slab din cauza unei boale grave de care a suferit a dus rolul său natural și cu multă grijă.

„D-nul Gheorghiu în *Marchizul d'Auray*, deși nu are decît o singură scenă, dar de astă dată am avut în fața noastră un adevărat artist, rolul era așa de bine înțeles, încât puținele cuvinte ce au zis, fie dumnealui sigur, au plătit de mii de ori mai mult decât 10 roluri cu *Ralf Banditul*.

„D nul Popovici, în rolul bătrînului Achards, a fost imagina vie a unei naturi, care cu drept putem

zice e necunoscută în zilele noastre... Nu vom uita a aplauda perfectă mimică întrebuițată de d-sa în actul al IV lea, când Paul Jones îi vorbește de Dumnezeu. Culminațiunea ideilor rostite de d-nu Galino, se efectua cu aceiași gradațiune prin mimică, pe fața d-lui Popovici... Miza în scenă de astă data fu la înălțimea sa. Costumarea foarte îngrijită. Ansamblu a fost perfect". (Gazeta Națională, No. 8 din 26 Noiembrie 1871).

În 2 Decembrie 1871 s'a jucat *Jianul, Căpitan de Haiduci*, piesă intitulată *dramă-vodevil*, compusă de M. Millo. Piesa aceasta este una din cele mult repetite ale repertoriului teatrelor din România, și una din cele ce s'a susținut lungă vreme pe scenă.

„Jianul căpitan de Haiduci” se distinge dintre alte piese originale de asemenea natură, și farmecul prin care s'a susținut atâta timp pe scene, nu este altul decât de copierea unor obiceiuri de țară, din timpuri mai vechi. Cu toate aceste, astăzi nu mai produce nici un efect, publicul așteaptă mai mult pe scenă, așa încât numai parterul și galeria au fost ceva mai vizitate la aceste reprezentații.... Multul suerat, multul huiduit și împușcat sânt nimic alta de cât cununa trivialității. Se pot admite și aceste pe scenă; însă fiind lucruri foarte secundare, au numai întru atâta rațiunea de a fi, întrucât sunt executate cu deplină măiestrie. (Gazeta națională, No. 11 din 7 Dec. 1871.)

La 9 Dec. 1871, se joacă două piese: *Intâmplările deligenței* farsă în 6 părți, cu spectacol, traducere din franțuzește de dl. Luchian, și *Vreu să fiu Primăreasă* sau *D-nu și D-na Pinson*, vodevil cu spectacol într'un act de d-nii Bogord, Dumanoir și Deneiry tradus de A. Potino.

Duminică 12 Dec. s'a jucat drama *Treizeci de ani sau viața unui jucător de cărți*: Iată ce ne spune *Curierul de Iași*, No. 139 din 17 Dec. despre modul cum a fost reprezentată această piesă:

„Rolurile principale au fost jucate de d-nii *Th. Aslan* (Georges de Germanie). *Al. Gheorghiu* (Tatăl lui

Georges), *D-na Stavrescu*, (Amelia, nepoata lui Dermond). *D. Popovici* (Dermond) și *D. Galino* (Varner). În ansamblu piesa a fost foarte bine executată, miza în scenă ca și costumarea fără reproș.

„D. Th. Aslan merită cele mai sincere aplause, el a susținut rolul cu atâta mai bine, cu cât pentru prima oară se sue pe scenă într'un rol dramatic greu, și cu atât mai perfect cu cât rolul l'a înțeles până în cele mai mici detalii.

„D-ului Galino și Popovici, au susținut cu multă artă rolurile lor. D. Gheorghiu în rolul acelui bătrân nenorocit, nu lasă nimic de dorit, de cat cântecul voci sale. Asemene și d-na Stavrescu în rolul Ameliei, etc.

„Joi la 16 Dec. s'a reprezentat două piese: *Mitrică bătut de lut* și *Urâtă salului*; Cea întâi, traducere în un act, care dacă ar fi fost jucată bine, ar fi produs un efect satisfăcător. Cea de a doua, *La petite Faddelle*, de George Sand, localizată foarte bine de D. Carada, sub numele de *Urâtă Salului*, vodevil în 2 acte, este una din operele cele mai sentimentale, ale autorului, una din acele bucați, care cu cât se vede de mai multe ori, cu atâta place mai mult. Muzica națională aranjată de Flechtenmacher, a contribuit foarte mult de a forma un întreg armonios, ce-ți umple inima de mulțumire deplină.

„Jocul artiștilor în genere nu a fost tocmai la înălțimea piesei; putem însă remarca cu mulțumire că d. Alexandrescu în aceste roluri de *țărani lineri*, este în adevăr artist, apoi d na Stoinescu ca toate că a lasat ceva de dorit în rolul *Elenei*, jucat odinioară de d-na Valeri, nu vom înceta însă un moment de a-i aduce mulțumirile noastre pentru marea osteneală ce și dă suindu-se în atâtea roluri, în toate spectacolele. În fine nu credem nefolositor de a arăta, că sântem mai bucuroși să vedem de aceste piese binișor jucate, decât ca de al de *Intâmplările deligenței*, și alte multe de tristă memorie“. (*Curierul de Iași* No. 140 din 19 Dec. 1871).

Duminică 26 Decembrie s'a jucat *O palmă la Balmascu*, comedie în două acte de Gh. Bengescu, *Amorul Unch'ului*, comedie cu cântece într'un act tot de Bengescu. și *Crăi Nou*, operetă într'un act, de Vasile Alexandri, muzica de Ad. Flechtenmacher.

Joi în 30 Dec. 1871 se joacă în beneficiul D-nei Merișescu, *Cetatea Neamțului* dramă în 3 acte, cu mare spectacol de V. Alexandri și *Doi soldați români*, comedie națională în 1 act.

Duminică în 2 Ianuarie 1872, s'au repetat aceleași trei piese care s'au fost jucat și în sara de 26 Decembrie 1871.

Duminică în 16 Ianuarie s'a jucat în beneficiul d-nei Stavrescu, piesa : *Arta și Inima sau Viața unei actrițe* la care a luat parte și D-l T. Aslan, jucând rolul lui St. Phar.

Duminică, în 26 Ianuarie s'a reprezentat trei piese mai potrivite cu puterile trupei actuale, și anume : *Insurățaii*, operetă națională. aranjată de M. Millo și D. Filipescu, muzica de A. Flechtenmacher, *Von Kalkenberg Concesionarul*, cânticel comic de I. Ianovici jucat de D. T. Aslan, și *Vlăduța mamei* comedie vodevil prelucrată din franțuzește de Ion Lupescu.

Sâmbătă 29 Ianuarie s'a jucat în beneficiul lui Gheorghe Alexandrescu, piesa *Taverna Dracului*, drama în cinci acte de Ambroise și Bernard Lopez.

Sâmbătă în 12 Februarie s'a reprezentat *Maria de Bomarșe* piesă istorică în trei acte tradusa de D. Gusti.

Joi 17 Februarie s'au jucat piesele : *Strechietul* comedie vodevil în un act. *Cortelul lui Oscar* comedie vodevil în 1 act, amândouă traduse din franțuzește de N. Luchian și *Baba Hârca* opereta vrăjitoarei în 2 acte și 3 tablouri, de M. Millo, iar muzica de A. Flechtenmacher.

Toate aceste note sunt luate din : *Gazeta Națională* pe anul 1871—1872.

Joi 22 Februar 1872, s'a dat în folosul artiștilor români «*Taverna Dracului*» iar în 25 aceeași lună, tot în folosul lor, piesa „*Tuzu Calicu*“.

La sfârșitul stagiunii acestia, s'au dat și câteva reprezentații de diletanți dintre care una pentru *Societatea Reuniunii Femeilor Române*, care avu loc Duminică 9 April orele 12 de amiază, jucându-se piesele : *Nui pentru cine se pregătește ci pentru cine se nimește*, proverb într'ua act, tradusă din franțuzește de d-na Alexandrescu ; *Nanașa*, comedie într'un act, de asemenea tradusă din franțuzește, și canțoneta *Herșcu Boccengiu* de Vasile Alexandri. Apoi, Marți la 18 April s'a dat o altă reprezentație de diletanți, în beneficiul artistului *Mihail Galino*, în care s'au jucat mai multe piese, despre care găsim în „Curierul de Iași“, No. 44 următoarele relații :

„Trei piese și un cântec se esecutau înaintea unui public foarte numeros. Piesa „*Memoarele lui Richelieu*“ cu care începu serata, a fost cam rece primită de către public, din cauză că nu întruni nici una din condițiunile estetice a unei comedii. E pacat de timpul cel frumos ce-l pierde cine va cu traducere unei astfel de piese. Singura mulțămire în această bucată ne-a procurat limba corectă și adevărat românească în care a fost tradusă. Acestei comedii urma un cântec, care e foarte răspândit și cunoscut în România adică : „*Herșcu Boccengiul*“. Acest tip minunat de jidan polono-român, a fost esecutat cu mare succes de d-nul *Petre Botez*, care escelă în partita în care vorbește despre *balabusta mitilichi* etc. etc. Piesa d-lui Bengescu : *Nu e pentru cine se pregătește ci pentru cine se nimește* a fost foarte bine esecutată. D-na Petit și d-na Euf. A. Ureche au fost aplaudate în mai multe rânduri și văzând publicul cât de bine dezvoltă aceste onorate d-ne rolurile lor, drept recompensă și încurajare le-a aruncat câte-va buchete, tot atât de frumoase cât de frumos a fost și jocul lor“.

REPREZENTAȚIILE TRAGEDIENE ADELAIDEI RISTORI

În acelaș timp cu deschiderea stagiunii teatrului românesc, a sosit în Iași și o trupă Italiană de

tragedie și drame, în frunte cu celebra artistă *Ade-
laida Ristori*. Această trupă a jucat în sara de 4 Oc-
tombrie 1871, piesa *Medea*, tragedie în versuri de
Ernest Legouve, tradusă în limba italiană, după care
apoi a mai jucat : La 5 Octombrie piesa *Maria Stuart* ;
la 8 Octombrie *Maria Antoaneta*.

La 9 Octombrie, *Iudita* iar la 11 Octombrie s'a
repetat drama *Maria Antoneta*. Succesul acestor re-
prezentății a fost foarte mare, publicul ieșan a fost
entusiasmăat da talentul fără seamăn al celebrei tra-
gediene Ristori, cari a stărnit admirația întregii lumi
civilitate.

TRUPA DE COMEDII FRANCEZE DE SUB DIRECȚIA LUI TAILLEFER.

Pe la începutul lunei Noembrie a sosit în Iași
o trupă de comedie franceză, sub conducerea artis-
tului Taillefer care a debutat în sara de Vineri 12
Noembrie 1871 cu piesa *Le Camp des Bourgeois „Par
droit de Conquete“*.

Publicul care de mult timp era dorit de a vedea
o bună trupă franceză, a primit cu multă simpatie
debutul acestei trupe care era compusă din urma-
torii artiști : D-nele *Saint Maur*, de la Théâtre de Vau-
deville din Paris, *Dorval* de la Port Saint Martin,
Romavie de la Odéon, *Sofia Periebon* de la Théâtre du
Pare din Bruxelles, *Julia* de la Théâtre Molière din
Bruxelles și Thair. D-nii Taillefer june prim, Thais.
Arelly, Aimé, Felivie, Ometz, Gevot, Morel și Leon ¹⁾

A doua reprezentație se dădu Luni la 15 Noem-
brie, cu piesa „*Fiammina*“.

La 24 ale aceleași luni, găsim că s'a jucat „*La
Joi fait peur*, comedie într'un act de D-na Emile de
Girardin, *La partie de piquet* și *Le Camp des Bour-
geois* comedie în câte un act.

La 1 Decembrie următor, trupa aceasta a juest
Les Filles de Marbre dramă în 4 acte.

1) Vezi *Curierul de Iași* No. 120 din 3 Noembrie 1871.

Sâmbătă la 11 Decembrie s'a dat prima reprezentație a piesei *La Dame aux Camélias*, dramă în 5 acte de Alexandre Dumas fiul, și *La Nuit d'Octobre* de Alfred de Musset în beneficiul directorului trupei Taillefer.

Mercuri 15 Decembrie s'a reprezentat *Les Domes-tiques*, vodevil în 3 acte.

Sâmbătă 25 ale aceleași luni se joacă *Une femme qui se grise* piesă cu cântece într'un act de Lambert Thiboust și *Unecornéile qui abat des noix* comedie în 3 acte de Théodore Barriere și Lambert Thibous.

Luni la 27 Decembrie se joacă *Les idées de M^ll^e Aubray*, comedie în 4 acte de A. Dumas fiul.

Luni în 3 Ianuarie 1872 se dă pentru întâia oară *Le Roman d'un jeune homme pauvre* mare comedie în 7 acte de Octav Feuillet ¹⁾.

1) Vezi Noul Curier Român din Decembrie 1871.

STAGIUNEA 1872 — 1873

Continuarea direcțiunei lui Teodor Aslan.—Artiștii ce compun trupa teatrală.—Dimancea în piesa Mulul.—Dări de samă despre diferitele reprezentații.—Beneficiul și jocul de însemnat în piesa Idiotul.—Beneficiul actriței Merișescu cu piesa Chirila în Iași.—Prima reprezentație a piesei Porcarul și Măria Sa, de V. A. Urechidă.—Reprezentatiile date de trupa lui Millo.—Opera Italiană.—Debutul lui Costache Strat în opera Trovatore.—Teatrul Francez de sub Direcțiunea D-rei Keller.—Reprezentatii românești în Kișindou, Teatrul zidit de Ion Lupescu în Focșani.

În cursul acestei stagiuni, Teodor Aslan a continuat a ține direcțiunea Teatrului Național, în aceleași condițiuni ca și în anul trecut sub privigherea comitetului teatral de care am vorbit în capitolul precedent. Din personalul artistic angajat pentru această iarnă, cităm pe artiștii, în cea mai mare parte cunșcuți publicului ieșan, și anume: Mihail Galino, Const. Balănescu, Pancu, Dimancea, M. Popovici, Veleșcu, Alecu Gheorghiu, Gafencu, Manole, Negruzzi, Dimitriu, Stroescu; și D-nele Raluca Stavrescu, Frosa Sarandi, Smaranda Merișescu; D-rele Constantinescu, Petrescu, Zamfirescu etc.

Se făcură abonamente pentru 32 de reprezentații, promițându-se prin program diferite piese naționale nouă

La 8 Octombrie 1872, avu loc deschiderea stagiunei teatrale, cu piesa *Căsătoriile false* (*Les faux menages*), de Ed. Pailleron, tradusă de Teodor Aslan.

Duminica următoare, în 15 Octombrie a avut loc debutul artistei bucureștene Frosa Sarandi, prima subretă, reprezentându-se piesa *Amorul Doctor*, comedie

farsa în 2 a te de Doctorul Obedenaru, prelucrată după Molière, în care a jucat mai tot personalul trupei, precum și comediile : *Un trântor cât zece*, vodevil într'un act de Matei Millo, și *Coarda simfioare*, vodevil de Clairville și Lambert Tiboust, tradusă de Const. Balănescu.

Joi în 19 Octombrie se jucă piesa : *Mărirca și căderea unui om politic* (*Grandeur et decadence de Mr. Joseph Prudhomme*), comedie în 5 a te în proză de Henri Monnier și Gustav Vaez, tradusă de Th. Aslan.

Duminică la 22 ale aceleași, luni s'a jucat piesa *Trei pălării* (*Trois chapeaux*), comedie în trei acte de Alfred Hennequin, tradusă de S. Many, repetându-se și vodevilul, *Coarda Simfioare*.

Joi 26 Octombrie s'a jucat piesa *Julia*, dramă în trei acte de Octave Feuillet, tradusă de Spectacolul se sfârși cu comedia într'un act : *Cește pe Balzac*, în proză de Eugène Nus și Raoul Bravard.

Apoi Duminică în 29 Octombrie, s'a dat pentru întâia oară *Maria Tudor* dramă în 5 acte de Victor Hugo, tradusă de Costache Negruzzi.

Joi 2 Noembrie s'a jucat *Domnia Slugilor*, comedie cu cântece în 3 acte de Eug. Grangé și Raymond Deslandes, tradusă de C. Balănescu, muzica de Flechtenmacher, precum și comedia într'un act : *Cește pe Balzac*.

La 5 Noembrie, s'a jucat piesa *Mutul*, comedie în 2 acte de Bayard, în care rolul principal l'a jucat actorul Dimancea, care făcuse din acest rol o creațiune principală a sa. Asemenea s'a mai jucat atunci *Rupe Făr*, comedie într'un act de Rosier, tradusă de D. Pancu și *Un amic înfocat* vodevil de Labiche și Alphonse Jolly, tradusă de Teodor Aslan.

La 8 Noembrie s'au jucat piesele *Mercadet* și *Ade-oară sau comedie*.

Duminică 12 Noembrie s'a dat piesa : *Curierul din Lyon* dramă cu mare spectacol, în 7 acte de Mareau Siraudin și Delacour.

În această piesă rolul principal l'a jucat Alex. Gheorghiu (*Lesurque* și *Dubosc*) iar C. Balănescu a jucat rolul lui *Chopard*.

La 16 Noembrie s'a repetat piesa *Trei pălării*, comedie în 3 acte, și s'a mai jucat piesa *Nu e voe*, sau *Postul de onor*, vodevil într'un act de Dimitrie Velisson.

Duminică 19 ale aceleași luni, s'a jucat, *Marcelina*, dramă care a avut un succes cu totul nesatisfăcător.

Curierul de Iași din 1872 în No. 129, zice că piesa această „a fost o alegere din cele mai puțin fericite. Actul întâi era de tot sarbăd plin de un spirit cu totul fără gust ce tindea numai la efect de comparație care mai de care mai trăsă de păr ca să pară originale. Din norocire că în celelalte acte începu ceva acțiune, încât mulțumită jocului D-nei Stavrescu publicul se retrase mult mai satisfăcut de cum de sigur se aștepta după actul întâi. D. Pancu a fost ca de obicei foarte natural în jocul său, ceea ce este un mare merit; totuși nu ne putem împedica de a observa, că acest naturalism era uneori prea gol, mai ales gestiularea d-sale ne-a părut prea neîngrijită, mânele erau în o veșnică bălăbăneală, parca ar fi fost independente cu totul de d-sa, ceea ce la un actor nici odată nu trebuie să se întâmple, căci pe scenă până și natura se reprezintă prin artă, și numai prin aceasta devine estetică frumoasă“.

La 26 Noembrie se repetă piesa *Mutul* (*Le Muet d'Ingouville*), precum și *Baba Hârca*, operetă de Matei Millo, cu muzica de Flechtenmacher, aranjată în cor pe voci de Eduard Caudela. „Reprezentăția aceasta a tras foarte multă lume așa că mulți au trebuit să se întoarcă nefiind locuri. Se dadu mai întâi *Mutul*, pe care'l jucă d. Dimancea cu destul talent și foc, fiind pentru aceasta des aplaudat de public. *Baba Hârca* au fost mult mai slab jucată de cât altă dată. D. Balănescu uita prea des că este o țigancă și părasea accentul și pronunțarea potrivită, pe care pe urmă căuta să le recâștige prin exagerări. Foarte bine ca totdeauna în acest rol, a fost d. Gheorghiu, cu mișcărilor sale și toată natura înfocată a lui *Chioasa*; D-na Dimitrescu cântă binișor, când e vorba de noată medie, cele de sus însă le cam încurcă. În totul se

observă tendința de a face din *Baba Hârca* o piesă caraghioasă, ceea ce nu este de loc, după ideea autorului, și muzica ei, ci ca și Barbu Lăutarul și alte de aceste mai multe tablouri de moravuri stânse, sau ce merg spre stângere, de cât o adunătură de scene grotesce“ ¹⁾.

Joi la 30 Noembrie, s'a reprezentat, în beneficiul lui Dimancea, *Idiotul*, sau *Suteranul d'Heidelberg*, drama în 5 acte și 8 tablouri, tradusă de S. Mihailescu, muzica de Ed. Caudella.

Succesul acestei reprezentații zice *Curierul de Iași*, a fost din cele mai mulțumitoare. Publicul era foarte numeros: Mulți s'au întors înapoi ne mai fiind locuri: lojile erau toate pline. Amintirea lăsată de *Pascalli*, care au debutat în Iași în *Idiotul*, atrăsese acest numeros public. D. Dimancea în a cărui beneficiu s'a dat reprezentația, a jucat rolul său cu un talent incontestabil, pe care l'am recunoscut deja în rolul de dăunăzi a *Mutulu*. În genere d-sa joaca bine în roluri de tot mărețe, în caractere extra ordinare, pe când din contra în caractere mai simple, or cât ar fi momentul de important, d-sa este mult mai slab, rece și fără inspirație. Nu știm cărei cauze se atribuim această împrejurare, această schimbare a aceluiaș om.

Duminică 3 Decembrie, s'au repetat piesele *Iulia* și *Baba Hârca*.

Joi la 7 ale aceleași luni, s'a dat în beneficiul Smarandei Merișescu, piesa *Cucoana Chirița* sau *Două Fete s'o Nencă*, comedie cu cântece în 3 acte de V. Alexandri, și *Vlădușu Mamei*, comedie câmpenească într'un act, cu cântece de Dl: Stăncescu. Asupra acestei reprezentații, *Curierul de Iași* No. 137, face următoarele observații :

„Publicul era foarte numeros, ca totdeauna când se reprezintă pe scena noastră tablouri de acestea originale, în care se descrie o societate dispărută mai de tot acum, dar care a fost societatea în care au trăit părinții noștri. D. Alexandri, en măea-

1) *Curierul de Iași* Nr. 131 din 29 Noembrie 1872.

stra până, a știut să prezinte icoana vie a unei societăți ce se duce, lăsând loc alteia nouă gata să o urmeze, și menită a o surpa cu totul. Câtă dedosebire între oamenii de atunci (1844) și între cei de astăzi? Câtă schimbare în moravuri, în modul de a trăi, în limbă, în poartă! Între salturile ce a făcut societatea noastră, și ea a făcut cam multe de vr'o 40 ani, acesta este poate cel mai mare și mai caracteristic. Toate aceste obiceiuri de care ne vorbesc pie-ele d lui Alexandri, ni se par nouă astăzi ca niște visuri, cu toate că pe unele din ele le-am apucat și noi, și am asistat, pentru a zice așa, noi înșine la stângerea și nimicirea lor. Dar tocmai aici e plăcerea de a le vedea reprezentate, și a ne aminti astfel de dansurile și de oamenii care au trăit sub influența și dominarea lor. D-na Merișescu a fost admirabilă în rolul Cucoanei Chirița, unde s'a deosebit printr'o originalitate și o măiestrie demnă în adevăr de toată lauda. Ce păcat însă că n'a fost tot atât de bine ajutată și de ceilalți actori. Dar ori cum fie, piesa a mulțămît publicul, care a aplaudat de repetite ori pe D-na Merișescu. Spectacolul s'a terminat cu *Vlăduțu Mamei*, o încântătoare comedie națională, în care d. Popovici, în rolul lui Vlăduțu a fost cât se poate de bine. Nici că era cu putință ca cineva să eșecute mai bine și mai original acest rol, destul de greu în genul său. Într'un cuvânt reprezentația de Joi a fost în general mulțămitoare, și direcția ar face bine să reprezinte mai des piese de aceste naționale, în loc de drame rău traduse din limbi străine, și în cea mai mare parte, rău înțelese, rău jucate și în totdeauna nepotrivite cu moravurile și societatea noastră.

Duminică în 10 ale aceleași luni s'a jucat pentru întâia oară *Lucia Didier*, dramă în 3 acte, de L. Battu și Jaime, tradusă de C. Bălănescu, și *Coarda Sînțitoare*, vodevil într'un act.

Duminică următoare în 17 Decembrie, s'a reprezentat piesa, *O căsătorie în lumea mare*, comedie în două acte de Grigore Ventura, precum și *Harta Răzășu* operetă națională într'un act, de Vasile Alexandri, cu muzica compusă de Ed. Caudella.

Acestea au fost cele întâi piese naționale jucate în această stagiune, întru cât până la ele s'au reprezentat mai mult numai traduceri.

Joi 21 Decembrie s'au dat în beneficiul D-rei Constantinescu, drama *Richard* sau *Copiii lui Eduard*, în care au escelat mai cu seamă Raluca Stavrescu și Alex. Gheorghiu care juca pe Ducele de Gloucester.

La 27 Decembrie, Mercuri, s'au dat *Jianu căpitan de Haiduc*, comedie cu cântece în 5 acte de Matei Millo, în care Mihail Popovici a escelat în rolul lui Cărc-Sardar. Jianu era jucat de Alex. Gheorgiu.

Luni 1 Ianuarie 1873 s'au reprezentat a doua oară drama *Lucia Didier* precum și piesa *Soldatul Roman*, comedie vodevil într'un act. De asemenea între acte, Dl. Leon Cerchez ¹⁾, a cântat două romane noi: *Adela*, cuvintele de C. Scheleti, și *Gondoleta*, cuvintele de V. Alexandri, ambele având muzica compusă de Petru Mezetti. Diletantul a fost mult apreciat pentru frumoasa-i voce, iar publicul l-a aplaudat frenetic chemându-l de nenumărate ori la rampă.

Joi în 4 ale aceleași luni, s'a dat reprezentația în beneficiul artistei Raluca Stavrescu, jucându se pentru întâiași dată piesa *Debora*, sau *Blestemul unei Ebreice asupra unui creștin*, dramă în 4 acte și trei tablouri.

Beneficienta a făcut din rolul Deborei o creațiune foarte însemnată, care a plăcut mult publicului.

Sâmbătă 6 Ianuar, cu prilejul unui concert dat de D-ra Elena C. Epureanu, s'a jucat și canțoneta *Pareatca*, de Ioan Ianov, executată de Teodor Aslan.

Duminică în 7 ale aceleași luni s'a repetat *Debora*.

Joi 11 Ianuarie s'a reprezentat în beneficiul lui Constantin Bălănescu, o piesă nouă, originală, *Porcarul și Maria Sa*, dramă în 3 acte de Vasile Alexandrescu Ureche, și cu *balet național*.

La 14 ale aceleași luni s'a repetat piesa *Jianul*.

Joi în 18 Ianuarie s'a jucat în beneficiul artistului Pancu, piesa *Parizienii*, comedie în 3 acte de Th.

1) Astăzi căpitan în retragere.

Barrière, tradusă de beneficent. Asupra acestei reprezentatii, *Curierul de Iași*, No. 8 din 21 Ianuar 1873, zice următoarele :

„Joia trecută s'a jucat, piesa *Parisienii*. D. Pancu a esecutat de minune rolul său, fiind bine secundat și de mai toți ceilalți actori. Nu vom zice tot astfel și de traducerea piesei, datorită d-lui Pancu. Stilul este aproape de nesuferit, limba stricată, expresiunile franceze traduse literal în românește. ca : *de grâce de grâce*, *a sfârșit prin a* (*a fini par*) și alte. E regretabil că d. Pancu a căzut în categoria răilor traducători, care cred că pentru a traduce dintr'o limbă străină, mai cu seamă din cea franceză în limba noastră, e de ajuns de a da cuvintelor terminațiuni românești. De aceea acel nămol de traduceri (lucru devenind astfel foarte ușor) în care biata noastră limbă e stropșită și slujită îngrozitor. Peste puțin ele au să ajunga a fi neînțelese, chiar de acei ce știu limba franceză. O îngrijire mai de aproape cel puțin pentru piesele de teatru, este neapărată, și onorabila direcțiune ar trebui să aibă în vedere acest lucru, ori cât de puțin însemnat s'ar părea unora. Cele mai frumoase idei, dacă sunt rău exprimate și într'o limbă neînțeleasă, pierd toată importanța și meritul lor“.

Sâmbătă la 30 Ianuarie s'a jucat, piesa *Viața din lume și viața de acasă*, comedie în cinci acte de Dumanoir, tradusă pe Teodor Aslan, cu muzica cupletelor compusă de Eduard Caudella.

Mărți 23 ale aceleași luni, s'a dat în beneficiul ospiciului de la Galata, comedia în 5 acte, *Mărirea și căderea unui om politic*.

Joi 1 Februarie, următor s'a reprezentat în beneficiul artistului Mihail Galino piesa *Tzarina sau Moartea lui Petru cel Mare*, dramă în 5 acte de Eugène Scribe, pusă în scenă de Victor Delmary, în care rolurile principale au fost jucate de beneficent și de Raluca Stavrescu.

Mărți în 6 Fevruarie, s'a dat a doua reprezentație în beneficiul ospiciului de la Galata cu piesa, *Parizienii*.

Joi în 15 ale aceleași luni, s'a jucat în beneficiul lui Andrei Ferri, casierul teatrului, piesa, *Treizeci de ani sau Viața unui jucător de cărți*, dramă în cinci acte, tradusă de Costache Negruzzi, cu Stavreasca în rolul Ameliei, Pancu în Georges de Germani, Gheorghiu în bătrânul Germani și Galino în Verner.

Sâmbătă în 24 și Duminică în 25 Februarie a acestei stagiuni s'au jucat în fiecare zi piesele *Rabagaș* comedie în cinci acte de Victor Sardou. D-na Stavrescu a jucat pe Mistres Eva Blanth; Galino pe principele de Monaco și Bălănescu pe Rabagaș.

Sâmbătă în 3 Martie s'a dat în beneficiul actriței Raluca Stavrescu și a actorului C. Bălănescu, dramă în cinci acte intitulată *Arta și inima sau Viața unei actrițe* de Théodore Barrière.

Mercuri în 7 Martie s'a închis Stagiunea Teatrului Român cu piesa *Hoții de codru și Hoții de oraș*, dramă în cinci acte și șapte tablouri, cu care s'a închis numărul de 32 abonamente, ce directorul era obligat să dea după contract.

* * *

După închiderea stagiunei de sub direcția lui T. Aslan, s'a anunțat în Iași sosirea trupei teatrale din București de sub conducerea artistului Matei Millo, spre a da un șir de patru sau cinci reprezentatii. Publicul ieșan, primi cu cea mai mare bucurie această veste și la 25 Aprilie a asistat un număr foarte mare la cea întâi reprezentație a acestei trupe care a jucat pentru prima oară în Iași piesa *Apele de la Văcărești* revistă umoristică cu cântece de Matei Millo. ¹⁾ Această serata teatrală a fost foarte bine primită de numerosul public, lăsând impresiuni vii în sufletul tuturor spectatorilor, întru cât piesa a fost găsită foarte comică și cupletele de actualități, pline de spirit, mai ales fiind jucate cu o perfecțiune rară ²⁾.

La 30 Aprilie, trupa lui Millo a dat a doua re-

1) Această piesă s'a tipărit în București în tipografia Curței. Pa-sagiul Român.

2) *Curierul de Iași* No. 48, din 27 April 1873.

prezentatie jucand piesa 33,333 *Franci sau Sgarbitul Galanton*, comedie vodevil in trei acte, tradasa de Vinterhalder, cu muzica de Flechtenmacher.

Vineri in 4 Mai s'a jucat pentru a doua oara piesa *Apele de la Vacaresti*, de catre Millo si trupa sa, in care piesa, se mai adauga niște cuplete relative la legea timbrului ce se pusesse de curand in aplicare.

Sala teatrului a fost plina, asa ca multi s'au intors de la usa, ne mai gasind locuri.

Duminica in 6 Mai s'a reprezentat *Haimana* can-tonetă comică compusă de V. Alexandri, si esecutată de Millo, precum si comedia cu cantece *Millo Director*, compusă tot de V. Alexandri si jucată de mai multi artisti.

Miercuri 9 Mai s'au jucat a patra reprezeatație a trupei lui Millo cu piesele : *Barbu lăutarul* scenă comică de V. Alexandri executată de Millo, acompaniat de un taraf de lăutari, *Haimana*, can-tonetă comică, si *Millo Director*, comedie.

Sâmbăta in 12 Mai s'a reprezentat pentru a treia oară piesa *Apele de la Vacaresti*, cu adaos *Timbru si Licențele Spirtuase*.

Mercuri in 16 Mai s'a jucat piesa *Lipitorile Satelor*, dramă națională in 5 acte de Vasile Alexandri muzica de E. Wachman.

Sâmbătă in 19 Mai s'a jucat pentru ultima oară „de adio“ *Apele de la Vacaresti*, cu adaos *Timbrul si Creditul Fonciar, sau Sângele bere nu se face*.

* * *

OPERA ITALIANĂ

In cursul lunei lui Martie a sosit in Iasi o trupa de Operă Italiană, venind din Kișinău, care dadu prima reprezentatie in sara de Marti 12, ale acelei luni, cu opera *Ebreo* de Apoloni. Artistii cari luara parte la această operă au fost puțin apreciați de public iar corurile mai cu samă au lasat mult de dorit.

Joi la 14 ale aceleași luni s'a dat pentru a doua oară opera *Ebreo*, când execuția a fost cu mult mai bună de cât la întâia reprezentație, rămânând publicul pe deplin mulțumit.

La 22 Martie a avut loc debutul prima-donei Falchero Corsi, reprezentându-se opera nouă, *Contesa d'Amalfi*, în 4 acte, muzica de maestro Patrello.

Vineri 30 Martie s'a jucat *Il Barbiere de Siviglia*, operă în 3 acte de Rossini. D-na Corsi a cântat *La Mandolinata*.

La 8 Aprili s'a reprezentat opera *Norma*, dramă lirică în 3 acte, de Bellini.

Luni 9 April s'u dat *Maria de Rohan*, melodrama tragică în 3 acte de Donizette.

Marți 10 April s'a dat „Crispino e la Comare” operă comică în 3 acte de Ricci.

Mercuri în 11 April s'a jucat *Un Ballo in Maschera*, operă în 4 acte de Verdi,

Joi la 12 April s'a jucat *Il Belisario*, piesă lirică în 3 acte, de Donizetti.

Sâmbătă în 14 ale aceleași luni, s'a dat o reprezentație extra-ordinară în care rolul lui *Manrico* din *Trovatore* a fost cântat de plăcere de tânărul ieșan *Costache Strat*, care a fost primit și aplaudat cu multă căldură de publicul numeros ce a asistat la acea reprezentație, în care pentru întâiași dată se vedea un român cântând în ansamblul unor artiști italieni de operă. cari l'au felicitat apoi și ei de succesul meritat ce l'au obținut.

Duminică 15 April s'a jucat piesa *Norma*, dramă lirică în 3 acte de Bellini, ca orchestră figura muzica Regimentului al V-lea.

Mercuri 18 April, s'a dat *Barbierul de Seviglia* în beneficiul ospiciului de la Galata.

Joi în 19 ale aceleași luni, s'a dat pentru ultima oară *Il Crispino e la Comare*.

La 21 April s'a dat în beneficiul D-nei Pascali, Primadona absoluta, pentru prima oară, piesa *Traviata*, de Verdi.

Sâmbătă 28 April, s'a jucat în beneficiul lui Teo-

dor Aslan, *La Favorita*, operă în 5 acte de Donizetti.

Duminica următoare s'a dat pentru a treia oară opera *Ebreo*, de Apolloni.

Marți 1 Mai a avut loc beneficinl primadonei Falchiera Corsi cu piesa *Faust*, dramă în 5 acte de Th. Barrière și Carié, muzica de Gounod.

Duminică 6 Mai, s'a dat ultima reprezentație de adio executându-se Actul al III-lea din *Rigoletto*, dramă lirică de Verdi, *Il Bacio*, vals de Arditi cântat de D-na Falchiera Corsi cu acompaniament de orchestră și Actul II-lea din *Lucia de Lamermoor*, de Donizetti. După această reprezentație, compania italiană a plecat din Iași.

TEATRUL FRANCEZ

Pe la începutul lunii Mai se anunță venirea în Iași a unei trupe franceze de operetă comică sub direcțiunea unei renumite artiste, *D-ra Keller*. Publicul ieșan era dorit de a vedea o bună trupă franceză și de aceea aștepta cu nerăbdare sosirea acestei trupe, despre care se auzea mult bine.

Repertoriul ce s'a afișat conținea următoarele piese:

Barbe Bleu, Operă bufă. în 3 acte și 4 tablouri.

La chanson de Furlunio, operetă comică în 1 act.

Les cent Vierges, operă bufă, în 3 acte.

La Vie Parisienne, operă în 5 acte și 6 tablouri.

La Perichole, operetă în 3 acte.

La Grande Duchesse, de Gerolstein, operetă în 3 acte și 4 tablouri.

La Belle Hélène, operetă în 3 acte.

Fleur de Thé, operetă în 3 acte.

Les Brigands, operetă în 3 acte.

Le Voyage en Chine, operetă comică în 3 acte.

Les Diables roses, vodevil în 5 acte.

Les amours de Cléopatre, vodevil în 2 acte.

În seara de Vineri 11 Mai 1873, a avut loc

prima reprezentație a acestei trupe cu piesa, *Barbe-Bleu*, operă bufă în trei acte și patru tablouri, cuvinte de Henri Meilhac și Ludovic Halévy, muzica de Jacques Offenbach.

Succesul acestei reprezentații a fost mare și rolurile au fost jucate foarte bine, cu deosebire s'a observet D-ra Keller în rolul Boulotei și Dl. Dèrocle în rolul lui Barbe-Bleu. Corul și orchestra de asemenea a secondat mulțumitor pe artiști, astfel că reprezentația a făcut mare efect.

La 13 Mai s'a jucat *Les Brigands*, operă bufă în 3 acte de aceiași autori ca și Barbe-Bleu, iar Luni 14 Mai, s'a jucat *Les cent Vierges*, tot operă bufă în 3 acte, în care pe lângă D-ra Keller, care escela în totdeauna au mai reușit D-nii Mismacher și Geno-

La 20 Mai s'a dat în beneficiul artistului Thais, regisor al companiei Franceze opera comică, *Fleur de Thé*, una din cele mai frumoase piese.

Luni la 21 Mai a fost o reprezentație în beneficiul directoarei D-ra Keller, dându-se piesa *La vie Parisienne*. Beneficienta a fost salutată cu salve de aplause și inundată cu o ploaie de buchete de publicul ce o admira.

În beneficiul artistului Dèrocle, unul din cei mai buni actori ai trupei franceze, s'a reprezentat parodia *La Belle Hélène*, cu un succes din cele mai strălucite.

Vineri 25 Mai s'a repetat opera bufă *Fleur de Thé* cu care s'a încheiat seria reprezentațiilor franceze ¹⁾.

TEATRU ROMÂNESC ÎN KIȘINĂU

Succesul ce l'a avut Neculai Luchian și trupa sa, în iarna 1869—1870, în Kișinău capitala Basarabiei, a îndemnat apoi și pe alți artiști dramatici români, să meargă și ei în acea localitate. Ast-fel vedem că în vara anului 1872, s'a format în Iași o

1) Despre toate aceste dări de samă vezi *Curierul de Iași* pe anii 1872 și 1873.

trupă, sub direcția artistului Mihail Popovici, zis și Augustin, care ducându-se în Kișinău, obține învoirea de a juca într'un teatru de vară numit *Novicoff* din grădina *Blagorodnie Sobranie*.

Intrucât însă Popovici nu avea decât vr'o patru piese împrumutate de la Luchian și carierau jucate acolo, prin urmare cunoscute, și văzând că piesele ce le trimisese spre cenzurare nu mai sosesc, nemai putând aștepta, a fost nevoit să se întoarcă cu trupa sa în țară.

TEATRUL ZIDIT DE IOAN LUPESCU ÎN FOCȘANI

Cunoscutul artist comic Ioan Lupescu, care cu talentul său deosebit a jucat în diferite rânduri atât în Iași cât și în cele mai multe provincii din țară, după cum am văzut, aflându-se în anul 1872 în Focșani unde-și avea locuința și văzând că acolo nu se află nici o sală potrivită pentru reprezentații teatrale, cumpără el însuși un loc la fața străzii Școalelor, care astăzi se numește Bulevardul P. P. Carp și cu cheltuiala sa puse a se zidi o mare sală de spectacole în lungime de 25 metri.

Construcțiunea fu făcută astfel ca din stradă chiar să se poată intra în teatru, după ce te scoborai vreo 7—8 scări sub nivelul terenului, fiind săpat ca la 4 metri în pământ. Dela ușa intrării în teatru erau trei camere ce serveau de cabine pentru actori.

Înăuntrul teatrului, în dreapta și în stânga, erau două rânduri de loji în formă de semi-cerc; cincisprezece loje în dreapta și cincisprezece în stânga. Deasupra acestor loje mai erau, 16 loje de rândul al II-lea. Balustrada de la loje era îmbrăcată cu pluș roșu.

În capătul lojelor de rândul I din dreapta și din stânga se afla câte o avanscenă. În fiecare loje erau câte 4 scaune. Veneau apoi stalurile I și al II-lea. Cele dintâi trei rânduri de staluri erau staluri I și aveau brațare fiind îmbrăcate cu pluș roșu iar celelalte erau stalul al II-lea și erau scaune ce

se putea mișca, așezate fiind unele lângă altele. În aceste staluri încăpeau până la 200 persoane. Partere nu erau.

Deasupra lojelor de rândul al II-lea era galeria care se compunea din 3 rânduri de bănci lungi de scânduri. În dosul acestor bănci era un loc gol unde lumea stătea în picioare și putea încăpea până la 300 persoane.

Acest teatru nefiind îndestul de solid, pentru a se înlătura orice pericol din ordinul Arhitectului Primăriei în anul 1894 s'a făcut mai multe reparațiuni, cari nu ținură mult timp încât a fost trebuință de a se dărâma cu totul, ceea ce s'a și făcut.

În acest teatru s'au perindat în diferiți ani mai multe alte trupe românești, ca frații Vlădicești, Fanny Tardini, Matei Millo, Pechea S. Alexandrescu, Nini Valery, Aurel Bobescu și alții jucând diferite piese, între cari și operete.

Artistul Ioan Lupescu a compus și prelucrat pentru scenă un mare număr de comedii și canțonete, dintre care cele mai de seamă erau *Vlăduțul mamei*, *Paragraful 37*, *Cina fără sfârșit*, *Stefăniță Vodă* etc. etc.

Ioan Lupescu a murit în Focșani în anul 1893 luna Iulie.

CAP. XXIX

STAGIUNEA 1873—1874

Teodor Aslan continuă Direcțiunea Teatrului Național.—Persoanele ce compun trupa, precum și piesele anunțate prin programe.—Deschiderea stagiunii cu piesa „Corabiul Salamandra”.—Reprezentarea cu deosebit succes a piesei „Ludovic al XI-lea” cu Demetriade și Galino în rolurile principale.—Reprezentățiunile noiei piese naționale în versuri „Radu al III-lea” de Gheorghe Bengescu.—Reprezentăția dată de diletanți pentru ajutorarea Societății Reuniunea Femeilor Române.—Altă reprezentație dată tot de diletanți în beneficiul săracilor.—Opera Italiană.—Doamnele încep a veni la teatru în Staluri.

În stagiunea fanului 1873—1874 tot avocatul Teodor Aslan, urmează cu direcțiunea Teatrului Național. Înainte de a se începe reprezentațiunile, publică un program în care arată numele actorilor angajați precum și piesele ce au a se da. Iată acel program :

PERSONAJUL TRUPEI :

D-nii Constantin Dimitriade	D-nii Ionescu
„ Neculai Luchian	„ Drăgulănescu
„ Constantin Bălănescu	„ Cornescu
„ S. Romanescu	„ P. S. Alexandrescu
„ M. Popovici	„ Leon
D-nele Raluca Stavrescu	D-nele Aristița Romanescu
„ Smaranda Merișescu	„ Catinca Petrescu
D-ră Maria Constantinescu	„ Amalia Capreanu

Pictori decoratori : Signor Gheorghe Fredas. Director de scenă Victor B. Delmary, Capelmaistru pentru antracte și vodevile Dl. Volmar. Orchestra stagiunii : Orchestra regimentului de Roșiori.

Piese care se vor juca în cursul stagiunii :

Radu al III-lea, dramă în versuri. — *Despina Doamna*. — *Năucu din munte*. — *Rocambole sau Fanții de Cupă*, dramă. — *Diana de Lys*, dramă. — *Gabriela*, comedie. — *Fanny Lear*, dramă. — *Secretul Cavalerilor*, dramă. — *Ludovic al XI-lea*, dramă. — *Crima de la Fa-vern*. — *Dama cu trei fețe*, comedie. — *Teslarii*, dramă. — *Tot pentru aur*, dramă. — *Prăpastia*, dramă. — *Devotamentul*, dramă. — *Nathan cel înțelept*, dramă. — *Articolul 47*, dramă. — *Lasul*, dramă. — *Marino Faliero*, dramă. — *Martirul*, dramă. — *Lucătorii*, dramă. — *Străbunul*, dramă. — *Acrobatul*, comedie. — *Testamentul lui Cezar Giardot*. — *Avuția și sărăcia*, comedie. — *Corabia Salamandra*, comedie. — *Amorul și Nălără i săi*, comedie. — *Moș Fost'au Pōt*, comedie. — *Doi Paralei perpe-liți*, comedie-vodevil, — *Ginerle Colonelului*, comedie-vodevil. — *Socru*, comedie. — *Rudele din Provincie*, comedie. — *Amicul Femeilor*, comedie. — *Un serv îndrăcil*, comedie. — *Un om cum se cade*, comedie. — *Cupeaua Doctorului*, comedie.

Printre actorii angajați nu se vede figurând și numele artiștilor *Galino* și *Gheorghiu*, atât de mult apreciați de publicul nostru, care și-a arătat părerea sa de rău că teatrul e lipsit de acești doi artiști, cari au contribuit la ridicarea scenei române. Credem însă, ne spune *Curierul de Iași* No. 109 din 21 Septembrie 1873, că aceasta nu poate fi decât scapare de vedere a direcțiunii teatrale. Nu mult după aceea, artistul *Galino* a fost angajat.

Deschiderea stagiunii teatrale s'a făcut Joi 11 Octombrie 1873, cu piesa : *Corabia Salamandra*, comedie-vodevil în 4 acte cu mare spectacol, de Th. Dolivry, D. Forges și Ad. Leaven tradusă de G. Bengescu. Muzica de capelmaistru S. Volmar.

Despre modul cum s'a jucat această piesă iată ce ne arată *Curierul de Iași* No. 119, din 14 Octombrie : „Piesa a fost bine montată și prea bine executată, putem cu toată dreptatea să zicem că nu am mai văzut pe scena teatrului român nici o piesă atât de bine condusă ; fie care actor a produs cu

multă insinuare rolul său, începând de la d-nii Demetriade, Balănescu, Luchian, și sfârșind la cel din urmă corist, ansamblu au fost în cea mai deplină armonie cu toate că miza în scenă a acestui spectacol era foarte grea, rolurile au fost foarte bine ținute, danțul mateloților foarte caracteristic și bine executat“.

Din numărul reprezentațiilor ce au urmat și care au fost bine primite de public, arătăm următoarele :

Joi 18 Octombrie s'a jucat : *Năucul din munte*, dramă cu mare spectacol în 5 acte și 8 tablouri de Eugene Grange și Lambert Thiboust, tradusă de Rășeanu.

Duminică 21 Octombrie, s'a jucat : *Amorul și Nătărăii săi*, Comedie în 3 acte de Th. Barrière, tradusă de Bengescu, și *Moissilică sau Paragraful 37.* comedie în 1 act, prelucrată de d. Alexandrescu.

Joi 25 Octombrie s'a jucat : *Crima dela Favern*, dramă cu mare spectacol în 5 acte și 7 tablouri, de Theodor Barrière și Leon Beauvalet, tradusă de T. Aslan.

Pentru punerea în scenă a acestei piese, directorul Aslan a făcut noi mașinării și noi decoruri, ieșite de sub penelul pictorului teatrului Georgio Fredas. Pe lângă distribuirea rolurilor care nu lasă nimic de dorit, actorii au avut ocaziune a-și desvolta talentele lor dramatice, în special acel trio atât de des aplaudat, compus din d-na Stavrescu, d. Dimitriade și d. Galino, asupra cărora se răsima partea tragică a crimei de la Favern.

Joi 8 Noembrie s'a jucat pentru prima oară piesa *Ludovic al XI-lea*, tragedie în 5 acte de Casimir Delavigne, membru al Academiei franceze, tradusă de C. Demetriade. Rolul lui Ludovic, a fost jucat de artistul Demetriade, care și acum câți va ani l'a mai jucat în Iași, cu mare succes și au lasat o vie impresiune în memoria celor ce au avut ocazia de a-l vedea. Piesa a fost foarte bine montată, o mână cunoscătoare au condus ansamblul acestei opere, în producerea ei, nelăsând nimic de dorit ;

costumele, mai cu seamă acele ale Regelui, Dofinului, Doctorului, Nemours și Francisc de Paul, erau foarte esacte cu epoca. Personagele în general au fost la înălțimea rolurilor ce reprezentau, și acțiunea s'a urmat cu multă precizie din partea tuturor.

Pe lângă Demetriade care a avut rolul principal în piesă, Galino, ca totdeauna, și de astă dată în rolul Doctorului au fost adevărat artist și scenele sale cu Regele nu credem că vor putea fi date vre-odată mai cu succes. D. Leon în acel greu rol al lui *Francisc de Paul*, a fost mărturisit mult mai bine decât ne așteptam; gravitatea și majestatea cu care trece prin fazele rolului său ne-a probat că d-sa are mult talent și pătrundere, o voce sonoră și plăcută; D. Diăgulănescu, ca începător a exprimat bine rolul său, rol foarte greu. Dofinule încântător, exclama un bun cunoscător de teatru, în seara de reprezentație, de câte ori el apărea pe scenă; în adevăr d-na Romăneasca era un adevărat Dofin. D-ra Constantineasca atât de simpatică publicului încă odată merită sincere aplause. Nu uităm pe d-ra Amelia, care abia cu două roluri s'au suit pe scena de când au luat această carieră și mărturisim că în curând vom avea un nou tesaur pe scenă Română. Micul său rol au fost atât de bine executat încât nu știm dacă o artistă l'ar fi putut executa mai bine. D. Pruteanu în rolul lui Pristan merită foarte mult a fi amintit, avea aerul unui adevărat asasin, și'au susținut rolul prea bine.

Acum un mic cuvânt publicului. Suntem siliți a mărturisi că nu putem înțelege această răceală a societăților din Iași față cu teatrul, care procură cea mai plăcută petrecere celor mai în vârstă, cel mai bun mijloc de dezvoltare a spiritului și a inimii celor tineri“.

Joi în 15 Noembrie 1873 s'a înfățișat pe scena teatrului drama națională în versuri intitulată *Radu al treilea*, în 5 acte și 6 tablouri compusă de Gh. Bengescu. Această dramă anunțată de maimult, era așteptată de publicul leșan. Teatru era plin. Costumele și decorurile erau frumoase și potrivite. Drama a fost jucată cu multă inteligență de către prin-

cipalii artiști, Dimitriade în rolul *Spatarului Udrea*; d-na Stavrescu în rolul *Mărioarei*, și Galino în rolul lui *Radu al treilea*, cari au isbutit în totul a-și atrage aplausele publicului dorit de subiecte naționale. În totul drama a plăcut publicului ieșan.

Duminică în 25 Noemvrie s'a reprezentat pentru a doua oară această piesă.

Joi 2 Decembrie 1873 s'a reprezentat pentru a doua oară piesa: *Crima de la Pavern*.

Joi 6 Decembrie s'a jucat piesele: *Rudele din provincie*, comedie vodevil în 1 act de Emil Abraham, tradusă de M. Luchian, *Baba Hârca* operetă de M. Millo, muzica A. Flectenmacher, și *Doi feți logofeți*, comedie cu cântec în un act de N. Russo.

Duminică 9 Decembrie 1873 s'a reprezentat pentru prima oară piesa *Rocamboles sau Valeții de cupă*, drama în 5 acte și 9 tablouri de Aricet Bourgeois și Ponson de Terrail, traduse de I. Grigoriu. Execuțiunea piesei n'a lăsat nimic de dorit și succesul a fost complet. Artiștii, D-na Stăvrescu, D-nii Dimitriade, Bălănescu, Galino și Alexandrescu, au fost la înălțimea rolurilor ce îndeplineau, și au bine meritat aplausele frenetice ale publicului care numai încăpea în sala teatrului. Ca decor, tabloul al patrulea din actul al doilea, a fost de minune, astfel încât a interesat foarte mult pe public.

Mercuri în 12 Decembrie 1873 s'a jucat pe scena teatrului pentru a treia oară piesa *Radu al III-lea*.

Duminică 16 Decembrie s'au reprezentat pentru prima oară piesele: *Soacra și ginerile*, Comedie în 3 acte de Eugene Grange și Lambert Thiboust, tradusă de N. Luchian. *Florin și Florica*, Comedie vodevil în un act de D. V. Alexandri, muzica de Flechtenmacher.

Joi 20 Decembrie s'a reprezentat pentru prima oară *Ingerul Morței*, dramă în 6 acte de Theodore Barriere și Eduard Pluvier, tradusă de I. Mihailescu.

Sâmbătă în 22 Decembrie s'a dat de către o Societate de bine-facere o reprezentație la Teatrul Național, în beneficiul cumpărării unui local pentru Școala profesională de fete înființată de *Reuniunea*

Femeilor Române. La această reprezentație s'au jucat patru piese : *Ful, Socru și Tatăl genere*, de Fournier și Meyer, tradusă de Bengescu ; *Domnul uită tot*, tradusă de D. Botez ; *O palmă la bal mascat*, comedie originală de Gh. Bengescu și *Herșcu Bucingiui*, comedie de V. Alexandri. Perseanele care au bine-voit a juca la această reprezentație, sunt : D-nele V. A. Ureche, E. Petit și d-șoara N. Miller ; D-nii D. Botez, Boghean, Popovici și M. Dunca.

Maiți 25 Decembrie s'a reprezentat pentru a doua oară piesa *Ingerul Morței*.

Duminică 30 ale aceleași luni s'au jucat pentru prima oară în beneficiul d-lui P. S. Alexandrescu, piesele : *Dracul și Ciobanul sau Fluierul Fermecat*, melodramă în 3 acte, imitată din vodevilurile franceze de d. Miclescu ; *Piatra din Casa*, comedie în un act de Vasile Alexandri, *Von Kalikenberg*, cîntec comic de I. Ianov, cîntat de Alexandrescu.

Joi 3 Ianuarie 1874, în beneficiul lui Const. Bălănescu, s'au reprezentat pentru prima oară piesele : *Stosachi*, cântonetă comică de I. Ianov, executată de Bălănescu ; *Hagi Petcu*, comedie de V. Alexandri. Spectacolul s'a terminat cu *Gnerile Colone-lului*, comedie într'un act de E. Grange, A. Brat și V. Bernard tradusă de Luchian.

Duminică 6 Ianuarie se joacă *Dracul și ciobanul sau Fluierul Fermecat* melodramă în trei acte și *Doi Paralei perpeliți*, comedie vodevil în 3 acte de Rosier și Varen, tradus de T. Aslan.

Joi 10 Ianuarie s'a jucat în beneficiul artistului C. Demetriade, *Olrăvitoarea (La Dame de St. Tropez)*, tradusă din franțuzește.

Demetriade, secundat de D-na Stavrescu, D-ra Constanrinescu și Bălănescu, a fost la înălțimea lor de artiști ; publicul a rămas încântat de câte-va scene dramatice, executate cu multă artă și adevărată pasiune.

Duminică 13 Ianuarie, se joacă pentru a patra oară piesa *Radu al III lea* de Bengescu.

Joi la 17 ale aceleași luni se joacă pentru pri-

ma dată *Don Juan de Marana sau Căderea unui în-ger*, dramă fantastică cu mare spectacol în 5 acte și 9 tablouri de Alexandru Dumas tatăl, tradusă de C. Dimitriade. Părțile în versuri de Teodor Aslan, Muzica de D. Volmar șeful muzicei militare a Regimentului de Roșiori.

Decoruri de Giorgio Fredas. Mașine sub direcția d-lui C. Dimitriade.

Despre modul cum a fost jucată această piesă găsim următoarele : „Acum ca întotdeauna publicul a admirat pe d-na Stavrescu în *Dona Ines*. Acest rol nu este principal în piesă, e numai o simplă aparițiune ; însă d-na Stavrescu ca o adevărată artistă, a știut să ridice și să dea o importanță acestei aparițiuni, în puține cuvinte rostite de D-sa a exprimat multă idee. Scena înveninării a fost sublimă.

D-ra Constantinescu, în rolul *Ingerului bun și Sora Marta* a fost de minune. D-sa a fost pătrunsă de caracterul rolului ce-l îndeplinea.

D-ra Amalia, în rolul *Terezinei*, a fost încântătoare și a bine-meritat aplauzele publicului. D-sa a dezvoltat în acest rol un talent plin de viitor. Jocul său e natural, plin de grație, naiv, inteligent și patetic fără exagerațiune. Micul său rol a lăsat o impresiune plăcută asupra spectatorilor.

În cât privește pentru eminenții artiști Dimitriade și Galino, a căror luptă începe de la actul I, și se sfârșește cu actul de pe urmă, nu avem alta de spus de cât ceia ce se repetă pe fiecare seară, prin aclamațiunea cu care publicul îi salută.

D-nul Pruteanu în rolul *Ingerului rău*, a fost cât se poate de bine.

În fine drama *Don Juan de Marana*, este una din piesele care a plăcut publicului nostru, atât în privința punerii ei în scenă, cât și pentru jocul artiștilor. Succesul i-a fost complet. (Curierul de Iași No. 9 din 23 Ian. 1874).

Sâmbătă 10 Ianuarie se joacă pentru a doua oară *Don Juan de Marana*.

Joi 24 Ianuarie se joacă în beneficiul d-șoarei

Marița Constantinescu piesa *Rabagas*, comedie în 5 acte de Victorien Sardou.

Duminică 27 Ianuarie se joacă pentru a treia oară *Don Juan de Marana*.

Miercuri 30 Ianuarie se joacă pentru a patra oară aceeași piesă.

Sâmbătă în 2 Ianuarie 1874, s'a jucat în beneficiul d-nei Stavrescu, pentru prima oară *Nebunia din Amor*, mare dramă în 5 acte scrisă spaniolește.

DIMITRIE PRUTEANU

de D. Tamayoga Baus, tradusă în franțuzește de Hugelman și în românește de S. T. Georgescu.

Marți în 5 Februarie s'a jucat în beneficiul Infirmilor de la Galata, *Dracul și Ciobanul*, vodevil și *Piatra din Casă*, comedie.

Joi 7 Februarie în beneficiul lui Luchian s'a jucat *Soacra și Ginerile*, comedie în 3 acte și *Adam și Eva sau Moartea lui Abel*, dramă biblică în 1 act.

La 17 Februarie s'a jucat *Bocri și Cocoli*, pentru a doua oară.

Joi 21 Februarie pentru a treia oară se joacă

Boerii și Ciocoș, comedie în 5 acte de V. Alexandri. Sâmbătă 23 Februarie 1874 s'a jucat în beneficiul actorului Romanescu, drama *Otrăvitoarea*.

Joi 28 ale acelei luni se joacă în beneficiul lui Mihail Galino, pentru prima oară piesa *Williams Shakespeare* sau *Geniul și Coroana*, dramă în 5 acte.

Duminică 3 Martie s'a jucat în beneficiul d-nei Stavrescu piesa *Debora sau Blestemul unei Ebreice usupra unei creștine*, melodramă.

Joi 7 Martie s'a jucat în beneficiul d-lui Balanescu, *Curtea cu Jurași sau Art. 47*, dramă în 5 acte și 6 tablouri de A. Blot tradusă din franțuzește.

Duminică 10 Martie, s'a dat pentru închiderea teatrului, în beneficiul lui Giorgio Fredas, pictor decorator, o piesă de un interes cu totul nou, nu din punct de vedere literar, ci mai mult ca tablou petrecut în acea epocă, *Barbara Ubrik*, dramă în 5 acte și 7 tablouri, cu decoruri noi.

Luni în 18 Martie s'a reprezentat în beneficiul lui C. Dimitriade, o piesă nouă intitulată *Sărăcia și Avuția sau Platon*, în două acte de Milanoi și G. Jollivet, imitată după *Aristofan*, tradusă de beneficiant. Serata a început cu idila lui André Chenier, *Libertatea și Sclăvia* tradusă de A. Naum și declamată de Dimitriade și Drăgulănescu; după care s'a jucat comedia *Două Despărțenii*, apoi s'a recitat de Dimitriade o poezie a lui Depărățeanu, intitulată *Vara la țară*.

Vineri 22 Martie, se joacă în beneficiul lui Neculai Luchian *Samson și Spiridon*, comedie în 2 acte de M. Millo, muzica de A. Flechtenmacher. *Criminalul sau Omul care-și ucide femeia*, comedie în 2 acte.

Marti în 2 Aprilie, Luchian după cererea generală, dă o reprezentație din repertoriul său cu piesele: *O palmă sau Voinicos dar fricos*, *Sora lui Jocris și Doi Sfioși*.

Marti în 9 Aprilie s'a închis stagiunea teatrală 1873—1874 cu comedile *Margot*, *Ulița Lunei* și *O casă de Nebuni*, care s'au dat în beneficiul D-șoarei *Amelia Căpreanu*. Rolurile principale ale acestor piese au fost jucate de d-l Luchian.

După închiderea acestei stagiuni, s'a dat Joi la 18 Aprilie 1874, la Teatrul Național, o reprezentație de binefacere.

Curierul din Iași din 21 Aprilie 1874, vorbind despre această reprezentație ne spune următoarele :

„În folosul săracilor, au jucat mai multe dame și domni din societatea ieșană. Sala era plină și publicul se compunea din tot ce era mai elegant în orașul nostru. Succesul a fost mai presus de orice așteptare. Atât doamnele cât și domnii au escelat în rolurile lor, și publicul era uimit de a vedea că niște bine-voitori diletanți au lăsat departe în urmă pe mulți actori deprinși cu scena. Dintre dame mai mult admirabile a fost d-na *Natalia Sutzo* în *Le passé de Nichette*, și D-na Maria Cazimir în : *Madame est couchée*, două mici comedii într'un act. Spectacolul compunându-se din trei piese franceze și una românească s'a terminat pe la 12^{1/2} oare, și publicul s'a retras foarte mulțumit că putuse petrece atât de bine, și contribui totodată pentru un scop umanitar, a cărui laudabilă inițiativa a fost luată de onorabilii diletanți“.

Această reprezentație a produs suma de 3117 lei noi, spre a se împărți locuitorilor lipsiți de hrană din acest județ.

OPERA ITALIANĂ.

La 15 Februarie se anunța sosirea unei trupe de operă italiană, angajată de Direcțiunea Teatrului român, în care figura, Prima-dona *Elisabeta Capozzi*, tenorul *Ludovic Caroselli* și alți artiști de seamă.

Repertoriul operei se anunță a fi compus din operele : *Don Carlos*, *Vêpres Siciliennes*, *Luisa Müller*, *Trovatore*, *Traviata*, *Masnadieri*, *Ernani*, *I Due Foscari*, *Rigoletto*, *I Lombardi ala prima Crociata* și *Ballo in Maschera de Verdi*, *Lucia de Lamermoor*, *Favorita*, *Lucrezia Borgia*, *Poliuto*, *Maria di Rohan*, *Elisir d'Amore*, *Linda di Chamounix*, *Figlia del Re-gimento*, de *Donizetti* : *Norma*, *Somnambula de Bel-*

lini, Barbieri di Seviglia, Mose în Egitto de Rossini, Saffo de Pucini; Faust de Gounod, Crispino e la Comare de Ricci; Marta, de Flotow, Ebreu de Appoloni, I Falsi Monnetari de Rossi și Gli Ugonoli de Meyerbeer.

Așa Mercuri în 27 Februarie, încep reprezentațiunile acestei opere cu *Traviata* de Verdi. Publicul însătoșat de muzică, ne spune *Curierul din Iași*, din 1 Martie 1874, „s'a grăbit a ocupa sala, arătând noiei trupe, primirea cea mai încurajătoare și spera că va merge bine, atrăgând însă atențiunea Direcțiunei trupei italiene asupra orchestrei, care lasa mult de dorit, precum și asupra neînceperei la timp a seratelor teatrale. Tot acea foaie spune că se constată cu mulțumire că începe a se introduce și la noi bunul obicei de a merge și doamnele în staluri“.

O prejudecare arbitrară ca toate prejudecățele, făcea până acum din mergerea doamnelor în staluri un lucru netolerat, o derogare la buna cuviință. Nu este de fel o derogare nici la demnitate nici la buna cuviință, ca femeile să nu meargă și ele la parter ca și bărbații.

Reprezentațiunile au urmat apoi dintre piesele anunțate mai sus¹⁾

1) Despre toate aceste dări de seamă, vezi *Curierul de Iași* pe anul 1873 și 1874.

CAP. XXX

STAGIUNEA 1874 - 1875

*Deschiderea Direcțiunii Avocatului Teodor Aslan. — Angajarea mai multor actori și actrițe în afară de cei din stagiunile precedente. — Deschiderea stagiunii. — Prima reprezentațiune a piesei **Morțea lui Constantin Brâncovanu**, tragedie originală de Antonio Rodrigues. — Prima reprezentațiune a piesei **Despina** dramă de căpitănelul C. Bengescu. — Debutul D-rei **Elisa Conta**. — Puzera în scenă a operei **Fata mamei Ango**, și entuziasmul publicului pentru această reprezentațiune. — Diferite piese de teatru jucate de artiștii români după închiderea stagiunii. — Trupa de opere franceze a D-rei Keller. — Teatrul din Galați. —*

Avocatul Teodor Aslan urmează a ține Direcțiunea Teatrului Național în aceleași condițiuni ca și în stagiunea precedentă. El alcătuiește un repertoriu din piesele cele mai frumoase și mai atrăgătoare, între care și piese originale și naționale. Decoruri noi se lucrează de pictorul Teatrului G. Fredas, precum și diferite costume elegante; în fine face tot ce-i stă prin putință, spre a mulțami publicul.

Pe lângă actorii din stagiunea teatrală precedentă, el mai angajează pe D-ra Dănescu, D-ra Conta, D-na Bernola, D-ra Maria Dimitrescu, D-nii Arceleanu, Lazarachi și Grigore Manolescu.

Joi în 24 Octombrie 1874, se deschide stagiunea teatrului național în ființa unui public numeros, prin o frumoasă dramă intitulată: *Bastardul sau Castelul Montlupier*, dramă în 5 acte de Rosier. Rolurile principale au fost jucate de D-na Stavrescu și M. Galino. D-ra Dănescu artistă nouă pentru Iași, a reprezentat cu mult succes rolul *Marci* având o dilațiune clară, și mult sentiment, fără afecțiune.

Duminică în 27 Octombrie, s'a jucat *Goana Clironomieii*, comedie în patru acte. D-ra Dănescu a dovedit în această comedie, că joacă rolurile comice, tot cu aceea ușurință ca și în drame. Această piesă este o farsă care a înveselit foarte mult pe public, și nici nu putea să fie alt-fel, ne spune *Curierul de Iași*, din 30 Octombrie 1874, când o piesă este jucată pe lângă D-ra Dănescu și de D-nele Stavrescu, Merișescu, Dimitrescu, D-nii Bălănescu și Luchian.

Joi în 31 Octombrie 1874, s'a jucat pentru întâia oară piesa *Moartea lui Constantin Brâncovanu*, un fel de tragedie jalnică de Antonin Roques, piesă atât *originală* cât și *națională*. „În această piesă jocul actorilor au fost bun, cu deosebire artistul Galino, a dovedit și astă dată că-și dă toată silința ca să satisfacă publicul. D-sa a jucat rolul principal cu mult foc. D-na Dimitrescu prin jocul său, a surprins într'un mod simțitor tot publicul; fie-care a recunoscut un progres în arta sa, ce au câștigat în cei doi ani și jumătate petrecuți în Franța. D-ra Dănescu este o bună achiziție pentru teatrul nostru. În rolul princesei Elena, ne-a dovedit că va ajunge departe în arta sa. D-sa are pronunția clară și ușurință de înfățișare. Ceva mai puțină afecțiune însă! Încă o achiziție bună este D-l Arceleanu. Marele Postelnic Racoviță a fost jucat cu deplină lipsa de afecție.

„Pictorul Georgio, a cărui penel ne este cunoscut din decorurile piesei *Don Juan*, a făcut decorațiuni cu totul nouă pentru actul de *Sala Tronului*, *Temnița*, *Piața Iali-Kiosto din Stambul*, și marea apoteoză cu care se finește această dramă istorică *Constantin Brâncoveanu*“ (*Curierul de Iași*, No. 115 și 117 din Octombrie 1874).

Duminică 3 Noembrie 1874, s'a jucat pentru a doua oară această piesă, și de astă dată avu mare succes.

Joi în 7 Noembrie s'a jucat *Scara Mățe*, come-

de V. Alexandri, și *Marchiza*, comedie în 3 acte tradusă din franțuzește.

Despre modul cum s'au jucat aceste piese, iată ce ne spune *Curierul de Iași*, din 10 Noembrie 1874 :

„D-ra Amelia, cu totul că a primit rolul Marchizei, numai în zilele din urmă, a jucat cu deplină ușurință. În astă sară ne-am putut convinge, că D-sa în genul său va produce mult. Tocmai atât de precis a fost jocul D-nei Dimitrescu precum și a D-rei Dănescu. D-nia lor, atât în *Marchiza* ca țarancă, cât și în *Scara Măței*, au reprezentat cele mai vii figuri. Cu deosebire D-na Dimitrescu în *Scara măței*, ne-a înfățișat cu deplină ușurință și fără afectații pe *Florica*. Nu mai puțin a plăcut cântarea atât a d-nei Dimitrescu cât și a D-rei Dănescu. Pentru ca să zicem că reprezentatia a fost bună, este destul a ști că D-l Bălănescu a jucat în *Marchiza*, rolul lui Max, iar D-l Luchian în *Scara măței*, rolul lui Marin, rieștecare în elementul său. D. Arceleanu și de astă dată ne a dat dovada de talentul său“.

Duminică 17 Noembrie 1874, s'a mai reprezentat pentru a doua oară *Goana Clironomiei*. În locul D-nei Stavrescu care a fost absentă, rolul Panatelei a fost jucat de D-ra Amelia (Welner).

Joi 21 Noembrie s'a jucat piesa bufă în 5 acte, intitulată : *Hai cu Nunta* sau *O capelă de paie de Italia*, unde D-nii Luchian și Bălănescu, au avut rolurile principale. Piesa a fost atât de bine jucată în genere de toți actorii, în cât a plăcut foarte mult. Toți artiștii au fost chemați și aplaudați în mai multe rânduri, astfel în cât direcțiunea după cererea generală, a fost silită a satisface dorința publicului dând pentru a doua oară această piesă.

Duminică 24 Noembrie s'au mai jucat două piese, una intitulată : *Testamentul lui Cezar Girodot*, comedie în 3 acte de Belot, piesă care a făcut un mare vuet pe scena franceză, a doua, *Scara măței*, vodevil național de V. Alexandri. Sala teatrului a fost plină de spectatori și de mulți curioși care veniseră anume să asiste la reprezentarea unei piese de genul aceștia.

Curiositatea acelor persoane și a tot publicului din sală a fost satisfăcută cu desăvârșire. D-l Bălănescu în rolul lui Isidor, după spusa mai multor persoane, a întrecut chiar și artistul care a creat acest rol pe scena franceză. Galino în rolul lui Massias, s'a distins asemenea. În ce privește pe D-ra Amelia, ea a jucat în rolul Paulinei cu o inteligență rară.

La 24 Noembrie, s'a jucat după cererea generală *Goana după Clironomie*, comedie bufă în 4 acte cu jocuri umoristice și focuri de artificii. Pentru încheerea spectacolului s'a jucat vodevilul național *Doi soldați români*.

Joi 28 Noembrie s'a reprezentat *Articolul 47 sau Curtea cu Jurați*, dramă în 5 acte de A. Belot, tradusă de Bengescu. Rolurile principale au fost jucate de D-na Stavrescu, D-ra Amelia, D-ra Dănescu și D-nii Luchian, Bălărescu și Galino.

La 30 Noembrie se joacă în folosul *Casii artistilor* piesa *Testamentul lui Cezar Girodot*, traducere, și *Doi soldați români*, comedie vodevil în 1 act.

Duminică 1 Decembrie, 1874, s'a jucat *Amorul și Nălărăi*, comedie în 3 acte de Barrière, tradusă de Bengescu. Rolurile principale au fost jucate de D-nele Stavrescu, Dimitrescu și D-ra Amelia, și de D-nii Luchian și Bălănescu.

La sfârșit s'a dat frumoasa farsă într'un act, imitată din piesele lui Cotzebue, *Patru corpuri într'un cap* sau *Un Director de Teatru*. Rolul principal a fost jucat de D-nul P. S. Alexandrescu.

Joi în 5 Decembrie s'au jucat trei piese și anume : *Doi sfioși* comedie într'un act, *Coarda simfioare*, vodevil și *Piatra din casă*, vodevil de V. Alexandri. Rolurile principale au fost jucate de D-na Dimitrescu, D-ra Dănescu și D-nii Bălănescu și Luchian.

Duminică în 8 Decembrie, s'au reprezentat iarăși trei piese din cele mai glumețe : *Omul care și ucide femeea*, unde rolurile principale au fost jucate de Bălănescu și Luchian, *Cum sunt toate*, traducție din limba franceză, și *Cinel Cinel*, de V. Alexandri. În

piesele aceste două din urmă, rolurile principale au fost jucate de D-na Stavrescu și D-ra Amelia.

Joi în 12 Decembrie, deamează, după un studiu îndelungat, s'a reprezentat piesa *Despina*, dramă de Capitan Gh. Bengescu. Pe lângă D-na Stavrescu și D-ra Amelia, cari au avut rolurile principale, a debutat în rolul Floricăi, D-ra Eliza Conta, eleva școalei de muzică și declamațiune din Iași. Decorurile de la actele III și IV, au fost lucrate de G. Fredas pictorul Teatrului.

Această piesă, zice *Curierul de Iași* No. 136 din 15 Dec. 1874, este a doua încercare dramatică serioasă a d-lui Capitan G. Bengescu, căruia în datorim *Radu al III lea* dramă originala, ce în iarna trecută a avut mult succes pe scena noastră. Mulțimea spectatorilor adunată în sală, dovedește că publicul nostru simte totdeauna o vie plăcere când se dau piese gândite și alcătuite în limba țării, pe subiecte naționale și de autori *Români*. Modul cum a fost primită piesa, aplausele frenetice, aclamațiunea generală, ne dau o vie dovadă despre aceasta. Ar fi de dorit ca exemplul d-lui Bengescu să fie urmat și de alți juri literați din societatea noastră.

Nu'i de contestat că și unii din artiștii noștri, au contribuit mult prin jocul lor la reușita acestei piese. D-na Stavrescu care a creat rolul *Despinei*, cu atâta artă, a fost neimitabilă în declamațiunea sa, unde a pus atât foc și atâta pasiune.

Rolul *Tudorei* a fost jucat de D-ra Amelia. Acest rol de o însemnătate egală, putem zice cu rolul *Despinei*, a fost susținut de juna artistă cu o inteligență rară și fără afecțiune. D-ra Amelia pare a fi descoperit secretul Matildei Pascaly, căci ea și dânsa are talentul de a produce impresiune asupra mulțimei și a-și atrage aplausele simpatice ale spectatorilor.

D-ra Conta eleva școalei de muzică și declamațiune din Iași, a debutat în această piesă prin micul rol al Floricăi. S'a observat cu plăcere că d-sa are o dicțiune clară și o mare ușurință pe scenă. Cu timpul credem că va deveni o bună artistă.

Rolul lui Sorin a fost jucat de d-l Galino. D-l Bălănescu a fost un tip original, iar Bârzu între scenele duioase ale scenei, venea din când în când se înveselească publicul“.

Duminică în 12 Decembrie s'a jucat pentru beneficiul regisorului Teatrului Național Victor Delmary, piesa *Hai cu nunta sau O capelă de paie de Italia*, comedie bufă în 5 acte.

Duminică 22 Decembrie s'a jucat una din piesele cele mai frumoase din repertoriul d-lui Luchian, *Banii, gloria și femeile*, vodevil cu mare spectacol în 5 acte. Două decoruri noi s'au lucrat anume pentru această piesă, de Georgio Fredas, pictorul Teatrului Național.

Cu ocaziunea sfintelor sărbători de Crăciun, s'au jucat următoarele piese : La 25 Dec. *Chirița în Iași* și *Mois lică* comedie. La 26 Dec. *Două Despărțenii*, *Baba Hârca* și *Doi soldați Români*. La 27 Dec. *Frica e din rai* și *Cum sunt toate*, comedie într'un act de Charles Narry tradusă de G. Bengescu. Această comedie care e compusă numai de trei personaje, a fost primită de public cu mare plăcere. Rolurile acestei piese au fost bine distribuite și foarte bine jucate. Atât D-na Dimitrescu cât și D-ra Amelia au caracterizat de minune rolurile lor. D-na Dimitrescu în *Silvia*, a fost o adevărată Peruviană, și D-ra Amelia în rolul *Princesei Nadeja*, a fost o adevărată rusă. Maurice de Tron a fost jucat de Bălănescu cu talentul care'l distinge. (*Curierul de Iași* din 29 Dec. 1874).

Duminică 14 Ianuarie 1875, s'a jucat *Frica e din rai*, comedie și *Coarda simfioare*, vodevil.

La 16 Ianuarie 1875 s'a reprezentat în beneficiul artistului M. Luchian, patru piese glumete : *Soacra și ginerele*, *Supliciul unui om*, vodevil în 3 acte, tradus din limba franceza, *Rudele din provincie*, comedie în 1 act, și *Rusaliile sau satul lui Cremene*, comedie cu cântece de V. Alexandri.

Duminică 19 Ianuarie 1875, s'a jucat piesele : *Frica e din Rai*, comedie și *Coarda simfioare*, vodevil.

Joi 23 Ianuarie, s'u jucat în Beneficiul artistei

Amelia, Banii, Gloria și Femeile, comedie în 5 acte cu mare spectacol.

Duminică 26 Ianuarie, s'a jucat în beneficiul D-rei Dănescu *Don Juan de Marana* sau *Căderea unui Inger*, drama fantastică.

Măști 28 Ianuarie s'a jucat în beneficiul Ospiciului dela Galata piesa *Despina*, dramă în 5 acte de G. Bengescu.

Joi 30 Ianuarie s'a jucat în beneficiul actorului Balanescu : *Porcarul și Măria Sa*, piesă istorică în 3 acte și 10 tablouri cu danțuri naționale de V. A. Urechia, și *Doi țărani și cinci cărlani*, comedie cu cântece de C. Negruzzi, muzica de Flechtenmacher.

La 6 Februarie 1875 s'a jucat în beneficiul artistei R. Stavrescu, piesa *Voalul de dantelă sau Victima nenorocirei*, dramă în 5 acte și 8 tablouri.

Măști 11 Februarie 1875, s'a jucat în beneficiul Ospiciului de la Galata piesa *Despina*, dramă de Gh. Bengescu.

Joi 13 Februarie 1875, s'a jucat pentru prima oară o reprezentație interesantă în beneficiul artistei Merișescu, *Cucoana Kirița în Balon*, farsă într'un act de V. Alexandri; această piesă a fost trimeasă înadins de poetul Alexandri spre a fi jucată în beneficiul artistei, care a creiat atâtea roluri naționale; spectacolul s'a încheiat cu *Soacra și ginerele*, comedie în 3 acte. Rolurile principale le-a avut beneficienta și N. Luchian. (*Curierul de Iași* No. 14 din 1875).

Măști 18 Februarie 1875, s'a jucat în beneficiul actorului *Lazarachi* comedie în 3 acte *Amorul și Nă-tărăii*, și farsa într'un act *Rusaliile sau Satul lui Cremene*.

Sâmbăta 22 Februarie, s'a jucat *Jianul căpitan de Haiduci*, dramă națională în 4 acte de M. Millo.

OPERETA ROMÂNĂ

Preocuparea principală a lui Teodor Aslan în această stagiune, a fost de a pune în scenă și opere franceze din acele ce au obținut succesele cele mai mari în Paris și în alte capitale ale Europei. El era sigur că va reuși în această întreprindere cunoscând gustul publicului pentru muzică și marea dorință de a vedea și alte opere jucându-se pe scena teatrului nostru, afară de *Baba Hârca*, *Insurățelii*, *Crai Nou*. etc. Pentru aceasta deci Directorul Aslan se hotărăște, să pună în scenă cunoscuta operetă *Fata mamei Ango* (*La Fille de Madame Angot*), jucată mai pe toate scenele teatrelor din Europa. Această piesă a fost tradusă din franțuzește în românește de Căpitănel Gheorghe Bengescu, cunoscut publicului ieșan prin alte diferite producțiuni teatrale. Aslan a adunat mai multe elemente muzicale de valoare, un cor numeros bine instruit, precum și o orchestră compusă din buni esecutanți, cu cari, după multă trudă și repetiții, a reușit să joace această operetă. De asemenea s'au făcut decoruri și costume foarte frumoase anume pentru această operetă, ceea ce a contribuit la succesul reprezentațiilor, entusiasmând publicul ieșan care de la 1838, când s'a executat opera *Norma* de Bellini, de către elevii conservatorului filarmonic-dramatic, n'a mai văzut reprezentându-se de o trupa românească vre-o operă sau lucrare muzicală mai însemnată.

Așa la 1 Martie 1875, s'a jucat la noi pentru prima oară de artiștii români, operetă comică *Fata mamei Ango*, în 3 acte de Clairville, Siraudin și Koning, iar muzica de Ch. Lecocq. Asupra chipului cum s'a jucat, iată ce ne spune *Curierul de Iași*, No. 25 din 5 Martie 1875 :

„În zilele de 1 și 2 la curentei putem zice cu drept cuvânt, că au avut două sărbări Teatrul Național cu întâia și a doua reprezentație a operei comice *Fata mamei Ango*, zicem două sărbări și nu ne greșim : cu o lună înainte de anunțarea piesei toate

locurile erau deja reținute, unii ofereau, prețuri în-doite, ca să poată asista la întâia reprezentație a piesei; sala teatrului prin ea însuși oferea o privire interesantă prin mulțimea spectatorilor și eleganța tualletelor.

„Opera *Fata mamei Ango*, jucată pe scena noastră în românește va face o epocă în analele teatrului național, căci pentru prima oară dela înființarea lui în țară s’au văzut o operă tradusă în românește și jucată de artiștii români; cine nu simte greutatea care au trebuit să se întimpine, și cine nu se miară de perseverența unei întreprinderi atât de cutozătoare? la noi unde ne lipsesc artiști speciali; cu toate acestea a obținut un mare succes, și a câpătat aplausele frenetice a spectatorilor, cari nu mai încapeau în sală. Aceste aplause nu se adresau numai artiștilor ce au jucat în piesă, ci și meritul D lui Bengescu, care au tradus piesa atât de bine, fără a se depărta de spiritul ei original.

„Toți artiștii cari au luat parte la această reprezentare și cari se pot fali că sunt cei întâi ce au apărut într’o operetă comică pe scena română sunt de toată laudă.

„D-ra Danescu în rolul *Cleretei*, a avut un succes surprinzător. D-sa a interpretat nu se poate mai bine, rolul său, atragând aplausele unanime, mai cu seamă cu vocea sa simpatcă și cu justea execuțiunei. Ni se afirmă de către persoane care au văzut această piesă reprezentată pe scenele teatrului străin, că D-ra Danescu în unele părți a fost superioară.

„Rolul *Langei* a fost jucat de D-na Bernola, a cărui merit muzical este deja cunoscut.

„D-ra Amelia în rolul *Amarantei*, ne oferă ocaziunea și astă dată să-i admirăm talentul său flexibil. Cine-și amintește rolurile de caractere diferite jucate de D-sa până acum, va recunoaște și astă dată meritul acestei june artiste. D-soara Amelia a obținut un succes minunat în cântecul *Vestita precepeată*, unde și-a atras aplausele entuziaste pentru gesturile simplificative și ușurința jocului, acest

couplet în modul cum a fost cântat a produs o vie mulțamire asupra publicului; sperăm că în acest succes bine meritat va încuraja juna artistă în cariera ce a întreprins.

„Rolul lui *Pomponet*, s'a jucat de excelentul nostru comic D-l Balănescu; în acest rol artistul nostru a învins toate greutățile pentru a dovedi că nici în opera comică nu este strein.

„Domnul Ionescu a jucat pe *Ange-Pitou*, unul din cele mai grele roluri din piesă, unde s'a achitat cu mare succes. D-l Ionescu are o voce de tenor foarte plăcută, și știe s'o manieze cu mare ușurință. Ni-a probat tot-odată că scena teatrului Român poate să spere în viitorul său: atârnă dar dela D-sa, ca să fie demn de această speranță.

„Domnul P. S. Alexandrescu a jucat tot cu acel succes pe *Larivodier*: s'a constatat cu plăcere, că d-sa s'a patruns de caracterul rolului ce'l îndeplinea; aplausele publicului au dovedit aceasta.

„Un mic rol, s'au pentru a zice mai bine o aparițiune, este rolul lui *Trenitz* jucat de d-l Cornescu, care merită să fie citat“.

Corul a fost compus din 65 persoane, între cari a predominat vocea de bas profund a lui C. Cortez, ceia ce făcu ca publicul din sală să'l aplaude în special și să'l cheme la rampa de câte ori cânta în cor ca și pe un solist ceia ce era un ce nemai pomenit la noi în Iași până atunci. Mastru conducător al muzicei a fost P. Mezzeti. Regisarea și punerea în scenă a fost făcuta de V. Delmary, iar decorurile de Fredas, pictorul teatrului. ¹⁾

La 8 și 9 Martie s'a jucat aceiași operetă pentru a patra și a cincea oară.

Miercuri 12 Martie s'a jucat în beneficiul lui Galino *Cezar Borgia*, dramă în 5 acte, din repertoriul teatrului Italian, rolurile principale au fost jucate de d-na Stavrescu și beneficiant.

1) Versurile din *Fata mamei Angot*, operă comică în trei acte s'a tipărit într-o broșură în Iași la anul 1875, în tipografia H. Goldner.

Vineri 14 Martie s'a jucat în beneficiul *Epitropiei Sfântului Spiridon*, piesele *Dracul și Ciobanul*, melodramă și *Două despărțiți*.

Duminică 16 Martie s'a jucat în beneficiul lui C. Balănescu pentru a opta oară *Fata mamei Ango*.

Măști 18 Martie s'a jucat în beneficiul artistei Raluca Stavrescu drama în trei acte tradusă din limba franceză, intitulată *Evreul și Creștinul sau Preotul Parisului*, de A. Bourgeois, și o piesă din repertoriul lui Luchian, *Lucreția sau Un Director de teatru*, vodevil în două acte, tradus de G. Sion.

Mercuri 19 Martie, s'a dat în beneficiul artistei Bernola pentru a noua oară, opereta „*Fata mamei Ango*“.

Duminică 23 Martie s'a dat în beneficiul Directorului Teatrului Teodor Aslan, pentru a zecea și ultima dată în această stagiune *Fata mamei Ango*, când cu această operetă s'a și închis stagiunea teatrală, 1874—1875.

După această reprezentație Teodor Aslan se duce cu trupa de operetă în provincie, și joacă opereta *Fata mamei Ango*, în orașele următoare: în Bacău de 2 ori, în Galați de 3 ori, în Brăila de 3 ori, în Focșani de 3 ori în București de 8 ori, în Tecuciu de 8 ori. Orchestra era compusă de un piano la care cânta Nicdola Companski precum și un sextet luat din Iași. În București însă cânta orchestra teatrului național dirijată de L. Wiest.

Prin foia *Curierul de Iași* No. 32 din 21 Martie, publicul exprimă mulțumirile sale lui Teodor Aslan, pentru zelul ce a pus în timp de 4 ani a Direcțiunei sale spre a ridica scena Teatrului Național.

* * *

După închiderea stagiunei s'a jucat mai multe piese de teatru.

Măști 1 April s'a jucat *Fata mamei Ango* în beneficiul traducătorului Bengescu.

Sâmbătă 5 Iulie se joacă iarăși *Fata mamei Ango*.

Luni 1 Ianuarie 1875, s'a dat o reprezentație pentru sporirea fondului ridicării Statuei lui Ștefan cel Mare. S'au jucat *Crimele lui Piperman*, comedie în 1 act, *Un mire amanet*, comedie în 1 act, și *Domnul uită tot*, comedie în 1 act. La finele spectacolului s'a arătat publicului un tablou reprezentând statuia lui Ștefan cel Mare după o schiță a lui Gh. Asaki s'a cântat un imn, cuvintele de D. Gusti, de către mai multe persoane din societatea iesenă și de elevii conservatorului de muzică. Persoanele ce au luat parte la această reprezentație au fost D-na V. A. Ureche, D-ra Conta, D-nii Galino, P. Botez. G. Christofor și I. I. Langa. (*Curierul de Iași* No. 58 din 20 Mai 1875).

Joi în 10 Iulie, o parte din trupa lirică a teatrului român a jucat în sala Teatrului Național. *Boierul și Cărpaciul* și *Văduva cu Camelie*, comedie în 1 act.

Sâmbătă 19 Iulie 1875 s'a jucat la Teatrul Național, în beneficiul D-șoarei Amelia Welner și a d-nei Maria Dimitrescu, cu concursul lui Grigore Manolescu, piesele: *Insurățeii sau Boerul sub masca de țaran*, opereta națională de Millo, *Un tată culpabil* și *Cum sunt toate* ¹⁾.

TEATRUL FRANCEZ

În timpul pe când se juca opereta *Fata mamei Ango* de trupa lirică română, vine și trupa de opere franceze a D-rei Keller și începe reprezentațiile sale Marți în 23 Aprilie 1875, cu opereta *La fille de madame Angot*.

De astă dată publicul era entuziasmat de reprezentațiile trupei lirice române, și de aceea trupa de opere franceze n'a fost îmbrățișată cu aceiași căldură ca în trecut, ceea ce a făcut ca după câteva

1) Despre toate aceste vezi *Curierul de Iași* pe anul 1875.

reprezentățiunii trupa D-rei Keller să părăsească Iașul. Iată ce ne spune *Curierul de Iași* No. 47. din 2 Mai 1875: „Trupa D-nei Keller este bună, și a jucat piesa cu tot *șicul francez*, însă trupa noastră cu toate că în joc e mai inferioară, a cântat piesa cu mult mai bine de cât trupa franceza, și astfel rolurile *Cleretei* și *Langei* și a lui *Larivodier* au fost mai bine cântate de artiștii noștri. Rolul lui Larivodier a fost chiar și mai bine jucat de P. S. Alexandrescu“,

CÂTEVA NOTE DESPRE TEATRUL DIN GALAȚI

Societatea filodramatică de diletanți din Galați care se înființase în 1847—1848 și dăduse mai multe reprezentații teatrale cu mare succes, din mai multe împrejurări n'a putut să se mențină decât vreo câteva luni, după cum am văzut în Cap. III. pag. 28-30.

În Galați nu se cunoaște a fi fost din vechime vreo sală specială de teatru până în anii 1863-1864, când prin contribuția mai multor negustori mari și cetățeni iubitori de teatru, s'a construit în localul vechii burse de pe malul Dunărei o sală mare cu o scenă și cu loc aparte pentru orchestră și diferite staluri pentru public, în care apoi s'a dat diferite reprezentații teatrale de mai multe trupe cari erau în treacăt prin Galați, ca aceea a lui Millo care a jucat acolo între alte piese și *Baba Hârca*, apoi frații Vlădicesți cari au reprezentat piesele *Doi morți vii* și altele.

Mai târziu s'a construit un mic teatru de vară în grădina hanului lui Ventura, în care s'a jucat o serie de reprezentațiuni, atât de diletanții din Galați cât și de trupe de operă italiană sub conducerea însă a vechiului actor Signor Luigi Ademollo.

Un teatru mai de seamă care s'a numit *Teatru Național* zidit în anul 1868 pe locul negustorului Sacomanu, unde în urmă s'a construit Palatul Administrativ. În acest local au jucat în diferite timpuri. atât trupe românești cât și străine între cari trupa *Sarah Bernhard*, *Adelina Patti*, *Rossi*, *Salvini*, trupa de operetă a *D-rei Keller*, apoi *Millo*, *Pascali*, *Lupescu*, *Manolescu*, *Eugenie Nini Valery* și alții.

Cei cari jucau mai deseori în Galați au fost frații Vlădicesți și Fani Tardini, cari în fiecare an dădeau reprezentațiuni teatrale acolo.

Fani Tardini devenind mai târziu soția lui Alexandru Vlădicescu. au jucat împreună în nenumărate rânduri prin

mai toate orașele din țară, cum și în Cernăuți, Brașov, Chișinău și chiar în Odesa, având în toate părțile mari succese.

Între piesele jucate, cele pe cari publicul le primea cu mai mare căldură și entuziasm, erau: *Maria Tudor* de V. Hugo, *Căderea orașului Missolonghi*, *Eliberarea Greciei*, *Cerze-*

FANI TARDINI

EUGENIA NINI VALERY

tori în haine negre, *Două Orfeline*, *O partidă de concină*, *Scara Măței*, *Muza dela Burdujeni* și în general întreg repertoriul lui V. Alexandri, C. Negruzzi și alți autori români.

Din trupa aceasta făceau parte artiștii: I. Anestin, S. Sachelarie, Victoria Stănescu, Eliza Dimitrescu, Tudora Marinescu, Aristița Romanescu, etc.

Sub conducerea artistului Ioan Lupescu și a veteranei artiste Fani Tardini, artista Eugenia Nini Valeri joacă în mai multe orașe din țară, unde peste tot locul a fost apreciat de talentul ei și răsplătită prin aplauze frenetice.

CAP. XXXI

STAGIUNTA 1875 1876

Teodor Aslan continuă cu direcțiunea Teatrului Național. — Programul și compunerea personalului artistic al Teatrului. — Noile opere anunțate. — Deschiderea stagiunii cu opereta Giroflé-Girofla. — Prima reprezentațiune a pieselor Nabadaile d'amatice și Princesa de Tribizun. — Reprezentarea operetei originale Scaiul Barbatilor, compusă de Gheorghe Bengescu, muzica de Emil Lehr. — Reprezentațiile date de cantonetistul I. D. Ionescu. — Reprezentații date de elita societății ieșene. — Înființarea teatrului de vară de la Chateau aux Fleurs. — Alt teatru de vară înființat în Grădina Primăriei.

Pentru stagiunea aceasta, vedem că Primăria încredințează direcția Teatrului Național tot lui Teodor Aslan, însă fără a-i mai acorda nici o subvențiune alta, decât localul teatrului, întrucât după cum se vede, Consiliul Comunal își făcuse convingerea din stagiunea precedentă, că trușa lui Aslan, mergea foarte bine atât moralmente cât și materialmente mai ales cu reprezentarea în numărâte rânduri a operetei *Fata mamei Ango*, pe care o jucase atât în Iași cât și în București și alte orașe din provincie. Așa fiind, Direcțiunea Aslan, organizează și pentru această stagiune o trușă cu personal compus mai mult în vederea reprezentării unor opere traduse din franțuzește.

La 10 Octombrie 1875, el publică programul, stagiunii, cuprinzând opere, vodeviluri, și comedii pe care l dăm aici.

Programa Stagiunei 1875-1876

Personalul trupei

D-na Smaranda Merişescu	D-nii P. S. Alexandrescu
D-ra Ana Dănescu	" Petru Ionescu
" Amelia Velner	" Grigore Manolescu
" Aneta Florescu	" Dimitrie Pruteanu
" Tudora Marinescu	" Leon Grigoriu
	" Dimitrie Găluşcă

Elevi

Pleşescu, Leon, Popilian,
Georgescu, Mardare, Arbore

Corişce

D-ra Ecaterina Dimancea	D-ra Elena (Luța) Botez
" Maria Căpreanu	D-na Ecaterina Sacară

Şef de capelă Niedola Companschi, Şef de orchestră E. Lehr.

Orchestra Regimentului II de Roşiori

Cor compus din 32 persoane.

Piesele din care se compune repertoriul :

Operete	Vodevile	Comedii
Giroflé-Girofla	Năbădăile dramatice	In cărua unui ginere
Princesa de Trebizund	Telegraful electric	Nepotul în locul Moşului
Briganzii	Nunta lui Muţunachi	Bani pe fereastră
Fata mamei Ango	Lumpatius vagabundus	Ordinul este de a sforăi.
Indita şi Olofern	Capelmaistru de Veneţia	Darul Socrului
Dl. Sufleori va sta acasă	Băiat sau fată.	etc. etc. etc.

Înainte de deschiderea stagiunei, vi'o câţi va dintre actori, se hotărâsc să dea mai multe reprezentaţiuni până ce se va încheia stagiunea. Aşa :

Duminică în 7 Septembrie, în sala teatrală naţională pentru beneficiul unora din artiştii români, se joacă piesele următoare : *Vlădu şi mama*, comedie naţională, *Văduva cu camelii*, comedie tradusă din limba franceză, *Her von Kalikenberg*, cântoneta de Ioan Ianov.

Artiştili ce au luat parte la aceste reprezenta-

fiuni au fost: D-zele Amelia, Botez și Patrașcu, și D-nii Popovici, Alexandrescu și Leon. Intre antracte s'a jucat danțul național intitulat *Romanul*. (*Curierul de Iași* No. 9) din 5 Sept. 1875).

Duminică 5 Octombrie 1875, s'a reprezentat de către trupa română piesa, *Domnul care s'îi uilă punga*, comedie în 1 act, *Recrutația* sau *Florin și Florica* comedie în 1 act, și *Un pahar cu apă*, comedie. În antracte, Leon a jucat *Romanul* danț național. (*Curierul de Iași* No. 107 din 5 Octombrie 1875).

Stagiunea s'a deschis în sara de 6 Noembrie 1875, prin reprezentația extraordinară a piesei *Girofié Girofla*, operetă bufa în trei acte de A. Vanloo, tradusă de G. Bengescu ¹⁾. Această operetă fu a doua încercare în acest gen, după succesul obținut în precedentă stagiune cu *Fata mamei Ango*. Opereta *Girofié-Girofla*, s'a jucat cu un succes deosebit, fiind pusă în scenă cu multă îngrijire, cu costume și decoruri noi, așa că ea s'a mai repetat de câte-va ori în cursul acestei stagiuni.

La 20 Noembrie s'a jucat iarăși opereta *Fata mamei Ango*.

După aceea a început a se reprezenta și comedii, drame, vodevile, etc., din care vedem că, Joi 4 Decembrie se joacă *Lipitorile satului*, dramă originală în 5 acte de V. Alexandri, iar la 7 ale aceleiași luni se reprezintă piesa dramatică *Don Juan de Marana*, în 5 acte și cu mare spectacol.

La 11 Decembrie se joacă pentru prima oară, o comedie nouă, originală, intitulată *Logodiți*, compusă de Gh. Bengescu, precum și piesa *Insurăteii*, operetă în două acte de Matei Millo, muzica de Flechtenmacher.

Duminică 28 Decembrie, s'a jucat *Năbădăile dramatice*, farsă cu cântece, în 4 acte. Piesa este un șir de parodii asupra diverselor genuri ale teatrului și a fost bine jucată. S'a observat de mai mulți din public că d-ra Amelia, când a jucat cu tot ridicolul ce

1) Această operetă s'a tipărit în Tipo-Litografia H. Goldner, Iași 1875

vroia să dea jocului său spre a fi în spiritul piesei a avut momente adevărat tragice în gest, în expresiune, și în dicțiune, încât prin faza parodiei a lăsat să se vadă un talent real pentru tragedie.

Duminică 11 Ianuarie 1876, s'a reprezentat iarăși opereta *Fata mamei Ango*.

Joi 22 Ianuarie, s'a reprezentat pentru întâia dată piesa *Principesa de Trebizund*, operetă bufă în 3 acte de Gh. Nutter și E. Tréfeu, tradusă de Gh. Bergecu¹⁾; muzica de Jacques Offenbach; orchestra a fost dirijată de capelmaistrul Niedola Kompanschi. Această piesă s'a mai dat pentru a doua oară la 24 Ianuarie ca reprezentațiune extraordinară.

La aceste reprezentații d-na Merișescu și D. Popovici, au executat foarte bine rolul lor. „Toate operele bufe — zice *Curierul de Iași* No. 9 din 25 Ianuarie 1876 — sunt decoltate, unele mai puțin altele mai mult; îngrijirea ce se da jăpușei de ceară clasează pe *Principesa de Trebizund*, în rândul celor prea decoltate. Dacă în târgurile mari, în Paris și Viena, se dau asemenea reprezentațiuni, inconvenientul nu e de tot mare; acolo sunt mai multe teatre, în fiecare seară cineva n'are decât să se decidă între opera italiană, franceză sau germană și între tragediile sau comediiile autorilor clasici, între dramele alese și între vodevilurilor de bun gust. Odată gustul bine format și bine întreținut, poate risca a vedea din când în când și câte o operă bufă. A nu vedea în fiecare seară decât asemenea reprezentațiuni ca *Giroflé-Girofla* și *Principesa de Trebizund*, este a pune la o grea încercare și gusturile cele mai bine formate, a sili pe mulțime de lume să nu mai meargă la teatru, în fine a pune pe părinți în pozițiune să nu mai poată procura distracțiunea teatrului copiilor lor, sau a le da o educațiune bufă“.

Joi în 5 Februarie 1876, s'a reprezentat în beneficiul d-nei Dănescu, *Alegerea de Deputați*, comedie

1) Această operetă s'a tipărit în Lito-Tipografia H. Goldner, Iași 1875.

în versuri de G. Sion, *Cine vrea poate*, comedie tradusă din franțuzește de căpitan Bujoreanu și *Do surzi* vodevil într'un act tradus de O. Luchian. D-ra Danescu a excelat mai cu seamă în piesa *Cine vrea poate*, a avut momente patetice ca expresiuni și dramatice ca acțiune. Asemenea d-ra Dimancea a jucat cu mult natural în piesa *Alegerea de deputați*. D-ra Amelia care a probat că oridecâteori se află într'o scenă dramatică d-sa simte și joacă mai bine decât în rolurile comice, și de astădată în rolul Ducesei din piesa *Alegerea de deputați*, dar mai cu seamă a recitat foarte bine versuri e, fără intonații și emfază. „Cu părere de rău—zice *Curierul de Iași*¹⁾—nu putem spune tot același lucru și despre răcnete nazale ale d-lui Manolescu, în *Cine vrea poate*; la din contra, în piesa *Do surzi*, d-sa a jucat cu mult talent și abilitate pe valetul surdului. În totul, impresiunea a fost bună și publicul a eșit foarte mulțumit dela această reprezentație“.

Marti în 10 Februarie, s'a reprezentat din nou opereta *Princesa de Trebizund*, în beneficiul D-rei Aneta Florescu. Publicul a fost foarte numeros și a aplaudat în diferite rânduri, atât pe beneficientă, cât și pe ceilalți actori cari au arătat un progres în jocul și cântarea acestei piese relativ cu întâia reprezentație.

Duminică în 22 Februarie, s'a dat în beneficiul d-șoarei Amelia Velner, întâia reprezentațiune a piesei *Scaul Bărbaților*, operetă de G. Bengescu, cu muzica scrisă de Emil Lehr, capelmaistrul Regimentului de Roșiori din localitate, și piesa *Năbădaile dramatice*, farsă în 4 acte.

* * *

În cursul acestor reprezentațiuni ale trupei românești locale, a venit din București prin luna Ianuarie 1876, artistul canțonetist I. D. Ionescu, cu o mică trupă a sa, și a dat în câteva sări, reprezentații compuse din diferite piese mici, mai mult canțonete și cântece naționale.

1) Din 8 Februarie 1876.

Cea dintâi reprezentație s'a dat Marți 20 Ianuarie; a doua reprezentație s'a dat Vineri 23 Ianuarie în care Ionescu a cântat pe *Her von Kalikenberg* de Ioan Iarov, și *Cucoana Kirița la Paris*, de V. Alexandri. Pe lângă I. D. Ionescu, au mai luat parte la reprezentații artiștii Rigot, Charles și Alexandrescu.

Luni 26 Ianuarie. I. D. Ionescu, a dat o altă reprezentație asupra căreia găsim următoarele relații în *Curierul de Iași* No. 10 din 29 Ian. 1876: „D-l Ionescu din nou și-a atras admirațiunea publicului prin jocul său plin de talent, precum și prin cântecul său; sala resuna de aplause. Reprezentația aceasta ne-a aratat odată mai mult că posedăm în D. Ionescu un artist unic în genul său, și că publicului nostru nu-i lipsește simțirea și entuziasmul, ori de câte ori, se prezintă ocazia. Mai cu samă în *Cucoana Kirița la Paris* și în *Jidovul*. Cântecurile cu aluzii politice, cum: *Jos masca*, *Cloșca cu puii de aur*, etc. ne având o valoare literară, nu pot fi bine primite decât de un public mișcat de pasiuni politice. Rolul unui comedian este de a biciui viciurile sociale, iar nici de cum a căuta aprecierile politice zilnice cari sunt efemere: judecata acestora aparține evenimentelor ulterioare și istorice: *Kalikenberg*, *Cucoana Kirița*, sunt tipuri și viciuri din viața socială. Ceia ce un artist trebuie să tindă în reprezentațiunile sale, este la expresiunea tipurilor, care sub diferite forme, independente de timp și spațiu, sânt vecinice ca și omenirea“.

Această reprezentație s'a dat în beneficiul *Școalei profesionale de fete*, producând 1072, lei afară de cheltueli. (*Curierul de Iași* No. 13 din 4 Februarie 1876)

Duminică 10 Martie 1876 se încheie stagiunea teatrului cu piesa *Barbara Ubrik* dramă în 5 acte și 7 tablouri, dată în beneficiul pictorului teatrului G. Fredas.

*
* *
*

După închiderea stagiunei mai mulți actori ai Teatrului Național, urmează înainte cu reprezentațiile. Așa:

Duminică 21 Aprilie 1876, s'a dat o reprezentație de gală în beneficiul lui C. Bălanescu, jucându-se piesele : *Coarda simfioare*, *O ceașcă de ceai*, *Doi sfinși și Șase capuri într'un corp*.

După a eia, tot în cursul lunii Aprilie, a avut loc o reprezentație extraordinară, dată în beneficiul societății *Reuniunea Femeilor Române* din Iași, data de persoane din elita societății locale, dintre care cităm : D-nele *Aglae Ghika-Allaux*, *Maria Cazimir*, d-ra *Maria R. Rosetti* și d-ii *Alexandru I. Ghika* (*Brigadir*), *Jules de Roujoux*, *G. G. Rosetti* și *Teodor Aslan*.

Joi la 29 Aprilie, s'a dat o reprezentațiune la Teatrul Național în beneficiul distinsului profesor și pianist C. Gros, Directorul Conservatorului de Muzică, cu concursul societății cele, mai alese a Iașului : d-nele *Natalia N. Suțu*, *Maria Cazimir*, *Eugenia Condurat*, *A. Greceanu* și d-ra *Eliza Negruzzi*, d-nii *I. Duca*, *Gheorghe Rosetti*, *Jules de Roujoux*, *Teodor Aslan*, și *Gh. Negruzzi*. La această reprezentație s'a jucat : *Deux chiens de Faience*, *Le Camp des Bourgeoises*, *La dent de Sagesse*, și *Doi țărani și cinci cărli*, piesă originală de C. Negruzzi.

*
* *

Tot în cursul acestei ierni a mai fost prin Iași trupa de operete franceze de sub direcția d-rei *Keller*, cunoscută publicului ieșan din ierbele precedente, care după un șir de reprezentații date a plecat la Bacău spre a da și acolo o serie de reprezentațiuni. *V. Delmar*, însărcinat cu această trupă, ajungând în Bacău, a avut o primire simpatică din partea cetățenilor Băcăoani¹⁾.

TEATRU DE VARA

În vara aceasta 1876, un număr de actori ce au fost angajați la Teatrul Național în stagiunea precedentă, și anume : *Grigore Manolescu*, *Petre Ionescu*, *Mihail Arceleanu* și *P. S. Alexandrescu*, în do-

1) *Curierul de Iași* din 10 Martie 1876.

rința lor de a răspândi mai mult în popor gustul pentru teatru, mai ales pentru acei a căror mijloace nu le îngăduia a merge mai dese ori la Teatrul cel mare, s'au asociat și au format în grădina numită *Chateau aux Fleurs*, o mică scenă de vară, sub cerul liber, reducând prețurile de intrare, așa că oricine să fie în stare a veni mai deseori la asemenea spectacole.

Asupra unor piese jucate în acest *Teatru de vară* sub cerul liber, găsim diferite aprecieri interesante în *Curierul de Iași* no. 74, din 1 Iulie 1876, din care extragem cele ce urmează :

„Pieseile sunt în genere bine alese, D-nii *Manolescu, Ionescu, Arceleanu și Alexandrescu* au fie-care câte un teren deosebit de comica, pe care cate odată cei drept, îl părăsesc, dar în genere ei reprezentează roluri, care convin mai bine talentului lor. Aceasta ar trebui s'o urmeze în totdeauna. și atunci teatrul românesc ar sta foarte bine. Constatăm cu plăcere că acești tineri, cu totul în antitesa cu vechii rutinari ai teatrului nostru, vorbesc natural, cu acea ce se numește *l'art de causer*, ceia ce în vremi trecute, afară de *Milo*, n'o mai avea mai nimenea. Și iată de ce : Teatrul românesc a avut în trecut drept model teatrul francez. Actorii francezi au acea pronunție nasală, acele prelungiri a sfârșitului cuvintelor, care rezultă din împrejurarea, că limba franceză nu are alt accent decât numai pe ultima silabă. De acolo actorii noștri, deprinsese a cânta ultimă silabă a cuvintelor românești, în cât auzii ai urmatoarele intonați : „Ei bine Domnuleee !“ „D-zeul meeeu“ ș. a. pe când urechea românească cunoaște îndată că tonul vorbirii în exclamația dintâi, cade pe *bi* (în bine), în a doua pe *eu* (în dumnezeu). Din această pronunție rutinată a mai rămas câteva urme la D. Ionescu. A doua observație însemnată, ce am făcuto, e că tinerii noștri au început a caracteriza, sau cum se zice în limbajul teatrului, a *crea lucrurile*. În piesa *Doi Amploianți într'o pereche de ciubote*, D-nul Alexandrescu a creat în mod măestru pe *Sfâșiuta*, și cu greu s'ar gasi actor, care să joace mai bine acest rol. Afară de aceea, D. Ale-

xandrescu are glas puternic și o dicțiune foarte naturală, în cântec, ceiace se găsește rar. D. Manolescu are o voce simpatică în rolurile sale de servitor naiv, și un joc de scenă foarte bogat și variat, precum în *Ordinul este de a sforăi* și în *Cei do surzi* — oi îl cunoaștem din parodiarea d lui Pascaly, a cărui pronunție greșită și exagerări scenice, D. Manolescu le-a reprodus cu atâta succes în *Napădăile Dramatice*“.

„Intr’adevăr, ne bucurăm mult văzând un început de emancipare de nefasta influență franceză, cu toate ideile ei pe dos despre clasicism, cu mișcarea ei pe cataligi, cu vorba afectată și pronunția falsă. Reîntoarcerea la natură și la pronunția firească și îmbărbătata a limbei românești, ne pare un succes foarte însemnat, ori cât de neînsemnat ar părea unor ochi mai puțin pătrunzători. A-tfel vedem accentuându-se, îndreptățirea farsei, căci o farsă poate fi clasică chiar, ceea ce un francez n’ar admite nici odata. De aceea farsele lui *Molière* sunt clasice, pe când dramele lui *Racine* și *Corneille* și cum se mai numesc acești iluștri mergători pe cataligi, nu sunt de fel clasice, și niște imitații slabe și greșite ale tragediei antice. *Molière*, n’a avut un alt profesor decât natura de aceea e clasic în farsele sale chiar. De aceea, adăogam un sfat, care urmat fiind, credem c’ar avea consecințe bune atât pentru tinerii noștri, cât și pentru teatru în genere. D-nialor ar trebui să’și procure repertoriul vechiu al teatrului românesc (de ex. repertoriul lui Millo), și studiindu-l împreună, să’și creeze un capital de roluri și de piese, cu care în urmă ușor ar putea să cucerească scena și s’o curată de florile exotice și de senzație ale teatrului francez modern. Ar trebui culese vechile traduceri din *Moliere*, *Kotzebue*, *Goldoni* și introdus acel repertoriu cu limba sănătoasă, nepretențios și de atât efect“.

Reprezentățiile în această grădină au urmat până în luna Septembrie, când s’au încheiat cu un spectacol compus din piesele: *Tot trei chiyle zece bani*, cântonetă compusă de Emanoil Negruți (Redactorul ziarului umoristic Perdăful), și executată de Mihail Arceleanu, și *Doi soldași români*, comedie cu cântece

într'un act jucată de ; Arceleanu, Dimitriu, Constantinescu și D-ra Dimancea. Asemene tânărul Dimitrie Constantinescu a executat mai multe romănțe noi, iar D-l Vasile Negruți primul acrobat român a dat concursul său, executând mai multe figuri de gimnastică foarte bine primite de public ¹⁾.

* * *

În mijlocul verei, artistul P. S. Alexandrescu, despărțindu-se de colegii sai de la *Chateau aux Fleurs*,

P. S. ALEXANDRESCU

a înființat un alt teatru de vară în *Grădina Primăriei* din strada Lapușneanu, unde se jucaseră de asemenea diferite comedii și cântonete cunoscute publicului ieșan, precum și o piesă nouă intitulată : *Comisarii și telegrafistii destituiți*, în care rolul *Comisarului*, a fost jucat de D-l Alexandrescu, iar acela al *Telegrafistului* de tânărul *Radu*, care pentru prima oară debuta atunci pe scenă ; rolul *Margot* a fost jucat de d-ra Dimancea.

Joi în 25 August, s'a jucat *Doi soldați Români*, comedie cu cântece într'un act, precum și alte bucăți.

Mărți 30 August, s'au dat în beneficiul d-lui P.

1) *Curierul de Iași* No. 102 d'n 17 Septembrie 1876.

S. Alexandrescu piesele : *Omul care'și ucide femeia*, comedie în două acte, tradusă din franțuzește și *Crai Nou*, operetă într'un act de V. Alexandri. În piesa dintâi, rolul *Pupinel*, a fost jucat de beneficent cu talentul de care totdeauna dispune și a dat probe, zice *Curierul de Iași*¹⁾, și pentru care, și a câștigat deja simpatia publicului în timp de patru ani de când se află aici. D-ra Petrescu în rolul *Savini*, îndrăznim a zice, a fost originală, drept care a și câpătat dese aplause. Rolul *Onorina* a fost de astă dată bine executat de d-ra Dimancea

Ceeace a plăcut mai mult publicului a fost opereta *Crai nou*. În prima linie, a fost P. S. Alexandrescu, care în rolul *Ispravnicului*, ce a fost jucat într'un mod caracteristic, publicul l'a aplaudat cu viociune. Nu mai puțin și d-ra Petrescu în rolul *Anica Orfana*, a fost mult aplaudată. Reprezentațiile teatrului de vară din grădina *Chateau aux fleurs* și acele din grădina *Primăriei*, continuă încă câteva zile din luna Septembrie și apoi încetează²⁾.

1) No. 28 din 3 Sept. 1876.

2) Despre toate dările de samă vezi *Curierul de Iași* pe anii 1875 și 1876.

CAP. XXXII

STAGIUNEA 1876—1877

*Retragerea lui Teodor Aslan din Direcția Teatrului.—Incredințarea Direcțiunii actorilor: Luchian, Bălănescu și Galino.—Nereușita acestora.—Primăria trece direcțiunea către avocatul C. P. Constantinu. — Programul personalului artiștilor, precum și al pieselor ce urmau să se reprezinte în această stagiune.—Deschiderea stagiunii cu piesa **Viata Vagabonda**.—Diferite alte piese ce au mai urmat în cursul stagiunii. — Aprecierile presei asupra jocului artiștilor dramatici.—Reprezentarea piesei originale **Cucurana** **Nastasia Hodoronc**, de Gh. Bengescu.—Concluziunile autorului acestei scrieri, relative la mijloacele de îmbunătățire și propășire a Teatrului Național și artiștilor dramatici.—Teatru de vară în grădina *Chateau aux Fleurs*.—*Madame Alexandre* și teatrul dela *Pomul Verde*.—Teatru de operete franceze sub Direcția d-șoarei Keller.*

Teodor Aslan, din diferite împrejurări, mai ales materiale, încercate în stagiunea precedentă, fiind părăsit și de actorii săi, se văzu silit a se retrage din direcțiunea Teatrului Național, așa că Primăria a găsit cu cale să însărcineze cu această direcțiune, pentru stagiunea următoare, pe cei trei artiști dramatici mai de seamă ai Iașului: N. Luchian, C. Bălănescu și M. Galino, cari se constituiră într-o societate cu scopul de a forma o nouă trupă pentru stagiunea 1876—1877.

Asupra chipului cum acești artiști au înțeles să compună trupa lor, găsim cu cale a arăta observările care le face foaia locală *Curierul de Iași* No. 99 din 5 Septembrie 1876, în cuprinderea următoare:

„Când am aflat că d-nii: Luchian, Bălănescu și Galino, au luat direcțiunea teatrului pentru iarna viitoare, am simțit oarecare satisfacțiune, gândindu-mă că D-niile lor în calitate de actori, oameni ai meseriei cum s'ar zice, cunosc pe deplin nevoile scenei și mijlocul de a reînălța scena noastră atât de dăzută. Noi așteptăm dar a-i vedea, căutând să atragă

TEODOR ASLAN

orice talent s'ar găsi, ca astfel să poată forma o trupă cât se poate mai aleasă, în stare să intereseze publicul ca și el la rândul său să se intereseze de teatrul nostru. Suntem în epoca când fiecare actor contractează angajamente și cu toate acestea nimic nu știu despre formarea viitoarei trupe. Tot ce știu e că triumviratul teatral a dat un edict prin care în-

viață pe oricine ar voi să joace, să meargă să se înscrie la biroul d-lor. Acest mijloc credem că nu este cel mai nimerit, căci dacă sunt actori cari aleargă pe la toți directorii spre a fi angajați, sunt alții însă care așteaptă să vină a li se propune și aceștia sunt tocmai cei principali. Sunt două soiuri de actori: unul care primește condițiuni, și altul care impune condițiuni directorului. În interesul teatrului nostru noi am dori cât mai mulți din acești din urmă: pe când direcțiunea actuală, prin anunțul său pare a ține la cei din categoria întâia. Am dori dar să știm cari sunt artiștii la care s'au adresat Direcțiunea actuală, căci știm că pe lângă cei principali ai scenei noastre nu s'a făcut nici o încercare spre a-i putea avea. Noi știm că aici în Iași se află vreo doi-trei actori buni și cari au dat deja probe de talentul lor. Abia avem nevoie a-i mai reaminti publicului care-i cunoaște destul de bine; vom numi pe d-l *Alexandrescu*, care de 4 ani de când debutează pe scena teatrului nostru, credem că a dat destule probe că e un actor bun. Asemenea pe d-nii *Arceleanu* și *Manolescu* care iarăși sunt cunoscuți publicului. Iar am dar pe onorabila direcțiune teatrală să contracteze cât mai curând angajamente, ca nu mai încolo să fie prea târziu“.

Față cu cele arătate mai sus se vede că artiștii directori N. Luchian, C. Balanescu și M. Galino, n'au reușit să constituie pe socoteala lor o trupă care să fie la înălțimea cerințelor publicului ieșan și timpul deschiderii stagiunii întârziind, comuna s'a văzut nevoită, în urma propunerii ce i s'a făcut de avocatul Const. P. Constantiniu, să încredințeze acestuia antrepriza Teatrului Național.

Avocatul Constantiniu, după ce primi această propunere făcu mai multe îmbunătățiri localului teatrului își asocia și pe cei trei artiști cari fuse-eră la început însărcinați cu Direcțiunea Teatralui, mai angajând și un număr de actori atât din Iași cât și din București, cu cari să poată forma o trupă cât se poate mai completă.

Iată dăm aici și programul stagiunei 1876 - 1877 :

TEATRUL ROMÂN DIN IASI

Societatea Artistilor

Personalul Trapei

Doamne

D-na R. Stavrescu
 „ E. Sarandi
 „ E. Evolschi
 D-ra A. Dănescu
 „ E. Conta
 „ E. Dumancea
 „ L. Botez
 D-na E. Sotir
 Eleve

Domni

D-l C. Pălănescu
 „ M. Galino
 „ A. Evolschi
 „ M. Popovici
 „ Gr. Manolescu
 „ P. S. Alexandrescu
 „ D. Pruteanu
 „ C. Nebunelli
 „ D. Constantinescu
 Elevi

Director de scenă și Regizor, Victor Delmery

Șef de Orchestră, Eduard Caudella

REPERTORIUL

Drame, Comedii și Vodeviluri :

Două orfeline, Doctorul Săracilor, Mama și Fica. Viața vagabondă, Haimanalele, Calomniul, Caterina a II-a, Liberalii, Rețeta pentru soare, Miss Milton, Fată ori Băet, Paza bună trece primejdia rea, Memoriile Dracului, Rubedeniile, Ipocrizia, Nobilul sărac, Furia amorului, Un duel sub Richelieu, Lăudărosul, Uci-gișul, Femeia care mușcă, Bucuria periculoasă, Devotamentul, Operețe și alte piese.

Preturile serale : Avant-scenă Rangul I și Benuar 36 fr. No. 10, 11 și 12, Rangul I, 20 fr. ; Loja Rangul I și Benuar 18 fr. ; Loja Rangul II 10 fr. ; Stal 4 fr. ; Parter 2 fr. ; Galeria 1 fr. La abonamentul pentru 25 reprezentații, direcțiunea acordă o reducere de 20 %, încât vine pentru Avant-scenă 720 fr. ; No. 10, 11 și 12 Rangul I 400 fr. ; Loja Rangul I și Benuar 360 fr. ; Loja Rangul II 200 fr. ; Stal 80 fr., iar abonamentul pentru 12 reprezentații este cu jumătatea preturilor de mai sus. Ele se fac în fiecare zi la Magazinul d-lui Mangusch din str. Lăpușeanu.

Deschiderea stagiunei a avut loc Joi în 11 Noembrie cu piesa *Viața Vagabondă (La vie de Bohème)*, comedie în 4 acte de Henri Murger.

Această reprezentație de deschidere a fost foarte bine primită de un public numeros.

Duminică 14 Noembrie 1876, s'a jucat pentru prima oară la Iași renumita dramă *Două Orfelne*, în 5 acte și 8 tablouri de A. D'Ennery și Cormon, tradusă de Petru Băbic.

Această reprezentație, din dările de samă ce vedeam că se fac în foaia locală *Curierul de Iași*, a avut un deplin succes, moral și material, afară de textul tradus erei, care nu era destul de îngrijit; asemenea s'au făcut observațiuni asupra artistului Manolescu, în rolul său de prim amoretz, care ar trebui să aibă o toaletă mai... mai căutată după cum scrie *Curierul de Iași*, No. 125 din 17 ale aceleiași luni.

Joi 18 Noembrie s'a jucat, tot pentru prima oară piesa *Haimanalele*, comedie în 3 acte de A. Delacour și A. Hennequin, tradusă de G. I. Manolescu.

Joi în 25 Noembrie s'a jucat *Caterina a II-a*, comedie în 3 acte de Dumas și Bievill, în care principalele role au fost jucate de M. Galino și Elena Evolschi.

Asupra acestei reprezentațiuni găsim o lungă critică în *Curierul de Iași* No. 150 din 23 Noembrie 1876, din care reproducem cele ce urmează:

„...Vom aminti, că aceia, cari au jucat mai bine în această seară, au fost D-nii Galino și Balanescu, și d-na Evolschi, deși tocmai dama această c'un excelent joc de scenă, are defectul impropriu așezării a accentului logic. Iată o observație, ce nu ne pare de prisos, este că d-nii actori să ție samă de cultura publicului. Nu e permis de a spune *Heliada* în loc de *Iliada*.

Cât despre limba traducătorului—ar putea fi mai românească. Ce va să zică *prizon*? N'avem vorbe românești îndestule pentru a însemna *punerea la răcoare*? *Inchisoare*, *temniță*, *prisoare*, nu sunt atât de bune pe tru traducător? Cererea curățeniei limbei e atât de dreaptă și apoi nici nu ține pe nimenea nimic. Traducătorul n'are decât să se întrebă, cum zice românul cutărui sau cutărui lucru, pentru a se lecu de *galomania*. Peste tot, reprezentația a fost din cele mai bune, va să zică atât actorii cât și di-

recția, și-au dat toate silințele pentru a satisface auditorul, și acesta e un merit destul de mare, căci însemnează un început bun. Iar un început bun, e adesea lucru de căpitanie“.

Joi în 2 Decembrie 1876, s'a reprezentat piesa Revizorul general, comedie satirică în 4 acte de Nicolai Gogol, prelucrată și localizată în românește de Petru Grădișteanu, și Pantalonul Roș, farsă într'un act, tradusă din franțuzește.

Asupra acestor piese reprezentate, găsim o lungă dare de samă în *Curierul de Iasi* No. 133 din 5 Dec. din care reproducem unele părți :

„Domnul Manolescu a jucat cu multă ușurință pe soldatul *Ninu Cremene*. D-na Sarandi și mai bine pe *bucătăreasa*. Această damă și-a făcut școala dramatică după cât știm, sub ochii lui Millo, pe când aceasta era în floarea vrăstei și a talentului său ; Domnia-ei a creat multe roluri din repertoriul bătrânului artist, vorbește natural și desghețat, își stăpânește cu destulă siguranță glasul, fizionomia și mișcările, și nu a contractat nici o manieră rea de pronunție de la teatrul din București.

„Poate că... ara-re-ori, nu-i vorbă : culoarea ce o dă caracterelor e prea vie, prea bătătoare la ochi, prea copiată de pe natură. Și aceasta este un defect, căci nu tot cei natural, e și frumos ; dar în alăturare cu alții. D-na Sarandi are neprețuitul merit de a fi învățat în școala adevărului, deși poate a unui adevăr cam prea deadreptul“..

„În sine farsa *Pantalonul Roș*, n'are nici un merit și nici pretinde să'l aibă. Ea a servit pentru a trece vremea spectatorilor veniți la început, și a deschis spectacolul pentru ca cei veniți în urmă să nu piardă nimic din *Revizorul general* de Nicolae Gogol.

„Piesa e de școala veche și bună, iar alegerea direcției merită în această privință toată lauda.

„Jocul actorilor a fost asemenea foarte îngrijit D-l Bălănescu mai cu samă au jucat de minune—însă

peste tot, reprezentația a fost una din cele mai mari succese și nici nu putea fi altfel. Parcă actorul nu simte când are să înfățișeze caractere adevărate și când imaginare? Intr'un caracter adevărat el e acasă. *Judecătorul de pace, Căpitanul de dorobanți, Subcasierul* și mai presus de toate *Subprefectul Zorchi-descu*, sunt oameni aievea luați de pe uliță și puși pe scenă, tot așa *Mache Morcoveanu*, tipul mazilului sărăcit. De prisos ni se pare *Sache Sorcoveanu* (gângavul), căci defectele naturale sunt obiecte ale comicei de rând, nici de cum a comediei de caractere“.

„Cucoana subprefectului e un tip de femee cum din nenorocire se vor fi găsinde multe, iar interpretarea lui de către d-na Sarandi, a fost netăgăduit bine, deși jocul d sale a fost câteodată prea accentuat. Cu multa părere de rău am observat însă că publicul nostru nu prețuiește îndestul silințele în adevăr vrednice de laudă pe cari și le dă direcția atât în privința repertoriului, prezentându-ne piese mai alese decât în alți ani, cât și în privința comodităților materiale. Sala bine iluminată și încălzită; orchestra compusă din profesori dela Conservator, piesele studiate relativ destul de bine, costumele îngrijit și cu toate acestea privitori puțini. Această anomalie ar merita o critică destul de aspră, dacă... dacă ne-am fi făcut vreodată iluzii prea mari asupra gusturilor cari domnesc la noi“.

Duminică 5 Decembrie s'a reprezentat piesa *Cerșetoarea*, dramă în 5 acte de Anicet Bourgeois și Michel Masson, tradusă de Al. M. Șendrea.

La 8 Decembrie s'a dat din nou piesa *Două orfeline* în beneficiul Regi-orului V. Delmar.

Joi în 16 Decembrie s'a jucat în beneficiul d-rei Dănescu, cu mare succes *Paza bună trece primejdia rea*, comedie în 2 acte, tradusă din franțuzește, și *Doi Surzi*, comedie într'un act.

Duminică 19 ale aceleași luni, s'a reprezentat *Uci-gașul*, dramă în 5 acte de D'Enneiy și Edmond.

Asupra reprezentațiilor *Cerșiloarea, Paza bună*

trece primejdia rea și Ucigașul, găsim în *Curierul de Iași* No. 139 din 22 Decembrie, următoarele relații :

„Piese nouă se urmează așa de repede una după alta, încât ne mirăm cu drept cuvânt de memoria actorilor, care trebuie să învețe pe de rost două trei piese pe săptămână, precum și de ansamblul care merge strună, cu toată replegiunea punerii în scenă a repertoriului. Direcția ținând samă de gustul publicului de Duminică, dă în aceste zile de spectacole piese în câte cinci acte, adică romane dramatizate. Deși în principiu protivnici acestor piese, care reprezintă dramatizarea tuturor cazurilor, prevăzute și pedepsite de articolele respective ale codului penal, totuși trebuie să-i dăm drept direcției, că urmează gusturile publicului și s'o spunem verde, că teatrul chiar așa cum este e prea bun pentru publicul nostru. Căci într'a-devăr, un public care strâmbă din nas, îndată ce vede reprezentându-se de două sau trei ori o piesă bună și așteaptă cu nerăbdare tot lucruri nouă, crezând pe actori cai de poștă, un public ce aplaudează piesele rele și primește cu multă răceală pe cele bune care prin eventuala sa nepăsare silește pe direcție să dea trei piese nouă pe săptămână, un asemenea public pierde dreptul de a avea un teatru bun și ne mirăm cum de actorii, demoralizați pun asemenea muncă de salăhor, unde orice ideie de artă dramatică e subordonată, trecătoare petreceri, își mai dau atâta silință, deși știu înalte rolurile.

„Noi nu nesperiem de a supăra pe cititor cu aceste cuvinte. Nu lingușim pe nimenea pentru că ru suntem în stare de a spune neadevărul, iar adevărul este singura rațiune de a fi, a unei dări de samă de orice natură. Cu pericolul dar de a nu fi aprobați de cetitor, întrebăm ce piesă este aceasta : *Cerșitoarea* ? Ce roman de mansardă a slujit drept plan acestei drame, în unele părți de-a dreptul răspingătoare ? Nici un caracter natural de la început până la sfârșit... Piesa a fost bine jucată. Fierarul (Dl. Galino). sora lui de lapte D-ra Dănescu, mama (D-na Evol-schi), au făcut ce au putut diu rolurile lor imposibile. Nu tot astfel d-na Stavrescu. D-neai a vrut să

deie un relief acestui non-sens dramatic, să iasă din cadru afară și prin jocul său de scenă, a jucat cu atâta barbară crudităte, mai ales ca oarbă, cu grimarea de om mort, cu ochii adânciți și vineți în cap, încât nu inima, — stomahul ni s'a întors la această priveliște. Pentru Dumnezeu ! Nu tot ce e natural e frumos. Aceasta trebuie să fie regula de aur a tuturor artiștilor, fie ei poeți, fie pictori, fie muzicanți, fie actori. Deși aceste drame de boulevard tratează, în genere încălcările codului penal și boalele trupești în cât adevăratul lor loc este temnița și spitalul iar nu teatrul, deși în teatru de boulevard am văzut piese a căror eroi sânt gheboși, surzi, muți, orbi, hecici, nebuni, idioți, totuși nu credem că reprezentarea crudă și realistă a slăbăciunilor trupești este menirea artei dramatice. E drept că dintre toate infirmitățile numai două nu jignesc spiritul dramatic, dar numai prin liniștea care o inspiră : orbia și nebunia. Amândouă aceste, le vedem reprezentate în tragediile celor vechi și în operele celui mai mare poet ; în *Regele Lear*, în *Hamlet* a lui Shakespeare. . . .

În beneficiul d-rei Dănescu s'a reprezentat după cum am arătat : *Doi surzi și Paza bună trece primejdia rea*. „Piesa întâia a se înțelege din seria celor greșite, căci conflictul se naște dintr'o infirmitate fizică *surzenia*. Dar este o farsă destul de plăcută, bine condusă, și a fost și bine jucată. A doua : *Paza bună trece primejdia rea*, este o comedie de intrigă ; în stagiunea aceasta e a treia piesă bună.

Rolurile din *Paza bună*, a fierarului (C. Bălănescu) a femeii lui (D-ra Dănescu), a surorii Marchizului (D-na Sarandi), au fost cu deosebire bine executate. Celelalte asemenea, numai D-ra Conta am sfătui-o ca să vorbească mai natural. D-sa vorbește mai totdeauna c'un ton mai îngânat și sentimental. Cu toate că sântem plecați a ținea în samă împrejurarea, că d-sa s'a suit de curând pe acele scânduri, cari după proverb *însemnează lumea*, totuși n'am crezut de prisos a descoperi scăderi, cari cu puțină silință, se pot evita.

Ceea ce constatăm cu plăcere este, că d-ra Dă-

nescu, pe zi ce merge devine o actriță mai bună, promite a deveni actriță în puterea cuvântului. Publicul are cuvânt să fie îndrăgit de tonul cu totul firesc, nici odată afectat, cu care D-sa vorbește, fie scenele sentimentale fie vesele. Acesta e titlul său de superioritate față cu celelalte colege (exceptând se înțelege pe F. Sarandi care nu cade nici odată în greșala vorbirei afectate. Un danț național executat între acte, a plăcut de asemenea și a fost jucat cu vervă...

Asupra piesei *Ucișorul*, e tot de soiul *Cerșetoarei*, dar scrisă cu mai mult talent. Jocul actorilor peste tot a fost bun. M. Galino (eroul serei) a jucat pe *Mardoș*, d-ra Dănescu, a vorbit și jucat natural chiar în scenele cele mai viforoase. C. Bălănescu, a interpretat cu o plăcută naivitate pe servitorul fatalist; celelalte roluri au fost jucate asemenea cât se poate de bine. Limba traducătorului e din norocire ferită de galicisme“.

De sărbătorile sf. sărbători de Crăciun s'a jucat :
Sâmbătă 25 Dec. 1876, piesa *Debora sau Blestemul unui evreu asupra unui creștin*, dramă în 4 acte cu mare spectacol.

Duminică 26 Decemvrie s'a jucat iarăși *Revizorul general și Vlăduțu Mamei*, comedie în 1 act cu cântece de Ioan Lupescu.

Luni 27 Decembrie s'a reprezentat din nou *Ucișorul*.

În seara de Sâmbătă 1 Ianuarie 1877, a avut loc în teatru o mare serbare națională, în care s'a cântat și reprezentat cele ce urmează : 1) un *Imn* în onoarea Înălțimei Sale Domnitorului Carol I, poezia de Mihail Cornea, iar muzica de Francisc Caudella, cântat de toată trupa. 2) Un *Marș triumfal* în amintirea eroului Ștefan cel Mare, muzica de Francisc Caudella, poezia compusă de ocazie de Dimitrie Petrino și cântat de asemenea de toată trupa, cu o apoteoză reprezentând statuia equestră a marelui Ștefan ; 3) *Piatra din casă*, comedie cu cântece într'un act de V. Alexandri ; 4) *Cinel-Cinel*, comedie cu cântece într'un act de acelaș autor. În antracul dintre Imn și Marș triumfal, orchestra a executat *Elena-Hora*, compusă de Teodor

Burada, iar în antracul al doilea s'a executat un *Potpouri național* compus de Ed. Caudella ¹⁾).

Duminică în 2 Ianuarie 1877 s'a jucat din nou piesa *Două Orfeline*, în beneficiul lui C. Bălănescu.

Duminică 23 Ianuarie s'a jucat în beneficiul artistei Raluca Stavrescu, piesa *Caterina Howard*, dramă în 5 acte și 8 tablouri de Al. Dumas (tatăl). *Enric al III-lea*, a fost jucat de actorul Manolescu, *Etelvold Duca de Dieram* de M. Galino, iar *Caterina Howard* de Raluca Stavrescu.

Marti 25 Ianuarie, s'a reprezentat în beneficiul infirmilor dela Galata piesele *Revizorul general*, comedie în 4 acte, localizată de Petru Grădișteanu, și *Morărița dela Merly*, comedie într'un act. Intre acte d-ra A. Dănescu a cântat o romanță *La o viorică*, iar tânărul actor Constantinescu un cântec patriotic intitulat *Tudor Vladimirescu*.

Joi 29 Ianuarie 1877, artistul Ioan Lupescu, aflându-se la Iași, a dat o reprezentație în unire cu trupa locală, jucându-se *Portărelul din Paris*, comedie cu cântece în 2 acte, tradusă de Eugen Carada și *Cina fără sfârșit*, comedie într'un act. Intre acte actorul Evolschi a executat cântoneta *Herșcu Boccengiu* de V. Alexandri.

Joi în 3 Februarie 1877, se joacă în beneficiul lui Mihail Popovici, pentru prima oară *Taverna Bandiților sau Inădușitorii Londrei* de Paul Foucher.

Sâmbătă 17 Februarie, s'a jucat *Viața Vagabondă*, comedie în 5 acte tradusă de C. Bălănescu.

La 24 Februarie, s'a jucat în beneficiul lui M. Galino pentru prima oară în această stagiune, piesa *Ingerul morții*, dramă în 6 acte de Théodore Barrière și Eduard Plouvier, tradusă de A. Galino și pusă în scenă de Victor Delmary; melodramele compuse de Ed. Caudella; decorurile de G. Fredas, pictorul teatrului.

În 27 Februarie s'a jucat *Mila lui Dumnezeu*, dramă, în beneficiul artistei Frosa Sarandi.

Joi în 3 Martie 1877, s'a reprezentat în benefi-

1) Vezi „Curierul“ (Th. Balasar) pe 1877.

ciul artistei Raluca Stavrescu, piesa *Maria Tudor*, dramă în 4 acte de Victor Hugo, tradusă de Const. Negruzzi, în care artiștii Manolescu, beneficianta, și d-ra Conta, au jucat bine, făcând abstracție dela unele deprinderi de rostire contrare ortografiei românești și dela unele intonări retorice false.

„Am spus-o de mai multe ori, zice foaia locală *Curierul de Iași*, că un *n* nazal de felul celui franțuzesc nu există în limba românească și pronunția *conte*, *contra*, în care *o* și *n* să nu se rostească ca un singur sunet, nu se află după a noastră știre decât în vechea limbă bulgară, în limba polonă de azi și în cea franceză. Căci *on* nazal nu e sunet compus ci o vocală de sine stătătoare, pentru care în limba românească nu aflăm nimic analog. Totodată protestăm contra unor neologisme, introduse în frumoasa traducere a lui C. Negruzzi. *Rezel Civil* desigur că nu este în scrierea lui Negruzzi, deși l-am auzit rostindu-se“.

„M. Galino a fost asemenea bine, deși după părerea noastră vor fi fost cauze care l-a oprit de a fi și mai bine. Acele cauze se înțelege că nu le cunoaștem.

Poate o prea repede punere în scenă, poate iar o dispoziție personalului puțin favorabilă l-au oprit de a creia pe deplin rolul *strungarului Gilbert*. Ne-am deprins de a vedea pe d. Galino tocmai în acest soi de roluri la toată înălțimea rolului său, pe când în această seară, jocul d-sale ni s'a părut puțin cam obosit.

D-ra Conta a jucat cu mult adevăr și cu multă simțire. În privirea vorbei d-sale facem observația care am făcut-o și în trecut. Este în glasul d-sale un ton îngânat și plângător, care trebuie înlăturat prin studiu și deprindere. D-sa trebuie să-și oprească pronunția și să vorbească din piept, rostind fiecare cuvânt bine despărțit de celelalte și cu oarecare energie.

Aceasta este pronunția cea mai prozaică ce-i dreptul, dar e cu mult mai preferat celui ton îngânat, care face declamația nespus de monotună.

„Să nu se teamă că prin vorbirea apăsată și energetică, s'ar pierde ceva din simțirea ce voește a exprima. Oricât de energic pronunțate vor fi cuvintele, simțirea adevărată va pătrunde prin ele.

„Nu știm de unde și până unde actorii români au pronunții atât de străine. Limba românească e din acelea cu dreaptă măsură; ea n'are consoane prea moi, nici prea scurte; mai toate sunetele sunt medii și foarte curate. Cu toate acestea în teatru avem ocazia de a auzi vorbindu-se cu ton franțuzesc (nazal) sau spaniol (gutural). Gâtul lui Manolescu de ex. joacă un mare rol în declamația sa, deși în limba românească până și consoanele guturale *c, g, ch*, nu se produc în gât chiar, ci aproape de el, la capătul cerului gurei. E drept că o ortoepie românească, o carte despre buna rostire lipsește, dar nu lipsește rostirea vie a claselor culte, nu lipsesc scrierile culte, nu lipsește limba scrisă, a cărei dreaptă rostire este fixată de 200 de ani și mai bine. Ba chiar actorii români vorbesc foarte omeneste acasă și cu prietenii lor; pe scenă e altceva, acolo trebuie să vorbească ca franțuzii și spaniolii. Ce bine și natural rostește de ex. d. Bălănescu, deși idiomul d-sale e puțin cam moldovenesc“.

Duminică 6 Martie 1877, s'a reprezentat în beneficiul d-rei A. Dănescu *Iudita și Olofern*, operetă în două acte, cu muzica de Eduard Wachman, (tatăl) și *O palmă în Teatrul Național*, comedie în două acte. „Wachman tatăl era unul din acei muzicanți plini de talent și de reminiscențe, care în vremea lui, scutura ariile din mânecă, încât o mulțime de operete din repertoriul vechiu al teatrului Bucureștean îi datoresc lui origina lor. Cu toate că operetele acelea sunt foarte plăcute, astăzi nu se mai aud aproape nimic de ele. Amintim numai pentru cine le va fi văzut feeriile: *Fata Aerului*, *Lumea pe dos*, vodevilul *Cine vrea poate* și altele multe din șirul carora e asemenea și *Iudita și Olofern*.

Despre beneficiență vom repeta ceea ce în coloanele acestei foi am constatat de mai multe ori:

„D ră Dănescu nu e numai un talent, căci talentele se găsesc ușor, ci d-sa a știut totodată să rămână până acum neatinsă de toate obiceiurile rele, de manierele stranie, de rutina vițioasă a celor mai mulți artiști.

„Vorbind simplu și natural, mișcându-se liber pe scenă, d-șă s'a ferit până acuma în mod egal de jocul glacial al unorași de exagerările celorlalți. Fie aceasta o fericită predispoziție naturală de a păstra totdeauna măsura cuviincioasă în vorbă și gest, fie efectul studiului, pentru critic, e egal. Dar pentru un om care cunoaște bine stările de cultură din țara noastră, care știe ce efină e lauda și batjocura jurnalelor și ce schimbător e gustul publicului, se naște întrebarea gravă, dacă un artist, fie el oricât de pătruns de sfințenia aspirațiunei sale, va ști să se împotrivească tuturor ademeniilor pe cari actorii setoși de aplauze le fac spectatorilor lor. După o lungă experiență ne-am încredințat că mai în toate vremile, adevărul, fie în arte, fie în științe, n'au adus decât roade amare, și că trebuie să ai credință tare că este plăsmuit din alt lut mai bun decât majoritatea oamenilor, pentru a nu te coborî la ei, a pune preț puțin pe opinia lor și a asculta instinctul mai bun al naturei proprii. Dușmanul cel mai mare al acestui instinct este succesul, și cu atât mai de temut, cu cât e mai ușor. La noi în țară succesul mediocrității e foarte ușor și lupta tuturor elementelor mai bune, peste măsură de grea.

„Vorbind în deosebi despre arta reprezentării dramatice, vom căuta în zadar în țară la noi un razim pentru talentele adevărate. Căci ce soartă îl aștepta pe actorul cel bun chiar? Este vreun Teatru Național cu o existență asigurată, care să-și urmeze calea cu un repertoriu ales, neatârând de publicul mare? Este vreun repertoriu în care fiecare figură să fie eternă încât actorul să-și poată însuși *capitalul de roluri*, potrivit cu talentul său, singura avere pe care un talent și-l poate câștiga? Nu Fiecare director e silit să dea sau piese de senzație, pline de crime, dureri fizice, boale și lipsite de caractere dramatice sau alegând o cale și mai rea, să dea false obscene în chiotele unui auditoriu foarte primitiv de asemenea hrană, care nu apelează la inteligență sau inimă, ci la simțiri mult mai josnice. Dacă am avea înaintene un talent de rând, toate reflecțiile noastre ar fi de prisos. Ele ne sunt inspirate numai de convingerea

că avem aface cu un talent superior, căruia voiam a-i arăta toate greutățile pe cari le-a întâmpinat și le va întâmpina încă în spinoasa cale de *actor român*“.

În seara de Joi 17 Martie, s'a reprezentat piesa *Moartea lui Petru cel Mare*, dramă în 4 acte de Eugène Scribe, în beneficiul lui Mihai Galino. Artistul Galino a jucat rolul lui Petru cel Mare cu o virtuozitate pe care n'am observat-o la nici una din reprezentațiile acestei stagiuni. Fizionomia sa era aproape portretul lui Petru cel Mare, cu atâta îngrijire se grimase, precum și cele mai mici mișcări ale gestului, a mâinilor, totul era studiat în amănunțime. Acum mușchii feții se dispuneau într'o rece, neîndurată violență; ochii pân-deau și musculatura gurei arăta un ușor tremur de nerăbdare, acum aceeași fizionomie arăta hotărârea, cruzimea, furia. Tot astfel a fost și vorba. Dela vehementă până la tonul cam răgușit al patimei ascunse, scara întreagă de tonuri a fost observată cu măiestrie. Dar dacă Galino a fost eroul serii, jocul celorlalți colegi nu a fost mai puțin vrednic de laudă. Artistul Evolski a reprezentat până în capăt cu toată frumoasa credință resignat și înțelept al *Țarinei*, întrupat numai prin puternicul amor pentru *contele Sapiha*. D-ra Conta a jucat cu simțimânt și naturalitate pe *Olga*, iar Manolescu a fost de astădată mult mai bine în rolul de amoret, decât în alte piese și a avut momente destul de frumoase.

Duminică 27 Martie 1877 s'a jucat la 12 ore din zi, pentru beneficiul actorilor M. Popovici și Gr. Manolescu, piesa *Jianu Căpitan de Haiduci*, comedie vo-devil în 4 acte și 7 tablouri, de Matei Millo.

Luni 28 Martie s'a jucat pentru prima oară piesa *Cucoana Nastasia Hodoronc*, comedie originală de G. Bengescu, muzica de Ed. Caudella. În *Curierul* (*Th. Balassan*) No. 27 din 10 Aprilie 1877, găsim o mică dare de seamă despre această piesă, din care arătam ceea ce urmează: „În această piesă numerile muzicale se rivalizează între ele, unul mai frumos decât altul și nu știi pe care să-l preferi. Fiecare număr e plin de viață și de varietate. Finalul actului întâi

este un adevărat final de operetă, iar nu de comedie. Muzica din această piesă *este plină de interes și varietate*..“ G. M.

În ce privește partea muzicală a reprezentațiilor date de artiștii Teatrului Național în această stagiune, găsim următoarele aprecieri în foaia *Curierul de Iași* No. 31 din 20 Martie 1877 :

„În anul acesta orchestra a fost în mare parte compusă din profesorii școalei noastre de muzică și dirijată de d. E. Caudella. Vodeviluri de operete au fost deci executate cu multă precizie atât din partea cântăreților, cât și din partea orchestrei.

E. Caudella este un muzicant de talent atât în execuție (ca violonist), cât și în compozițiile sale, cari nu sunt lipsite de farmec. Atât melodramele cât și cele mai multe arii de vodeviluri au fost compoziții ale Domniei-sale“..

TEATRU DE VARĂ.

După închiderea stagiunii teatrului național, mai mulți actori, atât din acest teatru cât și din acei de prin provincie, au început a da diferite reprezentații în unele din grădinele cu scene de vară, ce se aflau încă din anii precedenți. Astfel găsim că la 30 Mai 1877 s'a jucat la grădina dela *Chateau aux fleurs*, din strada Golia, o reprezentație dată de mai mulți artiști din trupa locală cu concursul câtorva diletanți, în beneficiul ostașilor români răniți în război. Produsul acestei reprezentații a fost de 1400 lei¹⁾.

După aceia artiștii Al. Evolschi și Mihail Popovici din trupa teatrului național, constituiră o societate de actori și închiriază grădina Cofetăriei d-nei Alexandra Sfetcovici (zisă M-me Alexandra) din strada Lăpușneanu cât și grădina numită *Pomul Verde* din strada Primăriei și pe scenele improvizate în aceste grădini, dădură felurite spectacole de piese mici, comedii, farse, vodeviluri, cântonete, etc.

Așa, în 9 Iunie 1877, ei încep în grădina *Madame*

1) *Steaua României* No. 8 din 31 Martie 1877.

Alexandre reprezentațiile lor cu piesa *Doi Surzi*, comedie în 1 act și *Hoful și Fanaragiul*, farsă într'un act. Aceste piese s'au jucat după aceea și în grădina Pomul Verde.

Reprezentațiile urmașă regulat, publicul azistă în mare număr, și grădinile păreau prea mici pentru a conține tot publicul ce la început azistă la asemenea reprezentațiuni.

Prin luna Iulie, veni în Iași artistul Ioan Lupescu cu trupa sa și dădu un șir de reprezentațiuni în grădina *Chateau aux fleurs*, începând de Marți 26 aceeași lună, cu piesa *Lumpatius Vagabondus*, în beneficiul nnei familii sărmâne.

Apoi sosi în Iași și ilustrul artist Matei Millo, care a lucrat în grădina *Madame Alexandre* câteva reprezentații cu începere dela 7 August 1877.

La 11 August, Millo joacă pentru prima oară canțoneta *Cucoana Chirița la Expoziția din Viena*.

Luni 15 August M. Millo joacă piesa *Un poet romantic*. „Atât jocul de scenă - ne spune „Curierul de Iași No. 90 din 21 August 1877 — cât și ghibăcia de a se grima, au fost la înălțimea eminentelor sale calități artistice. Nimene n'ar fi putut spune că sub înfășoșarea unui om care are deja peste 60 de ani, a mai jucat și pe faimoasa *Cucoana Chirița la Paris*, care a fost foarte bine interpretată de decanul scenei române“.

Duminică 21 August artistul Millo a dat o reprezentație în beneficiul răniților oștirii române cu piesa *Furiile geloziei*.

„Mulțumită stăruințelor onorabilelor doamne din Comitet precum și Prefectului de poliție, spațioasa grădină foarte frumos decorată, era plină de lume din toate clasele societății. Intre spectatori figurau un număr foarte important de ofițeri ruși, între cari se aflau și din garda imperială. Produsul reprezentației s'a ridicat peste 2000 lei ¹⁾.

La 25 August actorul Lupescu se reîntoarce la Iași și redeschide șirul reprezentațiilor sale din gră-

1) *Curierul de Iași* No. 91 din 24 August 1877.

dina *Chateau aux fleurs* cu piesa *Lăpușneanu Vodă*, schița istorică în 4 acte cu cântece și mare spectacol, dată în beneficiul său.

Duminică 28 August s'a jucat de Millo *Impresiunile de voiaj a Cucoanei Chiriței* și *Un poet romantic* de M. Millo, *Monopolul tutunului* și *Apele dela Văcărești*.

La 1 Septembrie a jucat următoarele piese: *Istoria paraponisiților*, No. 1 *Fără slujbă*, No. 2 *Pus în slujbă*, două canțonete comice, cea dintâi de V. Alexandri, cea de-a doua de M. Millo, amândouă executate de M. Millo.

TEATRU FRANCEZ DE OPERETE

Victor B. Delmar, directorul de scenă și regisorul Teatrului Național, văzând reușita și îmbrățișarea ce s'a dat de publicul ieșan trupei de operete franceze a D-rei Emilia Keller, în reprezentațiile sale din stagiunile precedente, contractează cu ea de a reveni în stagiunea aceasta și a da un șir de reprezentațiuni.

În acest scop el face abonamente și în seara de 4 Aprilie 1877 încep reprezentațiile cu *Giroflé Girofla*, operetă bufă în 3 acte, muzica de Lecocq.

La 7 Aprilie se joacă opereta *La Petite Mariée*.

La 9 Aprilie se repetă opereta *Giroflé-Girofla*.

La 14 Aprilie se joacă *Monsieur Choufleur*, *restera chez lui*, operetă în 1 act de Offenbach.

Din pricina însă a turburărilor politice și a războiului ruso-turc ce începuse, publicul venea la teatru din ce în ce în număr mic, așa că închiderea teatrului era iminentă. În fața acestor împrejurări trupa franceză redusese prețul locurilor la 2 galbeni, Benuarele și Beletagile sperând că în modul acesta va putea continua măcar cu reprezentațiile în abonament, dar totul fu în zadar și Direcțiunea se văzu silită a anunța pe public în ziua de 24 Aprilie, că: „În considerația rețelilor afaceri teatrale ocazionate de răzbel, nu-și poate continua reprezentațiile și că restituie sumele abonamentelor“ ¹⁾

1) Vezi despre acestea *Curierul* (Th. Balassan), pe anul 1877.

CAP. XXXIII

STAGIUNEA 1877—1878

Reprezentările date de actorii ieșeni, înainte de deschiderea stagiunei.—Constituirea trupei sub direcția lui Const. P. Constantiniu.—Deschiderea stagiunei cu piesa «Muschetarii».—Diferite alte reprezentațiuni ce s'au mai jucat în cursul acestei stagiuni. — Reprezentația dată cu prilejul învingerei dela Plevna. — Matei Millo joacă în diferite reprezentațiuni. — Cântarea imnului rusesc de către trupa românească. — Reprezentația dată în onoarea Regimentului 13 de dorobanți.—Prima reprezentația a piesei «Curcanii» de Gr. Ventura.—O reprezentație dată de actorii români pentru facerea unui tablou în pictură a poetului V. Alexandri. Teatrul de vară al lui Ion Lupescu. — Teatru italian: Opera și trupa lui E. Rossi.

Înainte de a se deschide stagiunea Teatrului Național. mai mulți actori din trupa angajată de Directorul C. P. Constantiniu, se înțeleg între ei ca să dea vreo câteva reprezentațiuni în folosul lor, dintre cari notăm că: Duminică 25 Septembrie s'a jucat în beneficiul actorului C. Bălănescu *Piatra din casă*, comedie cu cântece într'un act de V. Alexandri, *Găina cântă* sau *Primarul fără voce*, deasemenea comedie într'un act din franțuzește. Între acte elevul dela clasa de declamație din Conservatorul de Muzică, Vasile Hasnaș, a recitat poema „Hodja Murat“, Vizirul Sultanului Ahmet (1604), de V. Alexandri. Actorul Gr. Manoleacu a recitat „Oda, dedicată M. S. Domnitorului“ de Ion Ianov; iar profesorul Conservatorului de muzică, Pietro Benotti, a cântat din clarinet o fan-tazie pe motive din *Puritanii* de L. Bossi.

Pentru stagiunea 1877-1878, au fost angajați artiștii dramaticei ce urmează:

Constantin Bălănescu
Mihail Galino
Alexandru Evolschi
Grigore Manolescu
Mihail Arceleanu
Dimitrie Pruteanu
Gheorghe Cornescu
Savel Mavrodin
Dimitrie Gălușcă
Gheorghe Nebunelly
St. Ionescu
Mardare Gheorghiu
Emanoil Hagiescu

Petrescu
Andriescu
Georgescu și 6 elevi
D-na Elena Evolschi
D-ra Eliza Conta
» Lucia Botez
» Luiza Righetti
Aristita Pavlov
Natalia Iasinski
Ecaterina Sotir
Iosefina Poch
Ivanovici și 6 elevi

Prim regisor și Director de scenă, Victor Delmar.
Șef de orchestră Gheorghe Schelet. Maistru suplitor
Eug. Companski Niedola. Pictor Gheorghe Fredas. Prim
mașinist Isidor Stofa. Coafor D. Leon.

Prețul locurilor; Loje rangul I și Benuar 15 franci,
Rangul II 8 franci, Avanscenele indoit No. 10, 11 și
12, Rangul I 18 franci. Stal 3 franci, Parter 1 fr. 50
b. Galeria 80 bani. Abonamente pentru 10, 20 și 30
reprezentății cu reduceri de 10 %. Inscrierile pentru
abonamente se fac la Magazinul lui Maugosch din str.
Lăpușneanu și la Casa Teatrului. (Curierul de Iași,
No. 117 din 26 Octombrie 1877).

După publicarea acestui program în ziarele lo-
cale, în ziua de 26 Octombrie se deschide stagiunea
cu piesa *Muschetarii* dramă în 5 acte cu mare spec-
tacol, de Al. Dumas.

Duminică 20 Noembrie 1877 s'a jucat *Boamba*
cu apă fiartă, comedie în 4 acte de Meilhac și Ha-
levy, tradusă din franțuzește de Bradu. *Curierul de*
Iași din 23 Noembrie ne vorbește despre modul cum
a fost jucată această piesă: „Executarea n'a lăsat
aproape nimic de dorit, mai cu seamă s'au deosebit
actorii Manolescu, Evolschi și Arceleanu, cel dintâi,
în particular, a dovedit că și-a înțeles pe deplin rolul,
pe care l-a tălmăcit cu un foc adevărat parizian. Tâ-
năra începătoare d-ra Righetti a arătat de asemenea
multă aplicare pe scenă și credem că cu timpul va
deveni o bună actriță de comedie... Intr'un cuvânt co-

media „Boamba cu apă fiartă“ a izbutit pe deplin, fiind și tradusă într'o limbă românească...”

Joi 24 Noembrie 1877 s'a jucat pentru prima oară „Gavo Minar și Compania“ comedie în 3 acte de Edmond Gondinet tradusă de C. Bălănescu și „La o pui-culiță“ comedie într'un act, tradusă de Gr. Manolescu.

Duminică 27 Noembrie s'a jucat pentru a doua oară „Boamba cu apă fiartă“.

Joi 1 Decembrie 1877 s'a jucat piesa „Nișcorescu“, comedie vodevil în 2 acte de M. Millo și „Franțuzitele“, comedie în versuri într'un act, de Faca.

Sâmbata în 3 Decembrie s'a jucat din nou piesa „Muschetarii“, dramă cu mare spectacol.

Duminică 4 Decembrie, cu ocaziunea fericitei învingeri dela Plevna, s'a dat o mare reprezentație de gală, când s'au reprezentat piesele : *La Plevna*, dramă într'un act, în versuri de Gheorghe Sion, jucată de artiștii Manolescu, Emanoil și artistele Evolschi, Conta și Ivanovici; „Primar fără voe“, comedie în 1 act, tradusă din franțuzește de C. Bălănescu și jucată de d-nii Bălănescu, Evolschi, Pruteanu, Gălușcă, d-nele Evolschi și Botez; „România independentă“ declamată de Gr. Manolescu, „Marșul la Grivița“ cuvintele de Gusti, muzica de G. Muzicescu, cântat de toată trupa; „Paraponisitul“, cântonetă comică de V. Alexandri, jucată de Matei Millo; Romante cântate în limba rusească de d-ra Righetti. În antracte orchestra a executat o *Mazurcă rusă*.

Duminică 11 Decembrie s'a jucat, în beneficiul lui Matei Millo, *Apele dela Văcărești*, comedie-vodevil în trei acte de beneficent.

Duminică 18 Decembrie s'a jucat piesele: *Miss Milton* sau *Mama și copiii* și *Doi paraponisiți* ¹⁾.

Pentru sfintele Sărbători de Crăciun s'au jucat;

Duminică în 25 Decembrie *Baba Hârca*, operetă de Matei Millo, muzica de A. Flechtenmacher și *Femeile cari plâng*, comedie într'un act de Gr. Manolescu.

1) Vezi *Curierul* (Balassan) pe 1877.

Piesa de teatru *Femeile cari plâng*, tradusă din franțuzește de Gr. Manolescu, a avut un mare succes atât pentru modul cum a fost jucată, cât și pentru traducerea ei în o adevărată limbă românească.

Luni în 26 Decemvrie, s'a jucat *Mușchetarii*, dramă cu mare spectacol în 5 acte și mai multe tablouri.

Mărți în 27 Decemvrie, s'a jucat în beneficiul artistului Matei Millo, piesa *Lipitorile satului*, dramă în 5 acte, în care rolul lui Moisi evreul a fost jucat de beneficent.

La 1 Ianuarie 1878, a avut loc serbarea tradițională de Anul nou, cu o mare reprezentațiune teatrală cînd s'a cîntat de toată trupa și *Imnul național rus*, cu cuvintele în limba rusască, aceasta ca un omagiu trupelor rusești, cari se aflau în trecerea lor prin țara noastră, în războiul ruso-turc; apoi s'a mai jucat *Tuzu Calicul*, vodevil în 2 acte de M. Millo. Pentru finalul spectacolului s'a cîntat de toată trupa *Marșul Griviței*, apoi s'a jucat un dans național. La fine, Apoteoza, *Statua equestră a lui Ștefan cel Mare*, iluminată de foc bengal care a produs asupra publicului o vie impresiune.

În 6 Ianuarie s'a jucat iarăși *Lipitorile satului* de Alexandri.

Duminică în 8 Ianuarie s'a jucat în beneficiul artistului C. Bălănescu piesa *Porcarul și Măria sa*, comedie în 3 acte și 11 tablouri de V. A. Urechia.

Duminică în 15 Ianuarie, s'a dat o reprezentație de gală în onoarea eroicului *Regiment al XIII-lea de dorobanți*, cînd s'a jucat piesa *Boamba cu apă fiartă*, s'a cîntat apoi de toată trupa un *Marș triumfal*, după care s'a recitat de d-ra Eliza Conta o Odă la Măria Sa Carol I, de Ioan Ianov. Asemenea s'a recitat de Gr. Manolescu în costum de dorobanț *Penes Carcanul*, poezie de ocazie de V. Alexandri. La fine *Mare tablou alegoric* aranjat de Fredas și Stofa.

Joi în 19 Ianuarie, s'a jucat pentru prima dată piesa : *O alegere la Senat*, comedie în 5 acte, de Iacob Negruzzi.

Apoi Duminică în 22 Ianuarie s'a jucat pentru a doua oară aceeași piesă.

La 26 Ianuarie, s'a jucat *Interdictul*, dramă în 5 acte de Belot tradusă de A. Naum.

La 29 Ianuarie se mai repetă piesa „Interdictul“.

Joi în 2 Februarie 1878, s'a jucat pentru beneficiul artistului C. Bălănescu, *Calomnia*, comedie în 5 acte de Eugène Scribe, tradusă de beneficiant.

În 9 Februarie, s'a jucat pentru a doua oară piesa *Maria Jeana*, comedie în 5 acte de d'Ennery și Meilhac tradusă de P. Babic.

Elena Evolschi

Alexandra Evolschi

Joi în 16 Februarie s'a jucat *Un duel* (Maria de Rohan), dramă în 3 acte și *La Turnu Măgurele*, scenă în versuri de V. Alecsandri.

Sîmbătă 18 Februarie, s'a jucat în beneficiul casierului Teatrului, piesele : *Palamarul* (Florin și Florica), comedie națională într'un act cu cîntece de V. Alecsandri. Mihail Popovici a jucat de plăcere rolul lui Florin; *Femeile care plîng*, comedie într'un act, tradusă de Gr. Manolescu și *Doi soldați romîni*, comedie într'un act de S. Mihailescu, muzica de A. Flechtenmacher.

Duminică 26 Februarie, pentru încheierea Carnavalului, dimineața la 12 ore din zi s'a jucat o reprezentație pentru copii, cu piesele: *Mincinosul* comedie

națională în 2 acte. Actorii cari au jucat au fost : Gr. Manolescu, Evolschi, Pruteanu, Cornescu, d-rele Righetti și Iasinschi ; *Vlăduțu Mamei* comedie cu cîntece într'un act, jucată de actorii : Arceleanu, Pruteanu, d-na Evolschi, d-ra L. Botez. Mihail Popovici a jucat de plăcere rolul lui Vlăduțu. Intre acte d-na Iosefina Gălușcă a cântat două Romanțe.

Iosefina Gălușcă

Duminică în 5 Martie 1878, s'a jucat pentru beneficiul actorului M. Galino piesa *Ucișorul*, dramă în 5 acte de D'Dnnery și Edmond, tradusă de N. Mihalcea.

Duminică 12 Martie se joacă în beneficiul Directorului Teatrului pentru *închiderea stagiunii*, *Curcanii*, piesă originală în 3 acte și un prolog, de Grigorie Ventura.

Duminică 26 Martie 1878 se dă o reprezentație extraordinară de Societate pentru Școala Profesio-

nală de fete orfane, patronată de Societatea Damelor Române, cu următorul program :

Actul 2 din

BARBIERUL DIN SEVIGLIA

Operă de maestru Rosini

PERSOANELE :

Rozine	.	.	.	D-na Botianu
Don Bazilio	.	.	.	D-l Aslan
Figaro	.	.	.	" Meissner
Don Bartolo	.	.	.	" Guerini

P I C A R D A

Vodevil în un act jucat de d-na Boteanu și d-l Botez

Dueto-scenă din *Marino Faliero*, cântat de d-nii Aslan și Meissner

Dueto-scenă din *Trovatore* cântat de d-na Boteanu și d. Guerini

Idel Roșca, șansonetă comică de d. Boian, executat de d. P. Botez

S P Â N Z U R A T U L

Comedie în un act jucată de d. Botez și D. Popovici

Prețul locurilor : Avanscenele 4 galbeni, Loja rangul I și Begnuar 2 galbeni, rangul I No. 11 3 galbeni, Loja rangul al II-lea un galben, Stal 5 franci, parterul 2 fr., Galeria 1 fr.

Inceputul la 8 oare.

* * *

Artiștii Teatrului Național au dat și ei Duminică în 29 Mai o reprezentație în folosul ostașilor români răniți, jucând piesele : *Peatra din casă* comedie în 1 act de V. Alexandri și *Mișel și Cristian*, comedie în 1 act, tradusă de Porfiriu. Intre acte, d-ra E. Conta a recitat versurile : *Hodja Murad Vizirul Sultanului Ahmed*, de V. Alecsandri ; *Cezar și Brutus*, scenă în versuri, de Voltaire, declamată de elevii Conservatorului din Iași *Navassart și Hasnaș* ; *Herșcu Boccengiu* canțonetă comică de V. Alecsandri, executată de Al. Evolschi.

D l Ed. Caudella, împreună cu profesorii Conservatorului de muzică, au dat concursul lor la această reprezentațiune.

Luni 5 Iunie 1878, s'a dat o reprezentație extraordinară de gală ca un *Tribut datorit* poetului laureat V. Alecsandri, de artiștii din Iași: N. Luchian, C. Bălănescu și M. Galino. Spectacolul s'a început cu *Imnul României* de D. Gusti, muzica de Pietro Mezetti, cîntat de toate corurile din Iași, în număr de 60 persoane, acompaniat cu orga. A urmat apoi un Mare Tablou alegoric, *Incoronarea*; *Hora* de Ed. Caudela, dedicată lui Vasile Alecsandri, executată de orchestrul complet; *Penes Curcanul* poezie de V. Alecsandri, zisă de V. Hasnaș; *Cu Ninița în Gondoleță*, poezie de V. Alecsandri, muzica de P. Mezetti, cîntată de V. Hasnaș; *Peatra din casă*, comedie vodevil într'un act de V. Alecsandri, și *Smărdan — Racova*, potpouriu național, compus de Ed. Caudella. Profesorii de la Conservatorul de muzică: Caudella, Mezetti, Muzicescu, Benotti, Parini, precum și artiștii Vestali, Vasiliu, Pop, Cristofor și Hasnaș, au dat deasemene concursul lor la acest spectacol.

Venitul acestei reprezentațiunii a servit pentru facerea portretului marelui poet al României V. Alecsandri, care se păstrează și astăzi în Foierul Teatrului Național.

TEATRU DE VARĂ

În cursul verei 1878, s'a mai jucat de artistul Ioan Lupescu și alții, diferite reprezentații în grădina *Chateau aux fleurs* dîndu-se diferite piese, între cari: *Feredeul turcesc*, *Vlădușu Mamei*, *Cina fără sfârșit*, *Kir Zuliardi*, *O păruială*, *Doctorul Kikiriki*, *Ordonanța*, *Hoțul și Pungașul*, unde d-na și d-l Lupescu au interpretat rolurile principale. La 1 Octombrie artistul Lupescu se duce cu trupa sa la Botoșani.

TEATRU ITALIAN

În cursul acestei ierni au mai fost date mai multe reprezentații atît de trupa italiană de opere sub direcția impresarului B. Franchetti precum și de trupa

dramatică condusă de artistul G. Brizzi și dirijată de comandorul tragedian Ernesto Rossi, care a debutat în sara de Luni 20 Februarie 1878 cu piesa *Otello* sau *Maurul din Veneția*, tragedie în 5 acte de W. Shakespeare, după care a mai dat și alte reprezentațiuni între cari *Hamlet*, tragedie de același autor, *Moartea civilă*, dramă în 4 acte de Giacometti și altele ¹⁾.

1) Despre toate aceste dări de seamă din cursul acestei stagiuni, vezi : *Curierul de Iași*, *Curierul* (Th. Balassa 1), *Ștafeta*, *Steaua României* pe anii 1877 - 1878.

CAP. XXXIV

STAGIUNEA 1878 — 1879

Avocatul C. P. Constantiniu continuă a avea Direcțiunea Teatrului Național, cu concursul artistului dramatic Mihail Pascaly din București. — Programul stagiunii cu personalul artiștilor și a pieselor ce urmau a se reprezenta. Deschiderea stagiunii cu piesa Ghebosul (Le Bossu). — Anunțarea reprezentăției piesei Răpirea Bucovinei sau Uciderea lui Grigore Ghica-Vodă în Beilic care nu s'a jucat fiind oprită de Poliție. Reprezentația dată în beneficiul „Școlii profesionale de fete orfane“. — Reprezentația dată în onoarea M. S. Regele Carol I. și a principelui Oscar, moștenitorul Suediei și Norvegiei. — Reprezentație dată de diletanți și diletante în limba franceză și română Teatrul El-lorado înființat în grădina Chateau aux Fleurs de I. D. Ionescu și Feliciano Franchetti. — Reprezentațiile date de trupa asociată sub direcția D-nei Albescu în grădina Pussini din strada Lăpușneanu. — Trupa de Operă Italiană a impresarului Franchetti. — Reprezentațiile date de tragegianul Ernesto Rossi.

In cursul iernei acesteia, Direcțiunea Teatrului Național a continuat a o avea tot avocatul C. R. Constantiniu cu concursul artistului din București Mihail Pascaly. Personalul trupei se compunea din cei mai mulți dintre actorii cunoscuți ai scenei ieșene, precum și celei din București și cari erau angajați în trupa lui Pascaly.

Dăm aici și programul stagiunii 1878 — 1879, ce s'a publicat atunci, în care se vede compunerea personalului trupei, piesele de teatru precum și prețul locurilor.

TEATRUL CEL MARE

Direcțiunea C. P. Constantiniu la care ia parte
și artistul tragedian M. Pascaly.

Personalul Trupeii

Actori

Pascaly,
Bălănescu,
M. Galino,
Gr. Manolescu,
Arceleanu,
Gh. Nebuneli,
Emanoil,
Petrescu,
Pruteanu,
N. Hagiescu,
A. Evolschi,
D. Gălușcă,
Cornescu,
Ionescu,
G. Dimitrescu,
Hasnaș,
Chiriachidi,

Mavrodin,
Andriescu,
Georgescu,
Mardari,
Rosen,

Actrițe

D-na M. Petrescu
D-ra Constantinescu,
D-na Nicolau,
Elena Evolschi,
D-ra Eliza Conta,
„ L. Botez,
„ Luisa Righetti,
„ Aristița Pavlov,
„ Natalia Iasinski,
„ Ecaterina Sotir,
„ Iosefina Poch,
„ Ivanovici.

Șef de orchestră a fost angajat *Volmar*.

Repertoriul din care urma a se compune spectacolele stagiunii :

Drame :

Drame în 1 act : *Marcel, Maubert, Sărmanul Jac.*

Drame în 2 acte : *Nebunul din Bastilia.*

Drame în 3 acte : *Știința și amorul, Eva, Sclavul, Răpirea Bucovinei*

Drame în 4 acte : *Jianu, Mama și copiii, Mihnea.*

Drame în 5 acte : *Hatmanul Cazacilor, Orbul și Nebuna, Idiotul, Brâncoveanu, Curierul din Lyon, Vrajitoarea, Hoții, Lăpușneanu, Copiii Negurilor, Cocosatul, Cuvântul Mortului, Două Orfeline, Liberarea Greciei, Mihnea și Țara, Răzvan, Don Juan de Marana, Doctorul Negru, Fiul Noptii, Fanfan Lalea, Intriga și Amorul, Nebunul din Amor, Paris Boemian, Rug-Blas, Spionul invaziunilor.*

Comedii :

Comedii în 1 act : *Lupu și Barza, Mireasa popoului, Un barbat care plânge, Boala de Teatru, Anul nou, Focul la Monastire, Loja la Operă, Oițele mele, Planul Bertei, Cheia unui ginere.*

Comedii în 2 acte : *Andreașu mamei, Răposatul Dumnealui, Slujbașii, Strengarul, Orfanii Regimentului, Găgăuții.*

Comedii în 3 acte : *Căzăturile, Ce știe satul nu știe barbatul, Puica vecinului, Domnul încurcă tot.*

Comedii în 4 acte : *Mirabeau, Rubedeniile, Rotarul.*

Comedii în 5 acte : *Leul înamorat, Familia Fourchambant.*

Alegerea repertoriului și conștiința cu care va fi interpretat, va fi o probă că Teatrul Național caută neconștient a se ridica încetul cu încetul la înălțimea pentru care este merit.

Mijloacele materiale, care sînt trebuințele neaparate pentru splendoarea spectacolelor, și un puternic îndemn pentru progresul artistic, sînt dreptul și datoria publicului Român, și al autorităților locale, să le afle și să le acorde cu liberalitate Teatrului Național, artelor naționale.

Numai prin încurajare, numai prin dreptate, o țară își poate vedea înflorind instituțiunile și artele sale. Din nepasare și din sărăcie, nu poate răsări nici lumina frumoaselor arte cari poleesc popoarele, nici tăria, nici dezvoltarea instituțiunilor, cari fac prosperitatea și gloria lor.

Prețurile cu sara și în abonament erau :

Lojele : Benuar și rîndul I 18 fr. — cu abonament 15 fr. — Lojele 10, 11. 12, rîndul I. 20 fr. — cu abonament 18 fr. — Lojele rangul II, 10 fr. — cu abonament 8 fr. — Avanscena prețul îndoit Stalul 4 fr. — cu abonament 3 fr. Pentru militari 3 fr. cu sara, cu abonament 2 fr. Parter 2. fr. Galeria 1 fr.

Abonamentele se fac pentru 32 de reprezentațiuni.

Deschiderea stagiunii 1878 — 1879, s'a făcut în 15 Octombrie 1878 cu piesa *Ghebosul (Le Bossu)*, dramă în 5 acte și 9 tablouri, tradusă de Pascaly. Găsind în *Stafeta* câteva aprecieri despre modul cum au jucat noii actori angajați, Petrescu și Hagiescu le dăm aici:„Trecînd peste numele artiștilor cunoscuți deja prin talentul lor publicului leșan, vom zice câteva cuvinte în privința celor ce au fost până acuma streini de scena noastră. Petrescu dovedește multă bună voință, inteligență și aplicație, Hagiescu a strălucit prin mult natural*...

Joi în 19 Octombrie s'a jucat pentru prima dată *Rubedeniile*, mare comedie locală în 4 acte, de Pascaly.

În 22 Octombrie s'a jucat *Vrăjitoarea*, dramă în 5 acte și un prolog, tradusă de Pascaly.

În 26 Octombrie s'a jucat întâia dată piesa *Căzăturile* mare comedie de caracter, în 3 acte de * * Muzica de Flechtenmacher.

În 2 Noembrie s'a jucat *Răposatul Dumnealui*, comedie locală în 2 acte, și *Căzăturile*.

Vineri 3 Noembrie, s'a jucat *Orbul și Nebuna*, dramă în 5 acte de M. Millo și Pascaly.

Joi 9 Noembrie s'a jucat piesa *Ce știe satul nu știe barbatul*, comedie locală în 3 acte, muzica de A. Flechtenmacher.

La 14 Noembrie se joacă *Mireasa Poporului*, comedie satirico-politică, în 3 tablouri de D. Paparigopol, și *Găgăușii*, comedie satirico-Polititica de * * muzica de A. Flechtenmacher.

La 16 Noembrie se joacă iarăși *Căzăturile*, în beneficiul lui C. Bălănescu.

Duminică 19 Noembrie, s'a jucat *Supliciul unei femei*, dramă de E. Girardin, jucată la Comedia Franceză din Paris, tradusă de Pascaly, și *Primar fără voce*, comedie într'un act, tradusă de C. Bălănescu.

La 20 Noembrie, s'a jucat pentru prima dată *Boamba cu apă fiartă*, comedie în 4 acte de Melhac și Halevy tradusă de D. Bradu.

Joi în 11 Ianuarie 1879 se joacă *Moartea lui*

Brîncovanu dramă istorică națională de Antoniu Rocques, tradusă de M. Pascaly.

Vineri în 12 Ianuarie, se joacă pentru prima dată *Halmanul Cazacilor*, dramă în 5 acte, de P. Leroulède reprezentată la Teatru de la Odeon, tradusă în proză și versuri de M. Pascaly. Pentru această piesă s'a făcut patru decoruri noi de Georgio Fredas, pictorul Teatrului Național, precum și costume nouă. Muzica și marșuri noi, compusă de capelmaistru Volmar.

Sâmbătă 13 Ianuarie s'a jucat în beneficiul *Os-piciului Saracilor* piesele *Șuplaciul unei femei* și *Primar fără Voc.*

Duminică 14 Ianuarie s'a anunțat că se va juca pentru prima dată piesa *Răpirea Bucovinei sau Uciderea lui Grigore Ghika Vodă în Bellic*, dramă istorică națională în 4 acte și 10 tablouri, compusă de *.. Această piesă însă nu s'a jucat, fiind oprită de poliție chiar în ziua de reprezentație, se zice, în urma protestului făcut de *Consulatul Austriac*.

Joi, în 25 Ianuarie, se joacă *Curierul din Lyon*, dramă în 5 acte tradusă de M. Pascaly.

Măști 30 Ianuarie s'a jucat piesa *Două Orfeline*, în beneficiul actriței Elena Evolschi. cu concursul artistului M. Pascaly.

Joi 1 Februarie 1879, s'a jucat în beneficiul tânărului actor N. Hagiescu, piesele: *Răposatul Dumnealui* comedie într'un act de Pascaly, *Drepturile Ovreilor*, cântoneta de G. Bengescu, jucată de beneficiant și *Forma sau Figura*, scenă din *Căsătoria silită* de Molière, esecutată de Hagiescu și Petrescu, ambii absolvenți ai Conservatorului din București. Spectacolul s'a încheiat cu *Găgăuții*, farsă în care Hagiescu a jucat rolul profesorului de danț.

Sâmbătă 10 Februarie s'a jucat din nou *Două Orfeline*.

Duminică 11 Februar, la 12 ore din zi, s'a jucat pentru închiderea Carnavalului și *pentru copii* piesa, *Baba Hârca* operetă în 2 acte și 3 tablouri de M. Millo.

Sâmbătă în 17 Februarie s'a jucat în beneficiul veteranului Teatrului român C. Balănescu, *Rotarul*,

epizod istoric național, cu cântece, în 4 acte, de M. Pascaly.

Duminică în 18 Februarie s'a jucat pentru *închiderea stagiunei* piesa *Rotarul*.

* * *

După închiderea stagiunei s'a dat Duminică 25 Februarie 1879, o reprezentatie de bine facere, la care au luat parte mai mulți diletanți și diletante din societatea Ieșană. S'a jucat în limba franceză și romîna următoarele piese: *Les jurons de Cadillac*, comedie în un act par Pierre Berto; *Nu te juca cu dracu*, comedie într'un act de Iacob Negruzzi, *La fleur de Tlemcen*, comédie en un acte par Ernest Legouvé și *Le Papille d'un Viver*, pièce en un acte par Lefranc et Decourelle.

Asemenea actorii Teatrului Național dădură și ei mai multe reprezentațiuni în beneficiul lor. Așa:

Joi în 15 Martie 1879, cu ocazia unei reprezentațiuni date la Teatrul Cel Mare de *Miss Wanda*, supranumită Regina Gimnasticei împreună cu *Franckof*, de asemenea gimnastic, actorii le dau concursul lor, jucând piesa *Cinel-Cinel*, comedie în 1 act de V. Alexandri.

Joi în 12 Aprilie s'a dato reprezentație teatrală pentru sporirea fondului *Clubului Studenți or*, cu concursul D-ilor Luța Botez și Maria Tamasiu, când s'au jucat piesele: *Căsătoria silită*, comedie într'un act de Molière, *Herman și Sorin* scenă în versuri de D. Bolintineanu și *Creditorii*, comedie într'un act de V. Alexandri.

Joi în 19 Aprilie 1879 s'a dat o ~~reprezentatie~~ extraordinară de gală, în onoarea M. S. Regale Domnitorului Carol I și a A. S. Regale Principele Oscar moștenitorul Suediei și Norvegiei. Spectacolul a urmat în modul următor: la intrarea A. A. L. L. regale în sala teatrului, orchestra dirijată de Capelmaistru Wolmar a intonat Imnul Suedez, s'a cântat apoi Imnul național de cor și de trupa română în costum național, dirijat de profesorul Ed. Candella, a urmat apoi un

tablou alegoric, aranjat de profesorul Mihail Galino. Urmează apoi o comedie într'un act de Cotzebue jucată de D-nii Galino, Navasard, Hasnaș, Galușca și D-nele Evolschi și L. Botez. Apoi profesorii și elevii conservatorului cu concursul Capelmaistrului Wolmar execută *Simfonia în Sol major* de Haydn. Spectacolul se încheie cu Comedia cu cântice într'un act *Cinel-Cinel*.

Vasile Hasnaș

de V. Alexandri. Ținuta de gală. Inceputul la 8 jum. ore seara.

Duminică în 29 Aprilie s'a jucat *Hristache Sarmală* comedie într'un act de A. Russo, *Plouă cu palme*, comedie într'un act tradusă de N. Luchian, și *Moș Ioan Zurba*, producțiune politică-critică, de Ioan Ianov.

Duminică în 20 Mai s'a jucat la Teatrul cel mare, *Găina care cântă, sau Primarul fără voie*, *Moș Ioan Zurba* și *Ramașagul*. Intre acte, actorul Hasnaș a cântat mai multe române.

TEATRU DE VARĂ

Pe la finele lunii Aprilie sosește din București, în Iași artistul I. D. Ionescu și asociindu-se cu Feliciano Franchetti, alcătuiesc împreună în grădina *Chateau aux Fleurs*, un teatru pe care l'au numit *Teatru Eldorado*, aranjat cu loje, stule și mese cu scaune.

Directorii acestui teatru, încep reprezentațiile lor în 2 Mai 1879, și le urmează regulat în fiecare sară cu mult succes. De la 17 Mai a început să joace pe lângă artistul I. D. Ionescu și D^{ra} Teodora Marinescu, una din cele mai bune cîntărețe române, care obținuse frumoase succese în Teatru Dacia din București.

Joi în 31 Mai s'a dat la acel Teatru o reprezentație în beneficiul cîntăreței franceze *Ana Iason*, cu concursul artistului Bălănescu, când s'a jucat piesa *Coarda S mîltoare*.

Pe lângă *Teatru Eldorado* se mai deschide pe la începutul lunii Iunie un alt Teatru în *Grădina Passini* din strada Lăpușneanu, unde în fiecare Duminică, Mercuri și Sâmbătă se dădeau reprezentații teatrale. Passini au angajat pentru aceasta, o trupă de actori din provincie, cari erau puși sub direcția actriței Albescu. Intre actori mai renumiți ai acestei trape erau Al. Constantinescu și Lache Chirimescu.

Sâmbătă 9 Iunie s'a jucat *Doi morți vii* de V. Alexandri.

Duminică 10 Iunie s'a jucat *Două vite încălțate și Pădurea de la Bordea*.

Reprezentațiile acestor Teatre urmară în tot timpul vacanțiilor, cu mare succes, fiind frecventate de un public numeros.

OPERA ITALIANA

Franchetti intervine în această stagiune pe lângă Primărie ca să i se deie o subvențiune pentru a aduce o trupă de operă, cu care să deie un șir de reprezentațiuni. Primăria admite cererea lui Franchetti și-i acordă o subvențiune de 12,000 lei. În aceste con-

dițiuni Franchetti, aduce o trupă Italiană de opere și începe reprezentațiunile sale, fixând prețul locurilor de intrare la Teatru după cum urmează: 33 franci lojele de Bel-etaj și Benuar Stal 4 fr. Parter 3 fr. Galeria 1 fr. Așa:

Mercuri 1 Noemvrie s'a jucat *Trovatore* de Verdi.

Sâmbătă 4 Noemvrie s'a jucat *Sonnambula*.

Luni 6 Noemvrie s'a jucat *Trovatore*.

Mercuri 8 Noemvrie s'a jucat *Lucia di Lamermoor* de *Donizetti*.

Sîmbătă 11 Noemvrie s'a jucat *Ernani*.

Luni 13 Noemvrie s'a jucat *Lucia di Lamermoor*.

Sâmbătă 18 Noemvrie s'a jucat *Ernani*.

La 23 Noemvrie s'a jucat *Faust*.

La 24 Noemvrie s'a jucat iarăși *Faust*.

La 1 Decemvrie s'a jucat *Lucrezia Borgia*.

La 2 Decemvrie s'a jucat iarăși *Faust*.

Mercuri 6 Decemvrie 1878 se joacă *Faust*.

Marți 19 Decemvrie s'a jucat *Mois*, de Rossini.

Sâmbătă 23 Decemvrie s'a jucat *Moise* în beneficiul Directorului artistic B. Franchetti.

Luni 25 Decemvrie s'a jucat *Un Ballo in Maschera*.

Marți 26 Decemvrie s'a jucat *Ernani*.

Mercuri 27 Decemvrie s'a jucat *Traviata*.

Joi 28 Decemvrie s'a jucat pentru ultima reprezentatie a trupei de operă *Crispide la Comare*.

Dintre artiștii trupei cităm aici pe cei mai buni: Primadona D-ra *Ostava Torriani*, *Terezina Riboldi* (contralta), *Elisa Barabino*, *Adela Domenci*, D-nii *Felice Fottorini*, *Luigi Domenici*, *Pietro Mileș*, *Lorenzo Barabino*, *Cesare Marelli*, D-rele *Adela Smeraldi*, *Pasquale, Iginio Corsi* și alții.¹⁾

TRUPA ITALIANĂ DE TRAGEDII A LUI ERNESTO ROSSI

Tragedianul *Ernesto Rossi*, care încântase publicul ieșan în stagiunea precedentă prin jocul său neîntrecut

1) Vezi *Ștafeta* pe anul 1878.

a venit pentru a doua oară în Iași spre a da mai multe reprezentațiuni. Trupa sa dramatică a fost compusă din artiști distinși, și era condusă de artistul G. Brizzi.

Din tragiile jucate arătăm că :

Mercuri la 17 Ianuarie 1878, a debutat cu piesa *Moartea civilă*, tragedie în 4 acte de Giacometti.

Vineri 19 Ianuarie tragedianul E. Rossi și neîntrecuta tragediană Enrichetta Cataneo, a jucat piesa *Romeo și Julieta* de Schakespeare.

Simbătă 20 Ianuarie s'a jucat *Macbeth*, tragedie de W. Shakespeare.

Luni 22 Ianuarie, s'a jucat *Ludovic XI*, dramă în 5 acte de Delavigne.

Mărți 23 Ianuarie s'a jucat *Hamlet*, tragedie în 6 acte de Schakespeare cu care se încheie ciclul reprezentațiilor tragedianului Rossi ¹⁾.

SFĂRȘITUL VOLUMULUI AL II-LEA

1) Despre toate aceste vezi gazetele : *Zimbrul* pe 1879, *Steaua României* pe 1878 și 1879, *Curierul de Iași*, pe 1878 și 1879, și *Ștafeta* pe 1878.

CUPRINSUL

PARTEA V

Reprezențațiile date dela deschiderea Teatrului dela Copou,
până la trecerea lui sub direcțiuni particulare.

Cap. I. — Priviri generale.

Pag

3

Cap. II. — **Stagiunea 1846-1847.** — Primele reprezentațiuni date de trupa franceză pentru inaugurarea Teatrului nou dela Copou. — Reprezențațiile trupei locale în acest Teatru. — Neorânduile provocate de spectatori și măsurile luate de poliție pentru buna ordine. — Alte măsuri atingătoare de trăsurile și slugile ce vin la Teatru. — Millo jucând în limba franceză alături cu Pellier. — Protestele consulilor Austriac și Prusienesc contra unor cuvinte rostite pe scenă, jignitoare pentru națiunea și religiunea lor în prezentarea piesei „Samson și Spiridon”. — Reprezențația dată în beneficiul incendiaților din București și critica gazetei Albina Românească despre ea. — Cearta iscată între Matei Millo și Filipescu, dela dreptul de autor a piesei „Insurăței” sau „Țărării”, și hotărârea dată ca arbitru a lui Nicu Mavrocordat.

5

Cap. III. — **Stagiunea 1847—1848.** — Imbunătățirile aduse localului Teatrului. — Apelul către publicul ieșan, publicat de direcțiunile ambelor trupe, română și franceză. Repertoriul Teatrului Național. — Nereușita

reprezentățiilor date de trupa moldovenească ce era rău pregătită. — Incetarea reprezentațiilor moldovenești și reformarea trupei sub direcția lui Benoit Luzzato. — Alte piese jucate de trupele franceză și moldovenească. Impresia bună ce făcu jocul actorului Poni și reprezentarea piesei „Clopotarul dela St. Pavel“. — Trei reprezentații date de aristocrația Iașului în beneficiul săracilor din Iași. — Incercările făcute în vedere de a se organiza teatru în diferite orașe din Moldova. — Teatrul din Galați.

16

Cap. IV. — Stagiunea 1848—1849. — Numirea lui Victor Boireau-Delmary, director teatrului moldovenesc și celui franțuzesc. — Trecerea direcției teatrului moldovenesc către Matei Millo. — Deschiderea stagiunilor teatrale moldovenesc și franțuzesc. — Reprezentația în onoarea Împăratului Rusiei. — Intăia reprezentație a operei „Baba Hârca“. — Reprezentația în folosul emigranților revoluționari din Transilvania

31

Cap. V. — Stagiunea 1849-1850. — Continuarea Direcțiilor lui Delmary și Millo. — Reprezentația dată de ziua onomastică a Împăratului Rusiei. — Ofisul Domnesc către Beizade Niculai Șutu în privința teatrului francez și adresa acestuia către Directorul Delmary. — Reprezentația dată în folosul sătenilor din țara de jos, bătuiți de foamete. — Beneficiul capelmaistrului orchestrei cu piesa „Scara Măței“, operetă națională. — Beneficiul lui Matei Millo cu piesa „Căcoana Chirița“ sau „Două Fete și o Neneacă“

39

Cap. VI. — Stagiunea 1850 - 1851. — Continuarea Direcției lui Millo pentru teatrul românesc și a lui V. Delmary pentru acel francez. — Programul repertoriului românesc. — Darea de seamă despre deschiderea acestei stagiuni. — Darea de seamă cum au urmat reprezentațiile în această stagiune. — Regulamentul îndatoririlor poliției în vremea reprezentațiilor. — Reprezentații în onoarea Țarului Rusiei și a Domnitorului Moldovei. — Supunerea trupelor străine la ordinele Antreprizei Teatrului. — Intervenirea Eforiei orășenești la Minister spre a se impune la dări tot felul de spectacole ce urmau în Capitala Moldovei. — Rezoluția Ministerului. — Aducerea unei trupe de operă italiană, care ține o stagiune întreagă în Iași

43

Cap. VII. — Stagiunea 1851—1852. — Reprezentațiile date la Roman, Bacău, Focșani, București, Brăila și Galați de trupa ieșană de sub direcția lui Matei Millo. — Înturnarea lui Matei Millo din excursiunea făcută. — Deschiderea stagiunii teatrului moldovenesc. — Lista de piesele de teatru cu cari s'a înavuțit repertoriul acestei stagiuni. — Reprezentația piesei „Shylock” de Shakespeare și a lui „Don Quichotte dela Manche”. — Întăia reprezentație a dramei istorice „Mihul” de N. Istrati. — Cererea de a se strămuta reprezentațiile trupei moldovenești din teatrul dela Copou la Teatrul vechiu — Întăia reprezentație a piesei Cucoana Chirița în provincie. — Intervenirea Mitropolitului Moldovei către departamentul dinăuntru de a se opri orice spectacol precum și orice baluri publice și par iculare în ajunul sărbătorilor precum și în timpul postului mare. — Excursiunile trupei ieșene în diferite provincii din Moldova. — Scăderea entuziasmului publicului ieșan pentru teatrul francez din Iași. — Stagiunea operei italiene sub direcția lui Delmary. — Programul trupei și a operelor ce au a se reprezenta. — Dările de seamă despre reprezentarea operilor Lombarzii, „Il Giuramento”, Barbierul de Sevilla” și „Roberto il Diavolo” — Entuziasmul publicului pentru operele reprezentate. — Teatrul Italian din Brăila .

59

Cap. VIII. — Stagiunea 1852-1853. — Decăderea teatrului moldovenesc, cum și a celui franțuzesc. — Dezvoltarea gustului ieșenilor pentru Opera italiană. — Matei Millo părăsește direcția teatrului moldovenesc, care se încredințează apoi actorilor Poni și Luchian. — Încercarea de a se reînființa diligențe pentru aducerea publicului la Teatru. — Greutățile cu cari luptă trupa națională cu trupa italiană. — Programul și personalul operei italiene. — Renumita primadonă Brambilla debutând în opera „Atilla”. — Plecarea trupei italiene la Galați .

86

Cap. IX. — Stagiunea 1853—1854. — Teatrul moldovenesc sub direcțiunea artiștilor Sterian și Gatiueau. — Deschiderea stagiunii și priviri asupra mijloacelor de îndreptare a instituției Teatrale. — Reprezentație de gală pentru ziua onomastică a Împaratului Rusiei Nicolai Pavlovici. — Critica piesei Minunică băet de lut. — Debutul Mariei Flechtenmacher în pieșa Mila lui Dumnezeu (Linda de Chamounix). — Reintrarea lui Neculai și a Gabrielei Luchian în trupa moldovenească. — Critica

piesei Tuzul-Calcul. — Beneficiul capelmaistrului Paul Het și actorului C. Mogâldea. — Programul operii italiene. — Inlocuirea primadonei Luigia Abadia. — Primadona Brambilla în opera „Trovatore”. — Inchiderea stagiunilor.

99

Cap. X. — Stagiunea 1854—1855. — Intreruperea mersului regulat al reprezentațiilor teatrale pe timpul ocupațiunei Moldovei de armatele străine. — Reînceperca pregătirilor pentru deschiderea teatrului Național. — Desfiacerea direcției Operei italiene de acea a teatrului Moldovenesc. — Contractul încheiat între guvern și Victor Delmary. — Contractul încheiat pentru Teatrul Național cu Postelnicul Vasile Alexandri. — Derviş Pașa asistând la o reprezentație a operei italiene. — Reprezentația dată în onoarea zilei onomastice a Domnitorului Grigore Ghica. — Direcția teatrului dă o reprezentație în beneficiul săracilor neputincioși. — Opera italiană.

118

Cap. XI. — Stagiunea 1855—1856. — Vasile Alecsandri trece direcția Teatrului lui Dimitrie Crăci și Neculai Luchian. — Instalarea unui Comitet teatral. — Ofișul lui Grigore Ghica Vodă. — Imnul pentru Deschiderea Stagiunei. — Personalul artiștilor români din această stagiune. — Piese ce s'au reprezentat atât originale cât și traduceri. — Aprecieri critice despre executarea pieselor naționale. — Reprezentația dată în onoarea zilei onomastice a Domnitorului. — Glorificarea Desrobirei Țiganilor entuziasmul publicului cu acest prilej. — Benefisiurile actorilor moldoveni. — Opera i aliană sub direcția lui Victor Delmary. — Reprezentația dată de trupa națională în folosul inundaților din Franța și mulțumirea ce le-a adus actorilor români Consulul Francez Victor Place.

129

Cap. XII. — Stagiunea 1856—1857. — Direcția Spatarului Dimitrie Crăci și a lui Neculai Luchian. — Retragera lui Dimitrie Crăci. — Continuarea reprezentațiilor moldovenesti. — Prima reprezentație a vodevilului Crai-nou. — Reprezentațiile Operei italiene. — Trupa de diletanți formată la Galați, sub conducerea lui Luigi Ademollo. — Oprirea de cătră Ocârmuire de a se continua reprezentațiile acestei trupe.

147

Cap. XIII. — Stagiunea 1857—1858. — Direcția lui Neculai Luchian și principalii actori ai trupei. —

Repertoriul trupei moldovenesti. — Reprezentația extraordinară dată în onoarea Caimacanului Neculai Conaki Vogoridi. — Trupa de operă italiană sub direcția lui Victor Delmary. — Îmbunătățirea decorurilor și rechizitelor teatrale. — Petrecerile din timpul carnavalului. — Teatrul moldovenesc în provincie, la Bacău și la Botoșani. — Suplica boerilor și a neguțitorilor din Botoșani către Ocârmuire, pentru susținerea teatrului lor moldovenesc. 150

Cap. XIV. — Stagiunea 1858—1859. — Direcția lui Neculai Luchian. — Decăderea artistică, atât a trupei cât și a repertoriului. — Criticile îndreptate contra Direcției Teatrului. — Salarele artiștilor moldoveni. — Veniturile și cheltuelile Teatrului. — Numirea lui Alecu Fotino ca director al Teatrului care și-a luat ca asociat pe actorul M. Galino. — Diferite reprezentații ce au mai urmat. — Debutul Doamnei Teodorini în Don Cezar de Bazan. — Opera italiană. 155

Cap. XV. — Stagiunea 1859—1860. — Direcția Alecu Fotino și Mihail Galino. — Deschiderea stagiunii. Piese de Păunașul codrilor, Soldatul și Plăeșul, Prăpăștiile luxului și criticele la care a dat loc. — Reprezentația piesei Fetele de Marmoră. — Reprezentația de gală pentru aniversarea Unirii Principatelor Române, la care a asistat Domnitorul Alexandru Ioan I. Cuza și Principesa Elena. — Imnul cântat în onoarea lui Cuza-Vodă. Vodevilul Nunta Tărănească jucat cu prilejul Concertului dat de frații Teodor și Mihail Burada, în beneficiul Cabinetului de fizică din Colegiul Național din Iași. Tânguirea lui Delmary către guvern că abonații săi au părăsit capitala Moldovei și s'au dus în București. — Ultima reprezentație a trupei de Comedii Franceze de sub direcția lui Levassor. — Reprezentația de Adio a unor artiști din trupa Italiană a lui Delmary. — Teatru și școala de muzică și declamație înființată de Neculai Istrati la moșia sa Rotopânești. 169

Cap. XVI. — Stagiunea 1860-1861. — Direcțiunea teatrului național și principalii artiști români. — Reprezentația de gală ce s'a dat cu prilejul deschiderii Universității din Iași. — Greutățile întâmpinate de actorii români și întreruperea reprezentațiilor. — Prima reprezentație a piesei „Lipitorile sutului“ de Vasile Alexanări. — Plecarea unei părți din trupă la Botoșani. — Reprezentație dată în beneficiul inundaților dela Bahlui. — O nouă încercare

de redeschidere a stagiunii în care s'a reprezentat „Ru-saliile” și două cânticele comice de V. Alexandri, pre-cum și criticele ce s'au făcut împotriva acestei piese.— Încercarea de a se înființa un teatru popular prin ma-halalele Iașului.— Reprezentațiile operei italiene.— Apa-riția primului ziar teatral „Il Fulmine” . 181

Cap. XVII.—Stagiunea 1861—1862.—Decăderea Teatrului moldovenesc continuă.—Lipsa unei direcțiuni.—Asociația actorilor rămași în Iași.—Apelul actorilor fă-cut la guvern spre a le da o subvențiune pentru susți-nerea teatrului.—Critica contra reprezentațiilor tea-trale.—Opera italiană.—Reprezentațiile date de Ioan Lu-pescu cu trupa sa.—Trecerea A lministrației Teatrului din Moldova către Ministerul de Interne din București.—Zidirea unui Teatru special în Galați . 186

Cap. XVIII.—Stagiunea 1862—1863.—Interve-nirea Guvernului pentru reînjghebarea trupei teatrale din Iași.—Condițiile de antrepriză.—Aprobarea ca artistul Constantin Bălănescu să ia antrepriza Teatrului Națio-nal.—Adresa Presedintelui Municipality Iașului către Ministerul de Interne.—Versurile lui Hajdeu la benefi-ciul Matildei Pascaly.—Reprezentația extraordinară dată în beneficiul actorului M. Galino, spre a-și continua stu-diile dramatice în străinătate.—Piesele jucate în scopul înființării unui fond al Casei de ajutor pentru actori.—Programul companiei teatrale franceze.—Trupa de operă italiană.—Trupa provincială de sub direcția Mariei Va-silescu.—Trupa Vlădicescu-Tardiny . 190

Cap. XIX.—Stagiunea 1863—1864.—Înființarea unui comitet teatral special pentru Iași, pe lângă „Co-mitetul general al teatrelor din România”.—Continuarea direcțiunii lui Constantin Bălănescu.—Compunerea per-sonalului artistic și al Repertoriului.—Reprezentația dată pentru aniversarea Unirii Principatelor Române.—Di-ferite piese ce s'au mai reprezentat.—Versurile făcute în onoarea artistului Velescu și a lui Galino.—Opera italiană.—Reprezentația de retragere a lui Victor Del-mary din Direcția teatrului de operă italiană . 205

Cap. XX.—Stagiunea 1864—1865.—Direcțiunea lui Constantin Bălănescu.—Personalul artistic.—Lista pieselor jucate în cursul stagiunii.—Decăderea institu-ției teatrale prin lipsa de mijloace pentru întreținerea

lui. — Opinia publică contra reprezentărei pieselor imorale pe scena teatrului românesc. — Sfaturi date actorilor pentru chipul cum să interpreteze rolele ce le execută. — Reprezentația dată în folosul Casei de Ajutor a actorilor. — Piese predate de Bălănescu la sfârșitul stagiunii, pentru Biblioteca Teatrului. — Trecerea Direcției Operei italiene către Gheorghe Spiro. — Condițiile Contractului. — Programul personalului artistic cât și a operelor. — Sonetul împărțit în teatru la beneficiul Primadoniei De Fanti. — Cererea lui Gheorghe Spiro de a i se rezilia contractului încheiat pentru antrepriza Operei Italiene .

215

Cap. XXI. — Stagiunea 1865 1866. — Trecerea Direcțiunii Teatrului Național de la Bălănescu la Luchian. — Diferiți concurenți pentru Direcția Teatrului. — Programul pieselor ce urmau a se juca în această stagiune. — Întreruperea reprezentațiilor din pricina epidemiilor de holeră. — Publicarea regulamentului Teatrului Român. — Cuprinsul lui. — Tânguirea Directorului în contra actorilor. — Direcția Teatrului Francez. — Luarea antreprizei operei italiene de către Luigi Ademollo. — Programul operei italiene. — Teatrul românesc din Botoșani .

226

Cap. XXII. — Stagiunea 1866-1867. — Retragera lui Nicolai Luchian din Direcția Teatrului Național. — Diferite propuneri pentru luarea direcției Teatrului Național. — Luarea Direcțiunii Teatrului de către Primăria Municipiului Iași. — Înființarea comisiei teatrale. — Reprezentația de binefacere dată de elita societății ieșene. — Diferite piese jucate de trupa moldovenească. — Debutul în această stagiune a sotilor Pascaly. — Teatrul german de sub direcția Avocatului Eduard Khern. — Diferite piese ce s'au jucat de trupa germană. — Reprezentația dată în onoarea Domnitorului Carol I. — Cererea lui Kern de a i se acorda și Direcțiunea Teatrului Național .

236

Cap. XXIII. — Stagiunea 1867-1868. — Continuarea Direcției Teatrului de către Comitetul numit de Primăria Iașului. — Budgetul Teatrului Național. — Actorii și lefurile lor prevăzute în budget. — Reintrarea actriței Nini Valery pe scena ieșană. — Reprezentația dată de Reuniunea Femeilor Române în beneficiul „copilelor orfane și sărace”. — Reprezentația dată în beneficiul capelmaistrului Eduard Caudella. — Reprezentația de gală pentru aniversarea întronării Domnitorului Carol I. — Revenirea

lui Millo la Iași și reprezentațiile date de el cu concursul trupei locale.—Reprezentăția vodevilului „Mos Pipirig”.—Diferite încercări de a se aduce opera italiană sau opera germană.—Reprezentațiile trupei franceze a lui Raphael Felix, împreună cu vestitul Ravel.—Teatrul românesc sub direcția lui I. Lupescu la Botoșani.—Teatrul social din Beilic, actorii și piesele jucate.—Teatrul familiar din mahalaua Petru Rareș . 245

Cap. XXIV.—Stagiunea 1868—1869.—Continuarea ținerii Direcțiunei Teatrale de către Primărie.—Numirea unui comitet teatral.—Plecarea lui Luchian cu o trupă dramatică românească la Kișinău.—Completarea trupei ieșene cu actori din București.—Diferite piese ce s'au reprezentat.—Teatrul particular înființat de artistul Ioan Lupescu în casele lui Neuschotz.—Plângerea actorilor Teatrului Național că Lupescu le face concurență.—Întâmpinarea lui Lupescu către Consiliul comunal.—Teatrul de operete germane sub direcția lui Sinnmayer Modrzewski.—Personalul și principalele reprezentații ce a dat.—Reprezentațiile trupei lui Luchian la Kișinău.—Personalul artistic și piesele ce au fost jucate.—Entuziasmul moldovenilor din Kișinău pentru trupa lui Luchian și sărbătorirea artiștilor români.—Cenzura rusească.—Propaganda făcută de Luchian pentru deșteptarea sentimentului românesc . 257

Cap. XXV.—Stagiunea 1869-1870.—Continuarea Direcțiunei Teatrului Național de Primăria Iașului cu concursul unui comitet.—Intocmirea unui budget special al Teatrului.—Actorii și repertoriul Teatrului Național.—Angajarea lui Neculai Voinescu ca șef de orchestră.—Dări de seamă despre diferitele piese de teatru jucate.—Critica presei despre reprezentația piesei imorale „Aventurile Amоруlui”.—Neculai Luchian formează o trupă de actori cu cari dă reprezentațiuni în Bârlad.—Primăria dă în antrepriză opera italiană lui Panu Cătuлесcu.—Ajutorul ce dă Primăria Directorului Cătulescu.—Reprezentăția trupei de operă italiană în folosul „Școalei de meserii” a Femeilor Române.—Reprezentăția dată de opera italiană în beneficiul călugărilor din Mănăstirea Agapia.—Reprezentarea operei „Norma” în beneficiul artiștilor italieni, pentru înlesnirea plecării lor din Iași . 272

PARTEA VI

Teatrul ieșan sub diferite direcțiuni

Pag.

Cap. XXVI. — Stagiunea 1870—1871. — Hotărârea Consiliului Comunal de a se trece Teatrul Național iarăși sub Direcțiunea unui particular. — Diferite persoane cer a li se da lor Direcțiunea. — Incredințarea Direcțiunii teatrului național lui Neculai Luchian. — Numirea unui juriu teatral. — Programul stagiunei de actori și de piesele ce urmau a se reprezenta. — Deschiderea stagiunei. — Diferitele reprezentații ce s'au succedat. — Dări de samă ale presei asupra jocului actorilor. — Prima reprezentație a piesei „Plăeșul Logofăt Mare” de Teodor Codrescu. — Reprezentațiile date de diletanți în scopuri de binefacere. — Trupa teatrală ce a jucat la Bârlad. — Neînțelegera între Primăria de Iași și Prefectul județului pentru loja Domnească.

291

Cap. XXVII. — Stagiunea 1871—1872. — Trece-rea Direcțiunii Teatrului Național dela artistul Neculai Luchian, către avocatul Teodor Aslan. — Programul artiștilor și al pieselor ce urmau a se juca. — Reprezentațiile date de Matei Millo. — Angajarea și debutul lui Teodor Teodorini și a soției sale Maria Teodorini. — Teodorini lovit de alienație mintală în timpul debutului său. — Rezilierea angajamentului lui Teodorini. — Reprezentațiile date de diletanții ieșeni. — Adelaida Ristori și trupa sa italiană în Iași. — Trupe de comedii franceze de sub direcția lui Taillefer și reprezentațiile date

311

Cap. XXVIII. — Stagiunea 1872-1873. — Continuarea direcțiunii lui Teodor Aslan. — Artiștii ce compun trupa teatrală. — Dimancea în piesa „Mutul”. —

Dări de seamă despre diferite reprezentații: — Beneficiul și jocul de însemnat în piesa „Idiotul”. — Beneficiul actriței Merișescu cu piesa „Chirita în Iasi”. — Prima reprezentație a piesei „Porcarul și Măria Sa” de V. A. Urechiă. — Reprezentațiile date de trupa lui Millo. — Opera Italiană. — Debutul lui Costache Strat în opera „Trovatore”. — Teatrul francez de sub direcțiunea d-rei Keller. — Reprezentații românești în Kișinău. — Teatrul zidit de Ion Lupescu în Focșani . . . 330

Cap. XXIX. — Stagiunea 1873 — 1874. — Teodor Aslan continuă Direcțiunea Teatrului Național. — Persoanele ce compun trupa, precum și piesele anunțate prin programe. — Deschiderea stagiunei cu piesa „Corabiu Salamandra”. — Reprezentarea cu deosebit succes al piesei „Lodovic al XI-lea” cu Demetriade și Galino în rolurile principale. — Reprezentațiile nouiei piese naționale în versuri „Radu al III-lea” de Gheorghe Bengescu. — Reprezentația dată de diletanți pentru ajutorarea Societății Reuniunea Femeilor Române. — Altă reprezentație dată tot de diletanți în beneficiul săracilor. — Opera Italiană. — Doamnele încep a veni la teatru în Staluri. . . 344

Cap. XXX. — Stagiunea 1874 — 1875. — Continuarea Direcțiunei Avocatului Teodor Aslan. — Angajarea mai multor actori și actrițe în afară de cei din stagiunile precedente. — Deschiderea stagiunei. — Prima reprezentațiune a piesei „Moartea lui Constantin Brâncoveanu”, tragedie originală de Antonia Roques. — Prima reprezentațiune a piesei „Despina” dramă de căpitanul C. Bengescu. — Debutul D-rei Elisa Conta. — Punerea în scenă a operetei „Fata mamei Ango”, și entuziasmul publicului pentru aceasta reprezentațiune. — Diferite piese de teatru jucate de artiștii români după închiderea stagiunei. — Trupa de operete franceze a D rei Keller. — Teatrul din Galați. . . 355

Cap. XXXI. — Stagiunea 1875 — 1876. — Teodor Aslan continuă cu direcțiunea Teatrului Național. — Programul și compunerea personalului artistic al Teatrului. — Noile operete anunțate. — Deschiderea stagiunei cu opereta „Garofle-Girofla.” — Prima reprezentațiune a pieselor „Năbădăile dramatice” și „Princesa de Trebizund”. — Reprezentarea operetei originale „Scaul Barbaților”, compusă de Gheorghe Bengescu, muzica de Emil Lehr. — Reprezentațiile date de cântoneistul I. D. Ionescu.

—Reprezentările date de elita societății ieșene.—Inițierea teatrului de vară dela Chateau aux Fleurs.—Alteatre de vară înființat în Grădina Primăriei.

369

Cap. XXXII.—Stagiunea 1876—1877. —Retragerea lui Teodor Aslan din Direcția Teatrului.—Incredintarea Direcțiunei actorilor: Luchian, Bălănescu și Galino.—Nereușita acestora.—Primăria trece direcțiunea către avocatul C. P. Constantiniu.—Programul personalului artiștilor, precum și al pieselor ce urmau să se reprezinte în această stagiune. — Deschiderea stagiunei cu piesa „Viata Vagabondă”.—Diferite alte piese ce au mai urmat în cursul stagiunei.—Aprecierile presei asupra jocului artiștilor dramatici.—Reprezentarea piesei originale „Cucoana Nastasia Hodcronic”, de Gh. Bengescu.—Concluziunile autorului acestei scrieri, relative la mijloacele de îmbunătățire și propășire a Teatrului Național și artiștilor dramatici.—Teatru de vară în grădina Chateau aux Fleurs.—Madame Alexandre și teatrul de la Pomul Verde.—Teatru de operete franceze sub direcția d-șoarei Keller.

330

Cap. XXXIII. — Stagiunea 1877-1878. —Reprezentările date de actorii ieșeni înainte de deschiderea stagiunei. — Constituirea trupei sub direcția lui Const. P. Constantiniu.—Deschiderea stagiunei cu piesa „Muschetarii”. — Diferite alte reprezentațiuni ce s'au mai jucat în cursul acestei stagiuni. — Reprezentația dată cu prilejul învingerii dela Plevna.—Matei Millo joacă în diferite reprezentațiuni. — Cântarea imnului rusesc de către trupa românească. — Reprezentația dată în onoarea Regimentului 13 de dorobanți.—Prima reprezentație a piesei „Curcanii” de Gr. Ventura. — O reprezentație dată de actorii români pentru facerea unui tablou în pictură a poetului V. Alexandri.—Teatrul de vară al lui Ion Lupescu.—Teatru italian: Opera și trupa lui E. Rossi .

328

Cap. XXXIV.—Stagiunea 1878-1879.—Avocatul C. P. Constantiniu continuă a avea Direcțiunea Teatrului Național cu concursul artistului dramatic Mihail Pascaly din București. — Programul stagiunei cu personalul artiștilor și a pieselor ce urmau a se reprezenta. — Deschiderea stagiunei cu piesa „Ghebosul” („Le Bossu”).—Anunțarea reprezentației piesei „Răpirea Bucovinei sau Uciderea lui Grigore Ghica-Vodă în Beilic” care nu s'a jucat

fiind oprită de poliție. — Reprezentația dată în beneficiul școlii profesionale de fete orfane. — Reprezentația dată în onoarea M. S. Regelui Carol I și a principelui Oscar, moștenitorul Suediei și Norvegiei. — Reprezentația dată de diletanți și diletante în limba franceză și română. Teatrul Eldorado înființat în grădina Chateau aux Fleurs de I. D. Ionescuși Felicino Franchetti. — Reprezentațiile date de trupa asociată sub direcția d-nei Albescu în grădina Passini din strada Lăpușneanu. — Trupa de Operă Italiană a impresarului Franchetti. — Reprezentațiile date de tragedianul Ernesto Rossi .

407

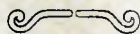

TABELA CLIȘEELOR

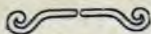
	<u>Pag.</u>
Sandu Bonciu	27
Victor Boireau Delmary	32
Alexandru Flechtenmacher	34
Neculai Luchian	37
Gabriela Luchian (născută Negroni)	38
Constantin Bălănescu	135
Smaranda Merișescu	138
Mihail Galino	174
Matilda Pascali	196
Mihail Pascali	197
Ioan Vlădicescu	202
Alecu Gheorghiu	210
Coustantin Demetriadi	218
Ioan Lupescu	263
Ioan Panu	277
Gheorghe Alexandrescu	283
Irina Poenaru	284
Dimitrie Pruteanu	351
Fani Tardini	} 368
Eugenia Nini Valery	}
P. S. Alexandrescu	378
Teodor Aslan	381
Elena Evolschi	} 402
Alexandru Evolschi	}
Iosefina Gălușcă	403
Vasile Hasnaș	413

NOTĂ

Intârzierea tipăririi acestui volum, pe care începusem a-l pune supt presă în 1916, provine din cauza izbucnirii războiului mondial, care a zădărnicit, și putem zice, a întrerupt orice lucrări tipografice la noi în Iași.

În acest timp mai adunând un număr însemnat de acte referitoare la această lucrare, textul a sporit mult prin adăugirea acestor acte, așa că sunt silit a face să apară și un al treilea volum, care va cuprinde materia privitoare la stațiunile 1879 și următoarele, adică dela formarea **Societății Dramatice** până la inaugurarea noului local de teatru, zidit de comuna Iași.

Acest al treilea și ultim volum, e pus sub presă și va apărea cât de curând.

Peninsula Balcanică, București 1889. an. II. No. 5, 6 și 7.

- 1883.—Podul de piatră zis a lui Ștefan-Vodă din județul Vaslui, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie” an. I. vol. II.
- 1884.—O călătorie la muntele Athos. Iași, 1884. Tip. Națională.
- 1885.—Biserica Bana-Vestire din Târgul Oena a lui Răducanu Racovița, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie”, an. III. vol. IV.
- 1885.—Despre creștăturile Salgăilor pe droburile de sare, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie” an. III. vol. IV.
- 1885.—Poezii populare adunate în Macedonia în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie” an. III, vol. IV.
- 1885.—Documente privitoare la istoria română, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie” an. III, vol. IV.
- 1887.—Elena Asaki — schiță biografică — în „Convorbiri Literare” an. XXI. București 1887. Tipografia Socec.
- 1888.—Cercetări despre Conservatorul Filarmonic-dramatic din Iași. (1833—1888). Iași 1888. Tip. Națională.
- 1888.—Cronica muzicală a orașului Iași (1788—1869) în „Convorbiri Literare” anul XXI. București. Tip. Socec.
- 1889.—Datinile la Nunti ale poporului Aromănesc din Macedonia. Revista „Macedonia”. Buc. No. 5, 6 și 7.
- 1890.—Cercetări despre școala Filarmonică din București 1833—1837 în „Convorbiri Literare” an. XXIV. București, Tipografia Socec.
- 1890.—Cercetări despre școlile românești din Turcia. București 1890, Tip. „Românul” Vințilă C. A. Rosetti.
- 1891.—Cercetări asupra muzicii ostășești la Români, în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie” an. III. vol. VI.
- 1891.—Biserica Sf. Gheorghe din orașul Hârlău, zidită de Ștefan cel Mare în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie” an. III vol. VI.
- 1891.—O călătorie în satele românești din Istria „Românul” București, anul XXXV.
- 1892.—Cantecul lui Mihai Viteazul la Românii din Macedonia în „Convorbiri Literare” an. XXV, Tip. Socec.
- 1892.—Obiceiurile la nașterea copiilor din Macedonia, în „Convorbiri Literare” an. XXVII.
- 1893.—O călătorie în satele moldovenești din gubernia Cherson (Rusia) Iași, 1893. Tip. Națională.
- 1893.—O călătorie la Românii din Bithinia (Asia Mică), Iași, 1893, Tip. Goldn-r.
- 1895.—Condica șiroșilor (o veche instituție juridică). Iași Tip. Națională.

- 1895.—Cercetări despre Românii din Insula Veglia, Iași, Tip. Națională.
- 1897.—Rămășiți românești în Galizia, București, Buletinul societății geografice.
- 1898.—Școala de muzică și declamație dela Rotopănești, rev. „Arhiva“ Iași, No. 3 și 4.
- 1901.—Antichitățile dela Cucuteni, „Arhiva“ an. „XI“, Iași luna Mai, No. 5.
- 1902.—Secțiunea Valahă dela Expozițiunea etnografică din Praga (1895). Revista „Arhiva“ anul XII No. 11.
- 1903.—Un jurământ *More Judaico* din anul 1786. „Arhiva“ anul XIV, Iași No. 11.
- 1904.—Un document din timpul ocupațiunei unei părți din Moldova de către Austriaci (1788—1792). Revista „Arhiva“ anul XV, No. 8.
- 1904.—Caloianul, Revista „Arhiva“ An XV. No. 10, Iași.
- 1904.—Cântec ostășesc pentru cor. „Arhiva“ No. 5 și 6 Iași.
- 1906.—O călătorie la Românii din Gubernia Kamenitz-Podolsk (Rusia), Iași Tip. „Dacia“.
- 1908.—O călătorie la Vlahii (Românii) din Kraina, Croația și Dalmația, Iași.
- 1909.—Despre unele formalități ce se obicinneau în strămutarea proprietăților în vechea legislațiune a Moldovei, Revista „Arhiva“, An. XX, No. 12.
- 1911.—Crăciunul, în revista „Biserica ortodoxă Română“, București, No. 1.
- 1911.—Pângărirea religiunii ortodoxe creștine domritoare în țara noastră. „Biserica ortodoxă“ No. 2.
- 1911.—Scrierile muzicale ale lui Dimitrie Cantemir, Domnitorul Moldovei. București. Extras din Analele Academiei Române.
12 Studii pentru violină, aprobate de Ministerul Cultelor și Instrucțiunei Publice pentru școalele de muzică.
- 1919.—Inceputul artileriei în miliția Moldovei. Gazeta „Evenimentul“ No. 68,
- 1919.—Orban artileristul „Evenimentul“ No. 53.
- 1920.—Școli elementare înființate prin căzărnila miliției Moldovei în anul 1845. „Evenimentul“ No. 7.

PREȚUL 60 LEI

